ي ولسونه

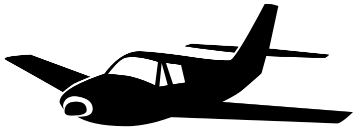

پوپنا سوي ولسونه

د ځینو هغو ولسونو او ځایونوپه هکله لنډي ځرګندوني چي د پوپنا کېدو یادوني یې په قرآن کریم کي راغلي دي

لیکونکی : هارون یحیی
اردو ژباړونکي : ډاکټر طاهر حمید تنولي او سعود عثماني
پښتو ژباړونکی :عبد المالك ” همت “

د چاپ کال:۱۳۸٦ لمریز
PUBLISHED BY:

د دې کتاب ټول حقوق د خپروونکي سره خوندي دي.

د کتاب پېژندنه

Γ Γ Γ

ρ د کتاب نوم : .... پوپنا سوي ولسونه ▪
ρ لیکوال :........... ....هارون یحییٰ ▪
ρ اردو ژباړنان :........... ....ډاکټر طاهر تنولي او سعود عثماني ▪

ρ پښتو ژباړن : .... عبدالمالك « همت »

ρ کمپوز او ډيزاين : .... د ژباړن لخوا

ρ کمپيوټر سمبالوونکى : .... ننګيالى « همت »

ρ خپرندوى : .... صحاف نشراتي مؤسسه

ρ د چاپ کال : .... د ١٣٨٦ل.کال (لومړى چاپ)

ρ د چاپ ځاى : .... (   )

ρ د چاپ شمېر : .... زر ټوکه

ρ د کتاب بيه.. (   ) افغانى

قرآني مرغلري :

| ∉B ψ7⁄□ν=τ© □∪◊)↓P ψξ™.υρ ⁄
◊M∈μ7σς| P ∃τB ∪≅⇓□□□9∃# ∉™!∃τ6/Pρ&
□∈⌋ ξ8υ™!%ψ υρ 4 ξ8ψ□#ξσ⎝⌉ —∉μ∈/
·πσ◊∉©⎞θτBυρ □,ψσ⁄9∃# ⊆ν⊃□≈ψδ
⁄∩⊇⊄⊃∪ τ⌋⎥ ∉Ψ∉B |σ⇓ϑ⌉=∉9 3□τ□⁄.∉□υρ
[هود : ١٢٠]
⎞N∈η⊕ℑ|ℑσ% □∈⌋ □χ%ξ. |□σ)σ9 ⁄

∃τB 3 ⊃=≈τ6⁄9Φ{∃# □⊆<϶ρT[{ ·ου□⟩9∉©
⊕6≈σ9υρ 2□υ□τI⁄□©□ ∃Zς□∉□τν τβ%ξ.
∉µ |□ψ□τ□ τ⌋|⌉τ/ □∉%♥!∃# τ,□∉□ ⌈ℑσ?
&™ ⌈©ξ↔ ∪ε≅◊2 □□≅□⊕ℑ⁄□σ?υρ
5Θ⟩θσ)∉φ9 ZπυH |θυ□υρ □Ψ□⟨δυρ
[١١١ : يوسف] ∩⊇⊇⊇∪ τβθ©Z∉B |σ©□

ډالۍ :

د لوی څښتن د پیغمبرانو ﷺ او د هغو د پیروانو سپېڅلو ارواوو ته چي د باطلو او طاغوتي ځواکونو او فرعونانو په وړاندي یې د حق او حقیقت د بري او د انسانانو د سعادت لپاره هر څه کړاوونه ګاللي اومونږ ته یې کیسې په قرآن کریم کي پر حق باندي د ټینګار ، سربښندني او پند او عبرت لپاره بیان سوي دي.

سرليکونه

ګڼه	سرليك	مخ
۱	لږ هم د ليکوال په هکله	۱۱
۲	د کتاب د پښتو ژباړې د خپروونکي يادښت	۱۳
۳	د کتاب د اردو ژباړې خپروونکو خبري	۱۵
۴	د ژباړن خبري	۱۷
۵	مخکنۍ خبري	۲۵
۶	تېر سوي ولسونه	۲۹

۷	لومړی باب د نوح	۳۷
۸	دوهم باب د حضرت ابراهیم **دژوند حالات**	۷۱
۹	دریم باب د لوط	۸۱
۱۰	**څلورم باب د عاديانو قوم**	۹۹
۱۱	**پنځم باب د ثموديانو حالات**	۱۱۷
۱۲	**شپږم باب د غرق سوي فرعون يادونه**	۱۳۱
۱۳	**اووم باب سبايان او د عرم سېلاب**	۱۵۷
۱۴	**اتم باب حضرت سليمان او د سبا ملِكه**	۱۶۹
۱۵	**نهم باب اصحاب كهف**	۱۸۳
۱۶	**لسم باب امريكا او اروپايي هيوادونه به غرق سي**	۲۰۱
۱۷	[illegible]	۲۱۸

لږ هم د ليکوال په هکله

د دې کتاب ليکوال عدنان اُکتار، Adnan Oktar چې خپل قلمي نوم يې هارون يحيیٰ غوره کړی دی. په ۱۹۵۶ع.کال د انقرې په ښار کي زېږېدلی دی. په هنرونو کي يې د استنبول له ميمار سينان پوهنتون څخه او په فلسفه کي يې له استنبول پوهنتون څخه زده کړي تر لاسه کړي دي. تر ۱۹۸۰ع.کال را وروسته د ډېرو ساينسي، سياسي او مذهبي کتابونو په ليکلو بريالی سوی دی، چي ټول د خپرېدو په ګېڼه سمبال سوي او تر لوستونکو پوري رسېدلي دي. د ده زيات کار د هغه نړيوال نقطۀ نظر په اړه دی چي پر نړيوال تاريخ او سياستونو يې اغېز ښندلی دی. د ده قلمي نوم له دوو نومونو **"هارون" (Aaron)** او **"يحيیٰ " (John)** له يو ځای کېدو څخه تشکيل سوی دی. دغه دوه نومونه د لوی ښتند هغو دوو پيغمبرانو ياد تازه کوي چي د کفر ، شرك او له عقيدې څخه د انحراف پر ضد يې جګړې کړي دي.

هارون يحيیٰ د قرآني، تاريخي، مذهبي او سياسي بېلو بېلو موضوعاتو په هکله تر اوسه څه د پاسه پنځوس کتابونه ليکلي دي.

دغه منلي ليکوال په هند، امريکا، برتانيه، اندونيزيا، پولېنډ، بوسنيا، هسپانيه او برازيل غوندي هيوادونو کي ځانګړی نوم ګټلی دی او کتابونه يې په ډېرو ژبو ژباړل سوي دي، چي په هغو کي انګرېزي، فرانسوي، الماني، ايټالوي، پرتګالي، اردو، عربي، الباني، روسي او اندونيزيايي ژبي شاملي دي.

د ده په کارونو کي نغښتي رشتينولۍ د نړۍ د ډېرو وګړو سليم عقلونه پارولي او عقيدې يې ور سمي کړي دي. د ده له ليکنو څخه يوازنۍ موخه هم

د کتاب د پښتو ژباړي د خپروونکي
یادښت

خبري

⊃O□∉µ♣□9∃#∩ ≈υH |θ♣□9∃#↔!∃#⊃O ⌈ϒ∈0

اوسنی دور د خوب او خبر د یو ځای کېدو، بلکې په صحيحو معناوو د انسان د بې خبری د اعتراف مهال دی. په شلمه پېړی، په تېره د هغې په وروستۍ ځلورمه کي د انساني ټولني چټك علمي پرمختګ او پراخو معلوماتو د انسان بې علمي نوره هم ځرګنده کړه. هره تېرېدونکې شېبه هغه کړیَ سره نښلوي چې د یوه ستر انځورګر او تل تر تله خالق نخښه ورکوي. د یوې ستري معما (JIGSAW PUZZLE)په توګه د معلوماتو ټوټې په دې انځور کي په خورا چټکۍ سره پر خپلو خپلو ځایونو کښېني، چې د خاوري د ډېري وړې ذرې له دننه څخه نیولې د کهکشانونو تر پېچلي نظام پوري ارشو یې نیولې ده. هر څه نوي ساینسي اکتشافات او ایجادات هر ګړی د کایناتو د موندونکي نخښه انسان ته وړاندي کوي. د هر ناپرانیستي پرانیستل او د هر ناسپړلي سپړل په ډاګه کوي چي دا بې ساری نظام تر هغو څو ځلي ژور او پېچلی دی چي انسان يې دمخه په هکله فکر کاوه. د اریانتیا د دې ستر کور د هري دروازې پرانیستل د یوې نوي نړیَ خبر ورکوي، چي بالاخره له دې اعتراف څخه بله چاره نسته چي انسان تر اوسه لا د دې نړیَ په غولي کي ولاړ دی.

” پوپنا سوي ولسونه “ (PERISHED NATIONS) د دغه اریانوونکي کور پر لوري یوه پرانیستې کړکۍ ده. پر خپله موضوع باندي دا ډېر ښکلی او بې ساری کتاب کوم چي موږ خپور کړ د هارون یحییٰ اووم کتاب دی. په اردو ژبه چي پر دغسي موضوعګانو تر اوسه کوم کار سوی وو یا د هغو ښاغلو د لیکنو پر بنسټ وو چي له ساینسي پوهنو څخه یې په سیخه او سیده توګه ګټه نه سوای اخیستلای یا د ساینس پر هغو عقایدو مشتمل وو کوم چي پخپله ساینس پرې ایښي وه او یا د هغو پر بنسټونو د نوو ودانیو په جوړولو سره وړاندي خوځېدلي وه. په دې توګه د هارون یحییٰ دغه لیکني د اسلامي کتابونو په نړیَ کي دا سي ښې زیاتوني دي چي په اردو علمي زېرمه کي يې بېلګه نه موندل کیږي. د دې کتابونو له ځانګړنو څخه دي : د لیکوال ټینګه عقیده، د استدلال ځانګړې طریقه، تر نوو پوهنو رسېدنه، او د بیان اغېزناك انداز. دغو عناصرو د لیکوال کتابونو ته لوړ ځرنګوالی بخښلی دی.

موږ خوښ یو چي د لیکوال تر اجازې وروسته د دغو کتابونو اردو، انګریزي اډېشنونه خپروو. موږ هڅه کوو چي دا کتابونه د طباعت د نړیوالو معیارونو سره سم خپاره سي. الحمد ﷲ د ژباړي، کاغذ، طباعت، او جلد جوړولو په ځانګو کي د غه هڅي بریالۍ ښکاري. دغه معیار په اسلامي کتابونو کي د لومړي ځل لپاره را منځته سوی دی او موږ په دې ډګر کي د لومړیتوب تر لاسه کولو له امله ډېر خوښ یو. په دې کتابونو کي د پوهاوي د نوي دود او د موضوع د غوښتنو په پام کي نیولو سره لیکوال ځای ځای د انځورونو، نخشو او خاکو په ذریعه خبري ځرګندي کړي دي. دا طرز په یقین سره پر موضوع باندي د بشپړ پوهېدو لپاره ګټور او مرستندوی باله سي. له دغو انځورونو څخه کوم چي پر بې روحو شیانو مشتمل دي ټول

مو په همدې چاپ کي راوستل. د نورو انځورونو په هکله مو د ځينو پوهانو ځخه بېلي بېلي مشوري واخيستې او په پايله کي مو وپتېيل چي کوم انځورونه چي اړتيا نه ورته ليدل کېدل (لکه د ځينو ساينس پوهانو تصويرونه) هغه مو له کتابه وايستل او د کومو انځورونو په هکله چي مو محسوسه کړه چي بېله هغو د کتاب ګټورتيا ته صدمه رسيږي او د خبري په پوهېدو کي ستونزه پيښيږي هغه مو په کتاب کي خپاره کړل. ځنګه چي له دې ځخه موخه او مقصد يوازې د حقايقو درست ځرګندول او په هغو سم پوهول دي، نو هيله ده

د ژباړن خبري

لوی ځښتن ﷻ په خپل کلام مبين کي فرمايي :

⋡™!∃τ6/Pρ& | ⋡B ψ7⁄□ν=τ© □∪◊)↓P ψξ™.υρ ⟩
4 ξ8ψ□#ξσ⎝⎤ —⋡μ∈/ ◊M∈μ7σς|P ∃τB ∪≅⇓□□□9∃#
·πσ◊⋡©⎞θτBυρ □,ψσ⁄9∃# ⊆ν⊃□≈ψδ □∈⎦ ξ8υ™!%ψ υρ
[هود : ۱۲۰] ⟨∩⊇⊄⊃∪ τ⎦⎢ ⋡Ψ⋡B |σ⇓ϑ⎤=⋡9 3□τ□⁄.⋡□υρ

ژباړه : او ای محمده ! موږ چي تا ته دغه د پيغمبرانو کيسې کوو دا هغه ځه دي چي په هغو سره ستا زړه ډاډه کوو . تا ته په هغو کي د حق په هکله علم په لاس درغی او مومنانو ته نصيحت او ويښتوب ور په برخه سو.

دغه راز لوی ځښتن جلت عظمته فرمايي:

·ου□⎞9⋡© ⎞N∈η⊕ℑ|ℑσ% □∈⎦ □χ%ξ. |□σ)σ9 ⟩
∃Zς□⋡□τν τβ%ξ. ∃τB 3 ⊃=≈τ6⁄9Φ{∃# □⊆<϶ρT[{
τ⎦⎢τ/ □⋡%♥!∃# τ,□⋡□⎧ℑσ? ⊕6≈σ9υρ 2□υ□τI⁄□©□
□Ψ□⎝δυρ &™⎧©ξ↔ ∪ε≅◊2 □□≅□⊕ℑ⁄□σ?υρ ⋡μ|□ψ□τ□
⟨ ∩⊇⊇⊇∪ τβθ©Z⋡B |σ©□ 5Θ⎞θσ)⋡φ9 ZπυH |θυ□υρ
[يوسف : ۱۱۱]

ژباړه: د مخکنيو خلکو په کيسو کي د پوهي لرونکو لپاره عبرت دی. دغه ځه چي په قرآن کي بيانيږي په درواغو جوړي سوي خبري نه دي، بلکي کوم کتابونه چي تر دې دمخه نازل سوي دي د هغو تصديق او د هر شي تفصيل دی او د ايمان لرونکو لپاره لارښوونه او رحمت دی.

لکه چي ځرګنده ده د حضرت آدم ؑ له وختو د نړۍ د ټولو وګړو لپاره لوی ځښتن يو دين غوره کړی دی چي همدغه « اسلام » دی. پر همدې بنسټ د ټولو پيغمبرانو | دين هم له حضرت آدم ځخه تر حضرت

محمد ﷺ پوري اسلام دی او دنده او موخه يې د مکاني او زماني شرايطو د اختلاف سره سره يوه ده ، لکه چي لوی څښتن فرمايي :

3 ⇒O≈ν= ⌠□M}∃# ↔!∃# ψ□Ψ∉© □ || ∉ε∃!∃# ♦β∈) ﴿
|=≈τΓ⊕3⁄9∃# (#θ⎝?ρ⌈& □ || ∉%♥!∃# ψ#ν=τΦ |ζ∃# ∃τΒυρ
⇒O⌉=∉⋃9∃# ©N⎝δυ™!%ψ ¯ ∃τΒ ∉□ |⎝τ/ . ∉Β □ω∈)
[آل عمران : ۱۹] ﴾ 3 ⌠O⇓γοΨ |□τ/ ∃ϑ□⁄ ⌠τ/

ژباړه : د لوی څښتن په وړاندي دين همدا اسلام دی. له دې دين څخه پرته چي اهل کتابو کومي بېلي بېلي لاري غوره کړي دي، د هغو د دې چار چلند له دې پرته بل هيڅ دليل نه وو چي هغو د علم له ورکول کېدو وروسته په خپلو منځو کي يو پر بل باندي د تېري کولو لپاره داسي وکړل.

لوی څښتن ﷻ پر مځکه باندي د انسانانو د استوګني له هماغه پيله د هغو د ژوند سمه لار ور وښوول. خو هغو وروسته يو په بل پسې د ژوند دغه سمه لار ﴿ د اسلام دين ﴾ پرېښود او ډول ډول ناسم چلندونه يې غوره کړل. هغو دغه سمه لار د غفلت، ماديـاتو خوښوني، سرابښی او د نـورو د حقونو د لاندي کولو او ظلم او تېريو له امله ورکه کړه او شر خوښوني ، سرکښی او بغاوت ته د تمايل پر بنسټ يې تحريفونه هم پکښي وکړل. د مځکي او آسمان انساني او غير انساني، خيالي او مادي ډول ډول موجودات يې د لوی څښتن سره شريك وګڼل، په خدای ورکړي علم کي يې د ډول ډول وهمونو، نظريو او فلسفو په ګډولو بې شمېره مذهبونه رامنځته کړل. د اخلاقو او تمدن ﴿ شريعت ﴾ هغه عادلانه اساسات چي د لوی څښتن لخوا ټاکل سوي وه يا يې پرېښوول يا يې ګډوډ کړل او د خپلو نفسونو د غوښتنو او د خپلو تعصبونو سره سم يې د ژوند داسي قوانين له ځانه جوړ کړل چي له هغو څخه د خدای مځکه د ظلم او تېريو تورو لړو او لوخړو پر سر واخيسته. له دې امله لوی څښتن ﷻ بېلو بېلو سيمو ته په بېلو بېلو وختونو کي د دغو بې لارو وګړو سمي لاري ﴿ اسلام ﴾ ته د بيرته را اړولو لپاره په زرګونو پيغمبران وليږل.

ψ]ψ\τ7σ⌉ Zoψ□∉ν≡υρ Zπ♦B⌈& ®♦∃♦Z9∃# τβ%ξ. ∤
τ⌋⌊⊆□⊃□Ψ©Bυρ □∥⊂□∉ε±υ;©B ζ ┘⊆η□∈;♦Ψ9∃# ♠!∃#
∪δ,ψσ⁄9∃∃∈/ |=≈τΓ⊕3⁄9∃# ©N⇓γψ\τB τΑτ□Ρρ&υρ
(#θ◊□ν=τΦ |ζ∃# ∃ψϑ□∉⌉⊗♦∃♦Z9∃# τ⌋⌊ τ/ ζΝ™3 ⌈συ□∉9
τ⌋⌊ ∉%♥!∃# □ω∈) ∉µ□∉⌉ ψ#ν=τΓ |ζ∃# ∃τBυρ 4 ∉µ□∉⌉
⇒Ο⇓γ⁄?υ™!%ψ ∃τB ∉□ \τ/ . ∉B |νθ\?ρ⌈&
♠!∃# □ψ□ψγσ⌉(⌈Ο⇓γοΨ |□τ/ ∃ϑ□⁄ ⌈τ/ ◊Μ≈οΨ⊃ι□τ6⁄9∃#
∉µ□∉⌉(#θ◊□ν=τΦ |ζ∃# ∃ψϑ∉9 (#θ©ΖτΒ#υ™ □∥ ∉%♥!∃#
τB □∉□ |γτ□ ♠!∃#υρ 3 —∉µ∉Ρ⁄□∈∗∈/ ∪δ,ψσ⁄9∃# ζ ∉B
] ∢ ∩⊄⊇⊂∪ ?Λ⌈⊃)τΓ ⌈ϒ□B :⇒≡υ□⊕ℵ 4□ν<∈) ®™!∃τ±ο□
البقره : ۲۱۳]

ژباړه: پـه لومړيـو وختونـو كـي ټـول خلـك يـو امـت وو او پـر يـوه لار (اسلام) روان وه. (بيا چي دې وضعي دوام ونـه كړاو اختلافونـه را منځتـه سول) نو لوی ځښتن پيغمبران وليږل چي په سم تګ زېری ورکـوونکي او د انحراف له پايلو څخه بېروونکـي وه، او د هغـو سره يـو ځـای يـې حق كتـاب وليږی څو هغه اختلافونه چي د حق په باب د خلكو تر منځ راغلـي وه فيصلـه كړي. (او د دې اختلافونو د پيښېدو دليل دا نه وو چي په لومړيو كي خلكو ته د حق ښوونه نه وه سوې. نه !) اختلاف هغو كسانو را پيدا كړ چي د حـق پـه برخه كي معلومات وركـړه سـوی وو. هغـو د روښـانو لارښـوونو لـه مونـدلو وروسته صرف په دې موخه حق پرېښووی، ښېلي ښېلي لاري يې را منځته كړې چي غوښتل يې په خپلو منځو كي يو پر بل تېری وكړي. نو لوی ځښـتن هغـو كسانو ته چي پر پيغمبرانو يې ايمان راوړ په خپل اذن د حق هغه لار وښـوول چي خلكو پكښي اختلاف كړی وو. د لوی ځښتن چي چاته خوښه سي سمه لار وربښيي.

په دې ډول هـر پيغمبـر چـي د لـوی ځښـتن لـه لـوري اسـلام تـه د وګـړو د بېرته ورګرځېدو لپاره ور ليږل سوی دی د هغه دين هـم همدغـه اسـلام وو، او هر كتاب چـي د لـوی ځښـتن لخـوا د نـړۍ پـه هـره ژبـه هـر قـوم تـه نـازل سوی دی هغه د همدې اسلام ښـوونه كـړې ده. كلـه چـي پـه قـرآن كـريم كـي د انبياوو | احوال په دقت سره ولولـو راتـه ځرګنـديږي چـي دوی ټولـو خپـل ولسونـه د لوی ځښتن توحيد، د عبادت سـوچه والـي، د آخـرت پـر ورځ ايمـان لرلو، د ظلم او تېري نـه كولو، د ښو اخلاقو د خپلولو او د ناوړو عادتونو او عملونو پرېښوولو ته ور بلل او پر دې يې اتفاق وو. د دې لړۍ په وروستۍ كي لوی ځښتن ☹ زموږ خاتم الانبيا حضرت محمد مصطفی ● ټـولي نـړۍ ته د يوه جامع او بشپړ دين او شريعت سره چـي د پخوانيـو ټولـو حقـه اديـانو په غېږ كي نيوونكی هم دی را ليږلی دی.

طبيعي ده چي چا د لوی ځښتن د پيغمبر خبره منـل هغـه بـه مسلمان او د حق د لاري لاروی به سو او چا چي نه منل هغه به كافر او د باطلو پلوی به سو. په دې ډول د كفر او اسـلام يـا د حـق او باطـل تـر مـنځ شـخړي رامنځتـه

سوۍ. بیا بـه د مهالونو پـه تېرېدو سره د حق پلویـان هم لـه سـمي لاري واوښتل. چي بیا به لوی څښتن د هغو د لارښووني لپاره استازی ورته ولېږی او بیــــــــــــــــــــــــــــــــــا بــــــــــــــــــــــــــــــــــه د حق او باطل جګړه ونښته. چي دا لړی د حضرت محمد ﷺ تر مهالـه او پـه راوروسته کي د اسلام او کفر تر منځ تر همدې اوسه روانه ده.

د ولسونو پـه تېـره د انبیـاوو تـاریخ ښـوولې ده چـي د انبیـاوو بلنـو بـه لــومړی د مظلومو، بې وزلو او مستضعفو وګړو په زړونو کـي ځـای نیـوی او زیـاتره به دغو وګړو پر انبیاوو ایمان راوړی او د هغو ملاتړ بـه یـې کـاوه. دا ځکـه چي دوی به د هغو په بلنـه کـي عدالت، برابـري، مینـه او وروري او لـه ډول ډول مظالمو څخه د ځانونو ژغورل لیدل. خـو بـر عکـس بـه شـتمن، ظالمـان، سرکښان او واکمنان او په اصطلاح اشـراف او لویـان د انبیـاوو د دعـوت پـه وړاندي درېدل. دا ځکه چي دوی د ټولو ټولنیزو فسادونو، شرونو او ناروغیو زېږي وه، کوم چي د انبیاوو د بلني پـه منلـو کـي یـې خپلـي ګټـي پـه خطـر کـي لیدلې. په پایله کي به د دوی د ګمراهۍ، حسادت، ځان غوښتنو او حق تـه د غـــاړي نـــه ایښـــوولو لـــه املـــه اړ کېـــدل چـــي د انبیـــاوو او د هغـــو د بې وزلو ملګرو پـر ضـد ودرېږي، د غـرور او تکبـر لار واخلـي، پـه بـاطلو تمسك وکړي او د حق پلویان وزوروي، په ټیټـو سـترګو ورتـه وګـوري او ان اراذل یې وبولي او په وینو یې خپل لاسونـه ورنګوي.

خو لکه چي په قرآن کریم کي لولو د لوی څښتن سـنت او اراده داده چـي خپل استازي د بې وزلو په ملاتړ پیاوړي کړي او د هغو پر دښمنـانو بـاندي پـه غلبه او بري سره خپل نعمت پر ولوروي. لکه چي فرمایي :

﴿ □≅ψ\ψ_υρ ∩ν⟩□Φ{∃# □∈⌋ □ξτ© □χ⟩θτ©⟩□∉⌉ ♦β∈)
Zπξ□⊆←!∃σ⇔ ⇓#∉\|®τΓ ⎡Υο□ ∃Ψ\υ□∉♥ ∃ψγν= |δρ&
⟩Ν\δυ™!∃οΨ⟩/ρ& ⇓ξ∈ν/ξ□©□ ⟩ΝΣκ|]∉ιΒ
□χ%ξ. …|μ↓Ρ∈) 4 ⟩Ν\δυ™!∃|Υ∉Ρ —⊗© |∏τΓ ⎡Υο□υρ
≤ ⇑ϑ↓Ρ βρ& ⇓□□⊂□| Ρυρ ∩⊆∪ τ⌋| ∉□⊕Υ/□⇓ϑ/9∃# ζ ∉Β
∩ν⟩□Φ{∃# □∈⌋ (#θ◊□∉\|®|Γ ⎡□∃# □|| ∉%♥!∃# □ν?τ©
©Ν⇓γν=ψ\|φτΡυρ Zπ≤ϑ⊆←ρ& ⟩Ν⇓γν=ψ\/γωΥυρ
#∃9/θυ≡□⊆Ο∉ ⎡| □ ∩∈∪ ﴾ [القصص:۴ - ۵]

ژباړه : فرعون په مځکه کي سرکښي وکـړه او د هغې اوسـېدونکي یـې پـر ډلـو وویشـل ، د هغـو یـوه ډلـه یـې خـواره کـړه ، د هغـو هلکـان یـې وژل او د هغو ښځي (نجوني) یې ژوندۍ پرېښوولې، دغه فرعون لـه مفسـدانو څخـه وو. او موږ اراده درلوده چي پر هغو خلکو لورونه وکړو چـي پـه مځکـه کـي ضعیف کړی سوي وه او هغوی لارښوونکي وګرځوو او هغـوی وارثـان کـړو او په مځکه کي واك ورکړو.

دغه راز لوی څښتن فرمایي :

∃οΨ| ΓυΗ⊆>ξ. |Μσ)τ7ψ□ |□σ)σ9υρ ⟩ ⟩ΝΣκ♦Ξ∈) ∩⊇∠⊇∪ τ⌡| ∈=ψ□⟩□⇓ϑ/9∃# ∃τΡ∉□∃τ7∉⟨∉9 ♦β∈)υρ ∩⊇∠⊄∪ τβρ®□θ⇑ℑΨψϑ/9∃# ©Ν⇓γσ9 ∃τΡψ□Ζ©_ ©Ν⇓γσ9 ∃#9/⌠ τ≈=∈7 |θβτ ∪⊂∠⊇∩ ⟩ [الصافات: ۱۷۱ - ۱۷۳]

ژباړه : موږ د خپلو لیږل سوو بنده ګانو سره له پخوا څخه لا ژمنه کړې ده چي خامخا به د هغو سره مرسته وسي او زموږ پوځ به هرو مرو برلاسی سي.

د لوی څښتن د استازو او رشتینو بنده ګانو ژوند ټول په رشتینولۍ او د کفر، فساد، ظلم او بې عدالتی سره په جهاد او مبارزه کي، پر لوی څښتن په ایمان لرلو او په رشتیاني شجاعت او مړانه کي تېر سوی او پای یې د مستکبرینو، جبارانو، فرعونانو، ټګانو او خاینانو او د شر او فساد د عناصرو وربوزونه په خاورو چیخلي دي او بېله څه مادي ګټي او هیلي یې کړېدلي او زورېدلي وګړي کوم چي د ولسونو اکثریت تشکیلوي له ډول ډول مظالمو او د بنده ګانو له بنده ګۍ څخه ژغورلي دي.

لکه چي درانه لوستونکي پوهیږي او د دې کتاب په راتلونکو پاڼو کي به ولولي په پخوانیو ټولنو او ولسونو کي د دغو مادي پالو طاغوتي او ظالمو کفري ځواکونو د ناوړو او استکباري کړنلارو د پلي کېدو په پایله کي ډول ډول فسادونه، لکه د لوی څښتن په وړاندي کفر، هغه ته شریك نیول، د نعمتونو ناشکري، سرکښي، غرور، وراني او بدمرغي، د ولسونو خوارول او ښکېلول، اسراف، بې ځایه لګښتونه، د بې وزلو د لاسنیوي پر ځای د هغو لوټول او د هغو د شتو لاندي کول او خوړل، خیانت، چلول، په درانه کاڼي رانیول او په سپك کاڼي ورکول، زنا او لواطت او نور رامنځته سول او بیا چي د لوی څښتن د استازو او نورو مصلحینو هلو ځلو، نصیحتونو او ویناوو ځای ونه نیو، نو د لوی څښتن په قهر او غضب اخته سول او بالاخره داسي پوپنا سول چي یوازي یې کیسې په کتابونو او تاریخونو کي پاته سوې.

له بده مرغه نن د نړۍ په ډېرو ولسونو کي، په تېره زموږ په هیواد کي له دغسي ناوړتیاوو څخه ډېري ان په ځینو مواردو کي تر پخوا لا په زیاته او زموخته توګه وجود لري چي نوی تمدن او انساني ژوند یې د پوپنا کېدو کندي ته نژدې کړی دی.

اوسمهال له ډېري مودې څخه د نړۍ سرکښه او کفري ځواکونه را پاڅېدلي د مسلمانانو او د نړۍ د نورو بې ځواکو ولسونو پر هیوادونو، مادي او معنوي شتمنیو ؛ دین، هڅوب (فرهنګ) او نورو باندي لڅ لغړ او ناروا تېري کوي، د مسلمانانو د مرګ ژوبلي غوبل یې هر ځای په زور کي ساتلی او د ظلم او تعدٰی اورونه یې د نړۍ په ګوټ ګوټ کي بل کړي دي. مسلمان هك پك او لاس او پښې او پرېشانه پر میدان ولاړ دی او اریان دی چي چیري ولاړ سي، چاته پناه ورووړي او له دې نړیوالي ترهګرۍ او خواري خوارۍ څخه په څه ډول ځان وژغوري؟ نن هغه مسلمان چي نورو ته به یې له ظلم او تعدٰی څخه پناه ورکول، په خپل کور او کلي او هیواد کي هیڅ ډول

مصئونيت نه لري.
خو له بده مرغه په دغسي حال کي لا هم مسلمان له دې بخولو څخه د تل لپاره د ژغورلو او د خپل برم او عزت د بيا راګرځېدو او د سيالانو سره د سيال کېدو لپاره د خپل ځان، خپل مسلمان ورور، خپل کور او کلي او هيواد د نجات، خپلواکۍ او سرلوړۍ لپاره له څه حقيرو او د لږي مودې دنيوي خوندونو او عيش او عشرت څخه بېلېدلو ته چمتو نه دی او د قرآن او د قرآن د پيروانو او حاملانو خبري نه چي نه يې اوري، بلکي بدي پر لګيږي، مرسته خو نه ورسره کوي، بلکي بد رد ورته وايي او د دين او وطن د دښمنانو سره يې وسلې اخيستي د دغسي وګړو په وژلو، زنداني کولو ، ربړولو او کړولو پسي يې شپه او ورځ پر ځانو يوه کړې ده. د دښمنانو دسيسې او توطئې په ډول ډول مکرونو او مذبوحانه هلو ځلو پلي کوي، دروغونه يې په ډول ډول درواغو ور رشتيا کوي او د ناروا تورونو د بدلو کسرونه يې دوی وربشپړوي او نه پوهيږي چي لوی څښتن دوی ته وايي :
(#θ|7∉⊥τΓ|_∃#υρ ♥!∃# (#ρ⇓□|6|©∃# ℜχρ& ﴾
#∃9⇐♥≈⌠™θΝ|) ﴿ [النجل :۳۶]
ژباړه : د لوی څښتن بنده ګي وکړئ او د طاغوت له بنده ګی څخه ځان وژغورئ.
بل ځای فر مايي :
(#ρ©□σ3τB τ⌡|∉%♥!∃# ζ ∉Bρ϶σ⌉ρ& ﴾
©Ν⊆κ⊆5 ♠!∃# ψ#⊕ϒ⁄□σ□ βρ& ∉Ν∃τ↔⊆η□ϒϒ9∃#
| ∉B ⇐>#ξ□ψ⁄9∃# ⇒Ο⇓γυ□∉?⌉϶τ□ |ρρ& υ∨⌉□Φ{∃#
⌉Ν⌈δξ□™ζ⌉϶τ□ |ρρ& ∩⊆∈∪ τβρ©□©⌈|±ο□ □ω ⇓]⁄□ψμ
∩⊆∉∪ τ⌡|⊂□⊃φ |⌈⇓ϑ∈/ Ν⌈δ ∃ψϑσ⌉ ⌠Ο∈γ∈6□=σ)σ? □∈⌋
♦β∈∗σ⌉ 7∃□θσ□ρB 4□ν?τ© ⌠Ο⌈δξ□™ζ⌉϶τ□ |ρρ&
﴿ ∩⊆∠∪ ⎨Ο□∉μ♣□ ™∃ρ®™τ□σ9 ⌉Ν™3↑/υ□
[النحل:۴۵ - ۴۷]

ژباړه : آيا هغه کسان چي چل ول او ناوړي دسيسې په کار اچوي له دې څخه ناخبره دي چي لوی څښتن هغوی په ځمکه ننباسي يا داسي عذاب پر راولي چي نه به يې امه وي نه به يې تمه. يا يې ناڅاپه د ګرځېدو را ګرځېدو په حال کي ونيسي، هغه چي کوم څه کول غواړي، دوی يې د بې وسه کولو زور نه لري يا يې په داسي حال کي ونيسي چي د هغو سره په خپله د راتلونکي ناورين انديښنه وي.
دوی د کفري طاقتونو دې مادي شتو، ظاهري زرق او برق او دبدبې داسي کوچني کړي اوزبون کړي دي چي خپل هر څه يې هېر کړي دي. نوآيا دوی نه پوهيږي چي په تېرو وختونو کي دغسي باطل او سرکښه کفري ځواکونه په کوم برخليك اخته سوي دي؟ او پر ځای يې څوك واك ته رسېدلي دي ؟ يو ځل بيا دې قرآني څرګندونو ته پام وکړئ.

□≅ψ\ψ_υρ ∩ν\□Φ{∃# □∈⌋ □ξτ© □χ\θτ©\□∉⌉ ♦β∈) ∌
Zπξ□⊆←!∃σ⇔ ⇓#∉\|®τΓ ⌠ϒο□ ∃Ψ\υ□∉♥ ∃ψγν= |δρ&
\N\δυ™!∃οΨ\/ρ& ⇓ξ∈ν/ξ□©□ \NΣκ |]∉ιB
□χ%ξ. …| µ↓P∈) 4 \N\δυ™!∃|ϒ∉P —⊗© |∏τΓ ⌠ϒο□υρ
≤ ⇓ϑ↓P βρ& ⇓□□⊂□| Pυρ ∩⊆∪ τ⌋| ∉□⊕ϒ/□⇓ϑ/9∃# ζ ∉B
∩ν\□Φ{∃# □∈⌋ (#θ◊□∉\|®| Γ ⌠□∃# □|| ∉%♥!∃# □ν?τ©
©N⇓γν=ψ\|φτPυρ Zπ≤ϑ⊆←ρ& \N⇓γν=ψ\/γωΥυρ
#∃9/θυ≡□⊆O∉ |⌈ □ ∪∈∩ ∌ [القصص:۴ - ۵]

ژباړه : فرعون په مځکه کي سرکښي وکړه او د هغې اوسېدونکي يې پر ډلو وووېشل ، د هغو يوه ډله يې خواره کړه ، د هغو هلکان يې وژل او د هغو ښځي (نجوني) يې ژوندۍ پرېښوولې دغه فرعون له مفسدانو څخه وو. او موږ اراده درلوده چي پر هغو خلکو لورونه وکړو چي په مځکه کي ضعيف کړی سوي وه او هغوی لاربښوونکي وګرځوو او هغوی وارثان کړو او په مځکه کي واك ورکړو.

او آيا دوی نه پوهيږي چي د کوم زبر ځواك چي لوی څښتن پوپنا کېده مقدر کړي وي د افغانستان د مسلمان ملت سره يې په جګړه اخته کړي، دا خاوره د کفره وو او فجره وو ګورستان سي او تاريخ او راتلونکو ته يې د شرم او ماتي کيسې پاته سي. اوس تاسي څه فکر کوئ چي د قرآن له دې پيروانو څخه به پانګوالۍ ته په واشنګټن کي او د موکراسۍ ته به په اروپاکي د پناه ځای پاته سي؟ دا دواړه نظامه به که خدای کول د لرغونو طاغوتي نظامونو غوندي داسي پوپنا سي چي يوازي به يې له شرمه ډکي کيسې راتلونکو ته پاته

مخکنی خبري

قال الله تعالیٰ :

…| µ□ℑ◊)τP 3□τ□◊)/9∃# ∉™!∃τ6/Pρ& | ∉B ψ7∉9≡σ□ ∌
∩⊇⊃⊃∪ ©□□⊕ℑψµυρ ®O⊆←!∃σ% ∃πκ |]∉B (□□/□ν=τ©
(#⌡θ⇓ϑν=σ⇓ ⊕3≈σ9υρ \N⇓γ≈οΨ|ϑν=σ⇓ ∃τBυρ
\NΣκ |]τ©_ |MυZ/\ρ& !∃ψϑσ⌉ (\NΣκ|ƒ◊□Pρ&
∪βρ⇓□ ∉B τβθ©©|□τ□ ©⊃Λ♥9∃# ©NΣκ| ϑψγ∉9#υ™

(ψ7∈ν/υ ®⎞Δρ& υ™!%ψ ¯∃≤ϑ♥9 &™⎧©ξ↔ ¯∉Β ↔!∃#
﴿ ∩⊇⊃⊃⊇∪ 5=∈7 ⎢Γσ? υ⎞ξ⎝ ⎞Ν⎝δρ⇓#ψ ∃τΒυρ
[هود:۱۰۰-۱۰۱]

ژباړه : د اد هغو کلو څه حالات دي چي موږ يې تاته بيانوو. لـه هغـو څخـه تـر اوسه ځيني موجود دي او ځيني له منځه تللي دي. او موږ پر هغو ظلم نـه دی کړی، بلکي دوی پخپله پر خپلو ځانو ظلم کړی دی. نو (ای رسوله) کلـه چـي ستا د څښتن حکم راسي له لوی څښتن پرته کوم معبودان چي دوی بلـل، هغـه د دوی په ښه ورنـه غله او د هغو په هکله يې ببله پوپناکولو بل څه ونه کړای سول.

لوی څښتن انسان پيدا کړ او هغه ته يې روحاني او جسماني ښه ورکړه. هغه ته يې د ژوند کولو لار وښوول او بيا به يې تر مړيني وروسته يوه ورځ خپل حضور ته حاضر کړي. نو څنګه چي دی خالق دی د انسان د پيداکېدو موخه او مقصد هم دی ټاکلای سي، لوی څښتن فرمايي:

⇓#∉⇐↓=9∃# υθ⎝δυρ τ,ν=ψ{ ⎜ ¯τΒ ©Νν= ⎢⎝τ ωρ& ﴿
#∃:⁄σ∈7 ⎜ ∩⊇⊆∪ ﴾ [الملك:۱۴]

ژباړه : آيا هغه لوی څښتن نه پوهيږي چي (هرڅه يې) مونده کړي دي؟ (بلکي هر څه ورمعلوم دي) او هغه ډېر باريك بين او باخبره دی.

يعني لوی څښتن په هغه پوهيږي او پېژني يې، هغه روزي او اړتياوي يې بشپړوي. نو پر دې بنسټ د انسان د ژوندانه يوازنی مقصد بايد داوي چي د لوی څښتن حمد او ثنا ووايي، د هغه په وړاندي د خپل عجز او بنده ګۍ څرګندونه وکړي او د هغه عبادت وکړي. د دې موخي او مقصد د بشپړوني لپاره د لوی څښتن رشتيانی پيغام او وحي چي د خپلو را استول سوو استازو په ذريعه يې را رسولي دي، د انسان د لارښووني بنستيزه ذريعه ده. قران کريم د لوی څښتن وروستی کتاب او بدلون نه موندونکي وحي دي.

له دې امله موږ د خپل رشتياني لارښود په توګه د قرآن کريم په منلو او د هغه د احکامو سره سم د تقوا په غوره کولو پابند يو. د هغه پيروي په دنيا او آخرت کي زموږ د ژغورني ذريعه ده. له دې امله اړتيا ده چي موږ د قرآن حکيم لخوا په بيان سوو حقايقو کي غور او فکر وکړو. لوی څښتن هم د قرآن کريم د نزول مقصد همدغه بيان کړی دی چي انسان د تدبر او تفکر لار غوره کړي:

(#ρ®ξZ©∉9υρ ⊗♦∃♦Z=∉φ9 ™⎢≈ν=τ/ #ξ≈ψδ ﴿
·µ≈σ9∈) υθ⎝δ ∃ψϑ↓Ρρ& (#⌡θ⇓ϑν= ⎢⎝υ∉9υρ —∉µ∈/
∩∈⊄∪ ⊃=≈τ6⁄9Φ{∃# (#θ™9∋ρ⎡ & τ♥⁄υ∉9υρ ©∉ν≡υρ
﴾ [ابراهيم: ۵۲]

ژباړه : دا د وګړو لپاره پيغام دی. او دا د دې لپاره ليږل سوی دی چي هغـوی د ده پــه وســيله خبــردار ســي او وپــوهيږي چـــي لـــوی څښـــتن يـــو دی او د عقل څښتنان نصيحت ځني تر لاسه کړي.

∃πκ⎞ψτ τ⎦⎥τ/ ∃ψϑ∉φ9 Ωξ≈σ3τΡ ∃ψγ≈υΖ⎤ψ⎝πγµ ⎜ ﴿
﴾∩∉∉∪ τ⎦⊃)↑Γ⇓ϑ⎤∉φ9 Ζπσ◊∉©⎞θτΒυρ ∃ψγξ⎤ψζ ∃τΒυρ

[البقره:۶۶]
ژباړه : موږ (اسرايلو ته) دغه پېښه د هغو د هممهالو لپاره او د هغو لپاره چې وروسته راتلونكي وه عبرت او له لوی ځښتن څخه مو د بېرېدونكو لپاره نصيحت وګرځول.

په دې كتاب كي د لوی ځښتن له احكامو څخه د انحراف له امله د څو هلاكو سوو ټولنو يادونه كېږي. زموږ موخه د ټولو هغو پېښو څرګندول دي چې د خپل مهال لپاره هم مثال وې او زموږ لپاره هم د عبرت لاملونه باله سي.

د پخوانيو ولسونو د تباهۍ پر حالاتو باندي د غور او فكر بل مقصد په بهرنۍ نړۍ كي د قرآني نښانو لټول او د قرآن حكيم حقانيت بيانول دي. په قرآن كريم كي لوی ځښتن په بهرنۍ نړۍ كي خپل آيات او نښانې د ليدلو او مشاهدې وړ بللي او په دې هكله فرمايي:

⎞/™3□∈□©□ψ□ ←! ⇓□|ϑπτ⎠:∃# ∪≅⎝%υρ ⎬
ψ7□/υ□ ∃τΒυρ 4 ∃πκτΞθ⎝⎤⊂□⎢⎝τΓσ⎤ —≠μ≠Γ≈τ□#υ™
[النمل:۹۳] ⎬∩®⊂∪ τβθ⎝=ψϑ⎢⎝σ? ∃≤ϑτ© ≅≅≠□≈τ⌠∈/

ژباړه : او دوی ته وفرمايه چې ټول تعريفونه لوی ځښتن لره دي. هغه به ډېر ژر تاسي ته خپلي نښانې در وښيي او تاسي به هغه وپېژنئ او ستاسي ځښتن له هغو كارونو ناخبره نه دی چې تاسي يې كوئ.

ګواكي دغه نخښې پېژندل د ايمان د پوخوالي ذريعه ده.

اوسمهال د لرغونپوهانو د څېړنو او پلټنو په پايله كي په قرآن كريم كي د بيان سوو پخوانيو ولسونو د تباهۍ حالات د ليدلو وړ ګرځېدلي دي. په همدې ليكنه كي به موږ له دغه ډوله څه آثار مطالعه كړو. (څرګنده دي وي چې په دې كتاب كي په قرآن كي د ځينو يادو سوو اقوامو يادونه نه ده سوې. دا ځكه چې قرآن كريم د هغو زماني او مكاني ټاكنه نه ده كړې، بلكي يوازې يې د هغو د باغيانه كړنو، له الٰهي احكامو او د هغه د رسولانو له لاربنوونو څخه د سركښۍ په بيانولو سره يې له هغو څخه د عبرت او نصيحت تعليم وركړی دی).

زموږ موخه د عصري څېړنو په رڼاكي د قرآني حقايقو څرګندول دي، څو د لوی ځښتن د پيغام حقانيت مومنانو او اغيارو دواړو ته واضح سي.

تېر سوي ولسونه

∉B □|| ∉%♥!∃# ⌈϶τ6τP ⎞N⊆κ⊂E⌉϶τ□ ⌠Oσ9ρ& ⎬
ψ□θ⇓ϑρOυρ 7□∃τ©υρ 8ψθ| P ∉Θ⎞θσ% ⌠O∈γ∈=⎞6σ%
□|τ| |□τB ⊃=≈ψσ|≠ρ&υρ τΛ⌠∉δ≡τ□⎠∈) ∉Θ⎞θσ%υρ
N⇓γ⎝=⇓□®□ ⎞N⇓γ|Γσ?ρ& 4 ∉M≈ξ6∉□σ? |σ⇓ϑ⎠9∃#υρ
♠!∃# τβ%□2 ∃ψϑσ⌉ (∉M≈υZ⊃ι□τ7⎠9∃∃∈/
⎞NΣκ|ƒ◊□Pρ& (#⌡θ| P%ξ. ⊕3≈σ9υρ ⎞N⇓γψϑ∈=|◊υ□∉9
[التوبه: ۷۰] ⎨ ∩∠⊃∪ τβθ©K∈=|◊τ□

ژباړه : آیا دې وګړو ته د خپلو مخکنیو په هکله خبر نه دی رسېدلی؟ (مثلاً) د نوح د قوم او عادو او ثمودو او د ابراهیم د قوم او مدینیانو او د هغو خلکو د کلو چي لاندي باندي سول. د هغو پیغمبران هغو ته د څرګندو نښانو سره

ورغلل. بيا لوی څښتن پر دوی ظلم ونه کړ، خو هغوی پخپله پر خپلو ځانو ظلم کوونکي وه.(يعني داسي کارونه يې کول چي د هغو د پوپناکېدو لامل کېدل).

د لوی څښتن د لاربښووني پيغامونه د انسان د تخليق او پيدا کېدو سره سم د هغه د رسولانو په ذريعه انسانانو ته رسېدل. ځينو ټولنو به دغه پيغامونه منل او ځينو به نه منل. ځيني وختونه به لږو وګړو د پيغمبرانو د لاربښوونو پيروي کول، خو ډېرو به د پيغام د اورېدو سره سره هغه نه مانه. هغو نه دا چي يوازي يې د پيغمبرانو | لاربښووني نه منلې، بلکي هغوی او د هغو پېروان يې زورول هم. پر انبياوو | به يې عموماً د درواغو، جادو ګرۍ، لېونتوب او ځان ښووني دروغجن او بې بنسټه تورونه لګول. او د دغو سرکښانو لويانو به اکثر انبيا | وژل هم.

انبياوو به له دغو قومونو څخه يوازي د لوی څښتن د فرمان ورلو غوښتنه کول. له هغو څخه يې د شتو، امتيازونو او او دنيوي ګټو هيله نه لرل او نه يې پر هغو جبر کاوه. بلکي دوی يې يوازي د رشتينولۍ دمذهب لوري ته، او له ګمراهۍ څخه د لوی څښتن په اطاعت کي ژوند کولو ته بلل.

د دې ولسونو او انبياوو | تر منځ دغسي خبري او اړيکي د حضرت شعيب ** او مدين د خلکو له يادوني څخه څرګندېږي. کله چي حضرت شعيب ** خپل ولس ته د ظلم او بې انصافۍ د پرېښوولو تعليم ورکړ او ورته ويې ويل چي پر لوی څښتن ﷻ ايمان راوړئ، نو د هغه په وړاندي د هغه د قوم عکس العمل قران کريم داسي بيانوي:

4 ∃Ψ6⁄□ψ\™♥ ⌠O\δ%σ{ρ& τ⌡τ| |□τB 4□ν<∈)υρ * ⁄
| ∉ιB N◊6σ9 ∃τB ♥!∃# (#ρ⇓□| 7 |©∃# ⊃Θ\θσ)≈τ□ τA∃σ%
τA∃υ□⌡6∉ϑ⁄9∃# (#θ⇑ℑ◊)Zσ? □ωυρ (…| ν| □\□ξ| >μ≈σ9∈)
9□\□σ□↵2 N◊61υ□ρ& ⌡□∈οT∈) 4 τβ#υ□□∉ϑ⁄9∃#υρ
5Θ\θτ□ ζ>#ξ□τ© \N◊6⁄□ν=τ(⇓∃%σ{ρ& ⌡□∈οT∈)υρ
τA∃υ□⌡6∉ϑ⁄9∃# (#θ\⌉|ρρ& ∉Θ\θσ)≈τ□υρ ∩∇⊆∪ 7⇑□∉τ□X
(#θ⇑ϒψ□\7σ? □ωυρ (⊕⇑⌠ϒ⊃)⁄9∃∃∈/ □χ#υ□□∉ϑ⁄9∃#υρ
□∈⌋ (#\θσΩ |\σ? □ωυρ \N\δυ™!∃υ□ | ♥ρ& }♦∃♦Z9∃#
·□\□ψζ ↔!∃# ◊M♣□⊃)τ/ ∩∇∈∪ τ⌡| ∉□⊕ϒ⁄□©B ∩ν\□Φ{∃#
O∃τPρ& !∃τBυρ 4 τ⌡| ∉Z∉B |σ□B O| ΦZ◊2 β∈) \N™3♥9
⇐=⁄□ψ\◊±≈τ□ (#θ™9∃σ% ∩∇∉∪ 7⟨□∉□πτ↵2 N™3⁄□ν=τ(
⇓□| 7 |\τ□ ∃τB ξ8| □⁄I↓P βρ& □□®□⁄∆⌉϶σ? □□\?4θν=|≠ρ&
∃οΨ∉9≡υθ⁄Bρ& ⌡□∈⌋ □≅ψ\⁄□↓P βρ& |ρρ& !∃τP™τ!∃τ/#υ™
⇒O□∈=ψ⇔⁄9∃# |MPς{ □□♦P∈) ((#◊σ↓≈τ±νΣ ∃τB
⌠O| Φ |□υ™υ□ρ& ⊃Θ\θσ)≈τ□ τA∃σ% ∩∇∠∪ ⇓□□∉ ♥♣□9∃#
□∈ν1♣□ ∉ιB 7ποΨ⊃ι□τ/ 4□ν?τ© ◊MZ™. β∈)
!∃τBυρ 4 ∃ΨZ|ϒψμ ∃≈%⁄□⊆□ | μ |Z∉B ©⊆_σ%ψ□υ□υρ

!∃τB 4ν<∈) \N™3ξ∉9%σ{⌈& |βρ& ⇓⊆⌈&
ψξ≈ν=|≠M}∃# ω∈) ⇓⊆⌈& |β∈) 4|μ|Zτ© \N◊69ψγ|Pρ&
4↔!∃∃∈/ ω∈) ⌡⊕+∉⌉θσ? ∃τBυρ 4 ◊M|σ⇐τΓ⌈∃# ∃τB
∩∇∇∪ ⇐=∉P⌈& ∉μ/σ9∈)υρ ◊M⌉=♥.υθσ? ∉μ/ν=τ©
βρ& ⌡⊆∋∃σ)∉♥ \N™3♦ΨτB⊂/γσ ω ∉Θ\θσ)≈τυρ
|ρρ& ?ψθ|P τΠ\θσ% ζ>∃|≠ρ& !∃τB ©≅|Ω∉ιB N◊6τ7⊕ℑ©
©Π\θσ% ∃τBυρ 4 8ξ∈=≈|≠ τΠ\θσ% |ρρ& >θ\δ τΠ\θσ%
(#ρ©∉/ ⌈τΓ⌈∃#υρ ∩∇®∪ 7∉\τ7∈/ N◊6Z∉ιB 7⇒θ™9
∈ν1υ ♦β∈) 4 ∉μ/σ9∈) (#⌡θ|/θ\? ♣N\O \N◊6↑/υ
∃τB ⇐=/ψ\◊±≈τ (#θ™9∃σ% ∩®⊃∪ ·ρ⇓υρ ®O∉μυ
ψ71υτ.∴σ9 ∃↓P∈)υρ ©Aθ◊)σ? ∃≤ϑ∉ιB #Z∉ςξ.|μσ)/τP
ψ7≈oΨ|Hσδτσ9 ψ7™⇐|δυ ω\θσ9υρ (∃Z∉\⊇ ∃υZ∉⌉
τA∃σ% ∩®⊇∪ 9⊂ψ\∈/ ∃υZ/ν=τ© |MPρ& !∃τBυρ (
↔!∃# ζ ∉ιB N◊6/ν=τ(τ©ρ& ⌡∉⇐|δυρ& ⊃Θ\θσ)≈τ
χ∈) (∃⊂|γ∉⇓ \N™.υ™!#υυρ |νθ⇓ϑ\?⌡σ♠B∃#υρ
∩®⊄∪ ™⇑∉τ\X τβθ\=ψϑ|σ? ∃ψϑ∈/ ∈ν1υ
\N◊6∉ΓτP%σ3τB 4ν?τ© (#θ\=ψϑ|©∃# ∉Θ\θσ)≈τυρ
∉μ∉?⌉τ τB χθ⇓ϑν=|σ? τ∃|θψ (·≅∉ϑ≈τ© ∈oT∈)
(®>⊃≈ξ. υθ\δ |∅τBυρ ∉μ⊂/™ ®>#ξτ©
∩®⊂∪ ®=∉%υ \N◊6ψ\τB ∈oT∈) (#⌡θ|7⊃)σ?\∃#υρ
∃Ψ6/ψ\™♥ ∃υZ/↓γωY ∃τP©/Bρ& υ™!∃ψ_ ∃≤ϑσ9υρ
∃♦Z∉ιB 7πυH|θτ∈/ …|μψ\τB (#θ©ZτB#υ™ τ⌋|∉%♥!∃#υρ
\πψσ/′ℑ9∃# (#θ⇓ϑν=σ⇓ τ⌋|∉%♥!∃# ∉Nξψζρ&υρ
∩®⊆∪ |∉ϑ∉Ω≈ψ_ \N∉δ⊂≈τ∉ ∈⌋ (#θ⇓στ7|≠ρ∋σ⌉
#Ψ|\/ ωρ& 3 !∃πκ∉⌉ (#\θυZ/⌈τ ⌈O♥9 βρ(ξ.
∩®∈∪ ⇓θ⇓ϑρO |Nψ∉\τ/ ∃ψϑξ. τ⌊τ||ψϑ∉φ9

[هود:۸۴ـ۹۵]

ژباړه : او د مدین خلکو ته مونږ د هغو ورور شعیب ولیږی. هغه وویل : ای زما د قوم خلکو! د لوی څښتن بنده ګي وکړئ. له هغه پرته ستاسي بل کوم خدای نسته. او په تول ترازو کي کمی مه کوئ. زه نن تاسي په ښه حال کي وینم. خو بېرېږم چي سبا به پر تاسي باندي داسي ورځ راسي چي د هغې عذاب به ټول را ګیر کړي، او ای قومه تول او پیمانه د عدالت سره سم کوئ او خلکو ته د هغو په شیانو کي تاوان مه اړوئ، او په مځکه کي فساد او وراني مه خپروئ. د لوی څښتن درکړې تاسي ته ډېره ښه ده که تاسي ایمان او باور ولرئ. او زه پر تاسي څارندوی نه یم.

هغو جواب ورکړ: ای شعیبه ! آیا ستا لمونځ تاته دا درښیي چي مونږ هغه ټول معبودان پرېږدو چي زمونږ پلرو او نیکه ګانو د هغو عبادت کاوه؟ یا

دا چې موږ دي په خپلو شتو کې د خپلې خوښې سره سم د تصرف کولو واك ونه لرو؟ همدا يوازي ته يو د لوړ وقار خاوند او نېك چلنده سړی يې.

شعيب وويل : ورونو ! تاسي پخپله فکر وکړئ : که زه د خپل څښتن له لوري پر يوه روښانه دليل ولاړ يم او هغه ماته له خپله توله ښه روزي هم راکړه (نو په دې صورت کې زه ستاسي په ګمراهيو او حرام خوريو کې ستاسي سره څنګه ګډون وکړم؟) او زه هيڅکله دا نه غواړم چې له کومو خبرو چې زه تاسي منع کوم هغه په خپله تر سره کړم. زه تر څو زما له لاسه کيږي ستاسي اصلاح کول غواړم. زما برياليتوب بس يوازي د لوی څښتن (په فضل او کرم) اړه لري. ما پر هغه توکل کړی او په هره چاره کي هغه ته رجوع کوم

او ای زما ولسه ! داسي ونه سي چې ستاسي لخوا زما سره مخالفت د دې لامل سي چي پر تاسي هم هغسي بخولي راسي لکه چي د نوح يا هود يا صالح پر قومونو راغلي وې او د لوط د قوم (مهال) خو له تاسي څخه ډېر ليري نه دی.

ګورئ ! له خپل څښتن څخه د خپلو ګنهونو بخښنه وغواړئ او د هغه لوري ته راوګرځئ، بېشکه زما څښتن ډېر بخښونکی دی او د خپل مخلوق سره مينه لري.

هغو وويل: ای شعيبه ! کومي خبري چې ته کوې موږ يې په زياتو نه پوهېږو او موږ تا په خپلو خلکو کي يو کمزوری (او بې وسه انسان) وينو. که ستا خپلوان نه وای موږ به د وخته لا ته سنګسار کړی وای او ته زموږ سره هيڅ زور نه سې وهلای.

هغه وويل : ای قومه ! آيا زما خپلوان پر تاسي باندي تر لوی څښتن زيات زورور دي چي تاسي لوی څښتن شاته غورځوئ ؟ وپوهېږئ چي څه چي تاسي کوئ په هغو زما څښتن خبر دی. نو ای زما د ولس وګړو ! تاسي خپل کار کوئ زه به خپل. تاسي ته به ډېر ژر څرګنده سي چي رسوا کوونکی عذاب پر چا نازليږي او څوك دروغجن دی؟ تاسي هم انتظار وباسئ او زه هم ستاسي سره انتظار کوم.

په پای کي چي کله زموږ د (عذاب د نازلېدو) د پرېکړي مهال راورسېدی، نو موږ په خپل رحمت سره شعيب او د هغه مومن ملګري وژغورل او کومو خلکو چي ظلم کړی وو پر هغو يوه داسي زلزله وسوه چي په پايله کي يې په خپلو کورونو کي داسي بې حرکته پراته وه چي تابه ويل دوی هيڅکه هلته اوسېدلي نه وه.

واورئ ! چي د مدين خلك هم داسي ليري وغورځول سول (په لعنت اخته سول) لکه څنګه چي ثموديان غورځول سوي وه.

د حضرت شعيب ؑ نبکی ته د بلني په جواب کي چي د هغه خلك د هغه د سنګسارولو په تکل کي سول نو د مدين پر خلکو د لوی څښتن غضب را پرېوت او د پورتنيو آيتونو مطابق پوښنا سول. د دې حقيقت يوازنی مثال د مدين خلك نه دي، بلکي کله چي حضرت شعيب ؑ هغو ته د حق په لوري

بلنه ورکول، نو يې د هغو په وړاندي د څو نـورو تېـرو سـوو ولسـونو احـوال هـم بيـان کړل.کـوم چـي د ګمراهـۍ لـه املـه پوپنـا سـوي وه. دغـه راز تـر مـدينيانو وروسته هم ځيني ولسونـه د ګمراهۍ له امله د خدای په غضب اخته سوي وه.

په راتلونکو پاڼو کي به موږ د دغو پوپنا سوو ولسونو او د هغو د آثـارو په هکله يادوني ولـرو . پـه قـرآن کـريم کـي د دغـو اقوامـو پـه هکلـه مفصـلي يادوني سوي دي. پـر هغـو د غـور کولـو او لـه هغـو څخـه د عبـرت اخيسـتلو درس ورکړل سوی دی. او څرګنده سوې ده چي دا ولسونه څلـه پوپنـا سـول. په دې ترڅ کي قرآن کريم دې ته هم اشاره کوي چي پوپنـا سـوو ولسـونو هـم سـتر تمدنونــه رامنځتــه کــړي وه. قــرآن د دغــو ولســونو د ســترو فرهنګــي معيارونو په هکله داسي يادونه کوي:

⦃ ρυ.ξΝ\ &ρδ| =ν6∫ΖυƎ %σ6\=νγ⇓Ν Β ι∉ %σ□\βΑ δ(Ν\

&ρ♥ξ□□ Β∉[|κΣΝ /τ⇐|±ΩƎ σΖυ(6|θ#) ⌋∈□

#Ǝ96∫∈=ν≈□∉ δψ≅\ Β∉ Χ⁄τ∉□∪Χ ∪∉⊂∩ ⦄ [ق:۳۶]

ژباړه : موږ تر دوی دمخه هم ډېر ولسونه هلاك کړل کوم چي په ځواکمني کـي تر دوی ډېر زيات وه او د نړۍ هيوادونه يې لتولي او مداخلې يې پکښـي کـړي وې (خـــو چـــي زمـــوږ عـــذاب راغـــی) آيـــا هغـــو د تېښتي لار وموندل؟ او کوم لېږه ځای يې پيدا کړ؟

پــه دې مبــارك آيــت کــي د تبــاه ســوو ولســونو دوې ځانګړتيــاوي پــه ځانګړې توګه يادي سوي دي :

يوه دا چي دوی ډېـر ځـواکمن ولسـونه وه. د دې معنـا داده چـي دوی يـو پياوړی پوځـي او اداري نظام جوړ کړی وو او د هغه پـه مـټ يـې د سـيمي پـر نورو هيوادونـو هـم واك او نفـوذ ترلاسـه کـړی وو. بـل داچـي دوی د ودانيـو د فن سره سم لوی لوی ښارونه ودان کړي وه.

دلته دا خبره د پـاملرني وړ ده چـي دغـه دوې ځـانګړني د اوسـني تمـدن سره هم اړيکي پيدا کوي، کـوم چـي د سـاينس او تکنـالوژۍ پـه مـټ يـې پـراخ نړيوال مدنيت، مرکزي دولتي نظام او لوی لوی ښارونه جوړ کړي دي. خو دا يـــې هېـــره کـــړې ده چـــي هـــر څـــه د لـــوی څښـــتن ﷻ پـــه واك کـــي او د هغه په اعلٰی اقتدار شوني دي. قرآن حکيم دا حقيقت څرګندوي چـي لـه لـوی څښتن څخه انکار کوونکي ولسونـه د دوی سـتر او پيـاوړي مدنيتونـه نـه سـي ژغـورلای. يعنـي لـه لـوی څښـتن څخـه د انکـار کوونکـو او سرکښـو اوسـنيو مدنيتونو انجام به هم د تېرو قومونو له برخليك څخه څه توپير ونه لري.

په قرآن کريم کي د بيان سوو تباهيو د زياتو پېښو تصديق د لرغونو آثارو اوسمهالو څېړنو او پلټنو کـړی دی. پـه قـرآن کـي د يـادو سـوو واقعـاتو دغـه تصديقوونکي لاسته راوړني د عبرت تقاضـا کـوي. پـه قـرآن حکـيم کـي لـوی څښتن موږ تـه پـه مځکه کي د سفر کولو او د تېرو ولسونو د بدو کړنو د انجام د ليدلو تعليم را کوي:

⦃ ρυΒτƎ! &ρ□\□ψ=⌉ΖυƎ Β∉ %σ6\=∈□□ (∈ω□

□⊆ ψ%ωΖ Ρ□θρ∩©⌋ (∈9σ□\κ⊆Ν Β ι∉ | &ρδ| ≅∪

∩∨⎞□Φ{∃# □∈⎦ (#ρ⎜□□⊕ϒο□ ⌠Ον=σ⎤ρ& 3 #□τ□◊)⎠9∃#
∉B τ⎦⎥ ∉%♥!∃# ⎝πτ7⊃)≈τ© □χ%ξ. ψ#⎠□ξ. (#ρ©□⇑◊Ζυ□σ⎤
·□⎞□ψζ ⊆οτ□⊕ζΦψ∃# ®□#τ∃σ!υρ 3 ⌠Ο∈γ∉=⎞7σ%
∩⊇⊃®∪ τβθ⎝=⊃) ⎜⎝σ? □ξσ⎤ρ& 3 (#⎞θσ)♦?∃# □ ⎜⎜ ∉%♥#∉φ9
(#⎦ θ□Ζσ⇓υρ ©≅⇓□□□9∃# }♣τ↔⎠□τΦ ⌠□∃##σ□∈)#©♦Λψμ
∃τΡ⎜□ ⌠∩τΡ ⎜Μ⎝δυ™!∃ψ_ (#θ⎜/⊃□◊2 ⎜□σ% ⎞Ν∑κ♦Ξρ&
∃υΖ⇓□⎤∋τ/ □□τ□©□ □ωυρ (®™!∃τ±→Σ τB ζ©⊃δφ©Ζσ⎤
⎜□σ)σ9 ∩⊇⊇⊃∪ τ⎦⎤ ∉B⊂□⎜φ⇓ϑ⎠9∃# ∉Θ⎞θσ)⎠9∃# ∩ τ©
□⊆<∋ρΤ[{ ·ου□⎞9∉© ⎞Ν∈η⊕ℑ⎜ℑσ% □∈⎦ □χ%ξ.
2□υ□τΙ⎠□©□ ∃Ζς□∉□τν τβ%ξ. ∃τB 3 ⊃=≈τ6⎠9Φ{∃#
∉μ⎜□ψ□τ□ τ⎦⎤τ/ □∉%♥!∃# τ,□∉□⌠ℑσ? ⊕6≈σ9υρ
ΖπυΗ⎜θυ□υρ □Ψ□⎝δυρ &™ ⌠©ξ↔ ∪ε≅◊2 □≅□⊕ℑ⎠□σ?υρ
[یوسف:۱۰۹-۱۱۱] ∩⊇⊇⊇∪ τβθ©Ζ∉B ⎜σ©□ 5Θ⎞θσ)∉φ9

ژباړه : او (ای رسوله) تر تا د مخه موږ د کلو له اوسېدونکو څخه نارینه (نبیان ټاکلي) او ور استولي وه کوم چي وحي مو هم ورلیږلي وې. نو آیا دغه خلك په مځکه کي نه ګرځي چي د هغو وګړو انجام ووینې کوم چي د دوی د مخه تېر سوي دي؟ او د آخرت کور د هغو لپاره ښه دی چي د لوی څښتن فرمان وړي. نو آیا اوس هم تاسي نه پوهیږئ ؟

(د پخوانیو پیغمبرانو سره هم دغسي سوي دي چي هغو ډېر وخت نصیحتونه وکړل خو خلکو وانهورېدل) ان تر دې چي کله زموږ استازي نهیلي سول او مشرکینو ګومان وکړ چي (د انبیاوو خبري درواغ وختلې) ، نو پیغمبرانو ته زموږ مرسته ورسېده. بیا کله چي دغسي وخت راځي نو زموږ قانون دادی چي چا ته چي زموږ خوښه سي له عذابه یې ژغورو او پر ګنهکاران او مجرمانو باندي زموږ د عذاب مخه نه سي نیول کېدای.

د مځکنیو خلکو د دغو پېښو په یادولو کي د سترګو او پوهي خاوندانو ته عبرت او نصیحت دی او دا څه خبري چي په قرآن کي بیانیږي له ځانه جوړي سوي خبري نه دي، بلکي کوم کتابونه چي تر دې د مخه راوړل سوي دي د هغو تصدیق او د هري اړیني خبري څرګندوونکي او مومنانو ته لارښوونې او رحمت باله سي.

بېشکه چي د تېرو سوو خلکو په یادونو کي د بصیرت څښتنانو ته نصیحت دی. د لوی څښتن د احکامو د نه منلو او د سرکښۍ او بغاوت د لاري د غوره کولوله امله پوبنا سوي ولسونه د دې خبري څرګندي بېلګې دي چي د لوی څښتن په وړاندي انسان څونه عاجز او بې وسی دی. اوس موږ د قرآن حکیم دغه بېلګې د تاریخي ترتیب له مخي بیانوو.

لومڕی باب

د نوح •• توپان

4□ν<∈) %•νθ| P ∃υZ⌉=ψ□⌉□ρ& |□σ)σ9υρ ⁂
□ω∈) >πυZψ□ ψ#⁄9ρ& ⌉N∈γ□∉⌉ψ]∈7ν=σ⌉—∉µ∉B⌉θσ%
⇐χ∃σ⌉θ□⇐9∃# ©N⌈δξ□σ{ρ϶σ⌉ ∃ΨB%τ(□|⌉⊕ϒ |Hσ~
[العنکبوت: ۱۴] ⁂ ∩⊇⊆∪ τβθ⇓ϑ∈=≈σ⇓ ⌉N⌈δυρ

ژباړه : موږ نوح د هغه قوم ته ولیږی. او هغه پنځوس کم زر کاله د هغو په منځ کي واوسېدی. (خو هغو دی دروغجن وبالـه) نوپـای دوی توپـان ونیـول (غرق کړل) ځکه چي دوی ظالمان وه.

د نـړی پـه نـڅدې ټولـو فرهنګونـو کـي د نـوح •• د توپـان یادونـه سـته. د دې کیسي یادونـه قرآن کریم هم ډېره کړې ده. د نوح •• له نصیحت څخـه د هغـه د قوم سرغړونه؛ د هغه عکس العمل او په پایله کي توپان دا ټولي پېښـي پـه قـرآن حکیم کي په بېلو بېلو ځایونو کي بیان سوي دي.

څنګه چي د نوح •• قوم د لوی څښتن له اوامـرو څخـه سر غړولـی وو او په ګمراهي او شرك اخته سوی وو، نو لوی څښتن نوح •• ور ولېږی، څـو دوی ته د حق پیغام ورسوي. خو د حضرت نوح •• د پرله پسې تبلیغ او د خدای لـه غضـبه څخـه د بېرولـو سـره سـره د هغـه قـوم پـر شـرك ټینګـار وکـړ. په سورت المؤمنون کي د دې خبرو تفصیل داسي بیانوي:

4□ν<∈) %•νθ|P ∃οΨ⌉=ψ□⌉□ρ& |□σ)σ9υρ ﴿
♥!∃# (#ρ⇓□|7|©∃# ⊃Θ⌉θσ)≈τ□ τA∃σ)σ⌉ —∉μ∉B⌉θσ%
□ξσ⌉ρ& (□…|ν|□⌉□ξ⌊ >μ≈σ9∈) | ∉ιB /™3σ9 ∃τB
τ⌋| ∉%♥!∃# (#◊σν=ψϑ⌡9∃# τA∃σ)σ⌉ ∩∉⊆∪ τβθ◊)↑Γσ?
·□|≥ο0 □ω∈) !#ξ□≈ψδ ∃τB —∉μ∉B⌉θσ% ∉B (#ρ©□ξ□ξ.
⌉N◊6⌡□ν=τ⌈ □≅□®ξ□τΓτ□ βρ& ⇓□□⊂□©□ ⌉/™3⌊=|Ω∉ιB
∃♦B Zπσ3⊆≥↓≈ν=τB τAτ□Pς{ ♠!∃# υ™!∃ξ♥ ⌉θσ9υρ
∃υZ⊆←!∃τ/#υ™ ⌡□∈⌋ #ξ□≈πκ⊆5 ∃υZ|⌊∉ϑψ□
—∉μ∈/ 7≅©_υ□ □ω∈) υθ⌊δ |β∈) ∩∉⊆∪ τ⌋,∈!♦ρΦ{∃#
∩∉∈∪ &⌋| ∉μ 4©→Λψμ —∉μ∈/ (#θ⇑ℑ↑/υ□τIσ⌉·π♦Z⊕_
∪βθ| //□□2 ∃ψϑ∈/ □∈T|□⇑∩Σ∃# ⊃β>υ□ τA∃σ%
∩∉∉∪ ﴾ [المؤمنون:۲۳- ۲۶]

ژباړه : موږ نوح د هغه قوم ته ولیږی. هغه وویل: ای زما قومه ! د لوی څښتن بنده ګي وکړئ. له هغه پرته ستاسي لپاره کوم بل معبود نسته. نو آیا تاسي نه بېرېږئ؟ د ده د قوم مشرانو چي کافران وه وویل: (ای خلکو) دا بېله دې چي ستاسي غوندي یو وګړی وي بل هیڅ نه دی. د ده غوښتنه داده چي پر تاسـي لوړ والی ولري. کـه لـوی څښـتن (نبـي را لېږلای) نـو کومـه ملایکـه بـه یـې رالېږلې وای. دا چي انسان د پیغمبر په توګه راسي دا خبره خو موږ هیڅکله له خپل پلار او نیکه څخه نه ده اورېدلې. دا یو لېونی دی. لږ مهال نور هم وګورئ (ښایي پر سد سي).

نوح •• وویل : لویه څښتنه ! دغو خلکو خو زه دروغجن وبللم نو ته زما مرسته وکړې.

لکه څنګه چي په دغو آیتونو کي بیان سوي دي د نوح •• د قوم مشـرانو پر هغه تور ولګاوه چي هغه شخصي ګټـي، عزت او مقام، قیادت او دولت اوپر موږ باندي لوړ والی غواړي. دغو مخورو سمدلاسه د نوح •• سره خپله چلـه کول او پر هغه باندي د فشار راوستلو پرېکړه یې وکړه. له دې امله لوی څښتن

نـــوح ؑ تـــه وفرمايـــل چـــي دا سركښـــه قـــوم بـــه چـــي د ايمان راوړلو بلنه يې ونه منل ژرتر ژره هلاك سي او د ايمان خاوندانو ته به نجات ورکړل سي.

پای کله چي د تباهۍ وخت راغی له مځکي څخه د اوبو چينې په خوټېدو سوې او ورسره سم سخت اورښت پيل سو چي په يوه ستر توپان واوښت. لـوی څښـتن نـوح ؑ تـه امـر وکـړ چـي لـه هـره ډولـه نـر او مـاده او د ده کورنۍ، پرته له هغو کسانو چي د پوپنا کېدو پرېکړه يې سوې وه، پـه بېړۍ کـي سـپاره کـړي. پـر مځکـه بانـدي موجـود ټـول وګـړي پوپنـا سـول. ان چي د حضرت نوح ؑ زوی چي فکر يې کاوه نژدې غره ته په ختلو سره به ځان وژغوري هم هلاك سو. د حضرت نـوح ؑ سره پـه بېړۍ کـي لـه ناسـتو کسانو پرته نور ټول غرق سول. کله چي د سېلاب په ختمېدو سره اوبه کښته سوې نو د نوح بېړۍ د جودي په نامه پر غره باندي ودرېده کوم چي د قرآن کريم د وينا سره سم يو لوړ ځای وو.

لرغوني آثار، د مځکو او تاريخ شـواهد جوتـوي چـي دغـه پېښـه د قـرآن کريم د بيان سـوي تفصـيل سـره سـم رامنځتـه سوې ده. د ځينـو تېـرو سـوو تمدنونو په اسنادو او تاريخي لاسوندونو کي هم د دغـه سـېلاب يادونـه سـوې ده. که څه هم چي د دغو ځانګړنو او ځايونو په نومونو کي اخـتلاف دی، خـو د لار ورکو وګړو دغه برخليك د دغو مدنيتونو هممهالو ته د عبـرت پـه توګـه بيان سوی دی.

په دغه طرز د نوح ؑ د توپان تفصيلات پـر لرغـوني او نـوي عهدنامې سربېره د سېمريانو، آشـوريانو (اسـيريانو) او د بابـل پـه تـاريخونو کـي، پـه يونـاني کيسـو، هنـدي شتاپتهـ، برهمـا او د مهـا بهـارت پـه حماسـو کـي، د برتانوي ټاپوګانو د ويلز په کيسو کي، د نارډك ايډا، ليتوانيايي داستانونو او د چين په کيسو کي هم موندل کيږي.

پوښتنه داده چي د جغرافيايي او فرهنګي واټنونو له پلوه په دغو يـو لـه بله ليرو پرتو سيمو کي، چي د توپان د واقع کېدو لـه ځايـه هـم ډېـري ليـري پرتې دي، دغسـي مفصل او مستند تفصيلات څنګه موجودېدلای سي؟

د دې سوال جواب ډېر څرګنـد دی. دا حقيقـت چـي د خبـري رسـنيو د نـه موجوديت سره سره د بېلو بېلو قومونو په تاريخونو او ليکنو کي د نـوح ؑ د توپان يادونه موندل کيږي، د دې خبـري ثبـوت دی چـي دوی تـه پـه دې هکلـه اطلاع په الٰهي ذرايعو ورکړه سوې ده. د تاريخ د دې ډېري غټـي بربـادوونکي پېښي، يعني د نوح ؑ د توپان اطلاع بېلو بېلو ولسـونو تـه، هغـو تـه ورلېږلـو سـوو نبيـانو | ور کـړې ده. پـه دې توګـه د نـوح ؑ د توپان خبر د ټولي نړۍ په ولسونو کي خپور سو.

که څه هم د نوح ؑ د توپان يادونه د بېلو بېلو ولسونو په فرهنګونـو او مذهبونو کي موندل کيږي، خو د هغې په ځينو برخو کي يې تحريفونه کړي دي، چي له دې امله دې پېښي له خپلي آري او اصلي بڼي څخه بـدلون مونـدلی دی او په هغو کي د بدونيتونو يا ناسمو اطلاعاتو له امله ډېر غلط تفصيلات راغلي دي. خو د دې سره سره څېړني دا خبره ثابتوي چي د دغه سېلاب د تفصيلاتو

يوازنى باوري ماخذ قرآن حكيم دى كوم چي په ډېر ثقه توب يې د دې پېښې كوايف ويلي دي.

په قرآن كريم كي د حضرت نوح او توپان يادونه :

د قرآن كريم په ډېرو آيتونو كي د نوح د توپان يادونه سوې ده. لاندي د پېښو د ترتيب سره سم ځيني آيتونه بيانوو :

د نوح لخوا خپل قوم ته د حق بلنه :

4□ν<∈) %•νθ|P ∃υZ⌉=ψ□⌉□ρ& |□σ)σ9 ﴿
♥!∃# (#ρ⇓□|7|©∃# ⊃Θ⌉θσ)≈τ□ τA∃σ)σ⌉—∉µ∉B⌉θσ%
⌡□∈oT∈) □…|ν|□⌉□ξ⌊ >µ≈σ9∈) | ∉ιB N™3σ9 ∃τB
5O□∉◊τ© BΘ⌉θτ□ ζ>#ξ□τ© ⌉N™3⌡□ν=τ⌈ ⇓∃%σ{ρ&
∪®∈∩ ﴾ [الاعراف:۵۹]

ژباړه : موږ نوح د هغه قوم ته ولېږى. هغه وويل : اى زما ولسه ! د لوى څښتن بنده ګي وكړئ. له هغه پرته ستاسي بل معبود نسته. زه پر تاسي دعذاب دسختي ورځي له راتلو څخه بېرېږم.

∪∠⊃⊇∩ ·⌋|∉Bρ& ⌊Aθ⇓□υ□ ⌉N™3σ9 □∈oT∈) ﴿
!∃τBυρ ∪∇⊃⊇∩ ∪βθ©⌊□∉⇔ρ&υρ ♥!∃# (#θ◊)♦?∃∃σ⌉
|β∈) (≅□|_ρ& | ∉B ∉µ⌡□ν=τ© ⌉N™3⌊=τ↔ ⌈□ρ&
τ⌋|∉ϑν=≈ψ⌵9∃# ⊃β>υ□ 4□ν?τ© □ω∈) ψ□⊂□|_ρ&
∪⊇⊇⊃∩ ∪βθ©⌊□∉⇔ρ&υρ ♥!∃# (#θ◊)♦?∃∃σ⌉ ∪®⊃⊇∩
﴾[الشعراء:۱۰۷-۱۱۰]

ژباړه : زه تاسي ته يو امين پيغمبر يم، نو تاسي له لويه څښتنه وبېرېږئ او زما اطاعت وكړئ. زه په دې كار له تاسي څخه د څه شي غوښتونكى نه يم. زما اجر خو د ټولو مخلوقاتو پر رب دى. نو تاسي له لويه څښتنه وبېرېږئ او زما اطاعت وكړئ.

4□ν<∈) %•νθ|P ∃oΨ⌉=ψ□⌉□ρ& |□σ)σ9υρ ﴿
♥!∃# (#ρ⇓□|7|©∃# ⊃Θ⌉θσ)≈τ□ τA∃σ)σ⌉—∉µ∉B⌉θσ%
□ξσ⌉ρ& (□…|ν|□⌉□ξ⌊ >µ≈σ9∈) | ∉ιB /™3σ9 ∃τB
?Γσ↑(θθ◊)τβθ ∪⊂⊄∩ ﴾ [المؤمنون:۲۳]

ژباړه : موږ نوح د هغه قوم ته ولېږى. هغه وويل: اى زما قومه ! تاسي د لوى څښتن عبادت وكړئ. له هغه پرته ستاسي لپاره كوم بل معبود نسته. نو آيا تاسي نه بېرېږئ؟

د نوح لخوا د خداى له عذابه د هغه د قوم بېرول :

4□ν<∈) %•νθ|P ∃υZ⌉=ψ□⌉□ρ& !∃↓P∈) ﴿
∪≅⌉7σ% ∉B ψ7τB⌉θσ% ⌉□⊃□Pρ& |βρ& □—∉µ∉B⌉θσ%
[۱ نوح:] ﴾ ∪⊇⊃∩ ®O□∉9ρ&⌊>#ξ□τ© ⌈O⇓γυ□∉?⌉∍τ□ βρ&

ژباړه : موږ نوح د هغه قوم ته ولېږى، څو دمخه تر دې چي دردناك عذاب پر راسي هغوى له دغه عذاب څخه وبېروي.

®>#ξ□τ© ∉μ□∉?⌉϶τ□ τ̄B □χθ⇓ϑν=|⌈σ? τ∃⌉θ|ϒσ⌉ ⁅
⁅O□⊃)□B ∇Y#ξ□τ© ∉μ⁄□ν=τ© □≅∉τσ□υρ ∉μ□⊂□⁄□™□
∩⊂®∪ ⁆ [هود:۳۹]

ژباړه : ډېر ژر به تاسي پخپله پوه سئ چي پر چا باندي رسوا کوونکی عذاب راځي او تل تر تله عذاب پر چا نازلیږي.

⌋□∈oT∈) (♥!∃# □ω∈) (#□ρ⇓□| 7 |⌈σ? □ω βρ& ⁆
5O□∉9ρ& BΘ⌉θτ□ ζ>#ξ□τ© ⌉N™3⁄□ν=τ⁄ ⇓∃%σ{ρ&
⁅∩⊄∉∪

[هود:۲۶]

ژباړه : زه تاسي ته په ډاګه خبرداری درکوم چي له لویه څښتنه پرته د بل چا عبادت مه کوئ. ځکه زه بېرېږم چي پر تاسي باندي به یوه ورځ یو دردوونکی عذاب نازل سي.

د نوح ● د قوم انکار :

∃↓P∈) □—∉μ∉B⌉θσ% ∉̄B _|ψϑ⁄9∃# τA∃σ% ⁆
⁅∩∉⊃∪ &⌋⌉ ∈7□B 9≅≈ν=|⊇ □∈⌋ ψ71υ□τ∴σ9

[الاعراف:۶۰]

ژباړه : د هغه د قوم مشرانو وویل چي موږ تا په څرګنده ګمراهي کي وینو.

∃oΨτΦ⁄9ψ□≈ψ_ |□σ% ⇓ψθ©Z≈τ□ (#θ™9∃σ% ⁆
∃ψϑ∈/ ∃oΨ∉?⌉϶σ⌉ ∃oΨσ9≡ψ□⊕_ |N|□σΨ∫2ρ϶σ⌉
⁅∩⊂⊄∪ τ⌋⌉ ∉%∉□≈′ℑ9∃# ζ ∉̄B |MΨ◊2 β∈) !∃τP⇓□∉⌈σ?

[هود:۳۲]

ژباړه : هغو وویل: ای نوحه ته زموږ سره وجنګېدلې او ډېر راسره وجنګېدلې. نو که ته رشتونی یې اوس هغه څه چي ته موږ په بېروې راوړه.

♣□τB ∃ψϑ↓=◊2υρ □□⌉=◊□⁄9∃# ⇓⌈υZ⌈ℑτ□υρ ⁆
|μ|Z∉B (#ρ©□∉□ψ□ —∉μ∉B⌉θσ% ∉̄ιB δ|τB ∉μ⁄□ν=τ©
∃↓P∈∗σ⌉ ∃♦Z∉B (#ρ©□ψ□⌈ϒσ? β∈) τA∃σ% 4
⁅∩⊂∇∪ τβρ©□ψ□⌈ϒν≅ ∃ψϑξ. ⌉N™3Z∉B ©□ψ□⌈ϒτP

[هود:۳۸]

ژباړه : نوح په بېړی جوړولو پیل وکړ او چي د ده د قوم کوم سردار به ده ته نژدې تېرېدی په هغه پوري به یې ملنډي وهلې. نوح به ویل: که نن تاسي پر ماخاندئ نو په دې نژدې وختونو کي به زه پر تاسي باندي ستاسي غوندي وخاندم.

∉̄B (#ρ©□ξ□ξ. τ⌋| ∉%♥!∃# (#◊σν=ψϑ⁄9∃# τA∃σ)σ⌉ ⁆
⌉/™3⌈=|Ω∉ιB ·□|≥o0 □ω∈) !#ξ□≈ψδ ∃τB —∉μ∉B⌉θσ%
⌉θσ9υρ ⌉N◊6⁄□ν=τ⁄ □≅□®ξ□τΓτ□ βρ& ⇓□□⊂□©□
∃υZ|⌈∉ϑψ□ ∃♦B Zπσ3⊆≥↓≈ν=τB τAτ□Pς{ ♠!∃# υ™!∃ξ♥
∩⊄⊆∪ τ⌋,∈!♦ρΦ{∃# ∃υZ⊆←!∃τ/#υ™ ⌋□∈⌋ #ξ□≈πκ⊆5

(#θ⇑ℑ↑/υ□τΙσ⌉ ·π♦Ζ⊕_ —∉µ∈/ 7≅©_υ□ □ω∈) υθ⎝δ |β∈)
∮&⌡ ∉µ 4©→Λψµ —∉µ∈/

[المؤمنون:۲۴-۲۵]

ژباړه : د ده د قوم مشرانو چي کافران وه وويـل: (ای خلکـو) دا بېلـه دې چـي ستاسي غوندي يو وګړی وي بل هيڅ نه دی. د ده غوښتنه داده چي پر تاسـي لوړ والی ولري. کـه لـوی څښـتن (نبـي را لېږلای) نـو کومـه ملايکـه بـه يـې رالېږلي وای. دا چي انسان د پيغمبر په توګه راسي دا خبره خو موږ هيڅکله له خپل پلار او نيکه څخه نه ده اورېدلې. دا يو لېونی دی. لږ مهال نور هم وګورئ (ښايي پر سد سي).

(#θ| ⁄⁄□σ3σ⌉ 8ψθ| Ρ ©Π⎞θσ% ⎞Ν⇓γν=⎞6σ% ⏐Μτ⁄⁄□ξ. ∮
τ□⊕_⇓□⎠□∃#υρ ·βθ©Ζ⎠γξΧ (#θ™9∃σ%υρ ∃τΡψ□⎞6τ©
∮∩®∪

[القمر:۹]

ژبــاړه : تــر دوی دمخـــه د نـــوح قـــوم د هغـــه خبـــره پـــه دروغـــو لېکـــه کـړه ، يعنـي زمـوږ بنـده نـوح يـې دروغجـن وبالـه او ويـې ويـل چـي دا لېـونی دی او پـه غـاښ چيچـي او تـور بـرېښ سـره يـې د خلكـو لـه بلنـي هم منع کړ.

د حق د پلويانو سره د نوح ❀ د قوم سلوک :

∉Β (#ρ©□ξ□ξ. τ⌊| ∉%♥!∃# _|ψϑ⎠9∃# τΑ∃σ)σ⌉ ∮
∃οΨν=|ς∉ιΒ #∴□τ±ο0 □ω∈) □□1τ□τΡ ∃τΒ —∉µ∉Β⎞θσ%
⎞Ν⎝δ □|| ∉%♥!∃# □ω∈) □□ψ⎝τ7♦?∃# □□1τ□τΡ ∃τΒυρ
3□τ□τΡ ∃τΒυρ ⊗□⌉&♣□9∃# ψ□∉□∃τ/ ∃οΨ™9∉□#υ□ρ&
⎞Ν™3□Ψ⇑◊τΡ ⎞≅τ/ ⁄≅⏐®σ⌉ ∉Β ∃υΖ⎠□ν=τ© ⎞Ν™3σ9
[هود: ۲۷] ∮ ∩⊄∠∪ □ ⌈| ∈/⊃□≈ξ.

ژباړه : د ده د قوم هغو مشرانو چي کـافران وه وويـل: زمـوږ پـه نظـر خـو تـه زموږ غوندي يو انسان يې او مـوږ ګـورو چـي زمـوږ لـه قومـه يـوازي هغـو کسانو چي زموږ په نزد ټيټ خلـك وه، بـې فكـره او بـې سنجشـه پـه تـا پسـې سوي دي او موږ د ښېګڼي داسي څه نه ومومو چي په هغه کي تاسي تـر مـوږ څه لوړ والی ولرئ، بلكي موږ خو تاسي دروغجن ګڼو.

ψ7ψ⎝τ7♦?∃#υρ ψ7σ9 ⇓ ∉B |σ| Pρ& (#⎦ θ™9∃σ% * ﴿
∃ψϑ∈/ □∉ϑ⊨∉⎛ ∃τBυρ τA∃σ% ∩⊇⊇⊇∪ τβθ™9σ□⎞□Φ{∃#
□ω∈) ⎞NΣκ⎛5∃|ϒ∉μ |β∈) ∩⊇⊇∉∪ □χθ⎝=ψϑ |⎝τ□ (#θ| P%ξ.
!∃τBυρ ∩⊇⊇⊂∪ τβρ©□©⎝|±ν≅ ⎞θσ9 (□∈ν1υ□ 4□ν?τ©
|β∈) ∩⊇⊇⊆∪ τ⎦| ∉Z∉B |σ⇓ϑ⎠9∃# ∉□⊆□∃σ⇐∈/ O∃τPρ&
﴾ ∩⊇⊇∈∪ ·⎦| ∈7□B √□□⊃□τP □ω∈) O∃τPρ&
[الشعراء:۱۱۱-۱۱۵]

ژباړه : هغو وويل: آيا موږ پر تا باندي ايمان راوړو په داسي حال كي چي ستا پيروان خوار وكړي دي. نوح وويل: زما يې په دې څه چي دغو وګړو پخوا څه كول. د دې خبرو حساب خو زما د پروردګار كار دی. خو كشكي تاسي پـه دې پوه سئ او زه ايمان راوړونكي له خپله ځانه نه سم ليري كولای. زه په څرګنده (له يوه لوی ځښتن څخه) بېروونكی يم.

د لوی ځښتن له لوري نوح ﷺ ته د غم نه كولو سپارښتنه :

□∅∉B |σ©□ σ9 …| μ↓Pρ& ?ψθ| P 4□ν<∈) □□∩πρ⎡&υρ ﴿
⎛♣⊆≥τΦ⎞;σ? □ξσ⎤ζ τB#υ™ |□σ% τB □ω∈) ψ7∉B⎞θσ% ∉B
[هود:۳۶] ﴾ ∩⊂∉∪ □χθ⎝=ψ⎝⎠□τ□ (#θ| P%ξ. ∃ψϑ∈/

ژباړه : نوح ته وحـي وسـوې اوس لـه هغـو كسـانو پرتـه چـي پـر تـايې ايمـان راوړی دی ستا له قومه نور خلك پر تا ايمان نه راوړي، نو څه چي دغه خلك كوي د هغه له امله څه غم غوسه مه كوه.

د حضرت نوح ﷺ دعا :

∃[σ |Γσ⎤ ⎞N⇓γοΨ |□τ/υρ ©⊆_⎠□τ/ |ξτΦ⎠⎤∃∃σ⎤ ﴿
τ⎦| ∉Z∉B |σ⇓ϑ⎠9∃# ζ ∉B ζ©⊃⎣♦B ∅τBυρ ©⊆_⊕νγωΥυρ
﴾∩⊇⊇∇∪

[الشعراء:۱۱۸]

ژباړه : (نوح ﷺ هيله وكړه) ای زما ربـه ! اوس زمـا او د هغـو تـر منـځ يـوه غوڅه پرېكړه وكړه او ما او زما سره ايمان راوړونكي وژغوره.

®>θ⎝=⎠ ⎡τB □∈οTρ& □…| μ↑/υ□ %τ⎛ψ□σ⎤ ﴿
[القمر:۱۰] ﴾ ∩⊇⊃∪ |□⊕∩τΓP∃∃σ⎤

ژباړه : پای نوح خپل پروردګـار تـه دعـاو كـړه چـي زه د دوی پـه وړانـدي بـې وسه سوم نو ته له دوی څخه په غچ اخيستلو زما مرسته وكړه.

□⊆Γ⎞θσ% ⇓N⎞θτ©ψ□ □∈οT∈) ⊃β>υ□ τA∃σ% ﴿
⎡O⎝δ |□⊂□τ□ ⎞Nν=σ⎤ ∩∈∪ #Ψ□∃ψγτPυρ Ωξ⎠□σ9
[نوح:۵-۶] ﴾ #Ψ□#τ□∉⎤□ω∈) ⎤□∉™!%τ⎛⇓□

ژباړه : (نوح ﷺ) عرض وكړ : ای زما ربه ما خپل قـوم تـه شـپه او ورځ (د حق لوري ته) بلنـه وركړه. خـو زمـا بلنـي (لـه دين څخـه) د هغـو تېښـته لا زياته كړه.

∪βθ| ⁄⁄□□2 ∃ψϑ∈/ □∈T |□⇑∩Σ∃# ⊃β>υ□ τA∃σ% ﴿
∩⊄∉∪ ﴾ [المؤمنون:۲۶]
ژباړه : (نوح ☙) عرض وکړ : ای زما ربه ! دوی خو زه دروغجن وبللم نو اوس ته زما مرسته وکړه.
ζN |(∉Zν=σ⌉ ©ψθ| P ∃οΨ1ψ□∃τP |□σ)σ9υρ ﴿
#∃9⁄ϑ⇓ϕ⊃□7 |τβθ ∪∈∠∩ ﴾ [الصآفات :۷۵]
ژباړه : موږ ته نوح دعا کړې وه. نو موږ څنګه ښه جواب ورکوونکي وو.

د بېړۍ جوړول :

∃υZ∉⊥©□ |©ρ϶∈/ ψ7⌉=◊□⁄9∃# ∅⌈οΨ |≠∃#υρ ﴿
τ|⌋ ∉%♥!∃# □∈⌋ ©⊆_⌉7∉⇐≈σ□⌈B □ωυρ ∃οΨ⊆□ |μυρυρ
[هود:۳۷]﴾ τβθ⌊%τ□⁄ ⌈□B NΣκ♦Ξ∈) 4 (#⌋ θ⇓ϑν=σ⇓
ژباړه : زموږ د څارني او لارښووني سره سم یوه بېړۍ جوړه کړه. او اوس د ظالمانو په هکله موږ ته سپارښتنه مه کوه. دوی ټول اوس غرقېدونکي دي.

د نوح ☙ د قوم پوپنا کېدل :

τ|⌋ ∉%♥!∃#υρ |μ≈υZ⁄□ψϕPρ϶σ⌉ |νθ| ⁄⁄□σ3σ⌉ ﴿
τ|⌋ ∉%♥!∃# ∃οΨ⁄%{□⁄|ρ&υρ ⊕7⌉=◊□⁄9∃# □∈⌋ …| μψ⌊τB
(#θ| P∃□2 ⌉NΣκ♦Ξ∈) 4 !∃οΨ∉Γ≈τ□∃τ↔∈/ (#θ| ⁄⁄□□2
[الاعراف:۶۴] ﴾ ∩∉⊆∪ □ |⌉ ∉ϑτ© ∃•B⌉θσ%
ژباړه : بیا هم دغو وګړو هغه دروغجن وباله. نو موږ نوح او د هغه سره په بېړۍ کي سپاره ملګري وژغورل او هغه وګړي مو چي زموږ آیتونه یې درواغ بللي وه غرق کړل. رشتیا چي دا یو ړوند قوم وو.
∩⊇∉⊃∪ τ|⌉ ∉%∃τ7⁄9∃# ⇓□ |⌊τ/ ∃οΨ⁄%τ□⁄|ρ& ♣N⌊O ﴿
﴾ [الشعراء :۱۲۰]
ژباړه : بیامو نور پاته خلك ډوب کړل.
4□ν<∈) %•νθ| P ∃υZ⌉=ψ□⌉□ρ& |□σ)σ9υρ﴿
□ω∈) >πυZψ□ ψ#⁄9ρ& ⌉N∈γ□∉⌉ψ]∈7ν=σ⌉—∉μ∉B⌉θσ%
⇐χ∃σ⌉θ□⇐9∃# ©N⌊δξ□σ{ρ϶σ⌉ ∃ΨB%τ⌊ □ |⌉⊕ϒ |Hσ~
[العنکبوت: ۱۴] ﴾ ∩⊇⊆∪ τβθ⇓ϑ∈=≈σ⇓ ⌉N⌊δυρ
ژباړه : موږ نوح د هغه قوم ته ولېږی. او هغه پنځوس کم زر کاله د هغو په منځ کي و اوسېدی. (خو هغو دی دروغجن وباله) نو پای دوی توپان ونیول (غرق کړل) ځکه چي دوی ظالمان وه.

د نوح ☙ د زوی هلاکت :

⊃A∃τ6⊃ϕ⁄9∃∃ξ. 8λ⌉θτB □∈⌋ ⌈O∈γ∈/ □⊂□⁄γρB }□⊃δυρ ﴿
'©ο_| 6≈τ□ 5A⊂□ |⌊τB □∈⌋□χ%□2υρ …| μοΨ⌉/∃# |ψθ| P 3□ψ□∃τPυρ
∩⊆⊄∪ τ|⌋ ⊆□∉□≈σ3⁄9∃# ψ⌈♦B ™3σ? □ωυρ ∃οΨψ⌊♦B =□2⌉□∃#
□∅∉B ©⊆_⇓ϑ⊕ℑ |⌊τ□ 9≅τ6ψ_ 4□ν<∈) ⌉□⊆ρ∃τ↔ψ□ τA∃σ%
⊂□⁄Bρ& | ∉B τΠ⌉θυ□⁄9∃# τΛ⊗□∃τ© □ω τA∃σ% 4 ∉™!∃ψϑ⁄9∃#

⇓λ\θψϑ/9∃# ∃ψϑΣκσ] |□τ/ τΑ%τνυρ 4 ζΟ∉µ♣□ τΒ □ω∈) ↔!∃#
[۴۳-۴۲:هود] ﴾∩⊆⊂∪ □ |∫ ∉%τ□/ ∫⇓ϑ/9∃# ζ ∉Β □χ%σ3σ⌉

ژباړه : دغي بېړۍ دوی د غرونو غوندي څپو کي وړل او نوح خپل زوی ته چي په یوه لیري څنډه کي اوسېدی ناري کړه : ای زویه زموږ سره سپور سه او د دې کافرانو سره مه پاته کېږه. هغه وویل : زه همدا اوس یوه داسي غره ته خېژم چي ما له اوبو وژغوري. نوح ورته وویل : نن د خدای له عذابه هیڅ ژغورونکی نسته بېله هغو چي رحم پر وکړي. بیا د دوی دواړو تر منځ یوه څپه حایل سوه او هغه ډوب سو.

د مومنانو ژغورنه :

□∈⌋ …|µψ(♦Β τΒυρ |µ≈οΨ/□ψφΡρ϶σ⌉ ﴾
[الشعراء:۱۱۹] ﴿ ∩⊇⊇®∪ ∪βθ⇓σ |±ψϑ/9∃# ⊕7⌉=◊□/9∃#

ژباړه : موږ هغه او د هغه ملګري په ډکه بېړۍ کي وژغورل.

∉ποΨ□∉□ϒϒ9∃# |=≈ψσ |≠ρ&υρ |µ≈οΨ/□ψφΡρ϶σ⌉ ﴾
∩⊇∈∪ □ |∫ ∉ϑν=≈ψ(⌉=∉φ9 Ζπτ□#υ™ !∃ψγ≈οΨ⌉=ψ(ψ_υρ
﴿

[العنکبوت:۱۵]

ژباړه : همدغسي موږ دی او د بېړۍ نور سپاره وژغورل. او دا مو نړیوالو ته د عبرت یوه نښانه وګرځول.

د نوح ●● د توپان ډول :

∉™!∃ψϑϒϒ9∃# ζ>≡υθ\/ρ& !∃οΨ ∫στΦξ□σ⌉ ﴾
υ∨\□Φ{∃# ∃τΡ\□/φσ⌉υρ ∩⊇⊇∪ 9□⊃Κπκ |]□Β &™!∃ο□∉3
9□/Βρ& #□ν?τ© ®™!∃ψϑ/9∃# □σ+τΓ/9∃∃σ⌉ ∃ΖΡθ©□©©
4□ν?τ© |µ≈οΨ⌉=ψϑψµυρ ∩⊇⊄∪ υ□∉□(% |□σ%
[القمر : ۱۱-۱۳] ﴿ ∩⊇⊂∪ 9□⇓□⇓□υρ 8ψ≡υθ/9ρ& ∉Ν#σ□

ژباړه : بیا موږ په تېز اورښت سره د آسمان ورونه پرانیستل او له مځکي مو چینې وبهولې، بیا ټولي اوبه چي د یوه کار لپاره ټاکلي سوي وې سره یوځای سوې.او موږ نوح د پلنو تختو او پرېړو مېخونو (پر بېړۍ) باندي سپور کړ.

υ□∃σ⌉υρ_ ∃τΡ®□\∆ρ& υ™!%ψ ¯ #σ□∈) #©♦Λψµ ﴾
9ε≅◊2 ∉Β ∃πκ□∉⌉ \≅∉Η |θ∃# ∃οΨ⌉=(% ®□θ□Ζ↑Φ9∃#
τ,τ7ψ□ τΒ □ω∈) □□ν= |δρ&υρ ∪⌋|∫υΖ/Ο∃# ∪⌋|∫ψ ⌈ρψ□
ζ τΒ#υ™ !∃τΒυρ 4 ζ τΒ#υ™ | τΒυρ ©Α\θσ)/9∃# ∉µ/□ν=τ©
(#θ| 7□2\□∃# τΑ∃σ%υρ * ∩⊆⊃∪ ·≅□∈=σ% □ω∈) □…|µψ(τΒ
4 !∃ψγ8ψ□\□©Βυρ ∃ψγ11□/γξΧ ↔!∃# ⊃Ο∫ϒ∈0 ∃πκ□∉⌉
}□⊃δυρ ∩⊆⊇∪ ·Λ∫∉µ♣□ √□θ◊□τ∫σ9 □∈ν1υ□ ♦β∈)
3□ψ□∃τΡυρ ⊃Α∃τ6⊃φ/9∃∃ξ. 8λ\θτΒ □∈⌋ ∫Ο∈γ∈/ □⊂□/γρΒ
′©ο_|6≈τ□ 5Α⊂□|(τΒ □∈⌋ □χ%□2υρ …|µοΨ\/∃# (ψθ|Ρ

τ⌋|⊆□∉□≈σ3⁄9∃# ψ⌈♦B ™3σ? □ωυρ ∃οΨψ⌊♦B =□2⌋□∃#
[هود : ۴۰-۴۲] ∢ ∩⊆⊄∪

ژباړه : تر دې پورې چې كله زموږ حكم راغی او هغه تنور راوخوټېدی، نو موږ وويل : له هره جنسه يوه يوه جوړه په بېړۍ كې واچوه، خپله كورنۍ، پرته له هغو كسانو چې دمخه د هغو په هكله حكم سوی دی، په دې كې سپاره كړه او هغه وګړي هم كښېنوه چې ايمان يې راوړی دی او ډېر لږ خلك وه چې ايمان يې راوړی وو.

نوح وويل: په دې بېړۍ كې سپاره سئ. د همهغه لوی څښتن په نوم دي د دې روانېدل او درېدل. بېشكه زما څښتن ډېر بخښونكي او مهربانه دی. او دغې بېړۍ هغه خلك په غرونو غوندي څپو كې اخيستي او روانه وه. او نوح خپل زوی ته چې په يوه ليرې څنډه كې اوسېدی ناري كړه : ای زويه زموږ سره سپور سه او د دې كافرانو سره مه پاته كېږه. هغه وويل : زه همدا اوس يوه داسې غره ته خېژم چې ما له اوبو وژغوري. نوح ورته وويل : نن د خدای له عذابه هيڅ ژغورونكی نسته بېله هغو چې رحم پر وكړي. بيا د دوی دواړو تر منځ يوه څپه حايل سوه او هغه ډوب سو.

∅⌈οΨ|≠∃# ∪βρ& ∉µ⁄□σ9∈) !∃οΨ⁄□ψµ|ρρ϶σ⌉ ∢
#σ□∈∗σ⌉∃οΨ⊆□|µυρυρ∃οΨ∉⊥©□|©ρ϶∈/ψ7⌉=◊□⁄9∃#
□ ®□θ□Z↑Φ9∃# υ□∃σ⌉υρ ∃τΡ®□⌋∆ρ& υ™!∃ψ_
∪⌋|⌉ψ ⌉ρψ□ 9ε≅◊2 ∉B ∃πκ□∉⌉ ∫□⌊=⌈□∃∃σ⌉
∉µ⁄□ν=τ© τ,τ7ψ□ τB □ω∈) □□ν=|δρ&υρ ∪⌋|⌉υΖ⁄Ο∃#
□∈⌋ ©⊆_⌋7∉⇐≈σ□⌈B □ωυρ (⌋Ν⇓γ|Ψ∉B ©Α⌋θσ)⁄9∃#
□χθ⌊%{□⁄⌈□B ΝΣκ♦Ξ∈) ((#⌋θ⇓ϑν=σ⇓ τ⌋|∉%♥!∃#
[المؤمنون:۲۷] ∢ ∩⊄∠∪

ژباړه : موږ هغه ته وحي وكړې چې زموږ تر څارني لاندي او زموږ له وحيو سره سم يوه بېړۍ جوړه كړه. بيا چې زموږ حكم ورسيږی او تنور وخوټيږي نو له هرډول ځناورو څخه يوه يوه جوړه درسره واخله او په هغې كې سپور سه او د خپلي كورنۍ غړي هم له هغو كسانو پرته چې د هغو پر خلاف دمخه پرېكړه سوې ده، درسره سپاره كړه او د ظالمانو په هكله ماته څه مه وايه، دوی اوس غرقېدونكي دي.

پر لوړ ځای باندي د بېړۍ درېدل :

∉8υ™!∃τB ©⊃⌊ν=⌋/∃# ⇒∨⌋□ρ϶↓≈τ□ □≅□∉%υρ ∢
®™!∃ψϑ⁄9∃# υ∧□∉⌊υρ ©⊃⌊∈=⁄%ρ& ®™!∃ψϑ|ϒ≈τ□υρ
□ν?τ© |ΝυθτΦ⌈□∃#υρ ©□⁄ΒΦ{∃# ζ©⊕©⌊%υρ
∉Θ⌋θσ)⌉=∉φ9 #Ψ□|⌊/ □≅□∉%υρ (⊗δ□∉□θ⌊γ⁄:∃#
∢ ∩⊆⊆∪ τ⌋⌉ ∉ϑ∈=≈♥◊9∃#

[هود:۴۴]

ژباړه : حکم وسو : ای مځکي ! خپلي ټولي اوبــه جذب کړه او ای آسمانه بنـد سه. بیا اوبه په مځکه کي کښېنستې او کـار سرته ورسېد. بېړۍ پـر جـودي باندي تم سوه، او وویل سوه چي د ظالمانو قوم دي ایسته سي!

د نوح ؑ د توپان د نصیحت اړخ :

®™!∃ψϑ/9∃#   ∃τ⌠σ⇔   ∃≤ϑσ9   ∃↓P∈)   ﴾
∩⊇⊇∪   ∉πτ□⊆□∃πγ/:∃#   □∈⌋   \/™3≈οΨ⌉=υΗξθ
!∃πκυ□∉\σ?υρ Ζοτ□∉.⌡□σ? \/™3σ9 ∃ψγν=ψ\|φυΖ∉9
[الحاقة : ۱۱-۱۲] ﴿ ∩⊇∠∪ ·πυ□∉©≡υρ ·β\□⌈&

ژباړه : کله چي اوبــه ځپځپانـدي سـوې، نـو مـوږ تاسـي پـه بېړۍ کـي سـپاره کړلاست څو موږ دغه پېښه تاسي ته د نصیحت لامل وګرځوو او په یـادوونکي غوږونـه یې په یاد ولرئ.

د لوی ښتن په درشل (حضور) کي د نوح ؑ مقام :

τ⌋|∉Ησ>≈ψ\/9∃# □∈⌋ 8ψθ|P 4□ν?τ© ⌠Ο≈ν=ψ□ ﴾
τ⌋|∉Ζ⊕Υ⌠σ⇓ϑ/9∃# □⊂□/γωΥ ψ7∉9≡ξ□ξ. ∃↓P∈) ∩∠®∪
τ⌋|∉Ζ∉Β|σ⇓ϑ/9∃# ∃τP∉□∃τ7∉© | ∉Β ...| µ↓P∈) ∩∇⊃∪
[الصآفات: ۷۹-۸۱] ﴿ ∩∇⊇∪

ژبـاړه : سلام دي وي پر نوح باندي په ټولو نړیوالو کي. موږ نېکي کوونکو تـه دغسي بدله ورکوو. بېشکه چي دی زموږ له مومنو بنده ګانو څخه وو.

د نوح ؑ له توپان څخه د پوپناکېدو د اُرشوکچه :

د نـوح ؑ لــه توپــان څخــه انکــار کــوونکي دا جــواز بیــانوي چــي داســي نړیوال توپان چي د مځکي ټوله کره یې نیولې وي نا شونی دی. البتـه لـه دې انکــار څخــه د دوی موخــه د قــرآن کــریم لــه حقانیــت څخــه انکــار دی. د دوی د خبرو سره سم د قرآن کـریم پـه شـمول د وحیـو پـر بنسـټ رامنځتـه سوي ټول آسماني کتابونـه د یوه نړیوال توپان یادونـه کـوي چـي د حقـایقو او امکان منافي باله سي.

خو پر دې بنسټ لـه قـرآن کـریم څخـه انکـار درسـت نـه دی. قـران کـریم یوازنی کتاب دی چي د لوی ښتن له لوري نازل سوی او له تحریف څخه پاك دی. قرآن حکیم د نورو کیسو او د تورات د پنځو هغو لومړنیو کتـابونو چـي د روایت له مخي حضرت موسـیٰ ؑ تـه منسوب دي او Pentateuch "صحف خمســه" (د تــورات پنځــه لــومړني کتابونــه) ورتــه وایــي، پــه نســبت د نوح ؑ توپان بل ډول بیان کړی دی. د لرغوني عهدنامې د دغو پنځو کتابونو د وینا سره سم دغه توپان نړۍ شموله وو او ټوله نړۍ یې رانغښـتې وه. خـو قرآن دغه توپان دغسي نه بیانوي. د نوح د توپان په اړه قرآني آیتونه بیانوي چي دغه توپان په یوه ځانګړې سیمه کي راغی چي ټوله نړۍ یې په ولکه کي نه وه نیولې، بلکي دغه توپان د نوح قوم پوپنا کړ کوم چي نوح ؑ د هغـه پـه هکله خبر ورکړی وو.

که د قرآن کریم او د لرغوني عهدنامې بیانونه وکتل سـي دغـه تـوپیر لـه

ورايـه څرګنـدېږي. لرغـونې عهدنامــه چـي د تـاريخ پــه اوږدو کــي ډول ډول بدلونونـه پکښـي راغلـي دي ټولـه اصلـي آسـماني کتـاب نـه سـي بلـل کېـدای.
لرغونې عهدنامه د نوح ☻☻ د توپان يادونه په دې توګه کوي:

"لوی څښتن وليدل چي پر مځکه باندي د انسان بدی بېخـي ډېـري سـوي دي او د هغو د زړونو تصورونه او خيالونـه تـل بـد وي، نـو خـدای پـر مځکـه باندي د انسان له پيداکېـدو څخـه خوابـدی سـو او پـه زړه کـي يـې ويـر کـاوه. خدای وويل څنګه چي انسان ما پيدا کړی دی زه هغه د مځکي له مخه ايسـته کوم. له انسان څخه نيـولې تـر څـارويو او وړو خزنـدو او د هـوا تـر مرغـانو پوري ټول له منځه وړم، ځکه چي زه د هغو له رامنځته کولـو څخـه خوابـدی يم. مګر نوح به د خدای په نظر منلی وي".[پيدايښت.۵:۶ -۸].

خو په قرآن کي دا په واضح توګه بيان سـوي دي چـي د نـوح لـه توپـان څخه ټوله نړۍ نه بلکي يوازي د نـوح قـوم تبـاه سـو. لکـه چـي حضـرت هـود ☻☻ د هود قوم ته، حضرت صالح ☻☻ د ثمود قوم ته او تر حضـرت رسـول کـريم ☻دمخه نور انبيا خپلو خپلو قومونو ته لېږل سوي وه، نوح ☻☻ هم د ده قـوم ته لېږل سوی وو. چي د حق د بلنـي د نـه منلـو لـه املـه د ده قـوم پـه توپـان هلاک سو.

4□ν<∈) %•νθ| P ∃υZ⌉=ψ□⌉□ρ& |□σ)σ9υρ ∳
| || ∈7□B √□□⊃□τP ⌉N™3σ9 □∈oT∈) □—∉µ∉B⌉θσ%
⌡□∈oT∈) (♥!∃# □ω∈) (#□ρ⇓□| 7 |⌈σ? □ω βρ& ∩⊄∈∪
5O□∉9ρ& BΘ⌉θτ□ ζ>#ξ□τ© ⌉N™3⌡□ν=τ⌈ ⇓∃%σ{ρ&
∳ ∩⊄∉∪

[هود : ۲۵-۲۶]

ژباړه : موږ نوح د هغه قوم ته لېږلی وو. (هغه وويل)، چـي زه تاسـي تـه پـه څرګنده خبرداری درکوم، چي له لوی څښتن پرته د بل چا عبادت مه کوئ. کـه نه نو زه بېرېږم چي پر تاسي به يوه ورځ دردناک عذاب نازل سي.

د نوح ☻☻ په توپان هلاک سوي خلک هم هغه کسان وه چـي د نـوح ☻☻ د حق بلنه يې نه وه منلې. په دې هکله اړوند آيتونـه دغه حقيقت پـه ببلـو ببلـو ځايونو کي څرګندوي :

τ⌋| ∉%♥!∃#υρ |µ≈υZ⌡□ψϕPρ∋σ⌉ |νθ| ⁄⁄□σ3σ⌉ ∳
τ⌋| ∉%♥!∃# ∃oΨ⌡%{□⌡⌊ρ&υρ ⊕7⌉=◊□⌡9∃# □∈⌋...| µψ⌈τB
(#θ| P∃□2 ⌉NΣκ♦Ξ∈) 4 !∃oΨ∉Γ≈τ□∃τ↔∈/ (#θ| ⁄⁄□□2
[الاعراف:۶۴] ∳ ∩∉⊆∪ □ || ∉ϑτ© ∃•B⌉θσ%

ژباړه : بيا هم دغو وګړو هغه دروغجن وباله. نو موږ نوح او د هغـه سـره پـه بېړۍ کي سپاره ملګـري وژغـورل او هغـه وګـړي مـو چـي زمـوږ آيتونـه يـې درواغ بللي وه غرق کړل. رښتيا چي دا يو ړوند قوم وو.

پر دې سربېره قرآن کريم هغه الٰهي اصـول هـم بيـان کـړي دي چـي کـوم قوم يې تر هغو نـه دی تباه کړی چي په هغو کي يې خپـل نبـي نـه وي مبعـوث کـړی. هـر ولـس يـې هلـه د پوپنـا کېـدو سـره مخـامخ کـړی دی چـي هغـه تـه

د لوی ځښتن له عذاب څخه بېروونکی ورغلی وي او هغه یې دعوت نــه وي منلی. په سورت القصص کي فرمايي:

3□τ□◊)⁄9∃# ψ7∈=|γ©B ψ7□/υ□ τβ%ξ. ∃τBυρ ﴾
(#θ⁄= |Γτ□ Zωθ⇓□υ□ ∃ψγ∉ιB⌈& ⌡□∈⌡ψ]ψ⁄⁄7τ□ 4©→Λψμ
□⊕5∈=|γ©B ∃♦Z◊2 ∃τBυρ 4 ∃υZ∉Φ≈τ□#υ™⁄⁄N∈γ⁄□ν=τ⁄
∩∈®∪ □χθ⇓ϑ∈=≈σ⇓ ∃ψγ⁄= |δρ&υρ □ω∈) #□τ□◊)⁄9∃#
[القصص:٥٩]

ژبـاړه : او ستا ځښتن د کلو پوپنا کوونکی نه وو تر څو چـي د هغو مرکـز تـه يې کوم پيغمبر نه وو لیږلی، چي هغو ته یې زموږ آیتونه اورولـي وای او نـه موږ د کلو هلاکوونکي وو تر څو پوري چي د هغو اوسېدونکي ظالمـان سـوي نه وای.

د یـوه داسـي قـوم تبـاه کـول چـي پیغمبـر نــه وي ورلیـږل سـوی د لـوی ځښتن سنت نه بلل کیږي. نـو د نـوح ﷺ پـه توپـان د نـوح لـه قـوم پرتــه نـور داسي کلي نـه دي هلاك سوي چي د لوی ځښتن له عـذاب څخـه بېروونکـی نـه وي ورغلی.

د قرآن کـریم لــه دغـو آیتونـو څخــه دا خبـره هـم څرګنـدیږي چـي د نــوح ﷺ توپان نړۍ شموله نه وو، بلکي په یوه ځانګړې سیمه پوري يې اړه درلوده. د هغي سیمي چي ممکن دغه سیلاب پر راغلی وي د لرغونو آثارو لـه کینـدنو څخه هم دا خبره ثابتیږي چي دا توپان نړیوال نه وو، بلکـي دا داسـي یـو سـتر توپان وو چي د دجلې او فرات یوه ځانګړې برخه یې اغېزمنه کړې وه.

آیا ټول ساکښان په بېړۍ کي سپاره سوي وه ؟

د انجیل شـارحین پـه دې انـد دي چـي نــوح ﷺ د مځکـي دټولـو ساکښـانو ډولونـه په بېړۍ کي سپاره کړي وه، او دا د ده د کـار نتیجـه وه چـي د توپـان سره سره ځاروي له مځکـي څخـه ورك نــه سـول. د دې عقیـدې سـره سـم پـر مځکه د هر اوسېدونکي یوه جوړه په بېړۍ کي سپاره سول.

څوك چي دغه عقیده له شك او شبهې څخه لـوړه ګڼــي د ځینـو سـتونزو سره مخامخ کیږي. دا چي دونـه ډېر شـمېر ځنـاوران یـي څنګـه پـه بېـړۍ کـي کښېنول؟ د دوی خورك يې څنګه برابر کـړ؟ او دا چـي دوی یـې څنګـه یولـه بله بېل سره کښېنولي وه؟ د دې ټولو پوښتنو جواب موندل بله ستونزه ده. بل دا چي د بېلو بېلو لویو وچو اسـتوګن ځنـاور یـې څنګـه سـره یـو ځـای کـړل؟ ځکه کانګرو په آسټرالیا کي او ځنګلي ګامېښــي پــه امریکـا کــي مونـدل کیـږي. ډېر مشکل سوال دادی چي مار، لړم او نور ځنګلي او زهرلرونکـي ځنـاور یـې څنګـه ونیـول او د سـیلاب تـر پـای تــه رسـېدو پـوري یـې د دوی لــه طبیعـي چاپېریال څخه څنګه لیري وساتل؟

د لرغوني عهدنامې پر تفصیلاتو بانـدي دغه پوښتني واردیږي، خـو پـه قرآن کریم کي داسي کوم بیان نسته چي تر توپان دمخه یې د مځکي د مخ ټول ځناور په بېړۍ کي سپاره کړي وه. لکـه چـي مـوږ دمخـه وویـل دغـه توپـان د مځکي په یوه ځانګړې سیمه کي رامنځته سوی وو. نـو پـه بېـړۍ کـي سـپاره

کړی سوي ځناور باید یوازي هغه وي چي له توپان څخه په متاثره سوې مځکه کي اوسېدل.

د دې سره سره دا خبره څرګنده ده چي په دغه سیمه کي د موجودو ځناورو د ټولو ډولونو په بېړۍ کي یو ځای کول یوه ناشونې خبره ده. حضرت نوح ؑ او پر ده باندي ایمان راوړونکو څو تنو ته دا شونې نه وه چي دوی د خپل شاوخوا چاپېریال په ټولو موجودو ځناورو پسي وګرځي او سره یو ځای یې کړي (سورۀ هود:۴۰). بل دا چي ده ته د دې سیمي د موجودو حشراتو د ټولو قسمونو یو ځای کول او بیا د دوی د نر او مادې تشخیصول هم شونې نه وه. ځکه نو غالب ګومان دادی چي د نوح ؑ په بېړۍ کي صرف هغه ځناور یو ځای کړی سوي وه د کومو چي نیول آسانه وه او اهلي او د انسانانو لپاره ګټور وه. یقیناً چي حضرت نوح ؑ چي کوم ځناور په بېړۍ کي کښېنولي وه په هغو کي غوایي، پسونه، اسان، اوښان او نور داسي څاروي وه چي تر توپان وروسته د نوي ژوندانه د پیل لپاره ورته اړتیا وه. ځکه چي د توپان له امله د څارویو غټه برخه تباه سوې وه.

دلته د غور وړ ټکی دادی چي نوح ؑ ته د لوی څښتن لخوا څخه په بېړۍ کي د څارویو د سپرولو په حکم کي دا حکمت وو چي تر توپان وروسته دغه څاروي د ژوندانه په بیا پیلولو کي په کار ور سي نه دا چي د دوی توکم خوندي سي. ځکه چي توپان نړیوال نه، بلکي سیمه ییز وو، له دې امله ګردسره د دغو څارویو د توکم د ختمېدو سوال نه رامنځته کېدی. دا شونې وه چي تر توپان وروسته له نورو سیمو څخه ځناور کډه وکړي، دغي سیمي ته ورسي او د مهال په تېرېدو سره دلته له سره د پخوا په شان هستوګنه غوره کړي. بنسټیزه ربړه او مسئله تر توپان وروسته په دغه سیمه کي د نوي ژوند وه او د حضرت نوح ؑ لخوا د څارویو له راټولولو څخه اساسي مقصد هم دغه وو.

د نوح ؑ د توپان لوړوالی څونه وو؟

د نوح ؑ د توپان په اړه د بحث یو اړخ دا هم دی چي آیا اوبه تر غرونو هم لوړي سوي وې؟ د قرآن کریم د وینا سره سم تر توپان وروسته د نوح بېړۍ پر" جودي" باندي تم سوه. په عامه توګه " جودي" یو ځانګړی غر بلل کیږي. خو په عربي کي " جودي" لوړ ځای یا غره ته وایي. نو دا حقیقت باید له هېره ونه ایستل سي چي قرآن کریم "جودي" کوم ځانګړی غر نه دی بللی.بلکي دې ته اشاره سوې ده چي تر توپان وروسته بېړۍ پر یوه لوړ ځای تم سوه. پر دې سر بېره د" جودي" له معنا څخه دا هم څرګندیږي چي د توپان اوبه چي تر یوې ځانګړې کچي پوري لوړي سوې ودرېدلې او تر غرونو نه دي لوړي سوي. یعني د لرغوني عهدنامې د دې بیان په خلاف چي سیلاب پر ټوله مځکه راغلی وو، دغه توپان د مځکي په یوه ځانګړې سیمه کي راغلی وو. (لومړی انځور).

د نوح ؑ د توپان ځای :

د دجلې او فرات د ناوې (Mesopotamia)یا دعربو دعراق ارشو

د نوح ﷺ د توپان ځای بلل سوی دی. د تاریخ ډېر لرغوني معلوم سوي تمدنونه په دغه سیمه کي وه. دغه ځای د دجلې او فرات په منځ کي د واقع کېدو له امله د ستر توپان لپاره ډېر موزون ځای کېدای سي. د سیلاب په اړه په دې ناوه کي یو ستر مرستندوی لامل دا هم کېدای سي چي دواړه سیندونه د طغیان په حال کي له خپلو څنډو څخه راپورته کيږي او ټوله سیمه تر اوبو لاندي کوي.

د دې سیمي د سیلاب د ځای د ګڼلو دوهم لامل تاریخي دی.د دې سیمي د ځینو تهذیبونو له تاریخي اسنادو څخه ځیني داسي شواهد په لاس راغلي دي چي په دغه دور کي دلته سیلاب راغلی وو. ښایي د نوح ﷺ د قوم د تباهۍ په لیدلو سره د دې سیمي نورو ولسونو ته د دغي ستري تباهۍ او د هغې د اثراتو د خوندي کولو فکر ورسره پیدا سوی وي. دا خبره ډېره مشهوره ده چي د توپان په هکله ډېري کیسې د دجلې او فرات څخه را منځته سوي دي. موږ ته تر ټولو ډېري مهمي د لرغونو آثارو پلټني دي. له دې پلټنو څخه دا خبره څرګندیږي چي یو ځل هرو مرو په دغه سیمه کي یو ستر توپان راغلی دی. لکه چي موږ به په راتلونکو پاڼو کي په دې هکله څرګندوني ولرو. د دې توپان په پایله کي تر یوه مهاله پوري دلته ژوند معطل سوی وو. په دې سیمه کي د کیندنو په پایله کي د یوې ستري تباهۍ ځیني نخښي هم څرګندي سوي دي.

په دجله او فرات کي له تر سره سوو کیندنو څخه دا خبره جوته سوې ده چي دغه سیمه په پلاوو پلاوو د دجلې او فرات د طغیانونو له امله د سیلابونو شومه سوې ده. د بېلګې په توګه د دجلې او فرات د ناوې په سهیل کي د یوه ستر قوم اُر (Ur) د واکمن ابي سین (Ibbi-Sin) په دور کي دوه زره کاله قبل مسیح ته نږدې یو کال ډېر ستر سیلاب راغلی وو چي دغه سیلاب د مځکي او آسمان د سېلاب په کال مشهور سوی دی (۱). دغه راز د ۱۷۰۰ قبل مسیح په شاوخواکي د بابل د حمورابي(Hammurabi)په دور کي یو کال د ایشنونا (Eshnuna) د ښار د تباهۍ په کال مشهور سوی دی.

په لسمه قبل میلاد پېړۍ کي د نیبومکن اپیال (Nabu-mukin-apal) د واکمنۍ په پېر کي د بابل په ښار کي یو ستر توپان راغی (۲). تر حضرت عیسیٰ ﷺ وروسته په اوومه، اتمه، لسمه، یوولسمه او دوولسمه پېړۍ کي هم په دغه سیمه کي ستر ستر توپانونه راغلي وه. په شلمه پېړۍ کي هم په ۱۹۳۰،۱۹۲۵ او بیا په ۱۹۴۵ ع.کلونو کي دلته توپانونه راغلي وه (۳). د تاریخ له دغو پېښو څخه دا څرګندیږي چي دغه ناوه زیاتره د توپانونو سره مخامخ پاته سوې ده او لکه څنګه چي قرآن حکیم څرګنده کړې ده ښځي کېدای سي چي دغه ټوله سیمه دي یو مهال د یوه ډېر ستر توپان سره هم مخامخ سوې وي.

لرغوني آثار او د نوح ﷺ توپان :

دا کومه پېښکي خبره نه ده چي د هغو پوپنا سوو پخوانیو ولسونو نخښي او آثار کوم چي په قرآن کریم کي یاد سوي دي د اوسمهال د څېړنو

په پاپلو کي موندل کيږي. د لرغونو آثارو شواهد دا خبره ثابتوي چي کوم ولس چي هر څونه ژر په تباهي اخته سوی دی، د هغو آثار هم په هماغه کچه په ډېره بشپړه توګه خوندي پاته سوي دي.
هر څونه چي کوم مدنيت د طبيعي آفاتو، نقل مکانی يا جګړې له امله نابېره پوپنا سوی دی، د هغه نخښې په سمه توګه خوندي پاته سوي دي. د دغسي مدنيتونو د وګړو کورونه او د هغو د استعمال شيان تر خاورو لاندي سوي او په لږموده کي په خپله اصلي بڼه خوندي پاته سوي دي. دغه راز دغو آثارو ته د انسانانو د لاسونو د نه رسېدو له امله هم تر ډېره مهاله خوندي پاته سوي او چي په لاس راغلي دي هم د تېرو مهالونو په اړه د معلوماتو
د ارزښتناکو زېرمو په توګه ساتل سوي دي.
اوس هم د نوح ** د توپان په هکله بېخي ډېر آثار په لاس راغلي دي. د حضرت عيسیٰ ** تر زيږېدو درې زره کاله دمخه رامنځته سوي دغه ستر توپان نابېره يو مدنيت د هستۍ له صفحې څخه په بشپړه توګه ايسته کړ او پر ځای يې يو بېخي نوی مدنيت رامنځته سو. د نوح ** د توپان آثار په زرګونو کلونه د دې لپاره خوندي پاته سوي څو د راتلونکو نسلونو لپاره د عبرت درس سي.
د دجلې او فرات په ناوه (Mesopotamia)کي د دغه توپان په هکله د څېړنو او پلټنو لپاره يو لړ کيندني سوي دي. په سيمه کي د تر سره سوو کيندنو په پايله کي جوته سوې ده چي د دغه ځای په څلورو ښارونو کي د نوح ** د توپان نخښې پيدا سوي دي. د دجلې اوفرات دغه څلور ښارونه اُر(Ur)، ايرك(Erech)،كِش(Kish)او شروپك(Shuruppak) دي.
په دغو ښارونو کي له کيندنو څخه څرګندېږي چي دغه ښارونه تر مسيح شاوخوا درې زره کاله د مخه توپان ځپلي دي. تر ټولو دمخه موږ په اُر کي د تر سره سوو کيندنو جاج اخلو :
د اُر له کيندنو څخه چي ډېر لرغوني آثار په لاس راغلي دي د داسي مدنيت دي چي په اووه زره کاله قبل مسيح پوري اړه لري. د کيندنو دغو ځايونو ته يې اوس د "تل المقّير" (Tell alMuqqayar) نوم ورکړی دی.
اُر چي وار دواره د يوه ډېر لومړني مدنيت مرکز وو، يو داسي ښار سو چي يو په بل پسې څو مدنيتونه پکښې رامنځته سول.
د اُر په ښار کي له لرغونو آثارو څخه څرګندېږي چي دلته تر يوه ستر توپان وروسته ژوند په ټپه درېدلی وو او بيا هلته يو نوی مدنيت رامنځته سوی وو. هال (R. H. Hall) چي د برتانيې د موزيم يو کارکوونکی وو، دلته د لومړي ځل لپاره کيندني وکړې. تر هال وروسته ليو نارډ وولي (Leonard Woolly) د برتانيې د موزيم او پنسلوانيا د پوهنتون د پلټونکو د کيندنو څارنه پر غاړه درلوده. په ټوله نړۍ کي دغه غوغا پاروونکي کيندني له ۱۹۲۲ع. څخه تر ۱۹۳۴ع. پوري رواني وې.
سر وولي (Sir Woolly) د بغداد او فارس خليج تر منځ په پرتې صحرا کي کيندني وکړې. د اُر د ښار بنسټ ايښوونکي وګړي د دجلې او فرات له

شمال څخه راغلي وه او خپلو ځانونو ته يې "عبيدي" ويل. د کيندنو آره موخه (اصلي مقصد) د دغو وګړو په هکله معلومات تر لاسه کول وه. د لرغونو آثارو جرمني ماهر ورنر کيلر (Werner Keller) د وولي د کيندنو تفصيل داسي بيانوي:

"د اُر د پاچهانو قبرونه"... وولي د دغو قبرونو د موندلو په هکله ډېر تېپدی. هغه د سميري واکمنو پر دغو قبرونو نخښي ودرولې. د دغو قبرونو پاچايي سترتوب هغه مهال څرګند سو چي د يوه عبادتځي سهيل ته پنځوس پُټه جګه غونډۍ وکيندل سول. دلته د دغو قبرونو اوږد قطار واقع وو. له ډېرو څخه جوړي سوي دغه زېرخانې په حقيقي معنا يوه خزانه وه. دغه زېرخانې د ارزښتناکو جامونو، په اريانوونکو ښو جوړو سوو صراحيانو (کوزو) او ګلدانونو، د کاشي د لوښو، د مرغلرو او غميو درلودونکو د کار دسامانونو او له خاورو څخه د جوړو سوو لوښو چي په سپينو زرو پسولل سوي وه، ډکي وې. بربطي او سارنګۍ د دېوالونو سره پر تې وې. وولي وروسته د يادښت په خپله کتابچه کي وليکل: "دا ټول نابېره وه. او ورپسې لاسته راوړنو زموږ شك تصديق کړ. د يوه پاچا د مقبرې تر فرش لاندي موږ ته د يوه سوځلي بوټي د ايرو په بېخ کي د ختو ځيني ايښوول سوي لوحي په لاس راغلې چي ليکني يې د قبرونو تر ليکنو لا پخوانۍ وې. له دغو ليکنو څخه اټکل کېدای سي چي دغه لوحې په ۳۰۰۰قبل الميلاد پوري اړه لري، يعني دا تر قبرونو هم دوې درې پېړۍ پخوانۍ دي".

کله چي نوري کيندني وسوې نو د خاورو نوی تل څرګند سو چي په کور کي د کارېدونکو لوښو ټوټې ښېخي ډېري پکښي موجودي وې. د ماهرانو په خوله دلته لوښي تر ډېره مهاله يو ډول وه. دغه لوښي کټ مټ د پاچهانو له قبرونو څخه د په لاس راغلو لوښوغوندي وه. ګواکي د ډېرو پېړيو په تېرېدوسره هم په سميري مدنيت کي کوم ستر بدلون نه وو راغلی. يعني ډېر ژر دوی د مدنيت لوړو پوړيو ته رسېدلي وه.

کله چي د څو ورځو تر کيندنو وروسته د وولي کارکوونکو وويل چي دوی تر ټولو لاندني تل ته رسېدلي دي. نو دی پخپله د هغه تل د ليدلو لپاره ورکښته سو. هغه ته هم دغه وروستۍ زېرخانه جوته سوه. دا د رېګو ډك تل وو چي د اوبو د زياتو بهېدو له امله پکښي يو ځای سوي وه. هغه د نورو زياتو کيندنو پرېکړه وکړه. شپږ پټه لاندي خالصي خاوري وې. خو کله چي هغه لس پټه کښته ورسېد نابېره خاوري ختمي سوې. دلته هغه ته د انسانانو د اوسېدو نخښي تر سترګو سوې. له دغه ځايه په لاس راغلي لوښي او د استعمال نور شيان ډېر ساده وه او په لاس جوړ سوي وه. له دې ځايه له فلز څخه جوړ سوي شيان په لاس را نه غله. هغه افزار چي له دغه ځايه په لاس راغلل له ډبرو څخه جوړ سوي وه. ګواکي دغه تمدن د ډبري په زمانه اړه درلوده.

د اُر تر دغي غونډۍ لاندي په وروستني تل کي د خاوري د موجوديت لامل سيلاب کېدای سي. چي د دوو بېلو بېلو دورو انساني مدنيتونه يې سره بېل کړي وه. د سيلاب اوبو په خاورو کي د اوبو د ساکښانو د آثارو مستقلي او څرګندي نخښي پرې ايښي وې.

له دقيقو تجزيو څخه هم جوته سوه چي د اُر تر دغي غونډۍ لاندي دغه تل د سيلاب پايله وه چي پخوانی سميري مدنيت يې پوپنا کړی وو. د دجله او فرات تر صحرا لاندي په دغه تل کي د ګلګاميش د حماسې او د نوح ؑ دکيسې تفصيلات يو ځای سوي وه.

د ليو نارډ وولي (Leonard Woolly) دغه اندونه ميکس ميلن (Max Mallowon) هم بيان کړي دي او وايي چي د سيلاب له امله د راغلو خاورو څخه دغه يو دم جوړ سوی تل له يوه ستر او بېرووونکي توپان څخه رامنځته کېدای سي. وولي هم د دغه سيلابي خاورين تل يادونه کړې چي د سميري مدنيت د اُر ښار او العبيد ښار يې يو له بله سره بېل کړي وه، دکومو اوسېدونکو چي د سيلاب د آثارو سره سم رنګه لوښي کارول (۵).

دغه شواهد وايي چي له سيلاب څخه د اُر ښار هم اغېزمن سوی وو. ورنر کيلر (Werner Keller) هم د دغو کيندنو اهميت منلی دی او ليکي چي د خاورو په دغه تل کي د ودانيو موجود آثار ښيي چي دلته يو ستر سيلاب راغلی وو (۶). (دوهم انځور).

د دجلې او فرات په ناوه کي له سيلاب څخه دوهم لوی ښار د سيمريانو " کش" نومی ښار وو، چي اوس " تل الحمير" ورته وايي. د لرغونو سميري ماخذونو مطابق دغه ښار د څو واکمنو کورنيو د استوګني ځای وو(۷).

د دجلې او فرات د ناوې په سهيل کي پروت د شروپك ښار چي اوس تل فرح ورته وايي هم له سيلاب څخه اغېزمن سوی وو. په دغه سيمه کي له ۱۹۲۰ څخه تر ۱۹۳۰ ع. پوري د پنسلوانيا د پوهنتون د Frich Schmidt په مشري پلټني وسوې. په دغه سيمه کي له کيندنو څخه د انساني اوسېدو د درو دورو پته ولګېده چي تر تاريخ دمخه مهال په وروستي دور، د اُر په درېيمه واکمنه کورنۍ پوري يې اړه درلوده کومه چي له ۲۱۱۲ تر ۲۰۰۴ قبل الميلاد پوري واکمنه وه. له دغه ځايه په لاس راغلو آثارو کي په لوړ طرز د جوړو سوو کورونو او لوښو هغه تختې دي چي د يو ډول واکمن نظام د الفاظو ريکـــارډ (د دولتي چارو او پېښو اسناد)پر ښکاري، چي ترمسيح څلور زره کاله دمخه د يوې ستري او پرمختللي ټولني ثبوت ورکوي (۸).

له دغو موندنو څخه تر سترګوکېدونکی ډېر مهم ټکی دادی چي په دغه ښار کي په (۲۹۰۰-۳۰۰۰ق م) کي بېرووونکی سيلاب راغلی وو. د ميلن (Max Mallowon) د څرګندونو سره سم شمټ (Schmidt) له څلورو څخه تر پنځو مترو ژورو کيندنو وروسته د ژړو خاورو تل ته ورسېدی چي (د سيلاب په نتيجه کي) له خاورو او رېګو څخه رامنځته سوی وو. د خاورو دغه تل پر اوارو مځکو باندي د غونډيو په پرتله په لږ ژوروالي کي واقع وو. شمټ (Schmidt) دا د خاورو او ريګو له ګډون څخه جوړ سوی تل وباله چي د نصر پاچا د پاچهۍ له مهاله موجو وو. کوم چي د سيند رېګو ته ورته وو او دلته د نوح ؑ د توپان په پايله کي را منځته سوی وو (۹). (څلورم انځور).

د شروپك په ښار کي چي کومي کيندني وسوې هلته هم

د (۲۹۰۰-۳۰۰۰ق م) په دوران کي د راغلي سيلاب نخښي پيدا سوې. غالباً دغه ښار هم د نورو ښارونو غوندي د نوح ؑ توپان ځپلی وو (۱۰).

بل کوم ښار چي سيلاب ځپلی دی او اوس مونډل سوی دی ”ايرك“ دی، چي د شروپك په سهيل کي پروت دی او اوس ”تل الورقه“ ورته وايي. دلته هم د نورو ښارونو غوندي د مځکي په تل کي د سيلاب خاوري سته چي د نورو ښارونو غوندي په (۲۹۰۰-۳۰۰۰ق م) دور پوري اړه لري (۱۱).

د دجلي او فرات سيندونو خپله ناوه له يوه سره تر بله سره پرېکړې ده. له آثارو څخه داسي څرګندېږي چي د توپان په بهير کي دغه دوه سيندونه او د اوبو نور ټول لوی او واړه ذرايع را خوټېدلي او د تېزو اورښتونو په کېدو سره په يوه ستر توپان اوښتي دي. د قرآن کريم مطابق :

﴿ ⌈στΦξ□σ⌉ !∃οΨ ζ>≡υθ⟩/ρ& #∃9ϒϒϑψ∃!™∉

υ∨⟩□Φ{∃# ∃τP⟩□/φσ⌉υρ ∩⊇⊇∪ 9□⊃Κπκ|]□Β &™!∃ο□∉3

9□⁄Βρ& #□ν?τ© ®™!∃ψϑ⁄9∃# □σ+τΓ⁄9∃∃σ⌉∃ΖΡθ©□©©

[القمر:۱۱-۱۲] ﴾ ∩⊇∉∪ υ□∉□⟩% |□σ%

ژباړه : بيا موږ په تېز اورښت سره د آسمان ورونه پرانيستل او له مځکي مو چيني وبهولې، بيا ټولي اوبه چي د يوه کار لپاره ټاکلي سوي وې سره يوځای سوې.

که موږ يو په بل پسې د سيلاب لاملونه وڅېړو نو موږ به ووينو چي دا سيلاب ګردسره يو طبيعي عمل وو. د دې سيلاب معجزانه اړخ په يوه مهال کي د ټولو اسبابو يو ځای کېدل او د حضرت نوح ؑ لخوا د خپل قوم تر وخت دمخه خبرول دي.

د پلټنو په پايله کي د تر لاسه سوو معلوماتو څخه څرګندېږي چي سيلاب ځپلې سيمه په بره له ختيځ څخه تر لوېديځ پوري (۱۶۰) کېلومتره او په اوږدو له شمال څخه تر سهيل پوري (۶۰۰) متره غځېدلې ده. معنا دا چي سيلاب د دجلي او فرات ټوله ناوه لاندي کړې وه. سيلاب ځپلي ښارونه اُر، ايرك، شروپك، او کش هم پر يوه کرښه پراته دی. له دې امله د دغو ځلورو ښارونو ودانۍ او د هغو شاوخوا سيلاب ځپلي دي. بله دا چي په (۳۰۰۰ق م) کي د دې سيمي جغرافيايي جوړښت هم د اوس په پرتله بېخي بل ډول وو. په دغه دور کي د فرات د مځکي تل د اوس په پرتله د ختيځ پر لور زيات وو. دغه راز هغه د اُر، ايرك، شروپك، او کش څخه تېرېدی. په دې توګه چي د مځکي او آسمان د اوبو چينېراوخوټېدي نو فرات له خپلو څنډو څخه د باندي وبهېدی او ځلور سره ښارونه تباه او برباد سول.

هغه مذهبونه او قومونه چي د سيلاب يادوني پکښي سوي دي :

ټول هغه ولسونه چي انبياوو | د حق پيغام ورته ور وړی دی د دغه سيلاب څخه خبر وه. خو دغه پېښه په اصلي يا بدله سوې بڼه د دغو ولسونو د سيمه ييزو کيسو برخه جوړه سوه.

لوی څښتن د نوح ؑ د توپان خبر د خپلو انبياوو او کتابونو په ذريعه بېلو بېلو ولسونو ته ورساوه، څو هغو ته د نصيحت او عبرت درس سي.

خو له بده مرغه په هر دور كې په آسماني كتابونو كي تحريفونه وسول او د نوح ﷺ د توپان په تفصيلاتو كي د خيالي كيسو توكي ځای سول. صرف قرآن كريم يوازنى آسماني كتاب دى چي تفصيلات يې نوي پلټني او څېړني هم تصديقوي. دا ځكه چي پخپله لوى څښتن له هر ډول بدلون او تحريف څخه د قرآن كريم د خوندي ساتلو چاره پر خپله غاړه اخيستې ده او قرآن د تل لپاره د لوى څښتن په حفاظت كي دى :

∃↓P∈)υρ τ□ا.∉ε%!∃# ∃υZ9♦□τP ⇓ τωY ∃↓P∈) ﴿
[الحجر:۹] ﴾ ∩®∪ τβθ⇑◊∉□≈πτμ: ...| μσ9

ژباړه : بېشكه موږ دغه كتاب نازل كړ او موږ پخپله د هغه ساتونكي يو.

اوس به موږ داو څېړو چي د نوح ﷺ د توپان يادونه په تحريف سوې توګه په لرغونې او نوې عهدنامه كي او د بېلابېلو قومونو په رواياتو كي څنګه سوې ده.

په لرغوني عهدنامه كي د نوح ﷺ د توپان يادونه :

پر حضرت موسىٰ ﷺ تورات نازل سو. اوس له هماغه اصلي نازل سوي تورات څخه هيڅ هم نه دي پاته . او موجود "صحف خمسه" د اصل وحي سوي تورات سره هيڅ تعلق نه لري.يهودي علماوو د "صحف خمسه" متن هم تحريف كړی دی د بني اسرايلو پر نورو نبيانو باندي نازل سوي كتابونه هم د دغسي بدلون او تحريف ښكار سوي دي. له دې امله موږ اړيو چي د دغو صحيفو نوم " تحريف سوي موسوي صحف " كښېږدو كومي چي د اصلي وحيو د مضمون د بيانولو پر ځای د بېلابېلو قبيلو پر حالاتو او تاريخ مشتملي دي. خو بيا هم دا خبره د اريانتياوړ ده چي د دغو بدلونونو سره سره د تورات اوسنى متن د نوح ﷺ توپان بيانوي، او د هغه ځيني جزئيات د قرآن كريم د بيان سره هم لږ څه ورته والى لري. د لرغوني عهدنامې سره سم لوى څښتن حضرت نوح ﷺ خبر كړ چي څنګه چي مځكه له ګناه څخه ډكه سوې ده، نو له مومنانو پرته بايد ټول هلاك سي. هغه نوح ته د بېړۍ جوړولو حكم وكړ او هغه ته يې په بېړۍ كي د هغه د مېرمنې، درو زامنو او د هغو دمېرمنو او د هر ژوندي شي د جوړې د سپرولو لارښوونه وكړه.

اووه ورځي وروسته چي د سيلاب وخت راغی نو تر مځكه لاندي اوبو ټولي چينې راوخوټېدلې او له آسمان څخه هم اوبه را واورېدې او يوه ستر سيلاب هر څه را ګير كړل. دغه سيلاب څلوېښت ورځي او شپې روان وو. د حضرت نوح ﷺ بېړۍ پر اوبو روانه وه. په دې توګه د كښتۍ سپرلۍ خوندي پاته سوې او نور ټول ذي روح د سيلاب شومه سول. تر سيلاب وروسته اورښت ودرېدی او بيا (۱۵۰) ورځي وروسته د سيلاب اوبه لږ سوې.

د اوومي مياشتي پر اوولسمه ورځ بېړۍ پر غره تم سوه حضرت نوح ﷺ يوه كوتره واستول څو د اوبو د كښته كېدو احوال راوړي. څنګه چي كوتره بېرته راغله نو هغه پوه سو چي اوبه كښته سوي دي. بيا لوى څښتن هغه ته حكم وكړ چي له بېړۍ څخه كښته سي اوپه مځكه كي خپاره سي.

د لرغوني عهدنامې په دغه بيان کي څه تضادونه سته. مثلاً د هغې په يوه متن کي ويل سوي دي چي نوح ﷺ د خپل ځان سره صرف د اوو ساکښانو جوړې واخيستلې. دغه راز د سيلاب موده هم ډول ډول پکښې بيان سوې ده. يوځای دغه موده (۴۰) ورځې او بل ځای (۱۵۰) ورځې بلل سوې ده. د لرغوني عهدنامې په بېلو بېلو ځايونو کي د نوح ﷺ د توپان يادونه داسي سوې ده:

”او خدای نوح ﷺ ته وويل چي د ټول بشر خاتمه زما په وړاندي تر سره کېدونکې ده، ځکه چي د دوی په سبب مځکه له ظلمه ډکه سوې ده. نو وګوره چي زه دمځکي سره هغه تباه کوم.

نو د ځان لپاره د لرګي يوه بېړۍ جوړه کړه. په هغې کي بېلې بېلې کوټې جوړي کړه او د هغې دننه او دباندي غوړ سريښ ووهه،او داسي وکه چي د بېړۍ اوږدوالی درې سوه ګزه، سور يې پنځوس ګزه او جګوالی يې دېرش ګزه وي، او په دې بېړۍ کي يو کولك ورکړه. د هغې دروازه د هغې په اړخ کي ورکړه او درې منزله يې جوړه کړه: لومړی، دوهم او درېيم. او ګوره چي زه خپله پر مځکه باندي د توپان راوستونکی يم. څو د هر ښار ژوندي هلاك کړم او ټول چي په مځکه کي دي مړه سي. زه ستا سره خپله ژمنه پوره کوم، ته او ستا زامن او د هغو مېرمني په بېړۍ کي کښېنئ. او د ځناورو له هر ډول څخه دوه دوه د ځان سره په بېړۍ کي واخله. څو هغوی ستا سره ژوندي پاته سي. هغوی بايد نر او ماده وي.

او د الوتونکو له هر ډول څخه او ځارويو له هر ډول څخه او پر مځکه د خزندو له هر ډول څخه دي دوه دوه ستا سره په بېړۍ کي سپاره سي، څو ژوندي پاته سي. او ته د خورك هر ډول شيان درسره واخله، ځکه چي دا به ستا او د هغو خورك وي او نوح هغسي وکړه لکه چي خدای ورته حکم کړی وو“.

[پيدايش۱۳:۶-۲۲]

”او د اوومي مياشتي پر اوولسمه نېټه بېړۍ د ارارا ط پر غرونو ودرېدل“.

[پيدايش ۴:۶ -۸]

”له ټولو پاکو ځناورو څخه اووه اووه نر او ماده واخله او له هغو څخه چي پاك نه دي دوه دوه نر او د هغو مادې در سره واخله. او د هوا له الوتونکو څخه هم اووه اووه نر او ماده واخله، څو پر مځکه د هغو نسل پاته سي“.

[پيدايش ۲:۷ -۳]

”او زه دا ژمنه تر سره کوم چي ټول ساکښان به د توپان په اوبو نه هلاکيږي او نه به د مځکي د تباه کولو لپاره بيا توپان راځي“.

[پيدايش ۱۱:۸]

د لرغوني عهدنامې د وينا سره سم چي: ”پر مځکه به هر ذی روح مړکيږي“.

په يوه نړيوال توپان ټولو وګړو ته سزا ورکړه سوې ده او صرف هغه وګړي خوندي پاته سوي دي چي د نوح ﷺ سره په کښتۍ کي سپاره وه.

په نوي عهدنامه کي د نوح ؑ د توپان يادونه :

نوي عهد نامه هم کوم داسي کتاب نه دی چي د وحيو پر بنسټ ولاړ وي، بلکي دا د حضرت عيسیٰ ؑ پر حالاتو مشتمل دی. د دې کتاب پيل په څلورو انجيلونو کيږي. چي تر عيسیٰ ؑ سل کاله وروسته متی، مرقس، لوقا او يوحنا ليکلي دي. دغه کسان هيڅ دعيسیٰ ؑ سره نه دي اوسېدلي. په دې څلورو انجيلونو کي هم څرګند تضادات سته، د يوحنا له انجيل پرته نور درې انجيلونه تر يوه حده د يوه او بل سره ورته دي. خو د يوحنا انجيل د هغو سره ګردسره مخالف دی. د نوي عهدنامې نور کتابونه پر بېلو بېلو کرښو مشتمل دي. چي تر حضرت عيسیٰ ؑ وروسته رسولانو حالات بيانوي. ځکه نو نوې عهدنامه هم الٰهي کتاب نه ګڼل کيږي، بلکي نيم تاريخي کتاب يې بللای سو.

په نوې عهدنامه کي د نوح ؑ د توپان يادونه په دې ډول سوې ده: حضرت نوح ورك لاري قوم ته د لارښووني د پيغام سره ولېږل سو. خو هغو د ګمراهۍ لار غوره کړه. له دې امله لوی څښتن د هغو په توپان سره د پوښنا کولو او د مومنانو د نوح سره په بېړۍ کي په سپرېدو سره د ژغورلو پرېکړه وکړه. په نوې عهدنامه کي د دغه مضمون د بيانولو بېل بېل ځايونه په دې ډول دي:" او نه يې لومړنۍ نړۍ پرېښوده، بلکي پر بې دينه نړۍ يې توپان راولېږی د رشتينولۍ آواز پورته کوونکی نوح يې د اوو وګړو سره وژغوری".[متّی ۲۷:۲۴ ـ۲۹]

" او لکه چي د نوح ؑ په ورځو کي وسوه دغسي به د ابن آدم په ورځو کي هم وسي. چي وګړو خوړل، چيښل او ودونه او ښادۍ يې کولې. تر هغي ورځي پوري چي نوح بېړۍ ته ننووت او توپان ټول هلاك کړل".

[لوقا ۲۶:۱۸ ـ ۲۷]

" څنګه چي په دغه مخکنۍ زمانه کي نافرمانۍ وې، لوی څښتن د نوح په وختو کي زغملې او څه يې نه کول او نوح بېړۍ جوړول. خوکله چي پر هغې سپور سو لږ وګړي يعني اته ساکښان له اوبو څخه وژغورل سول".[پطرسI.۲۰:۳]

" هغوی سره د دې چي ښه پوهېدل دا يې هېره کړه چي د خدای د کلام په ذريعه آسمان له پخوا څخه موجود دی او مځکه له اوبو څخه جوړه او پر مځکه ولاړه ده. په دغو اوبو يې د هغه مهال نړۍ ډوبه او هلاکه کړه" .

[پطرس II .۲۰:۳]

په نورو ولسونو کي د نوح ؑ د توپان يادونه :

سميري فرهنګ :

يوه سپېڅلي موجود رانليل خلکو ته وويل چي بل سپېڅلی موجود غواړي انسانيت پوښنا کړي، خو هغه د انسانيت ژغورنه غوښتل. د دغي کيسې اتل د وسيپر د ښار مخلص پاچا زيوسودرا دی. رانليل، زيوسودرا ته د ژغورني لار وښوول. البته په موجود متن کي د بېړۍ يادونه نسته، خو د زيوسودرا د ژغورني په وسايلو کي د بېړۍ د موجوديت اشاری موندل

کېږي. که د سیلاب په هکله پر بابلي تفصیلاتو بسنه وسي دا نتیجه په آسانۍ سره اخیستل کېدای سي چي په سمیري تفصیلاتو کي د سیلاب اسباب او د بېړۍ جوړولو د جزئیاتو یادونه هم موجوده وه.

د بابل فرهنګ :

په دې هڅوب (فرهنګ) کي د سمیري اتل زیوسودرا سیال اتل ات نپشتم دی. خو بل څرګند کرکتر ګلګامیش دی. د دودیزې کیسې سره سم ګلګامیش د بقا د راز د څرګندولو په لټه کي سو. دی یې د دغسي خطرناك سفر د ستونزو په هکله خبر کړ. ده ته وویل سول چي دی په داسي سفر وتلی دی چي باید له ډېرو خطرناکو غرونو او وژونکو سمندرونو څخه تېر سي. دغسي سفر د لمر د آلهې "شمش" په ملاتړ تر سره کېدای سو. خو ګلګامیش له استقامت او مقاومته کار واخیست او پای ات نپشتم ته په رسېدلو بریالی سو.

د دغو دوو د لیدوکتو په هکله څه یادونه تر لاسه نه سوه. ات نپشتم، ګلګامیش ته وویل چي د مړیني او ژوند په هکله اسرار سپېڅلی موجود د خپل ځان سره ساتي او بل څوك نه په خبروي. د دې خبري په اورېدو سره ګلګامیش له هغه څخه وپوښتل چي زه باید په څه ډول بقا تر لاسه کړم؟ هغه د دې پوښتني په جواب کي ګلګامیش ته د توپان د راتلو کیسه واورول. (د دغه توپان یادونه د ګلګامیش په مشهوره حماسه "دوولس ګونو لوحو" کي هم تر سترګو کېږي).

ات نپشتم، ګلګامیش ته وویل چي دا د سپېڅلو موجوداتو یو راز دی. هغه وویل : دغه توپان د عکاد د سیمي له ډېرو لرغونو ښارونو څخه د شروپك په نامه په یوه ښار اړه لري. د دې تفصیل سره سم د "ای" (Ea) په نامه یوه سپېڅلي شخص له خپلي کوډلي څخه **ات نپشتم** مخاطب کړ، ورته ویې ویل: ټولو سپېڅلو موجوداتو له مځکي څخه د ژوندانه د هري نخښې د له منځه وړلو پرېکړه کړې ده. خو د دې پوپنا کولو لامل یې نه دی ویلی. **"ای" (Ea) هغه** ته د یوې بېړۍ د جوړولو په هکله وویل. څو په هغې کي د ټولو ژوندیو شیانو نسل وساتل سي. **"ای" (Ea) د دغي بېړۍ بڼه او کچه هم وویل.** د دې بېړۍ اوږده، سور او جګوالی یوشان وو. کله چي توپان راغی په شپږو ورځو او شپو کي یې هر څه پر بل مخ واړول. په اوومه ورځ توپان ودرېدی. **ات نپشتم چي دباندي وکتل هري خواته چکړ او ختي شیندل سوي وې. بېړۍ پر نسیر نومي غره ودرېده.**

د سمیریانو او بابل د تاریخ له مخي زري شهر یا خسیتره د یوې (۹۲۵) متره اوږدې بېړۍ په ذریعه له دغه توپانه وژغورل سو. د ده سره د ده کورنۍ، دوستان، څه الوتونکي او ځناور هم وه. په دې توپان کي له آسمانونو څخه بېخي ډېري اوبه واورېدلې. د اوبو د ډېرښت له امله د سمندرونو او سیندونو اوبه د هغو له څنډو واوښتې او پای بېړۍ د کورېډا پر غره ودرېده.

د آشور ي ـ بابلي تاریخ له مخي عبرتوتو یا **خسیتره د خپلي کورنۍ،**

خدمتګارانو، الوتونکو او ځناورو سره وژغورل سو. د ده بېړۍ (۶۰۰) پتّه اوږده او (۶۰) پتّه جګه او سوروره وه. سیلاب شپږ ورځي او شپې روان وو. کله چي بېړۍ نذار غره ته ورسېده نو له هغې څخه پاته سوې ګوګو کوتره بیرته راغله، خو کارګه رانه غی.

د سمیري، آشوري او بابل د تاریخونو د ځینو مندرجاتو سره سم په دغه شپږ ورځي او شپې روان توپان کي یوازي ات نپشتم او د هغه کورنۍ وژغورل سوه. په اوومه ورځ چي هغه له بېړۍ څخه دباندي وکتل نو توپان ختم سوی وو او هري خواته چکړ او ختې ښکارېدې. کله چي بېړۍ پر نذار غره ودرېده نو هغه یوه کوتره، یو کارګه او یوه چوغکه دباندي ولېږل. کارګه د لښونو په خوړلو لګیا سو، خو نوري دوې الوتونکي والوتې او بیرته را نه غلې.

هــند :

د هند د نامتو حماسو شتاپتهـ ، برهما او مها بهارت د مندرجاتو له مخي منو او رِشي له توپانه خوندي پاته سول. د کیسې سره سم کله چي منو یو کب تر نیولو وروسته خوشي کړ نو هغه یو دم لوی سو او منو ته یې له توپان څخه خبر ورکړ او ورته ویې ویل چي یوه بېړۍ جوړه کړي او د ده په ښکرونو پوري یې وتړي. دغه کب د دیوتا وشنو مظهر وو. دغه کب په سیلاب کي بېړۍ سمبال کړه، څو هغه په شمال کي پر هموت (Him vat) غره ودرېده.

ویلـز :

د برتانیې د کلټ (Celt) د سیمي د مشهوري کیسې سره سم ډواین (Dwayne) او ډایفك (Daypack)په یوه ستر توپان کي په بېړۍ کي کښېنستل او وژغورل سول.کله چي له لي لیون (Lillian) څخه – چي د څپو جهیل هم ورته وایي ـ دغه را پیل سوی ستر توپان پای ته ورسېد، نو ډواین او ډایفك برتانیه له نوي سره ودانه کړه.

سکینډینیویا :

د نارډك ایډا (Nordic Edda) د کیسو مطابق برګالمیر(Bergalmir) او د هغه مېرمن په یوه ستر توپان کي په یوه لویه بېړۍ کي کښېنستل او وژغورل سول.

لیتوانیا :

د لیتوانیا د کیسو سره سم یوشمېر خلکو او ځناورو په یوه ستر توپـان کـي د یوه غره څـوکي تـه پنـاه وروړه او وژغـورل سـول. کلـه چـي د توپـان څپـې د غره څوکي ته ورسېدلې نو لوی ښښتن هغو ته یو لـوی تېکـی ور وغورځـاوه چي دوی پر سپاره سول او له دې تباهۍ څخه خوندي پاته سول.

چین :

د چیني کیسو مطابق یو سړی چي یاوسات نومېدی د نورو وګړو سره یا یوازي د خپلي مېرمني او کوچنیانو سره په یوه بېړۍ کي سپور سو او له توپان او زلزلو څخه وژغورل سو. په دې توپان کي اوبه هر لوري ته وبهېدې او

مځکه تباه او برباد سوه. پای توپان ختم سو.

یونان :

کله چي خلکو ډېرو بدو کارونو ته مخه کړه نو سپېڅلي موجود زیئس په توپان د دوی د پوپنا کولو پرېکړه وکړه. یوازي ډیوکیلین (Deucalion) او د هغه مېرمن له توپانه وژغورل سول. ځکه چي دوی او د هغو زوی ته د یوې بېړۍ د جوړولو حکم سوی وو . دوی په بېړۍ کي سپاره سول او نهمه ورځ پر پرناسوس غره ځني را کښته سول.

دغه ټولي کیسې یو څرګند تاریخي حقیقت بیانوي. تاریخ شاهد دی چي د لوی څښتن د لارښووني پیغام هر ولس ته رسېدلی دی او په دې توګه زیات ولسونه د نوح ☙ **له توپان څخه خبر سوي دي. خو له وحیو څخه د خلکو په لیري کېدو سره تر څو نسلونو وروسته د نوح د توپان په پېښنو کي بدلونونه راغلي او بالاخره یې د کیسو بڼه خپله کړې ده. د نوح ☙ د توپان د پېښنو په بشپړه ثقه توب سره د تفصیلاتو بیانوونکی یوازنی کتاب قرآن کریم دی. قرآن کریم نه یوازي موږ ته د نوح☙د توپان، بلکي د ځینو نورو ولسونو په هکله هم تاریخي واقعات په سمه توګه بیانوي. په راتلونکو بابونو کي به موږ په قرآن حکیم کي دغه بیان سوي رشتیانۍ پېښني مطالعه کړو.**

د ژباړن لخوا څو اړیني څرګندوني :

جودي غر : جودي چي په بایبل کي اراراط غر بلل سوی دی او اوس یې ترکان"بیوق آغري داغ" بولي د دجلې پر ختیزه غاړه د ابن عمر د جزیرې مخامخ د ختیزي ترکیې، په هغه سیمه کي پروت دی چي د ترکیې، آرمینیا (ارمنستان) او ایران پولي واقع دی. وایي د نوح ☙ بېړۍ چي تر واورو لاندي وه څو کاله دمخه له دغه ځایه روغه رمټه مونده سوه. (درېیم انځور).

د دجلې او فرات ناوه : د دجلې او فرات په نومونو د دوو سیندونو په منځ کي پرتې مځکي ته یې له ډېر پخوا څخه میسوپوټیمیا یا الجزیره یا مابین النهرین ویل کیږي. میسوپوټیمیا یوناني نوم دی چي له دوو لفظونو Mesos (په منځ کي) او Potomos (سمندر) څخه جوړ سوی دی چي معنا یې ده **" د دوو سمندرونو په منځ کي ناوه؛ وادي یا مځکه " په دغه سیمه کي په بېلو بېلو مهلونو کي اکاډي، سمیري، بابلي (کلداني) او آشوري (اسیریایي) مدنیتونه راټوکېدلي دي.** د میسوپوټیمیا زیاتره سیمه اوس په عراق اړه لري. میسوپوټیمیا ته په عربي **" بِلادُ الرَّافِدَیْن" هم وایي. دا ځکه چي دجلې او فرات ته رافدین (دوه بهاند سیندونه) وایي.**

په سمیري او آشوري ژبو کي یې دجلې ته د" دګلت" یا " ادګلت" او فرات ته یې د " پوراتو" نومونه ور کړي دي.

د فرات سیند : دغه تاریخي سیند په شمال ختیزه ترکیه کي د آرمینیا (ارمنستان) له غرونو څخه راوزي. قره صو (۴۵۰ کېلو متره) او مرادصو (۶۵۰ کېلو متره) دوه سیندونه د الازغ په شمال لوېدیځ کي سره یو ځای کیږي او د فرات سیند جوړوي. د فرات د سیند اوږدوالی (۲۷۸۰)

کېلو متره دی، چي (۶۵۰) کېلو متره يې په سوريه او (۱۲۰۰) کېلو متره په عراق کي دی. دغه سيند د عراق په القرنه کي د دجلې سوه يو ځای کيږي.

د دجلې سيند : د عراق دغه سيند (۱۹۵۰) کېلو متره دی. دا هم د ترکيې د الازغ له نژدې غرونو څخه راوزي او سر چينه يې د فرات له سيند څخه شل يا پنځه ويشت کېلو متره ليري ده. دا سيند ديار بکر ته نژدې تېرېږي، د سوريې له پولو څخه د عراق الجزيرې ته ننوزي او په القرنه کي د فرات سره يو ځای کيږي. چي بيا د فارس تر خليج پوري شط العرب ورته وايي.

نوې عهدنامه: عهد جديد، سپېڅلي اسفار يا کتابونه چي تر عيسیٰ ؑ وروسته ليکل سوي دي (New Testament) ؛ انجيل.

لرغونې عهدنامه : عهد قديم، سپېڅلي اسفار يا کتابونه چي تر عيسیٰ ؑ دمخه ليکل سوي دي(Old Testament) ؛ تورات.

صحف خمسه : اسفار خمسه ، د موسیٰ ؑ پنځه کتابه، د تورات پنځه لومړني کتابونه : (۱) د تکوين (پيدايښت) سفر . (۲) د خروج سفر (له مصر څخه د بني اسرايلو د مهاجرت په هکله). (۳) د لاويان سفر (مذهبي قوانين). (۴) د اعدادوسفر (د بني اسرايلو د مادي ځواك په هکله). (۵) د استثنا سفر چي د مخکني کتاب بشپړوونکی دی.

يهود اسفار خمسه د موسیٰ ؑ لخوا ګڼي، خو پوهانو جوته کړې ده چي دغه کتابونه تر موسیٰ ؑ ډېر وختونه وروسته ليکل سوي دي.

د نوح ؑ د توپان په هکله نوي معلومات :

خبري آژانسو نو د ۲۰۰۰ ع. کال د ستمبر پر ۱۳مه د چار شنبې په ورځ خبر خپور کړ چي د تور سمندر ګي (Bgack Sea)په تل کي ډوب سوي ځو بشپړ ښارونه معلوم سوي دي. د لرغونو آثارو د څېړني ماهرانو ويلي دي چي له دغو ښارونو څخه د هغه ستر توپان تصديق کيږي چي يادونه يې په ټولو آسماني کتابونو کي راغلې ده. د دې خبر په اړه د فضايي سپوږمکيو تصويرونه هم په دغه ورځ خپاره سول او بي بي سي هم دغه خبر يوه ورځ وروسته خپور کړ.

د حضرت ابراهيم د ژوند حالات

□ωυρ ∃ω□∉□θ∑κυ□ ©N□∉δ≡τ□∨∈) τβ%ξ. ∃τB ﴿
∃ςϑ∈= ⌈ϒ□B ∃Z□□∉Zψμ □χ%ξ. ⊕3≈σ9υρ ∃|□∉P#υ□ ⌈∩νΣ
□χ∈) ∩∉∠∪ τ⌋ ∉.∈□ |≥⇓ϑ/9∃# ζ ∉B τβ%ξ. ∃τBυρ
τ⌋ ∉%♥#σ9 ζN□∉δ≡τ□∨∈∗∈/ ⊗♦∃♦Ψ9∃# □ν< |ρρ&
□ || ∉%♥!∃#υρ □©⊃<♦Z9∃# #ξ□≈ψδυρ | νθ©\τ7♦?∃#
∩∉∇∪ τ⌋ ∉Z∉B |σ⇓ϑ/9∃# □□⊆<υρ ♠!∃#υρ 3 (#θ©ZτB#υ™
﴾[آل عمران:۶۷-۶۸]

ژباړه : ابراهيم نه يهودي وو او نه نصراني. هغه (له دروغجنو مذهبونو څخه سرټکی) پر سمه لار تلونکی مسلمان وو. او له مشرکانو څخه هيڅ نه وو. هغه خلك تر ټولو زيات د دې حقدار دي چي ابراهيم ته منسوب سي، چي د هغه پيروي يې وکړه او اوس دا پيغمبر (محمد) او د ده منونکي د دې منسوبېدو زيات مستحق دي. لوی څښتن يوازي د هغو کسانو مرستندوی دی چي ايمان يې راوړی دی.

د قرآن کريم په ډېرو ځايونو کي د حضرت ابراهيم يادونه سوې ده. لوی څښتن حضرت ابراهيم په ځانګړې توګه د خلکو لپاره د بېلګې او مثال په توګه بيان کړی دی. هغه خپل بت پال ولس ته د لوی څښتن پيغام ورساوه او له بد برخليك څخه يې وبېرول. خو د هغه قوم د هغه د خبرو د اورېدلو او منلو پر ځای د هغه مخالفت وکړ. نو چي د هغه د قوم مظالم تر حد تېر سول، هغه اړ سو چي د خپلي درنې مېرمني، حضرت لوط او څو نورو پيروانو سره بل ځای ته هجرت وکړي.

حضرت ابراهيم د نوح په اولاده اړه درلوده. د قرآن کريم سره سم هغه د نوح پيروي کول.

τ⌋ ∉Hσ>≈ψ\/9∃# □∈⌋ 8ψθ| P 4□ν?τ© ⎨O≈ν=ψ□ ﴿
τ⌋ ∉Z⊕ϒ ⌈σ⇓ϑ/9∃# □⊂□/γωY ψ7∉9≡ξ□ξ. ∃↓P∈) ∩∠®∪
τ⌋ ∉Z∉B |σ⇓ϑ/9∃# ∃τP∉□∃τ7∉© | ∉B ...| μ↓P∈) ∩∇⊃∪
∗ ∩∇⊄∪ τ⌋ ⊂□ψζΦψ∃# ∃οΨ/%τ□/ |ρ& ♣N\O ∩∇⊇∪
﴿ ∩∇⊂∪ ζN□∉δ≡τ□∨Z} —∉μ∉Γψ\□∉♥ ∉B □χ∈)υρ
[الصافات: ۷۹ - ۸۳]

ژباړه : سلام دي وي پر نوح باندي په ټولو نړيوالو کي. موږ نېکي کوونکو ته دغسي بدله ورکوو. بېشکه چي دی زموږ له مومنو بنده ګانو څخه وو. بيا موږ نور(کوم چي د هغه خبري يې نه منلې) غرق کړل. او ابراهيم د نوح له پيروانو څخه وو.

د حضرت ابراهيم په زمانه کي د دجلې او فرات د ميدانونو او اناطوليې په منځنۍ او ختيزه برخه کي زياتو خلکو د ستورو او فلکي اجرامو عبادت کاوه. د دوی تر ټولو مهمه آلهه د ''سپوږمۍ آلهه'' وه. چي ''سين'' (SIN) يې ورته ويل. دا يې د اوږدې ږيري درلودونکي انسان په بڼه جوړه کړې وه، چي

د سپوږمۍ د شکل درلودونکي کالي يې په اغوستي وه.
د دې په شاوخواکي هغو خلکو د هغو آلهو بتان او مجسمې جوړولې چي لمانځلې يې. دا د عقايدو او عباداتو يو پراخ نظام وو چي د ختيځ په دغو هيوادونو کي خپور سوی وو او تر اوږدې مودې هلته موجود وو. په دغو سيمو کي اوسېدونکو وګړو دغه آلهې تر (۶۰۰) عېسوي پوري لمانځلې.
د دې عقيدې پر بنسټ د دجلې او فرات له ناوې څخه د اناطولیې تر مرکز پوري ډېر عبادتځايونه او زيګورات (Ziggurats) ودان سول، چي پر عبادتځايونو سربېره د رصد ځايونو په توګه هم استعمالېدل او دلته به د آلهو په تېره د سپوږمۍ د آلهې لمانځنه کېدل (۱۲). (پنځمه شمېره انځورونه).

د عقايدو او عباداتو دغه نظام چي اوس له لرغونو آثارو څخه ځرګند سوی دی په قرآن کريم کي ياد سوی دی. د قرآن کريم د بيان سره سم حضرت ابراهيم •• د دغو په درواغو جوړو سوو خدايانو عبادت رد کړ او د يوه رشتياني خدای عبادت يې غوره کړ. قرآن د حضرت ابراهيم •• دغه کار داسي بيانوي:

υ□ψ□#υ™ ∉μ□∈/Λ{ ⇒Ο□∉δ≡τ□\/∈) τΑ∃σ% /□∈)υρ * ﴿
⌡□∈οΤ∈) (≡πψγ∉9#υ™ ∃•Β∃υΖ|≠ρ& ™□∉□↑Γσ?ρ&
∩∠⊆∪ &⌡∈7□Β 9≅≈ν=|⊇ □∈⌡ ψ7τΒ\θσ%υρ ψ71υ□ρ&
|Νθ™3ν=τΒ ζΟ□∉δ≡τ□\/∈) ⌉□⊂□| Ρ □□∉9≡ξ□ξ.υρ
ζ ∉Β τβθ™3υ□∉9υρ ∩ν\□Φ{∃#υρ ∉Ν≡υθ≈ψϑΥΥ9∃#
∉μ/□ν=τ© ≤ ψ_ ∃≤ϑν=σ⌉ ∩∠∈∪ τ⌡∉Ψ∉%θ⇓ϑ/9∃#
(□∈ν1υ□ #ξ□≈ψδ τΑ∃σ% (∃Ψ6ξ.\θξ. #υ™υ□ ©≅/□♥9∃#
∩∠∉∪ □| ∈=∉⌉Φψ∃# □=∉μ⌈& Ιω τΑ∃σ% □≅σ⌉ρ& !∃≤ϑν=σ⌉
#ξ□≈ψδ τΑ∃σ% ∃Ζ⌊∈□∃τ/ τ□ψϑσ)/9∃# #υ™υ□ ∃≤ϑν=σ⌉
\Ν♥9 ⌊∪⌡σ9 τΑ∃σ% □≅σ⌉ρ& !∃≤ϑν=σ⌉ (□∈ν1υ□
∉Θ\θσ)/9∃# ζ ∉Β □|σ□θ◊2ς{ □∈ν1υ□ □∈Τ∉□\κυ□
}♣|ϑ/±9∃# #υ™υ□ ∃≤ϑν=σ⌉ ∩∠∠∪ τ⌡,∈κ!!∃□®9∃#
(|□τ9∫2ρ& !#ξ□≈ψδ □∈ν1υ□ #ξ□≈ψδ τΑ∃σ% Ζπξ⌊∈□∃τ/
√™⌉□⊂□τ/ □∈οΤ∈) ⊃Θ\θσ)≈τ□ τΑ∃σ% |Μν=σ⌉ρ& !∃≤ϑν=σ⌉
◊Μ|γ♣_υρ □∈οΤ∈) ∩∠∇∪ τβθ™.∈□|≥\≅ ∃≤ϑ∉ιΒ
⊕ς≡υθ≈ψϑΥΥ9∃# τ□σ⇐σ⌉ □∉%♥#∉9 }□∈γ|_υρ
□∅∉Β Ο∃τΡρ& !∃τΒυρ (∃Ζ□□∉Ζψμ □⇓\□Φ{∃#υρ
#9∃/ϑ⇓≥|□∈.∉ |□ ∪®∠∩ ﴾ [الانعام: ۷۴ - ۷۹]

ژباړه : ياد کړه چي کله ابراهيم خپل پلار آزر ته ويلي وه چي : آيا ته بتان په خدايي سره نيسې؟ زه خو تا او ستا قوم په ښکاره ورك لاري کي وينم. موږ په دې ډول ابراهيم ته د مځکي او آسمانونو د ټولواکمنی نظام ور ښوولی وو، څو هغه د بشپړ يقين لرونکو څخه سي. بيا کله چي د شپې تياره پر را خپره سوه، هغه يو ستوری وليد، ويې ويل : آيا دا زما څښتن دی؟ خو کله چي هغه پرېووت، نو وې ويل زه خو را پرېوتونکي او پټېدونکي نه خوښوم. بيا چي

يې كله سپوږمۍ ځلېدونكې تر ستركو سوه، نو ويې ويل : آيا دا زما رب دی؟ خو كله چي هغه هم نـهامه سوه، نو ويې ويل : كه زما پروردگار ماته سمه لار را ونه ښيي نو زه به هم د گمراهانو په ډله كي واوسم. بيا چي يې لمر ځلاند وليد، ويې ويل : آيا دا زما رب دی؟ په دې چي دا تر ټولو لوی دی ؟ بيا چي كله هغه ولوېد، ويې ويل : ای زما ولسه ! زه له هغو ټولو څخه بېزاره يم چي تاسي يې د لوی څښتن سره شريك گڼئ. ما د هغه ذات لوري ته مخه كړې ده چي آسمانونه او مځكه يې پيدا كړي دي او زه له شرك كوونكو څخه نه يم.

په قرآن كريم كي د حضرت ابراهيم ▬ د زېږېدو د ځای او وطن تفصيلي يادونه نسته. خو حضرت لوط ▬ ته د لېږل سوو ملايكو او د هغو ابراهيم ▬ ته د ورتلو او د هغه د مېرمني د زوی د زېږېدو د زېري وركولو په ياولو سره يې دا څرگنده كړې ده چي حضرت ابراهيم▬ او حضرت لوط▬ هممهالي وه او يو له بله نژدې اوسېدل.

په قرآن كريم كي د حضرت ابراهيم ▬ په اړه بيان سوې يوه ډېره مهمه پېښه چي په لرغوني عهدنامه كي يې يادونه نه ده سوې، د كعبې شريفي ودانول دي. په قرآن كريم كي موږ ته ويل سوي دي چي د كعبې شريفي ودانۍ حضرت ابراهيم ▬ او د هغه زوی اسماعيل ▬ جوړه كړه. اوس تاريخ پوهانو ته د كعبې د تېرمهال په اړه يوازي دا معلومه ده چي دا له پخوا زمانو څخه يو سپېڅلی ځای وو. تر حضرت محمد ● دمخه د جاهليت په پېر كي په كعبه كي د بتانو ايښوولو دود پر حضرت ابراهيم ▬ باندي د نازل سوي آسماني مذهب په لارښوونو كي د تحريف پايله وه.

په لرغوني عهدنامه كي د ابراهيم ▬ يادونه :

د حضرت ابراهيم ▬ په هكله د مفصلو معلوماتو ذريعه لرغوني عهدنامه ده. كه څه هم د هغې اكثره تفصيلات د اعتبار وړ نه دي. د لرغوني عهدنامې سره سم هغه په ۱۹۰۰قبل المسيح كي د اُر(Ur) په ښار كي پيدا سوی دی، كوم چي په خپل مهال كي يو مشهور ښار وو او د نيل د ناوې د ميدانونو په سهيل ختيځ كي پروت دی، كله چي ابراهيم ▬ پيدا سو د هغه نوم يې ''ابراهام'' نه، بلكي ''ابرام'' كېښېښوود، چي بيا لوی څښتن بدلون ورته وركړ. د لرغوني عهدنامې مطابق يوه ورځ الله تعالىٰ ابراهيم ▬ ته لارښوونه وكړه چي خپل وطن او خلك پرېږده او يوه پردي ځای ته هجرت وكړه او هلته د يوه نوي كلي بنسټ كېښېږده. (۷۵) كلن ابرهيم ▬ دې بلنې ته لبيك ووايه او د خپلي مېرمني ''سارائي'' چي وروسته ''ساره'' يعني پاچالور (شهزادگۍ) ورته وويل سول، او د خپل وراره لوط ▬سره وخوځېد. دغه ټاكلي ځای ته د سفر په بهير كي څه مهال په حرّان (حاران) نومي ځای كي تم سو او بيا يې خپل يون (سفر) ته ادامه وركړه. كله چي موعودې مځكي يعني د كنعان ناوې ته ورسېدی، نو هغه ته وويل سول چي دغه ځای هغه ته په ځانگړې توگه غوره سوی او وركړه سوی دی. كله چي د هغه عمر (۹۹) كالو ته ورسېد، نو هغه د لوی څښتن سره ژمنه وكړه او نوم

يې بدلون ومونډ . حضرت ابراهيم ﷺ د (١٧٥) کالو په عمر وفات سو او د حبرون (الخليل) د ښار د ميکپيلا (Machpelah) په غار کي خاورو ته وسپارل سو. دغه ځای اوس د اسرايلو په ولکه کي دی. دغه ځای ابراهيم ﷺ په څه پيسو رانيولی وو او په موعوده مځکه کي د ده او د ده د کورني د نورو کسانو لومړی ملکيت وو.

لرغوني عهدنامه او د ابراهيم ﷺ د زيږېدو ځای :

د حضرت ابراهيم ﷺ د زيږېدو ځای تل د بحث موضوع پاته سوی ده. عېسويان او يهودان ادعا کوي چي هغه د دجلې او فرات د ناوې په سهيل کي زيږېدلی دی. خو د اسلامي نړۍ د نقطهٔ نظر سره سم هغه "عرفهٔ حرّان" ته په نژدې سيمه کي پيدا سوی دی. نوي څېړني او پلټني ښيي چي د يهودو او عېسويانو نظريه پر حقيقت نه ده ولاړه.

عېسويان او يهودان د خپلي ادعا د ثبوت لپاره پر لرغوني عهدنامه باندي تکيه کوي. د هغې سره سم حضرت ابراهيم ﷺ د دجلې او فرات د ناوې په سهيلي ښار اُر کي پيدا سوی دی.په دغه ښار کي تر پيدا کېدو او لومړني ژوندانه وروسته مصر ته رهي سوی او پس له اوږده مزله مصر ته رسېدلی دی. په دې سفر کي د ترکيې له سيمي حران څخه هم تېر سوی دی.

خو د لرغوني عهدنامې يوې اوس مونډل سوي نسخې دغه ټول تصورونه ناسم جوت کړل. د قبل الميلاد د درېيمي پېړۍ په دغه يوناني نسخه کي چي د لرغوني عهدنامې تر ټولو پخوانۍ نسخه ګڼل سوې ده، د اُر د ښار هيڅ يادونه نسته. د اوسمهالو زياترو محققينو په اند په لرغوني عهدنامه کي ياد سوی اُر يا خو غلط دی او يا وروسته پر زيات سوی دی. په دې توګه ابراهيم ﷺ نه د اُر په ښار کي پيدا سوی دی او نه هم کله په خپل ژوند کي د دجلې او فرات ناوې ته تللی دی.

پر دې سر بېره د مهالونو په تېرېدو سره د زياترو ځايونو او سيمو نومونه هم بدل سوي دي. اوس د دجلې او فرات له ناوې څخه مراد د عراق د خاوري هغه سهيلي برخه ده چي د فرات او دجلې د سيندونو په منځ کي پرته ده. خو دوه زره کاله پخوا له دې ناوې څخه مراد هغه شمالي سيمه وه چي تر حرّان پوري ان د اوسنۍ ترکيې تر سيمو پوري غځېدلې وه. پر دې بنسټ که موږ په لرغوني عهدنامه کي د يادي سوي دجلې او فرات د ناوې ميدانونه درست هم وبولو، دا تصور به ښېخي ناسم وي چي د دوو زروکالو دمخه د دجلې او فرات ناوه او د اوس ناوه يو ځای دی.

که څه هم په دې کي اختلاف دی چي د اُر ښار د حضرت ابراهيم ﷺ د زيږېدو ځای دی، خو دا يو مسلم حقيقت دی چي حضرت ابراهيم ﷺ په حران او د هغه په شاوخوا سيمو کي اوسېدلی دی. پر دې سربېره پر لرغوني عهدنامه باندي تر سره سوې څېړنه هم د دې خبري تصديق کوي چي د هغه د زيږېدو ځای حرّان دی.مثلاً په لرغوني عهدنامه کي يې د حرّان سيمه"د ارم ناوه" بللې ده. [پيدايش ١٣: ١١ او ١٠: ٢٨] او د حضرت ابراهيم د کورنۍ افراد "ابنای ارم" ګڼل سوي دي [استثناء ٥: ٢٦].د ابراهيم ﷺ او ارميانو سره يوشانته

والی دا په ګوته کوي چې هغه په دې سیمه کې ژوند کړی دی.

د اسلامي ماخذونو سره سم د دې خبرې ښکاره ثبوت موجود دی چې د حضرت ابراهیم ❋ د زیږېدو ځای حرّان او عرفه ده. په عرفه کې چې د پیغمبرانو مځکه یې بولي د حضرت ابراهیم ❋ په اړه ډېرې مشهورې کیسې او داستانونه سته.

په لرغوني عهدنامه کې تحریف څنګه رامنځته سوی دی؟

د لرغوني عهدنامې او قرآن کریم له تفصیلاتو څخه ابراهیم او ابراهام دوه بېل بېل پیغمبران معلومېږي. د قرآن کریم د تفصیلاتو سره سم حضرت ابراهیم ❋ خپل بت پال ولس ته د پیغمبر په توګه ولېږل سو. هغو د فلکي اجرامو، ستورو، سپوږمۍ او نورو بتانو لمانځنه کول. ابراهیم د دوی د عقایدو او د عبادت د نظام په خلاف جد او جهد وکړ. هغه د توهماتو پر بنسټ له ولاړو او له ځانه جوړو سوو عقایدو څخه د ژغورني کوښښ وکړ . چې په پایله کې یې د ټولو خلکو ان د خپل پلار دښمنۍ پر سر واخیسته .

خو په لرغوني عهدنامه کې له دغو خبرو څخه هیڅ هم نسته. د ده اور ته اچول او د بتانو ماتول او نور په لرغوني عهدنامه کې هیڅ نه دي بیان سوي. بلکې دی په دې کتاب کې د یهودو د ستر نیکه په توګه ښوول سوی دی. دا خبره څرګنده ده چې په لرغوني عهدنامه کې د هغه په هکله تصور یهودو د خپل نسلي لوړ والي د جوتولو لپاره شامل کړی دی. یهود وایي چې دوی د لوی ښښتن غوره کړی سوي او د تل لپاره لوړ قوم دی. دوی د خپلي دغې عقیدې د بیانولو لپاره په څرګنده توګه په الٰهي صحیفه کې کمښت او زیاتوب راوستی دی. له دې امله دی چې په لرغوني عهدنامه کې ابراهیم ❋ د یهودو د ستر نیکه په توګه ښوول سوی دی.

عېسویان هم چې لرغوني عهدنامه مني حضرت ابراهیم ❋ د یهودو ستر نیکه بولي، خو د دوی په اند هغه یهودي نه، بلکې عېسوی دی. عېسویان نسلي لوړ والي ته د یهودو غوندې زیات اهمیت نه ورکوي. د دوی دغه دریځ (موقف) د دواړو مذهبونو تر منځ د اختلاف بنسټ جوړوي. د دوی د دلایلو د څرګندولو په هکله لوی ښښتن په قرآن کریم کې داسې فرمایي :

⌡□∈⌋ □χθ□ !∃ψσ⌈? ζΝ∉9 ⊃=≈τΓ⊕6⁄9∃# □≅|δρ∋↓≈τ□ ®
⌈π1υ□⌉θ↑Γ9∃# ∉Μσ9⊂□Ρ⌈& !∃τΒυρ τΛ⌈∉δ≡τ□⌉/∈)
□ξσ⌉ρ& 4 □—⊆ν∉□|⌈τ/ . ∉Β □ω∈) ©≅□⊃φΡΜ}∃#υρ
∉™Ιω◊σ↓≈ψδ |Λ™| Ρρ∋↓≈ψδ ∩∉∈∪ □χθ⌈=⊃) |⌈σ?
ζΝ∈=σ⌉ √Ν⌉=∉⌈ —∉μ∈/ Ν™3σ9 ∃ψϑ□∉⌉ ⌠Ο| Φ |φψφ≈ψμ
4 √Ν⌉=∉⌈ —∉μ∈/ Ν™3σ9 }♣⁄□σ9 ∃ψϑ□∉⌉ □χθ□ !∃ψσ⌈?
∃τΒ ∩∉∉∪ τβθ⇓ϑν=|⌈σ? □ω ⌠Ο| ΦΡρ&υρ ©Νν=|⌈τ□ ♠!∃#υρ
∃|□∉Ρ#υ□ ⌠∩νΣ □ωυρ ∃ω□∉□θ∑κυ□ ©Ν□∉δ≡τ□⌉/∈) τβ%ξ.
ζ ∉Β τβ%ξ. ∃τΒυρ ∃ςϑ∈=⌠Υ□Β ∃Ζ□□∉Ζψμ □χ%ξ. ⊕3≈σ9υρ
⊗♦∃♦Ψ9∃# □ν<|ρρ& □χ∈) ∩∉∠∪ τ⌋|∉.∈□|≥⇓ϑ⁄9∃#
#ξ□≈ψδυρ |νθ©⌈τ7♦?∃# τ⌋|∉%♥#σ9 ζΝ□∉δ≡τ□⌉/∈∗∈/

#Z9∃♦<⊃©□ ρυ#∃!♥%∉ || □ ™υ#BτZ©θ#) 3 ρυ#∃!♠ ρυ<⊆□□
#9∃/9⇓σ| B∉Z∉ ⌉τ ∪∇∉∩ ﴾ [آل عمران:۶۵ ـ ۶۸]

ژباړه : ای اهل کتابو (یهودو او نصاراوو) تاسي څله د ابراهیم په هکله په شخړو سره اخته یاست ؟ تورات او انجیل خو تر ابراهیم وروسته نازل سوي دي. نو تاسي په دې خبرو هم نه پوهیږئ؟ تاسي چي په کومو شیانو علم لرئ په هغو کي خو بحثونه کوئ، خو په هغو چارو کي څله څېړنه نه کوئ چي ستاسي سره د هغو په هکله هیڅ معلومات نسته. لوی څښتن پوهیږي او تاسي نه پوهیږئ. ابراهیم نه یهودي وو نه نصراني، بلکي هغه پر سمه لار تلونکی مسلمان وو او له مشرکانو څخه هیڅ نه وو. هغه خلك تر ټولو زیات د دې وړ دي چي ابراهیم ته منسوب سي، چي د هغه پیروي یې وکړه او اوس دا پیغمبر (محمد ﷺ) او د ده منونکي د دې منسوبېدو زیات حقدار دي. لوی څښتن یوازي د هغو کسانو مرستندوی دی چي ایمان یې راوړی دی .

لنډه دا چي د لرغوني عهدنامې د تفصیلاتو په خلاف د قرآن حکیم د ارشاداتو سره سم حضرت ابراهیم ؑ هغه شخصیت دی چي هلي ځلي یې کړي وې څو خپل قوم د لوی څښتن اطاعت ته وبولي او د الله تعالیٰ له عذاب څخه یې وبېروي. د خپلي تنکۍ ځوانۍ له مهاله یې خپل بت پال قوم د بت پالني پرېښوولو ته بللی. د هغه قوم د ده د دې خبرو په مقابل کي د هغه وژلو کوښښ کړی او د خپل قوم د ظلمونو څخه د ژغورني په پایله کي یې هجرت کړی دی.

د ژباړن لخوا څه اضافي څرګندوني :

حضرت ابراهیم ؑ : د حضرت ابراهیم ؑ د پلار نوم" تارخ " وو، لقب یې "آدار" یا "آزر" وو. "آدار" په کلداني ژبه کي لوی عبادت کوونکي ته وایي. په عربي کي دغه نوم "آزر" تلفظ کوي. څنګه چي تارخ بتجوړوونکی او لوی عبادت کوونکی وو له دې امله د "آزر" په نامه مشهور سو او دغه لقب د هغه د نامه ځای ونیو. له دې امله قرآن کریم هم هغه په دغه نامه بللی دی.

د حضرت ابراهیم ؑ د زیږېدو ځای : حضرت ابراهیم ؑ د حران یا حاران په عرفه نومي ځای کي پیدا سوی دی. د اطلس القرآن په (۸۰) مخ کي د قصص القرآن په حواله لیکي : "ابراهیم ؑ د شمالي عراق په فدان آرام ښار کي زیږېدلی دی". دغه رازپه دغه کتاب کي د معجم البلدان په حواله لیکي چي فدام آرام په الجزیره (شمالي میسوپوتیمیا) کي د حران په شاوخوا کي دی. اوس حران په سهیلي ترکیه کي واقع دی چي له اُر څخه په شمال لوېدیځ کي تقریباً زر کېلو متره لیري، د سوریې پولي ته نژدې پروت دی. دغه ځای چي د حضرت عمر ؓ په وختو کي فتح سو اوس دوولس زره اوسېدونکي لري.

کنعان : د اطلس القرآن په (۸۳) مخ کي وایي چي په ۱۳مه قبل المیلاد پېړۍ کي فلستي یا فلسطي قوم له اناطولیې یا کریټ ټاپو څخه د روم (مدیترانې) د سمندرګي غاړي ته ورغله او د عسقلان او غزې په منځ کي

مېشت سول. دوی کنعانیان چي له ۳۰۰۰ق.م. څخه دلته اوسېدل وایستل او دغه سیمه د دوی په نامه فلسطین ونومول سو. خو دمخه کنعان نومېدی.

حبرون (Hebron) : دا د الخلیل عبراني او انګرېزي نوم دی. الخلیل له بیت المقدس څخه (۳۵) کېلو متره لیري په سهیل کي واقع او د حضرت ابراهیم ** مبارك لقب ته منسوب دی. د دغه ځای په یوه سمڅه (غار)کي چي "مکفیله" یا "میکپیلا" ورته وایي د حضرت ابراهیم، حضرت اسحاق، حضرت یعقوب او حضرت یوسف | قبرونه دي. ویل کیږي چي د حضرت آدم ** قبر هم په دغه سمڅه کي دی. حضرت سلیمان ** د الهي وحیو سره سم د دغو انبیاوو پر قبرونو باندي د ګمبتي غوندي چت ودان کړ. د حضرت ابراهیم ** د مېرمني بي بي ساره، د حضرت اسحاق ** د مېرمني بي بي ربقه او د حضرت یعقوب ** د مېرمني بي بي ایلیا قبرونه هم په دغه سمڅه کي دي. په تورات کي لیکلي دي چي حضرت ابراهیم ** له عفرون بن صو حار لیثي څخه د مځکي یوه ټوټه د سپینو زرو په څلور سوه دراهمه رانیول او په هغه کي یې بي بي ساره ښخه کړه. چي بیا دغه ځای عفرون ته په منسوبت سره حبرون وبلل سو.

درېیم باب

د لوط5 د قوم احوال

∩⊂⊂∪ ⊆□™□□Z9∃∃∈/ ⁄⇒θ™9 ©Π⎞θσ% ⎥Mτ/⁄□ξ. ∮
Hω∈) ∃•7∉≠%τν ⎞N⊆κ⎞□ν=τ© ∃υZ⎤⊨ψ□⎞□ρ& !∃↓P∈)
∩⊂⊆∪ 9□ψσ|ϒ∈0 N⇓γ≈οΨ⁄□↓γ♠Y (7⇒θ™9 τA#υ™
τ̄B □⊂□⁄γωY ψ7∉9≡ξ□ξ. 4 ∃τP∉□Ψ∉© ⎥ ∉̄ιB Zπψϑ ⎢⁄∉οP
∃υZτΦτ± ⎥⇐τ/ N⎞δυ□ξ□Pρ& ⎥□σ)σ9υρ ∩⊂∈∪ τ□σ3ξ♥
[القمر:۳۳-۳۶] ∮ ∩⊂∉∪ ⊆□™□□Z9∃∃∈/ (# ⎢ρυ□∃ψϑτΦσ⎤

ژباړه : د لوط قوم هم پیغمبران دروغجن وبلل. موږ پر هغو باندي تیږي اوروونکی باد وچلاوه. یوازي د لوط کورنۍ له هغه څخه خوندي پاته سوه. موږ په خپل فضل د شپې په وروستۍ، سهار ته په نژدې برخه کي هغوی وژغورل. دغسي مکافات موږ هغه چا ته ورکوو چي شکر ایستونکي وي. لوط د خپل قوم خلك زموږ له نیوني څخه وبېرول. خو هغو زموږ دغو بېرونو ته د شك په سترګو وکتل.

حضرت لوط ⁂ د حضرت ابراهیم ⁂ هممهالی وو. هغه د لوی ځښتن لخوا د ابراهیم ⁂ نژدې اوسېدونکو وګړو ته د نبي په توګه ولېږل سو. دغو خلکو د قرآن کریم د بیان مطابق غیر فطري عمل، یعني لواطت کاوه کوم چي تر دغه مهاله نړیوالوته معلوم نه وو. کله چي لوط ⁂ دوی له دغه غیر فطري عمل او بدکار څخه منع کړل او د لوی ځښتن له عذابه یې وبېرول نو هغو نه یوازي دا چي د هغه بلنه ونه منل، بلکي د هغه نبوت یې هم ونه مانه او خپل دغه ناوړه کار ته یې دوام ورکړ. بالاخره دغه خلك په یوه بېروونکې تباهي هلاك سول.

په لرغوني عهدنامه کي د لوط ښار "سدوم" ګڼل سوی دی. د پلټنو مطابق دغه ښار چي د سره سمندرګي په شمال کي پروت دی، هغسي تباه سو لکه چي قرآن کریم یې تفصیل ورکړی دی. د لرغونو آثارو مطالعه ښیي چي دغه ښار د مردار سمندرګي په اُرشو کي پروت دی، چي د اسرایلو او اردون د پولو سره غځېدلی دی. د دې پوپنا کېدو د نخښنو تر څېړني دمخه به موږ دا وګورو چي د لوط قوم ته یې دغه ډول سزا څله ورکړه ؟ قرآن کریم د لوط ⁂ بلنه او بېرونه او د هغه په وړاندي د لوط د قوم غبرګون داسي بیانوي :

τ⎦ ∈=ψ□⎞□⇓ϑ⎠9∃# >⇒θ™9 ©Π⎞θσ% ⏐Μτ⁄⁄□ξ. ⎬
□ωρ& ⎣⇒θ™9 ⎞Ν⎝δθ™ζρ& ⎞Ν⎥ λμ; τΑ∃σ% ⎠□∈) ∩⊇∉⊃∪
·⎦ ∉Βρ& ⎣Αθ⇓□υ□ ⎞Ν™3σ9 □∈οΤ∈) ∩⊇∉⊇∪ τβθ◊)↑Γσ?
∩⊇∉⊂∪ ∪βθ©⎝□∉⇔ρ&υρ ♥!∃# (#θ◊)♦?∃∃σ⎤ ∩⊇∉⊄∪
⎢β∈) (≅□⏐_ρ& ⏐ ∉Β ∉μ⎠□ν=τ© ⎞Ν™3⎝=τ↔ ⎧□ρ& !∃τΒυρ
□⎢ ∉ϑν=≈ψ⎝⎠9∃# ⊃β>υ□ 4□ν?τ© □ω∈) ψ□⊂□⏐_ρ&
τ⎦ ∉ϑν=≈ψ⎝⎠9∃# ζ ∉Β τβ#τ□⎠.□%!∃# τβθ⎝?⎤∋σ?ρ&∩⊇∉⊆∪
⏐ ∉ιΒ Ν™3□/υ□ ⎞⁄™3σ9 τ,ν=ψ{ ∃τΒ τβρ®□ξ□σ?υρ∩⊇∉∈∪
□χρ⇓□%τ⎛ ⎣Π⎞θσ% ⎞Ν⎥ ΦΡρ& ⎞≅τ/ 4 Ν™3⊕_≡υρ⎠□ρ&
™⇒θ⎝=≈τ□ ∉μτΦ⊥σ? ⎧Ο♥9 ⎦∪⎠ σ9 (#θ™9∃σ% ∩⊇∉∉∪
τΑ∃σ% ∩⊇∉∠∪ τ⎦⊕_τ□⎢□⇓ϑ⎠9∃# ζ ∉Β ♦⎦σ□θ™3τΓσ9
] ⎨ ∩⊇∉∇∪ τ⎦,∈!∃σ)⎠9∃# ζ ∉ιΒ /™3∈=ψϑψ⎝∉9 □∈οΤ∈)
الشعراء : ۱۶۰ ـ ۱۶۸]

ژباړه : د لوط قوم پيغمبران دروغجن وبلل. کله چي د هغو ورور لوط هغو ته وويل: آيا تاسي له لوی څښتن څخه نه ببريږئ؟ ببشکه چي زه تاسي ته يو معتبره پيغام راوړونکی يم، نو له لوی څښتن څخه وبېريږئ او زما حکم ومنئ او زه پر دې کار باندي له تاسي څخه د څه مزدوری غوښتونکی هم نه يم. زما اجر د ټولو نړيوالو پر څښتن باندي دی. آيا تاسي په نړيوالو کي نارينه وو ته ورځئ او ستاسي په مېرمنو کي چي ستاسي څښتن ستاسي لپاره څه پيدا کړي دي، هغه پرېږدئ؟ رشتيا چي تاسي تر حد تېر سوی خلك ياست.

هغو وويل : ای لوطه ! که ته له دې خبرو لاس وانه خلې، نو کوم خلك چي زموږ له کلو څخه ايستل سوي دي ته به هم له هغو څخه سې. لوط وويل : کوم خلك چي ستاسي له کړو وړو څخه کرکه کوي زه هم له هغو څخه يم.

په دې توګه د حق لاري ته د بلني په جواب کي د لوط قوم هغه ته ګواښونه وکړه او د هدايت لاري ته د بللو له امله يې مخالف سول او له وطن څخه د نورو مومنانو سره د هغه د ايستلو په تکل کي سول. بل ځای قرآن کريم دغه خبري داسي بيانوي :

﴿ □—∉μ∉B⎞θσ)∉9 τA∃σ% ╯□∈) ∃≈⇔θ™9υρ ∃πκ⊆5 N™3σ)τ7ψ□ ∃τB σπτ±⊕σ≈ξ□╯9∃# τβθ⎝?⎤∋σ?ρ& ⎞N◊6↓P∈) ∩∇⊃∪ τ⎦ ∉ϑν=≈ψ⎝╯9∃# □∅∉ιB 7□τνρ& ⎥ ∉B ℜχρ⇓□ ∉ιB Zουθ⎞κψ↑ τA∃ψ_⊂η□9∃# τβθ⎝?⎤∋τΓσ9 □χθ⎝⎤⊂□ ⎡Υ□B ·Π⎞θσ% ⎡Ο⎢ΦPρ& ⎞≅τ/ 4 ∉™!∃⎢Υ∉ιΨ9∃# βρ& Hω∈) □—∉μ∉B⎞θσ% ζ>#υθψ_ □χ%□2 ∃τBυρ ∩∇⊇∪ (⎞N◊6∉Γτ□⎞□σ% ∉ιB N⎝δθ©_⊂□ ⎢ζρ& (#⌡θ™9∃σ% ⎞N⇓γ↓P∈) ©♦∃τP⎡& τβρ©□≤γσ⇐τΓτ□ ∩∇∠∪ ﴿[الاعراف:۸۰ - ۸۲]

ژباړه : لوط موږ د هغه ولس ته د پيغمبر په توګه وليږی. کله چي هغه خپل قوم ته وويل : آيا تاسي داسي بې حيايي کوئ چي تر تاسي دمخه په ټوله نړۍ کي چا نه ده کړې؟ تاسي ښځي پرېږدئ پر نارينه وو خپلي نفساني غوښتني تر سره کوئ؟ حقيقت دادی چي تاسي تر حد ښېخي دېر تېر سوي خلك ياست. خو د هغه د قوم سره بل جواب نه وو ښېله دې چي يو بل ته ووايي چي دا له خپله ښاره وباسئ. دوی ډېر پاکي خوښوونکي دي.

حضرت لوط ﷺ خپل قوم يوې ځرګندي رشتينولۍ ته وباله او له بد برخليك څخه يې هم وبېراوه. خو قوم يې دې ښېروني ته څه پام وانه ړاوه او د لوط ﷺ او له عذاب څخه ښېرونه يې پرله پسې درواغ وبلل. د لوی څښتن ارشاد دی:

⦃ ∃≈⇔θ™9υρ ⎯□∈) τΑ∃σ% ⎞θσ)∉9 □⎯⎯∉µ∉Β⎞Ν◊6↓Ρ∈)
∃βθ⎝?⎤∃τΓσ9 τβθ⎝?⎦9∃# σπτ±⊕σ≈ξ□⎠9∃# ∃τΒ Ν◊6σ)τ6ψ□ ∉Β ∃πκ⊆5 ∃πκ⊆5 |
⎞Ν™3♣Ψ∈←ρ& ∩⊄∇∪ □⎡ ∉ϑν=≈ψ⎝⎠9∃# □∅∉ιΒ 7□ψµρ&
□≅□∈6ϒϒ9∃# τβθ©⎝σ⇐⎠σ?υρ τΑ%ψ ⊂η□9∃# □χθ⎝?⎤∃τΦσ9
□χ%ξ. ∃ψϑσ⎤(τ□ξ6Ζ⇓ϑ⎠9∃# ©Ν™3□∉□∃τΡ □∈⎦□χθ⎝?⎤∃σ?υρ
∃οΨ∉Κ⎠□∃# (#θ™9∃σ% βρ& Ηω∈) □⎯⎯∉µ∉Β⎞θσ% □Υ#υθψ_
⦃ ∩⊄®∪ τ⎦ ∉%∉□≈′ℑ9∃# ζ ∉Β |ΜΖ◊2 β∈) ↔!∃# ⊃>#ξ□ψ⎝∈/
[العنکبوت:۲۸-۲۹]

ژباړه : او چي لوط خپل قوم ته وويل چي تاسي خو داسي بې حيا کار کوئ چي تر تاسي دمخه له نړيوالو څخه هيچا هم نه دی کړی. آيا تاسي د نارينه وو سره بد فعلي کوئ او (د توکم د پيدا کېدو) لار بندوئ او په خپلو مجلسونو کي بدکار کوئ؟ نو د دې جواب د دوی سره نه وو بېله دې چي ورته وwايي: که ته رشتونی يې نو پر موږ باندي د لوی څښتن عذاب نازل کړه.

څنګه چي لوط ﷺ د خپل قوم دغه چاري وليدلې نو له لوی څښتن څخه يې مرسته وغوښته :

⦃ τΑ∃σ% ⊕_Υυ□ □∈Τ⎜□⇑∩Ρ∃# □ν?τ© ∉Θ⎞θσ)⎠9∃#
#∃9⎠ϑ⇓□⎠ϒ⊕□∉ ⎢⎢ □ ∪⊃⊂∩ ⦃ [العنکبوت:۳۰]

ژباړه : لوط عرض وکړ : ای زما څښتنه ! د دې ناولو وګړو په وړاندي زما مرسته وکړه.

⦃ ⊃β>υ□ ©⊆_⊕νγωΥ □⊆?⎜δρ&υρ ∃≤ϑ∉Β
[الشعراء : ۱۶۹] ⦃ ∩⊇∉®∪ τβθ⎝=ψϑ⎢⎝τ□

ژباړه : ای لويه څښتنه ! ما او زما کورنۍ د دوی له بدو عملونو څخه وژغوره.

د ده د دعا له امله لوی څښتن دوې ملايکي د انسانانو په بڼه ورولېږلې. هغوی لومړی ابراهيم ﷺ ته ورغلې، هغه ته يې زېری ورکړ چي ستاسي په کور کي به يو کوچنی پيدا سي، بيا يې د خپلو راتلو موخه ورته بيان کړه چي موږ د حضرت لوط ﷺ د نافرمانه قوم د پوپنا کولو لپاره راغلي يو.

⦃ * τΑ∃σ% ∃ψϑσ⎤ ⇐ψζ⎜7 ⎜Ο™3⎡ ∃πκ□□ρ&
!∃↓Ρ∈) (#⎦θ™9∃σ% ∩⊂⊇∪ τβθ⎝=ψ□⎞□⇓ϑ⎠9∃#
∩⊂⊄∪ τ⎦ ∉Β⊆□⎜γ□Χ 7Θ⎞θσ% 4□ν<∈) !∃οΨ⎤=⊕□⎞□⎡&
&⎡ ∉⇔ ∉ιΒ Ζου□∃ψ∨∉µ ⎞Ν⊆κ⎞□ν=τ© □≅⊕□⎜□©∴∉9
∩⊂⊂∪ ψ□Ζ∉© ≡πτΒ♣θ⎢ϒ□Β ψ7∈ν/υ□
[الذاريٰت:۳۱ - ۳۴] ⦃ ∩⊂⊆∪ τ⎦ ∉⎤∈□⎥≤©Κ⎤=∉9

ژباړه : حضرت ابراهيم وو يل : ای را لېږل سوو ملايکو ! ستاسي موخه څه ده ؟ هغو ورته وويل : موږ يوه مجرم قوم ته رالېږلي سوي يو څو پر هغو د پخې خټي ډبري واوروو. چي ستا د څښتن په وړاندي له حد څخه د تېري کوونکو لپاره په نخښه سوي دي.

⦘N⦗δθ□φοΨ⇓ϑσ9 ∃↓P∈) >⇒θ™9 τA#υ™ Hω∈) ⦃
…| μσ?ρ&τ□⁄B∃# □ω∈) ∩∈®∪ □⎡ ∉⦗ψϑ | _ρ&
□|| ∈□⊃9≈τ ⎧⁄9∃# ζ ∉ϑσ9 ∃πκ♦Ξ∈) □ !∃τP⦘□≤□σ%
∩∉⊃∪ ⦃ [الحجر:۵۹ - ۶۰]

ژباړه : بېله د لوط له کورنۍ څخه چي موږ به هغه ټوله وژغورو . البته د هغه مېرمن به و نه ژغورو، ځکه د هغې په هکله (لوی څښتن فرمايي :) موږ ټاکلې ده چي هغه به له ېرته پاته کېدونکو څخه وي.

د لوی څښتن دغه استول سوي ملايکي له حضرت ابراهيم ؑ څخه تر رخصتېدو وروسته، لوط ؑ ته ورغلې. څنګه چي دوی د مخه د لوط ؑ سره هيڅ نه وه ليدلي، نو لوط د هغو په ليدلو څه پرېشانه سو. خو چي د هغو سره يې خبري وکړې بيا ډاډه سو:

∃Ω⇔θ™9 ∃υZ⦗=⇓□®□ |Nυ™!%ψ ∃≤ϑσ9υρ ⦃
τA∃σ%υρ %Ψ⎛□σ□ ⦘N⊆κ⊆5 σ–∃|⊇υρ ⦘N⊆κ⊆5 υ™⌋©⊕□
#ξ□≈ψδ ⎣Π⦘θτ□ ®=□⊕ℑτ© ∩∠∠∪ ⦃ [هود : ۷۷]

ژباړه : کله چي زموږ لېږل سوي ملايکي لوط ته ورغلې نو هغه وارخطا او زړه تنګی سو او ويې ويل : نن ورځ ډېره سخته ده.

∩∉⊄∪ τβρ©□ξ6Z□B ·Π⦘θσ% ⦘N™3↓P∈) τA∃σ% ⦃
∉μ□∉⌉ (#θ| P%ξ. ∃ψϑ∈/ ψ7≈οΨ |∞⊕_ ⦘≅τ/ (#θ™9∃σ%
∪δ,ψσ⁄9∃∃∈/ ψ7≈οΨ |□σ?ρ&υρ ∩∉⊂∪ □χρ| □τI | ϑτ□
ψ7∉= |δρ∍∈/ ∈□ ⎡□ρ∍σ⌉ ∩∉⊆∪ □χθ⦗%∉□≈|ℑσ9 ∃↓P∈)υρ
| ⎡∈7♦?∃#υρ ∪≅⁄□♥9∃# ζ ∉ιB 8⎡ | ⇐⊃)∈/
©□τνρ& ⎡O™3Z∉B | M∉□τΓ⊨τ□ □ωυρ ⦘N⦗δτ□≈τ/ |□ρ&
∩∉∈∪ τβρ©□τB |σ⦗? ⇓]⁄□ψμ (#θ◊®⁄B∃#υρ
□χρ& τ□⁄BΦ{∃# ψ7∉9≡σ□ ∉μ⁄□σ9∈) !∃οΨ⁄□□®σ%υρ
τ⌋ ⊕σ∈6 ⎡ℑ□B ·⎨θ™⇐⁄)τB ∉™Iω◊σ↓≈ψδ τ□∈/#ψ□
∩∉∉∪ ⦃ [الحجر : ۶۲ -۶۶]

ژباړه : لوط وويل : تاسي نابلده ښکارئ ! هغو ورته وويل : نه موږ هغه څه راوړي چي دغه خلك يې په هكله شكمن وه، او موږ تاته ديوې تر سره کېدونکي پرېکړې سره راغلي يو او موږ په دې کي ېبخي رشتيني يو. نو اوس چي د شپې يو څه برخه پاته سي د خپلي کورنۍ سره ووزه او خپله د هغو شاشا ته ځه. له تاسي څخه دي هيڅوك هم شاته نه ګوري. او چي حكم در ته كيږي هلته ولاړ سئ. او هغه ته موږ خپله دغه پرېکړه ورسول چي د سهار په را رسېدو سره به د دغو وګړو جرړي پرې سي.

په دې ترڅ کې قوم ته څرګنده سوه چې لوط ته مېلمانه راغلي دي. دوی له دې مېلمنو څخه هم د خپلو ناوړو ارادو د پوره کېدو په هکله څه ډېره ونه کړه. ځکه چې دا د مخه لا د دوی معمول ګرځېدلی وو. دوی د لوط د کور شاوخوا ته را ټول سول. لوط د خپلو مېلمنو د عفت او عزت په هکله په تشویش کې سو او خپل قوم ته يې داسي خطاب وکړ :

□ξσ⌉ □⊕∀╯□|⊇ ⊄™Iω◊σ↓≈ψδ ♦β∈) τA∃σ% ﴾
□ωυρ ♥!∃# (#θ◊)♦?∃#υρ ∩⊄∇∪ ∪βθ⇓σ□®╯□σ?
B⌈□╯□®ρβ∪ ∪®⊄∩ ﴿ [الحجر :۶۸ - ۶۹]

ژباړه : لوط وويل : دا زما مېلمانه دي، نو د دوی په مخکې په دغسې چارو تر سره کولو ما مه رسوا کوئ او له خدايه وبېرېږئ ما مه بې عزته کوئ.

خو قوم يې ورته وويل :

∩ τ̄© ψ7ψγ|ΨτP ⎞Nσ9υρρ& (#⌋θ™9∃σ% ﴾
#∃9⎠ψ≈=ν϶⊄ ⎤ □ ∪⊃∠∩ ﴿ [الحجر : ۷۰]

ژباړه : هغو ورته وويل : آيا ته موږ په وارو وارو نه يې منع کړی چې د ټولي نړۍ ټېکه داري مه کوه؟

حضرت لوط ؑ چې فکر وکړ چې دی او مېلمانه يې بې عزته کېږي، نو يې ورته وويل :

|ρρ& ÷o♣θ⎝% ⎞N™3∈/ □⊆< ♦βρ& ⎞θσ9 τA∃σ% ﴾
™υ#ρ⊆□⎝ (∈<ν□4 □®.⎠ 9 ♥ξ□⊄□□7 ∪⊃∇∩ ﴿ [هود:۸۰]

ژباړه : کاشکې ما ستاسې په وړاندې زور در لودلای چې تاسې مې پر لار کړې وای او يا مې يوه غوره لېپه ځای ته پناه ور وړې وای.

ملايکو هغه ته وويل چې ته مه خفه کېږه، ځکه چې موږ د لوی څښتن لخوا را لېږل سوي يو.

ψ7∈ν/υ□ ©≅⇓□®□ ∃↓P∈) ™⇒θ⎝=≈τ□ (#θ™9∃σ% ﴾
□□⊄=|δρ϶∈/ ∈□⌈□ρ϶σ⌉ (ψ7╯□σ9∈) (#⌋θ⎝=⊕ℑτ□ σ̄9
|M⊄□τΓ⎤=τ□ □ωυρ ∪≅╯□♥9∃# ζ ⊄̄ιB 8⌈|⇐⊃)∈/
...| μ↓P∈) (ψ7σ?ρ&ζ□⎞∆∃# □ω∈) ⎣□τνρ& ⎞N◊6Z⊄B
♦β∈) 4 ⎞NΣκυ5∃|≠ρ& !∃τB ∃πκ®:□⊕ℑ©B
⇓ξ⎞6□ℑ9∃# ﴿♣╯□σ9ρ& 4 ⇓ξ⎞6□ℑ9∃# ©N⎝δψ□⊄©⎞θτB
∈/)σ□⊂□=5 ∪⊇∇∩ ﴿ [هود:۸۱]

ژباړه : هغو وويل : ای لوطه ! موږ ستا د پروردګار لخوا را لېږل سوي ملايکې يو. دوی به تا ته هيڅ تاوان ونه رسولای سي . نو چې څه شپه پاته سي د خپلې کورنۍ غړي دې درسره بوزه او ووزه او له تاسې څخه دې هيڅوک شاته نه ګوري. هو ! ستا مېرمن (نه در سره ځي) ځکه چې پر هغې باندې هم هغه څه چې پر دغو خلکو باندې راځي راتلونکي دي. پر دوی باندې د عذاب وخت سهار ټاکل سوی دی او آيا سهار نه دی نژدې ؟

په دې توګه څنګه چې د لوط ؑ د قوم بد کارونه بېخي ډېر سول، لوی څښتن لوط ؑ د خپلو ملايکو په ذريعه وژغوری. د سهار په را رسېدو سره دغه

وګړي په هغه پوپنا کېدو اخته سول چي لوط ﷺ يې په هکله دوی ته دمخه خبر ورکړی وو :

—∉µ∉□⁄□|⊇ τ̄© |νρ⇓□υρ≡υ□ |□σ)σ9υρ ∮
(#θ⎝%ρ™□σ⌉ ⎞N∑κσ]©□|©ρ& !∃υZ⌠ϒψϑσ⇐σ⌉
N⇓γψσ←7|≠ |□σ)σ9υρ ∩⊂∠∪ ⊆□™□|Pυρ □∈1#ξ□τ©
/ |3⌡□τo÷ ©τ□ξ#>® B□ϒ⌠Γτ)⊃□≅ ∩⊂∇∪ ∮ [القمر :۳۷-۳۸]

ژباړه : بيا دوی د مېلمنو له ساتني څخه د لوط د منع کولو هڅه وکړه. پای موږ د دوی سترګي ړندې کړې. اوس زما د عذاب او زما د خبر داريو خوند وڅکئ او سهار مهال پر دوی تل تر تله عذاب راغی.

د لوط ﷺ د قوم د پوپنا کېدو تفصيل قرآن کريم داسي بيان کړی دی :

τ⌡⌉ ∉%∈□|≥©B ⎝πψσ⁄□′ℑ9∃# ©N∑κ⁄Eξ□σ{ρ∋σ⌉ ∮
∃ψγν=∉⌉∃ψ□ ∃πκυ□∈=≈τ© ∃oΨ⌉=ψ⎝ψφσ⌉ ∩∠⊂∪
∉ιB Zoυ□∃ψ∨∉µ ⎞N⊆κ⎞□ν=τ© ∃τP⎞□σ⇐⁄Bρ&υρ
;M≈τ□Yψ ψ7∉9≡σ□ □∈⌋ ♦β∈) ∩∠⊆∪ ≅≅□⊃δφ⊕□
∃πκ♦Ξ∈)υρ ∩∠∈∪ τ⌡⌉ ∉□↵δ□υθτΓ|H⁄>∉φ9
9σ6∈ϒ|6∈□≅9 B□)⊃□AO ∩∠∉∪ ∮ [الحجر : ۷۳ - ۷۶]

ژباړه : په پای کي د لمر څرک سره سم دوی يوې ځواکمني چاودني ونيول او موږ هغه سيمه پر بل مخ را واړول او د پخې سوي خټي د ډبرو باران مو پر واوراوه. په دې پېښه کي د پوهو خلکو لپاره ستري نخښني دي. او هغه سيمه چي دغه پېښه پکښي سوې وه په لويه لار کي واقع ده . (له مکې څخه د شام په لار کي پرته ده).

∃oΨ⌉=ψ⎝ψ_ ∃τP®□⎞∆ρ& υ™!∃ψ_ ∃≤ϑν=σ⌉ ∮
∃ψγ⁄□ν=τ© ∃τP⎞□σ⇐⁄Bρ&υρ ∃ψγν=∉⌉∃ψ□ ∃ψγυ□∈=≈τ©
∩∇⊄∪ 7□θ◊®Z♦B 9≅□⊃δφ⊕□ ∉ιB Zoυ□∃ψφ∉µ
ζ ∉B }□∉δ ∃τBυρ (□□∈ν/υ□ ψ□Z∉© ≡πτB♣θ|ϒ□B
#∃9◊♥≈=∈ϑ∉ ⌈□ /∈7τ⎝∉□□7 ∩∇⊂∪ ∮ [هود : ۸۲ - ۸۳]

ژباړه : بيا کله چي زموږ د پرېکړي مهال راورسېدی، نو موږ هغه سيمه پر بل مخ را نسکوره کړه او پر هغې باندي مو د پخې خټي د ډبرو لاندي باندي باران واوراوه، چي له هغو څخه هره يوه ډبره ستا د څښتن لخوا په نخښنه سوې وه او له ظالمانو څخه دغه عذاب اوس هم ليري نه دی.

∩⊇∠⊄∪ τ⌡|⊂□ψζΦψ∃# ∃τP⎞□♦Bψ□ ♣N⎝O ∮
υ™!∃|ϒσ⌉ (#∴□σ⇐♦B Λ∉ι⁄□ν=τ⎛ ∃τP⎞□σ⇐⁄Bρ&υρ
ψ7∉9≡σ□ □∈⌋ ♦β∈) ∩⊇∠⊂∪ τ⌡|⊆□ξ□Z⇓ϑ⁄9∃# ©□σ⇐τB
τ⌡⌉ ∉Z∉B|σ□B Λ⎝ε©□σς⁄.ρ& τβ%ξ. ∃τBυρ (Zπτ□Yψ
®□□⊆□ψ|⁄9∃# υθ|λµ; ψ7↑/υ□ ♦β∈)υρ ∩⊇∠⊆∪
#∃9□♣µ∉□O⇒∩⊇∠∈∪ ∮ [الشعراء : ۱۷۲ - ۱۷۵]

ژباړه : بيا مو پاته وګړي پوپنا کړل او پر هغو مو يو ډول اورښت وکړ. ډېر

ناوړه اوربنت وو چي پر ببرول سوو واورول سو. رشتيا چي په دې کي يوه نښانه ده. خو بيا هم له دوی څخه زيات يې نه دی مسلمانان.
او بېشکه چي ستا څښتن هم برلاسی دی او هم مهربان دی.

کله چي د لوط ؏ پر قوم عذاب نازل سو يوازي حضرت لوط ؏ او د هغه سره څو مومنان، چي د هغه له کورنۍ څخه وه وژغورل سول.
د حضرت لوط ؏ مېرمن چي پر هغه يې باور نه در لود هم تباه سوه :

□—∉µ∉B)θσ)∉9 τA∃σ% ⁄□∈) ∃≈⇔θ™9υρ ∮
∃πκ⊆5 N™3σ)τ7ψ□ ∃τB σπτ±⊕σ≈ξ□⁄9∃# τβθ⁽?⁆∍σ?ρ&
)N◊6↓P∈) ∩∇⊃∪ τ⌋| ∉ϑν=≈ψ⁄9∃# □∅∉ιB 7□τνρ& | ∉B
ℜχρ⇓□ ∉ιB Zoυθ)κψ↑ τA∃ψ_⊂η□9∃# τβθ⁽?⁆∍τΓσ9
□χθ⁽⁆⊂□ ⌈ϒ□B ·Π)θσ% ⌈O| ΦPρ&)≅τ/ 4 ∉™!∃|ϒ∉ιΨ9∃#
Hω∈) □—∉µ∉B)θσ% ζ>#υθψ_ □χ%□2 ∃τBυρ ∩∇⊇∪
( )N◊6∉Γτ□)□σ% ∉ιB N⁽δθ©_⊂□ |ζρ& (#⌋ θ™9∃σ% βρ&
∩∇⊄∪ τβρ©□≤γσ⇐τΓτ□ ©♦∃τP⌈&)N⇓γ↓P∈)
□ω∈) □…©&σ# |δρ&υρ | µ≈oΨ⁄□ψφPρ∍σ⁆
τ⌋| ∈□⊃9≈τ ⌈⁄9∃# □∅∉B |MτP%ξ. …| µσ?ρ&ζ□)∆∃#
(#∴□σ⇐♦B N∈γ⁄□ν=τ(∃τP)□σ⇐⁄Bρ&υρ ∩∇⊂∪
⁽πτ7⊃)≈τ© □χ%ξ. ψ#⁄□□2)□⇑◊P∃∃σ⁆
[الاعراف : ۸۰ - ۸۴] ∮ ∩∇⊆∪ □ || ∉B⊂□ | φ⇓ϑ⁄9∃#

ژباړه : لوط موږ د هغه ولس ته د پيغمبر په توګه ولېږی. کله چي هغه خپل قوم ته وويل : آيا تاسي داسي بې حيايي کوئ چي تر تاسي دمخه په ټوله نړۍ کي چا نه ده کړې؟ تاسي ښځي پرېږدئ پر نارينه وو خپلي نفساني غوښتني تر سره کوئ؟ حقيقت دادی چي تاسي تر حد ببخي ډېر تېر سوي خلك ياست. خو د هغه د قوم سره بل جواب نه وو ببله دې چي يو بل ته وو ايي چي دا له خپله ښاره وباسئ. دوی ډېر پاکي خوښوونکي دي. پای موږ لوط او د هغه کورنۍ وژغورل.
خو د هغه مېرمن مو ونه ژغورل ځکه چي هغه له شاته پاته کېدونکو څخه وه. موږ پر هغه ولس يو باران و اوراوه. نو وګوره چي د بدکارانو انجام څنګه سو.

په دې توګه لوط او د هغه د کورنۍ غړي، د هغه له مېرمني پرته روغ رمټ پاته سول. د لرغوني عهدنامې سره سم لوط ؏ د حضرت ابراهيم ؏ سره هجرت وکړ . نافرمانه وګړي پوپنا سول او کلي او ودانۍ يې ونړېدلې او د مځکي سره برابري سوې.

د لوط ؏ د قوم د جهيل (ډنډ) نخښي :

دا چي د لوط ؏ قوم څنګه د پوپنا کېدو سره مخامخ سو، د هود په سورت کي يې په دې هکله په ډېره څرګندتيا سره يادونه کړې ده :

∃οΨ⌉╞ψ⎝ψ_ ∃τΡ®□⎞∆ρ& υ™!∃ψ_ ∃≤ϑν=σ⌉ ⊁
∃ψγ⎠□ν=τ© ∃τΡ⎞□σ⇐⎠Βρ&υρ ∃ψγν=∉⌉∃ψ□ ∃ψγυ□∈=≈τ©
: هود] ⊁ ∩∇⊄∪ 7□θ◊®Ζ♦Β 9≅□⊃δφ⊕□ ∉ιΒ Ζου□∃ψφ∉µ
[۸۲

ژباړه : بیا کله چي زموږ د پرېکړي مهال راورسېدی، نو موږ هغه سیمه پر بل مخ را نسکوره کړه او پر هغې باندي مو د پخې ختې د ډبرو لاندي باندي باران واوراوه.

د قرآن کریم دغه بیان چي:"موږ هغه سیمه پر بل مخ را نسکوره کړه" ښیي چي دغه سیمه په یوه بېرووونکې زلزله ټوله پوپنا سوه. د لوط ؑ په جهیل کي چي دغه پېښه پکښي سوې ده د هغې څرګندي نخښي ښکاري. (شیپرم انځور).

د نامتوالماني لرغونپوه ورنر کیلر (Werner Keller) د څرګندونو سره سم: "د سدیم ناوه د سدوم او ګمواري په ګډون په دغه سیمه کي د غځېدلي ژوري کښېکښني سره یو ځای د مځکي اوومي طبقې ته ننه ایستل سوې ده. د دغو سیمو پوپنا کېدل د یوې ستري زلزلې په پایله کي تر سره سوي دي. د دې زلزلې سره سم چاودنه، برېښنا، طبیعي ګاز، او اور اخیستنه هم شامل وه" (۱۳).

حقیقت دادی چي د لوط ؑ جهیل یا ډند چي مردار سمندرګی هم ورته وایي د زلزلو د دغي سیمي په ډېره حساسه برخه کي پروت دی.

" د مردار سمندرګي تل د مځکي د قشر په ژورو کي واقع دی. دغه ناوه په شمال کي د پراته طبریه جهیل (Taberiye Lake) څخه په سهیل کي د پرتې عرابه ناوې (Arabah Valley) په منځ کي سیمه کي غځېدلې ده" (۱۴).

د پورته آیت په وروستۍ برخه کي بیان سوي دي چي : " موږ پر هغو باندي د پخې ختې د ډبرو لاندي باندي باران واوراوه ". له دې څخه ښایي دا مراد وي چي دغه مهال اور غورځوونکې چاودنه وسوه او له هغې څخه چي ډبري او شیګي راوتلي ګواکي په پاخه ډول وې. په الشعرا سوره کي یې دغه خبر داسي بیان کړې ده :

υ™!∃|Υσ⌉ (#.∴□σ⇐♦Β Λ∉ι⎠□ν=τ⎛ ∃τΡ⎞□σ⇐⎠Βρ&υρ ⊁
۱۷۳: الشعراء] ⊁ ∩⊇∠⊂∪ τ⌊⌋ ⊆□ξ□Ζ⇓ϑ⎠9∃# ©□σ⇐τΒ

ژباړه : اوپر هغو مو یو ډول اورښت وکړ. ډېر ناوړه او ربښت وو چي پر بېرول سوو واورول سو.

په دې هکله ورنر کیلر (Werner Keller) لیکي :

” (په دې بهير کي) د مځکي په تل کي له بيده اور غورځوونکي څخه (بې شمېره) مواد راووتل. بشان ته نژدې د اردن په لوړه ناوه کي اوس هم د ختم سوي اورشيندونکي لوړي او اوچتي خولې موجودي دي او د اهاکو د ډېرو د سطحي درلودونکي مځکه باندي د ويلي موادو (Lava ؛ له اور غورځوونکي غره څخه را وتلي ويلي سوي تيږي) او نورو موادو تلونه يو ځای سوي دي“.(۱۵).

د ويلو سوو او ډبرينو موادو دغه تلونه د دې خبري ثبوت دی چي دلته يو مهال اورشيندونکي چاودني او زلزلې راغلي وې. د لوط ؑ د قوم د پوپنا کېدو بيانوونکی قرآني تفصيل چي : ” موږ پر هغو باندي د پخې ختې د ډبرو لاندي باندي باران واوراوه “. ښايي چي دغي اور شيندونکي تباهۍ ته به اشاره کوي. خو اصل حقيقت لوی څښتن ته معلوم دی. د قرآن کريم دغه بيان چي: ” کله چي زموږ د پرېکړي مهال راورسېدی، نو موږ هغه سيمه پر بل مخ را نسکوره کړه“. هم ښايي دغو اور شيندنو او زلزلو ته اشاره وي. چي له امله يې تباه کوونکي اثرات رامنځته سول او د مځکي سطح لاندي باندي سوه. خو خدای په حقيقت الحال خبر دی.

بې شکه چي د لوطؑ د جهيل دغه څرګندي نخښي ډېري په زړه پوري دي. دغه ټولي پېښي چي په قرآن کريم کي يې يادونه سوې ده عموماً په منځني ختيځ، د عربو په ټاپو وزمه او مصر کي رامنځته سوي دي. د دغو سيمو په منځ کي د لوط ؑ جهيل واقع دی. د لوط ؑ جهيل او هغه ټولي پېښي چي د هغه پر شاوخوا رامنځته سوي دي د مځکپوهني له مخي هم د ځانګړي پاملرني وړ دي. دغه جهيل د روم تر سمندر (۴۰۰) متره کښته دی او څنګه چي د جهيل ژور والی (۴۰۰) متره دی، نو د دې جهيل تل د روم د سمندر له سطحي څخه (۸۰۰) متره کښته دی. دا په مځکه کي تر ټولو کښته ځای دی. نور ځايونه چي د سمندر له سطحي څخه کښته دي هغه ببخي کښته يې سل متره ژور دي. د لوطؑ د جهيل بله څرګنده ځانګړتيا داده چي د هغه په اوبو کي مالګه ډېره ده. چي د مالګي کثافت يې (۳۰%) ته نژدې دی. له دې امله ژوندي ساکښان لکه کبان او بېرۍاو نور په دې جهيل کي ژوندي نه سي پاته کېدلای. له دې کبله په لوېديځ ادب کي دغه جهيل ته Dead Sea (مردار سمندر ګی يا بحر ميت) ويل کيږي.(اوومه شمېره انځورونه).

د لوط ؑ د قوم کومه پېښه چي په قرآن کريم کي بيان سوې ده د (۱۸۰۰ق.م.) په شاوخوا کي رامنځته سوه. الماني لرغونپوه ورنرکيلر (Werner Keller) پر لرغونو آثارو او مځکپوهنه باندي د خپلو څېړنو په رڼا کي وايي چي د سدوم او ګموارې ښارونه د سديم په ناوه کي پراته وه. چي په دې توګه د لوط ؑ د جهيل په وروستۍ او لاندنۍ څنډه کي واقع وه او دغه سيمي يو مهال د ببخي ډېرو نفوسو درلودونکي ښارونه وه. (اتمه شمېره انځورونه).

د لوط ؑ د جهيل د جوړښت څرګندي ځانګړني په قرآن کريم کي د پېښو بيان سوی تفصيل نور هم څرګندوي :

” د مردار سمندرګي په ختيزه غاړه کي د «اللسان» تاپو وزمه د يوې ژبي غوندي په اوبو کي ليري راوتلې ده“. په عربي کي د «اللسان» معنا ژبه ده. له وچي څخه نه ښکارېدونکې دغه مځکه د يوې لويې زاويې سره په اوبو ننوزي چي سمندر پر دوو برخو وېشي. د دغي تاپو وزمي په ښی اړخ کي مځکه کښتي خواته تر (۱۲۰۰) پټو پوري ژورېږي او د تاپو وزمي په کيڼ اړخ کي د اوبو ژور والی په څرګنده توګه لږ دی. د څو مخکنيو کلونو د ليدنو سره سم دغه ژوروالی له پنځوسو څخه تر شپېتو پټو پوري دی. د مردار سمندرګي دغه غير معمولي لږ ژوره برخه چي د «اللسان» له تاپووزمي څخه تر دوو سهيلي غاړو پوري غځېدلې ده پر سديم ناوه باندي مشتمله وه “ (۱۶).

د ورنرکيلر (Werner Keller) د وينا سره سم دغه تر ټولو لږ ژور ځای چي وروسته معلوم سو د يوې ستري زلزلې له امله رامنځته سوی وو او دا هغه ځای وو چي د لوط •• د قوم دوه ښارونه سدوم او ګمواره پکښي ودان وه.

پخوا دغي سيمي ته پلی سفر هم شونی وو، خو اوس دغه د سديم ناوه د مردار سمندرګي د لاندنۍ برخي د اوبو د يوې اواري سطحي سره نښتې ده. په دغه سيمه کي په دوه زره قبل الميلاد کي د زلزلې او تباهۍ له امله د شمال له لوري څخه تروې اوبه دغي خوا ته ورغلې او په دې توګه په دغه ځای کي مالګيني اوبه راغونډې سوې.

د لوط•• په جهيل کي د تېرو وختونو نخښي هم ډېري څرګندي دي. که څوك په بېړۍ کي د جهيل په وروستۍ، سهيلي غاړه کي سفر وکړي او لمر ښی لوري ته ځليږي نو ډېر اريانوونکی انځور به ويني. د جهيل له څنډي څخه څه ليري په اوبو کي هغه ځنګل په څرګنده تر سترګو کيږي چي په غير معمولي توګه يې تروې اوبه خوندي کړي دي. په رڼو، تکو شنو اوبو کي د ونو تنې او جرړي په څرګنده ښکاري. دغو ونو يو مهال د سديم د ناوې يو ډېر په زړه پوري او ښکلی انځور جوړاوه. (نهم انځور).

د لوط•• پرقوم باندي د راغلي تباهۍ ميکانيکي اړخ هم د مځکپوهانو له څېړنو څخه څرګند سوی دی. دغه څېړني وايي چي هغه ستره زلزله چي د لوط قوم يې پوپنا کړ له داسي چاودني څخه رامنځته سوې وه چي د (۱۹۰) کېلو مترو په واټن مځکه يې نيولې وه، چي له امله يې د ”خواړه سمندر“ تل رامنځته سو. د خواړه سمندر ژوروالی تر (۱۸۰) مترو پوري دی. دغه دوه حقيقته او دا چي د لوط •• د جهيل سطح له سمندر څخه (۴۰۰) متره کښته ده د دې خبري ثبوت دی چي په دې سيمه کي يوه غيرمعمولي مځکنۍ پېښه رامنځته سوې ده.

د ” خواړه سمندر“ او د لوط•• د جهيل په زړه پوري جوړښت په مځکه کي له دغي برخي څخه د تېرېدونکي درز يوه لږ برخه جوړوي. د دغه درز اوږدوالی او جوړښت اوس څرګند سوی دی.

دغه درز د ثور غره له نږدې څخه پيل سوی، د عربو ترصحرا او عقبه

خلیج پوري رسېدلی دی،کوم چي د لوط د جهیل تر څنډو پوري غځېدلي دي. بیا دغه درز تر سره سمندرګي تېر سوی او په افریقا کي ختم سوی دی. د دې تول واټن په شاوخوا کي د اور شیندني پېښي ښکاري دېري کیږي. د اسرایلو د ګلیلي په غرونو کي، د اردن په جګو میداني سیمو کي، په عقبه خلیج او نورو نږدې پرتو سیمو کي توري دېري او ویلي سوی شګي دېري عامي دي. دغه ټول آثار او جغرافیوي شواهد دا خبره رشتیا کوي چي د لوط ◆ د جهیل پر ځای یوه لویه پېښه رامنځته سوې ده. ورنرکیلر لیکي :

”د سدیم ناوه د سدوم او ګمورا په ګډون په دغه سیمه کي د غځېدلي ژوري کښېکښني سره یو ځای د مځکي اوومي طبقې ته ننه ایستل سوې ده. د دغو سیمو پوپنا کېدل د یوې ستري زلزلې په پایله کي تر سوي دي. د دې زلزلې سره سم چاودنه، برېښنا، طبیعي ګاز، او اور اخیستنه هم شامل وه. د دغي ټولي تباهی په بهیر کي د مځکي په تل کي له بیده اور غورځوونکي څخه مواد راووتل. بشان ته نژدې د اردن په لوړه ناوه کي اوس هم د ختم سوي اورشیندونکي لوړي او اوچتي خولې موجودي دي او د اهاکو د دېرو د سطحي درلودونکي مځکه باندي د ویلي مواد (Lava ؛ له اورغورځوونکي غره څخه را وتلي ویلي سوي تیږي) او نورو موادو تلونه یو ځای سوي دي“ (۱۷).

د ۱۹۵۷ع.کال په دسمبر کي ”نېشنل جیو ګرافیکس“ پر دې باندي د تبصرې په ترڅ کي لیکي :

”د سدوم بې اوبو او بې وښو او ورانه، چګه څوکه له مردار سمندرګي څخه لوړه راوتلې ده. د سدوم او ګمورا پو پنا سوي ښارونه هیڅا هم نه دي لیدلي. خو د ځېرونکو خیال دی چي دغه ښارونه د دغي شکلني اُرشو ها خواته د سدیم په ناوه کي واقع وه، چي ښایي د کومي ستري زلزلې په پایله کي دغه ښارونه د مردار سمندرګي د سیلاب شومه سوي وي“ (۱۸).(لسمه شمېره انځورونه).

د پومپي آی (Pompeii) برخلیك :

د قرآن کریم لاندنی آیت موږ په دې حقیقت پوهوي چي په الٰهي قانون کي هیڅکله څه بدلون نه راځي :

\N⊆κ∪]≈ψϑ |□ρ& ψ□|γψ_ ↔!∃∃∈/ (#θ⇓ϑ|ϒ/%ρ&υρ ∮
♦⌋™□θ™3υ□♥9 √□□⊃□τP \N(δυ™!%ψ |∪⌋ σ9
∃≤ϑν=σ⌉ (⊗NτBΩ{∃# □ψ□|ν∈) | ∉B 3□ψ□|δρ&_
#•□θ◊□| P □ω∈) \N(δψ□#ψ□ ∃♦B √□□⊃□τP \N(δυ™!%ψ
τ□⌋ 3τBυρ ∩ν)□Φ{∃# □∈⌋ #Ψ□∃τ6⌋ 3∉Φ ⌈□∃# ∩⊆∉∪
©□⌋ 3ψϑ/9∃# ⇓,□∉τσ□ □ωυρ 4 ℘¬⊗η□ϒϒ9∃#
\≅ψγσ⌉ 4 —∉&∈#|δρ∍∈/ □ω∈) ◊·⊗η□ϒϒ9∃#
ν=σ⌉ 4 τ⌋| ∉9♦ρΦ{∃# |M♦Ψ⇓□ □ω∈) □χρ©□⇑◊Zτ□
σ9υρ (Ωξ□∉□)7σ? ↔!∃# ∉M♦Ψ⇑ϒ∉9 ψ□⊕γρB
ψ□⊕γρB ∉M♦Ψ⇑ϒ∉9 ↔!∃# τρB/θ∪□ξ÷ ∪⊂⊆∩ ∮] فاطر :
۴۲ - ۴۳]

ژباړه : او دغو (د حق منکرانو) په لوی ښځتن سره ټینګي لوړي کولې چي که دوی ته کوم بېرروونکی راغلی وای، دوی به په نړۍ کي تر بل هر ولس زیات هدایت منونکي وای. خو کله چي دوی ته له لویه ښځتنه بېرروونکی راغی ، له هغه څخه د دوی کرکه لا زیاته سوه. دوی په مځکه کي لازیات تکبر غوره کړ او د ناوړو دُسو په کار اچول یې پیل کړل. په داسي حال چي ناوړي دُسي د هغو په کار اچوونکو ته ور دغاړي کیږي. نو آیا دوی هغي کړني ته سترګي پر لار دي چي د مخکنیو ولسونو سره وسوه. که دا خبره وي نو ته به د لوی ښځتن په کړنلار کي څه بدلون پیدا نه کړې.

بې شکه چي د لوی ښځتن په کړنلار کي کوم بدلون نه راځي. هر څوك چي د لوی ښځتن د قوانینو مخالفت کوي او ور څخه یاغي کیږي، هغه د دغه الٰهي قانون سره سم د ناوړه برخلیك سره مخامخ کیږي.د روم د سلطنت د پومپي آی (Pompeii) د ښار خلك هم په دغسي ناوړو جنسي بدعملیو اخته وه. د هغو وروستی برخلیك هم د لوط 5د قوم غوندي سو او د دوی ښار هم په یوه اورشیندونکي (د وسوویس [Vesuvius]؛ د ایټالیې د اور شیندونکی غره) له چاودني څخه پوپنا سو. (یوولسم انځور).

وسوویس (Vesuvius) اورغورځوونکی غر د ایټالیې په ټېره د نیپلز (Naples) نخښنه ګڼل کیږي. سره د دې چي په تېرو دوو زرو کالو کي هیڅ اور نه دی ځني راوتلی، خو بیا هم " د بېري غر " ور ته وایي. دې اور غورځوونکي ته یې دغه نوم بې سببه نه دی ورکړی. هغه تباهي چي په سدوم او ګمواره کي راغلې هماغه ډول ده چي پر پومپي آی را غلې وه.

د وسوویس (Vesuvius) ښی لور ته نیپلز او کیڼي خواته پومپي ښار پروت دی. دوه زره کاله دمخه له دغه اورشیندونکي څخه ویلو موادو او اور د دغه ښار خلك پوپنا کړل. دغه تباهي دونه نا ببره وه چي د ورځي خلك په ورځنیو چارو اخته وه او دغه تباهي پر راغله. اوس هم د دغي تباهۍ نخښني داسي موجودي دي، لکه دوه زره کاله د مخه چي وې. داسي ښکاري چي دمهالونو تېرېدو هغه منجمدي کړي وي.

د نړۍ د نخشې له مخ څخه د پومپي آی دغسي له منځه تلل هیڅکله بې موخي کار نه وو. تاریخي شواهد وایي چي دغه ښار د ګنهونو او بدکاریو مرکز وو . په دې ښار کي بدکاري او زنا دونه عامه سوې وه چي د بدکاریو د ځالو شمار نه کېدی. د کمچنیو پر کورو نو به د نارینه وو د تناسل آلې نخښنه ځړېدل. له دې څخه ځرګندیږي چي د دغو خلکو دود ګرځېدلی وو چي مخصوص غړي او جنسي بې لارۍ یې نه پټولې، بلکي هغه یې ننداري ته وړاندي کولې.

خو د وسوویس (Vesuvius) اور شیندونکي دغه ټول ښار نابېره د مځکي له مخه ایسته کړ. د دې ویرجني پېښي په زړه پوري اړخ دادی چي سره د دې چي خلکو د اور شیندلو ډغونه اورېدل خو بیا هم نه ځني تښتېدل. دوی په خپلو مستیو کي دونه ډوب وه چي ګردسره یې د دې پېښي پروا هم نه کول. یوه کورنۍ بېخي د ډوډۍ خوړلو په حال کي ډبره سوې ده. په ویلو موادو وچي سوي زیاتي جوړې په جنسي فعل اخته ښکاري. تر ټولو عجبه

خبره داده چي زياتي جوړي هم جنسه وې او هلكان او نوي ځوانان وه. (دوولسمه شمېره انځورونه). د كيندنو په پايله كي زياتي ډېره سوي ځېرې ببخي صحيح او سالمي دي. او د هغو له څېرو څخه وارخطايي او پرېشاني له ورايه ښكاري. ديارلسم انځور)

د دې پوپنا كېدو د انځور كوم اړخ چي د فهم وړ نه دى هغه دادى چي دغه زرګونه وګړي څنګه د كوم شي د اورېدو او ليدو پرته مړينې ته انتظار وه؟ د دې خبري جواب دا كېداى سي چي د پومپي آى تباهي هم د پخوانيو هغو ولسونو د تباهۍ سره ورته ده چي قرآن كريم په " نابېره تباهي" نومولې ده. په سورت ﴿□♣⌊ ∪⊇⊂∩﴾ كي د ښار د اوسېدونكو تباهي هم دغسي يودم او له يوه مخه ګڼل سوې ده :

#σ□∈*σ⌉ Zoψ□∉ν≡υρ Zπψσ⁄□|≠ □ω∈) ⎜MτP%ξ. β∈) ﴿

[يٰسين:٢٩]﴾ ∩⊄®∪ τβρ⇓□∉ϑ≈ψζ ⎞N⎝δ

ژباړه : بس يوآواز وسو او نابېره ټول مړه او وچ كلك پاته سول.

په سورت قمر كي د ګمواړې پوپنا كېدل دغسي " يودم تباهي" بلل سوې ده.

Zπψσ⁄□|≠ ⎞N⊆κ⎞□ν=τ© ∃υZ⌉=ψ□⎞□ρ& !∃↓P∈) ﴿

⊂□∉◊τΓ ⌈σ| P⌉Θ∃# ⊃O□∉±ψγξ. (#θ| P%σ3σ⌉ Zoψ□∉ν≡υρ

﴾ ∩⊂⊇∪

[القمر : ٣١]

ژباړه : موږ پر هغو باندي يوه چيغه ولېږل. بيا هغوى داسي پوپنا سول لكه تر پښو لاندي سوي وچ خس او خاشاك.

د پومپي آى اوسېدونكي هم دغسي نابېره پوپنا سول. د دې ټولو سره سره اوس هم حالات هماغه د پومپي آى د حالاتو غوندي دي. د كيپرې ټاپو هغه ځاى دى چي لږ او هم جنس بازه وګړي پكښې اوسي. د سياحت په كار وبار كي د كيپرې ټاپو د " هم جنس بازو د جنت " په توګه ښوول كېږي. نه يوازي په كيپرې او اټلي كي، بلكي په ټوله نړۍ كي دغه ډول اخلاقي ټيټتيا خپره ده او د خلكو كړنلار داده چي د تېرو مهالونو له دغو بېروونكو ازميښتونو څخه د هيڅ شي زده كولو ته نه دي چمتو.

د ژباړن څرګندوني :

لوط ﷺ د حضرت ابراهيم ﷺ وراره وو. د پلار نوم يې عمران وو. هغه او بي بي ساره تر ټولو دمخه پر ابراهيم ﷺ ايمان راوړ. هغه د حضرت ابراهيم ﷺ سره يو ځاى هجرت وكړ. خو د هجرت په لار كي يو د بل په خوښه د لوى څښتن د احكامو د پلي كولو لپاره سره بېل سول او لوط ﷺ د لوى څښتن لخوا د سدوم د قوم د لارښوونې لپاره د نبي په توګه وګومارل سو. د سدوم د ښار او د هغه د شاوخوا ځايونو خلك د بچه بازۍ په ناوړه فعل او نورو ګنهونواخته وه چي پاى د خپلو بدو اعمالو له امله په ډېره ناوړه توګه پوپنا سول. اوس په عربي او ځينو نورو ژبو كي دغه ناوړه عمل ته " لواطت" او د دغه عمل تر سره كوونكي ته " لوطي" وايي. خو په انګرېزي كي ورته سدوميت (Sodomy)او سدومي (Sodomite)وايي.

سور سمندرګی : په عربي بحيرهٔ احمر ورته وايي. پـه انګرېـزي يـې Red Sea بـولي. پخـوايي لـه دې املـه بحيـرهٔ قلـزم بالـه چـي د هغـه د شـمال لوېديز خلـيج (سويز) پـر سـر د قلـزم پـه نامـه مصـري بنـدر وو. د قلـزم پـر ځـای وروسـته د سويز ښار ودان سو. لـه دې املـه اوس دغـه خلـيج د سـويز پـه نامـه يـادوي. لـه ۱۸۵۹ع.كـال څخـه تـر ۱۸۶۹ع.كـال پـوري د سـويز لـه خلـيج څخـه د روم تـر سمندرګي پوري د سـويز والـه (كانـال) د (۱۶۸) كېلـومترو پـه اوږدوالـي وكينـدل سو. چي په دې توګه سور سمندرګی په شمال كي د دغه كانال په ذريعـه د روم پـه سمندرګي پوري ونښلول سو. سـور سـمندر ځكـه پـه دغـه نامـه بـولي چـي دواړو غاړو ته يې سور رېګ ښكاري او په دغه سمندر كي مرجـان هـم مونـدل كيـږي. د دغه سمندرګي ساحه څلور لكه، اووه دېرش زره مربع كېلومتره ده. اوږدوالـی يـې (۱۹۲۵) كېلومتره او او سور يې (۲۰۰) تر (۳۲۵) كېلو مترو دی. خو پـه بـاب المندب كي يې سور (۲۹) كېلومتره كيږي. د دغه سمندر زيات تـر زيـات ژوروالـی (۲۶۳۵) متره دی.

مردار سمندر ګی : په عربي كي البحرالميت ورته وايي. په ختيځ كي يې اردن، په لوېديځ كي يې اردن او اسرايل واقع دي. د لبنان له غرونو څخه ورتلونكی د اردن سيند او د هغه دمرستياﻻنو يرموك او زرقا اوبه دغه سمندر ګي ته تويیږي. دغه راز د العربه، الحسا، الموجب او زرقا معين د ناوو
د سيندونو اوبه هم له سهيل او ختيځ څخه ور تويیږي. د دغه سمندرګي اُرشو زر مربع كېلو متره ده

دهارون يحيى دكتابونواوليكنو سافټ كاپي غوښتنه

Tuesday, March 9, 2010 8:28 PM
From:
This sender is DomainKeys verified
"Said Abdullah" <saidabdullah_afghani@yahoo.com>
Add sender to Contacts
To:
himmat_afg@yahoo.com

همت صاحب سلامونه اونيكې هيلې ومنئ
پرون ورځ مې تاسوسره دهارون يحيى دكتابونودپښتوژباړې سافت كاپي غوښتنه كړې وه،دادی اوس مې تاسوته ايمل دراواستولو هيله ده دهارون يحيى دكتابو پښتوژباړې سافت كاپي موږته راواستوئ څودوېپ پاڼې په پښتو برخه كې ورزيات شي
ډيره مننه ستاسو دلازياتي كاميابی په هيله

Sayed Abdullah Afghani
Civic Education Trainer
Support to the Electoral Process in Afghanistan (STEP)
IFES Afghanistan
+93 (0) 700 70 66 25 __+93 (0)707185231__+93 (0)786 923 243
Emails: saafghani@gmail.com , saafghani@hotmail.com

Get your preferred Email name!
Now you can @ymail.com and @rocketmail.com

خلورم باب

د عادیانو قوم

A□|ℵ⎞□|≠ 8ξ□⊂□∈/ (#θ◊6∈= ⎢δ⎡϶σ⎤ ·□∃τ© ∃♦Bρ&υρ ⦄
ψ⋂7ψ□ ⎞N⊆κ⎞□ν=τ© ∃ψδτ□⁄□ψ□ ∩∉∪ 7πυ□∉?%τ⎛
∃ΨBθ⇑ϒ©μ BΘ∃↑□ρ& σπυ□∉Ψ≈ψϑρOυρ 5A∃υ□σ9
⎞NΣκ♦Ξρ(ξ. 4©τ⎢ ⎢□|ℵ ∃πκ□∉⎤ τΠ⎞θσ)⎠9∃# □υ□τΙσ⎤
3□τ□σ? ⎞≅ψγσ⎤ ∩∠∪ 7πτ□⊆ρ%σ{ ≅≅⎠□ωY ©□∃ψφ⎟©ρ&
[الحاقه : ۶-۸] ⦃ ∩∇∪ 7πυ□∉%∃τ/ . ∉ιB N⇓γσ9

ژباړه : اما عادیان په یوه ډېره سخته توپاني لوخړه پوپنا سول. لوی ښتن دغه لوخړه پر هغو پرله پسې تر اوو شپو او اتو ورځو مسلطه کړه. (که ته هلته وای نو) تابه دوی پر مځکه باندي داسي مړه پراته لیدلي وای لکه د خرماوو وراسته بېخونه. نو آیا اوس له هغو څخه تاته څوك له تباهی څخه پاته ښکاري؟

په قرآن کریم کي له هغو ولسونو څخه چي په یاده سوې تباهي اخته سوي دي، یو هم د عادیانو قوم دی چي د نوح ▲ تر قوم وروسته یې یادونه سوې ده. دغه قوم ته لوی ښتن هود ▲ ولېږی. هغه د نورو انبیاوو غوندي دغه قوم د شرك پرېښوولو، پر یوه لوی ښتن ایمان راوړلو او د هغه اطاعت ته وبلل. خو د دې بلني په جواب کي د هغه قوم د هغه دښمن سو. هغو پر هود ▲ باندي د کم عقلی، درواغو او د هغو له پلار نیکه څخه د ژوندانه د ور پاته نظام د ګډوډولو تور ولګاوه. قرآن کریم د حضرت هود ▲ د بلني او د هغه د قوم د غبرګون په هکله داسي څرګندوني کوي :

τA∃σ% 4 #Ψ□θ⎝δ ⎞N⎝δ%σ{ρ& >□%τ⎛ 4□ν<∈)υρ ⦄
>μ≈σ9∈) ⎢ ∉ιB N◊6σ9 ∃τB ♥!∃# (#ρ⇓□⎢ 6⎟©∃# ⊃Θ⎞θσ)≈τ□
∩∈⊃∪ □χρ⎢ □τΙ⎠□©B □ω∈) ⎧O⎢ ΦPρ& ⎢β∈) (□…⎢ ν⎢ □⎞□ξ⎝
⎢β∈) (#•□ ⎟ _ρ& ∉μ⎠□ν=τ© ⎞/™3⎝=τ↔ ⎧□ρ& Ιω ⊃Θ⎞θσ)≈τ□
4 ⎦□∈Tτ□σ⇐σ⎤ □∉%♥!∃# □ν?τ© □ω∈) □□⊂□⎟ _ρ&
∉Θ⎞θσ)≈τ□υρ ∩∈⊇∪ τβθ⎝=⊃)⎢⎝σ? □ξσ⎤ρ&
∉μ⎠□σ9∈) (#⎦θ⎢ /θ⎝? 'O⎝O ⎞N™3↑/υ□ (#ρ©□∉□⎠ ⎧τΦ ⎧□∃#
#Ψ□#υ□⎟□∉ιB N◊6⎠□ν=τ⎛ υ™!∃ψϑϒϒ9∃# ∪≅⊕□⎞□©□
□ωυρ ⎞N™3∉?♣θ⎝% 4□ν<∈) ÷o♣θ⎝% ⎞N◊2⎢□⊂□τ□υρ
⇓□θ◊□≈τ□ (#θ™9∃σ% ∩∈⊄∪ □⎢∉B⊂□⎠γ⎝X (#⎞θ♥9υθτΓσ?
⇓ ⎤τωY ∃τBυρ _7πυZ⊃ι□τ7∈/ ∃oΨoK⎠⊕_ ∃τB
∃τBυρ □□∈9⎞θσ% τ© ∃oΨ∉Γψγ∉9#υ™ ⎦□⊃1⊆□∃τΦ∈/

□ω∈) ©Αθ◊)↓P β∈) ∩∈⊂∪ □⎨ ∉Z∉B ⎢σ⇓ϑ∈/ ψ7σ9 ⇓ ⎦τωY
3 &™⌡θ⇑ϒ∈0 ∃υZ∉Φψγ∉9#υ™ ®∧⎢τ/ ψ71υ□τΙ⎥©∃#
(#□ρ⇓□πκ⎥↑∃#υρ ♥!∃# ⇓□⊆κ⎥↑⎡& ⌡□∈oΤ∈) τΑ∃σ%
∉B ∩∈⊆∪ τβθ™.∈□⎥≥⎝≅ ∃≤ϑ∉ιB √™⎤□⊂□τ/ □∈oΤρ&
□ω ′Ο⎝Ο ∃Ψ⎝□∉Ησδ □∈Τρ⇓□□⊕3σ⎤ (—∉µ∉Ρρ⇓□
↔!∃# □ν?τ© ◊Μ⎤⊨♥.υθσ? □∈oΤ∈) ∩∈∈∪ ∪βρ©□∉◊Ζ⎝?
υθ⎝δ □ω∈) >π↑/!#ψ□ ∉B ∃♦B 4 Ο™3∈ν/υ□υρ □∈ν1υ□
4□ν?τ© □∈ν1υ□ ♦β∈) 4 !∃πκ⊃ϑυ□∉≠∃υΖ∈/ 8□∉{#υ™
(#⎞θ♥9υθσ? β∈*σ⎤ ∩∈∉∪ 8Λ⎡⊃)τΓ⎡ϒ□B :⇒≡υ□⊕ℵ
□—∉µ∈/ ◊Μ⎤⊨⊕□⎞□⎡& !∃♦B /™3⎢Γ⎠⎡ν=⎞/ρ& ⎥□σ)σ⎤
∃•B⎞θσ% □∈ν1υ□ ⇓#∈=⎢□τΓ⎡ϒo□υρ 4 ⎡Ο™3⎞□σ9∈)
♦β∈) 4 ∃≡↔⎠□ξ♥ …⎢µτΡρ□□⇔¬σ? □ωυρ ⎞/™.υ□⎞□ξ⎣
∩∈∠∪ ™⎞□∉□ψµ >™⎡©ξ↔ ∪ε≅™. 4□ν?τ© □∈ν1υ□
#Ψ□θ⎝δ ∃oΨ⎠□↓γωΥ ∃τΡ®□⎞∆ρ& υ™!%ψ ∃≤ϑσ9υρ
7πψϑ⎥µτ□∈/ …⎢µψ⎝τB (#θ©ΖτB#υ™ τ⎦⎢∉%♥!∃#υρ
7⎞□∈=ξ⎣ Α>#ξ□τ© ⎥ ∉ιB Λ⎝ι≈oΨ⎢□↓γωΥυρ ∃♦Ζ∉ιB
∉Μ≈τ□∃τ↔∈/ (#ρ⇓□ψσψ_ (⋅□%τ⎛ ψ7⊨∉?υρ ∩∈∇∪
(#⌡θ©⎝τ7♦?∃#υρ …©&σ#⇓□®□ (#⎞θ⎢ℑτ©υρ ⎞Ν⊆κ⊆η5υ□
∩∈®∪ 7□□∉Ζτ© Α□∃←7ψ_ ∪ε≅™. ζ□⎞∆ρ&
ΖπυΖ⎢⎝σ9 ∃υ□⎢Ρ□□9∃# ⊆ν⊃□≈ψδ □∈⌋ (#θ©⎝∈7⎠?⎡&υρ
#Ψ□%τ⎛ ♦β∈) Ιωρ& 3 ∉πψϑ≈υ□⊃)⎠9∃# τΠ⎞θτ□υρ
7□∃ψ⎝∉φ9 #Ψ□⎢⎝/ □ωρ& 3 ⎞ΝΣκ→5υ□ (#ρ©□ξ□ξ.
∩∉⊃∪ 7□θ⎝δ ∉Θ⎞θσ% ﴾ [هود : ۵۰ - ۶۰]

ژباړه : عادیانو ته موږ د هغو ورور هود ولیږی. هغه وویل: ای قومه! د لوی څښتن بنده ګي وکړئ. له هغه پرته ستاسي بل هیڅ څښتن نسته. تاسي مازي تومت لګوئ. ای قومه ! زه پر دې باندي له تاسي څخه څه مزدوري نه غواړم، زما اجر پر هغه چا دی چي زه یې پیدا کړی یم. نو آیا تاسي له پوهي کار نه اخلئ ؟

او ای قومه له خپل څښتن څخه بخښنه وغواړئ او بیا د هغه لوري ته ورو ګرځئ. هغه به پر تاسي باندي د آسمان اوبه درخوشي کړي او ستاسي پر اوسني ځواك به نور ځواك هم در زيات كړي. تاسي د مجرمانو غوندي مخ مه ا ړوئ.

هغو جواب ورکړ : ای هوده ! تاموږ ته کوم څرګند سند نه دی راوړی. موږ یوازي ستا په خبرو نه خپل معبودان پریږدو او نه هم پر تاباندي ایمان راوړو. موږ خو دا سي ګنو چي پر تاباندي زموږ کوم معبود څه ناوړه ګوزار کړی دی.

هود وویل: زه لوی څښتن شاهد کوم او تاسي هم شاهدان اوسئ چي زه له هغو څخه بېزاره یم چي تاسي یې د لوی څښتن سره شریکوئ. تاسي ټول زما پر

ضد په اقدام کولو کي څه سرفه مه کوئ او ماته هيڅ مهلت مه راکوئ. زما توکل پر هغه لوی څښتن دی چي هم زما رب دی او هم ستاسي. د هر خو ځېدونکي واك د ده سره دی. بېشکه زما څښتن چي څه کوي ښه کوي. اوس که تاسي مخ اړوئ نو وايې ړوئ. زه چي تاسي ته د کوم پيغام سره را لیږل سوی وم هغه مي تاسي ته رسولی دی. اوس به زما څښتن ستاسي پر ځای بل قوم را پاڅوي او تاسي به هغه ته هيڅ زيان ونه رسولای سئ . بېشکه چي زما رب پر هر څه څارونکی دی.

بيا کله چي زموږ حکم راغی نو موږ هود او هغه خلك چي د ده سره يې ايمان راوړی وو ، په خپل رحمت سره وژغورل او هغو ته مو له يوه سخت عذاب څخه نجات ورکړ.

دغه وه عاديان چي د خپل څښتن له نښانو څخه منکر سول . د هغه د استازو خبره يې ونه منل او د هر سرکښه او جابر دښمن فرمان ته يې غاړه کښېښوول. پای پر دې دنيا هم د لعنت وړ وګرځېدل او د قيامت په ورځ هم. واورئ ! عاديان په خپل پروردګار کافران سول. ښه واورئ ! چي د هود قوم عاديان ليري وغورځول سول.

د عاديانو د قوم يادونه د قرآن کريم د شورئ په سوره کي هم سوې ده. په دې سورت کي د عاديانو د قوم ځيني ځانګړتياوي بيان سوي دي. د دغه تفصيل سره سم عاديانو پر لوړو ځايونو خپلي ودانۍ جوړولې او د اوسېدو لپاره يې ښې ښې کوټې ودانولې. د دوی عمومي ټولنيز کړه وړه د بغاوت، ورکلارئ او ظلم پر بنسټ ولاړ وه. کله چي هود ▲دوی ته د دغو چارو د نه ترسره کولو په هکله تبليغ وکړ او د لوی څښتن له عذابه يې وبېرول، نو دوی دا د پخوا خبري وګڼلې. دوی په دې ګومان وه چي د هود ▲بلنه به څه تاوان ور ونه رسوي.

τA∃σ% ⁄□∈) ∩⊇⊄⊂∪ τ⌋ ∈=ψ□⟩□⇓ϑ⁄9∃# ⌊□%τ⌈ |Mτ⁄⁄□ξ. ⁄
□∈oT∈) ∩⊇⊄⊆∪ τβθ◊)↑Γσ? □ωρ& ⌊□θ⌊δ ⟩N⌊δθ™ζρ& ⟩N| λμ;
♥!∃# (#θ◊)♦?∃∃σ⌉ ∩⊇⊄∈∪ ·⌋ ∉Bρ& ⌊Aθ⇓□υ□ ⟩⁄™3σ9
⟩N™3⌊=τ↔ ⌈□ρ& !∃τBυρ ∩⊇⊄∉∪ ∪βθ©⌊□∉⇔ρ&υρ
4□ν?τ© □ω∈) ψ□⊂□ |_ρ& |β∈) (≅□ |_ρ& | ∉B ∉μ⁄□ν=τ©
∪ε≅™3∈/ τβθ©Z⟩6σ?ρ& ∩⊇⊄∠∪ τ⌋ ∉ϑν=≈ψ⌊⁄9∃# ⊃β>υ□
τβρ™□∉□↑Γσ?υρ ∩⊇⊄∇∪ τβθ⌊Ωτ6 |⌊σ? Zπτ□#υ™ ?⌈□⊆□
#σ□∈)υρ ∩⊇⊄®∪ τβρ◊∃⌈#⁄□ρB ⟩N™3♠=ψ⌊σ9 ψ⌈∉P∃|ℑτB
∩⊇⊂⊃∪ τ⌋|⊆□∃←7ψ_ ⌈O| Φ |±σ⇐τ/ O| Γ |±σ⇐τ/
(#θ◊)♦?∃#υρ ∩⊇⊂⊇∪ ∪βθ©⌊□∉⇔ρ&υρ ♥!∃# (#θ◊)♦?∃∃σ⌉
∩⊇⊂⊄∪ τβθ⇓ϑν= |⌊σ? ∃ψϑ∈/ ⁄™.≤□τBρ& ⌉□∉%♥!∃#
;M≈♦Zψ_υρ ∩⊇⊂⊂∪ τ⌋ ∉Zτ/υρ 5O≈ψ⌊ |Pρ∍∈/ ⁄™.≤□τBρ&
⟩N™3⁄□ν=τ⌈ ⇓∃%σ{ρ& ⌋□∈oT∈) ∩⊇⊂⊆∪ Aβθ©□©©υρ
{™!#υθψ□ (#θ™9∃σ% ∩⊇⊂∈∪ 5O□∉◊τ© BΘ⟩θτ□ □Y#ξ□τ©
ζ ∉ιB ™3σ? ⌈Oσ9 |Θρ& |M|◊τ©υρρ& !∃oΨ⁄□ν=τ©

⇓,\=™ζ □ω∈) !#ξ□≈ψδ |β∈) ∩⊇⊂∉∪ □⌉ ∉◊∉©≡υθ⁄9∃#
τ⌉ ∈/⁄□ψ\⇓ϑ∈/ ⇓ ⁄τωΥ ∃τΒυρ ∩⊇⊂∠∪ τ⌉ ∉9♦ρΦ{∃#
□∈⌋ ♦β∈) 3 ⎞Ν⇓γ≈οΨ⁄ 3ν= |δρ϶σ⌉ |νθ| ⁄/□σ3σ⌉ ∩⊇⊂∇∪
Ο\δ| □σΨ⁄.ρ& τβ%ξ. ∃τΒυρ (Ζπτ□Υψ ψ7∉9≡σ□
υθ| λμ; ψ7↑/υ□ ♦β∈)υρ ∩⊇⊂®∪ τ⌉ ∉Ζ∉Β |σ□Β
[الشعراء: ۱۲۳ - ۱۴۰] ∩⊇⊆⊂∪ ©Λ⌈∉μΥ□9∃# ®□□⊆□ψ| ⁄9∃#

ژباړه : عاديانو پيغمبران دروغجن وبلل. کله چي د هغو ورور هود ويلي وه: آيا تاسي له لوی څښتنه نه ببرېږئ ؟ په داسي حال کي چي زه په رشتيا سره تاسي ته يو را لېږل سوی امين پيغمبر يم . نو له لوی څښتن څخه وبېرېږئ او زما خبره ومنئ. زه پر دې کار باندي له تاسي څخه څه مزدوري نه غواړم. زما اجر خو د عالميانو پر لوی څښتن دی. تاسي دا څه کوئ چي پر هره لوړه باندي يادګاري ودانۍ جوړوئ او چټي کارونه پکښي تر سره کوئ. او داسي لويي لويي پخې او ښکلي مانۍ جوړوئ لکه تاسي چي تل (په دې دنيا کي) اوسئ. او کله چي پر چا لاس پورته کوئ په جابرانه توګه يې پر پورته کوئ. نو له لوی څښتن څخه وبېرېږئ او زما اطاعت وکړئ. له هغه ذاته وبېرېږئ چي ستاسي سره يې په هغو مرسته کړې ده چي تاسي په پوهېږئ. تاسي ته يې څاروي درکړل؛ اولارونه يې درکړل؛ بڼونه يې در کړل؛ د اوبو چينې يې در کړې. زه ستاسي په هکله
د يوې لويي ورځي له عذابه بېرېږم .

هغو ورته وويل : ته که موږ ته نصيحت وکړې که يې ونه کړې، موږ ته څه توپير نه لري. دا له هماغو پخوانيو خبرو پرته بل څه نه دي. او موږ په عذاب نه اخته کيږو. لنده دا چي هود يې دروغجن وباله. څکه نو موږ دوی هلاك کړل. بېشکه چي په دې کي يوه نښانه ده او د دوی زيات وګړي مومنان نه وه. او دا حقيقت دی چي ستا رب برلاسی دی او ډېر مهربان هم دی.

کومو خلکو چي د هود ـه مخالفت او د لوی څښتن له احکامو څخه سرکښي او بغاوت کاوه په يوه بېروونکي توپان داسي هلاك او پوپنا سول چي تابه ويل هيڅکله موجود نه وه.

د ارم د ښار لرغوني آثار :

د ۱۹۹۰ع. په لومړيو کي د نړۍ په نامتو ورځپاڼو کي تر دغو سرليکونو لاندي خبرونه خپاره سول: ”د عربو هېر سوی ښار وموندل سو“.”د عربو د کيسو ښار وموندل سو“.”د رېګو سمندر عبار وموندل سو“.

د لرغونو آثارو د ماهرانو د دغي موندني ارزښت له دې امله هم ډېر زيات سو چي د دغه ښار يادونه قرآن کريم هم کړې ده. ډېر داسي خلك چي ګومان يې کاوه په قرآن کي د عادو په نامه ياد سوی قوم يا په کومه کيسه اړه لري يا د هغه د ځای ټاکل ناشونی دی، د دې موندني له امله هك پك پاته سول. د هغه ښار د موندني سره چي د بدويانو (صحرايانو)په ژبنيو کيسو کي موجود وو، د ډېري لېوالتيا تر څنګ پلټني هم رامنځته سوې.

په قرآن کريم کي دغه ياد سوی ښار د لرغونو آثارو يوه ماهر نکولس کليف (Nicholas Clapp) وموند (۱۹) . د عربي تاريخ او مستندو فلمونو دغه کارپوه د خپلو څېړنو په ترڅ کي د عربو د تاريخ په اړه يو نادر کتاب تر لاسه کړ. دغه کتاب چي عربيا فليکس (Arabia Felix) نومېدی يوه انګرېز څېړونکي بر ټرم تهامس (Bertram Thomas) په ۱۹۳۲ع. کال ليکلی وو. په دغه کتاب کي د عربو د ټاپووزمي د سهيلي برخو په هکله تفصيلات بيان سوي وه. دغه برخي د اوسني يمن او عمان ډېره خاوره تشکيلوي. دغي سيمي ته يونانيانو يوډيم عربيا (Eudemon Arabia) او د منځنيو پېړيو عربو عالمانو "اليمن السعيده" ويل (۲۰).

د دې نومونو مفهوم دی " نېکمرغه عرب ". ځکه چي په دغه دور کي د دغو سيمو اوسېدونکي د نړۍ تر ټولو نېکمرغه وګړي ګڼل کېدل. د دغي سيمي نېکمرغۍ څه لاملونه هم درلودل. د دغي سيمي وګړي د يوې داسي ډېري مهمي خطې استوګن وه چي د هند او شمالي سيمو تر منځ يې د مسالو په سوداګري کي مرکزي ونډه درلوده. په دغه سيمه کي له ځينو ونو څخه داسي خوشبويه ماده تر لاسه کېدل چي په دغه دور کي په مذهبي جشنونو کي د استعمالولو له امله يې تر سرو زرو هم زيات ارزښت درلود. د دغسي ونو څښتنان د دغي سيمي خلک وه.

انګرېز څېړونکي د دغو نېکمرغو قبيلو حالات په تفصيل سره بيان کړي او ادعا يې کړې ده چي ده له دغو قبيلو څخه د يوې قبيلې ښار موندلی دی (۲۱). د بدويانو د څرګندونو سره سم دغه ښار " عبار " وو. د بېدياوو دغو کوچيانو دغه څېړونکي ته د دغي سيمي د يوه مهال پخوانۍ لاري هم ښوولي وې او ورته ويلي يې وه چي دغه لاري دغه لرغوني ښار " عبار " ته تلې. خو تهامس د خپلي دغي ډېري په زړه پوري څېړني تر بشپړولو دمخه ومړ.

کليف (Clapp) ته د دغه انګرېز څېړونکي د کتاب تر لوستني وروسته جوته سوه چي په دغه کتاب کي ياد سوی نومورکی ښار موجود دی. سمدستي هغه د دغه ښار لټول پيل کړل. د دې ښار د موندلو لپاره هغه دوې طريقې غوره کړې. لومړی هغه د کوچيانو لخوا د ښوول سوو لارو کرښېل معلوم کړ. بيا يې له ناسا (NASA) څخه وغوښتل چي د دغي سيمي فضايي انځور ورته برابر کړي. تر زياتو منډو ترړو وروسته هغه د ناسا چارواکي راضي کړل چي د سيمي تصويرونه واخلي (۲۲).

کليف (Clapp) د کاليفورنيا د هنتنګټن (Huntington) د کتابتون د پخوانيو مسودو او نخشو مطالعه روانه وساتل. د ده موخه دا وه چي ګوندي د دغي سيمي کومه نخشه په لاس راوړي. څه مهال وروسته هغه يوه نخشه وموندل. دغه نخشه په ۲۰۰ع.کال د مځکپوهني يوناني مصري ماهر بطليموس جوړه کړې وه. په دې نخشه کي په سيمه کي د موجود پخواني ښار ځای ځانګی او هغه ته تلونکي ټولي لاري ښوول سوي وې.

دغه مهال هغه ته خبر ورکړل سو چي ناسا هم انځورونه اخيستي دي. په دې انځورونو کي د قافلو ځيني لاري هم ښکارېدې چي ښايي په عامه توګه په سترګو ونه ليدلای سي او يوازي له آسماني انځور څخه ليدل کيږي.

کله چي کليف (Clapp) دغه انځورونه د پخوانيو نخشو سره پرتله کړل، دې پايلي ته ورسېدی چي په پخوانيو نخشو کي چي کومي لاري ليدل کيږي، هماغه لاري دي چي په سټلايټ اخيستل سوو تصويرونو کي تر سترګو کيږي. د دغو لارو په پای کي يوه پراخه اُرشو پرته وه چي هرومرو يو مهال کوم ښار وو. (څوارلسم انځور).

بالاخره د بدويانو په ژبنيو کيسو کي د بيان سوي لرغوني او افسانوي ښار د واقع کېدو ځای وموندل سو. (پنځلسم انځور). څه مهال وروسته کيندني پيل سوې او تر رېګو لاندي د لرغوني ښار آثار وموندل سول.(شپاړسمه شمېره انځورونه). په دې توګه دغه ځای د رېګو ښار (اطلا نيطه) عبار وګڼل سو.

هغه کوم شواهد ول چي ځني جوته سوه چي دغه ښار هماغه د عاديانو د قوم سيمه ده، کومه چي په قرآن کريم کي ياده سوې ده ؟

د کيندنو په پيل کي چي کوم آثار څرګند سول دا حقيقت ځني واضح سو چي دا هغه تباه سوی ښار دی کوم چي په قرآن کريم کي د عاد او ارم د ستونونو د ښار په نامه ياد سوی دی. ځکه په څرګندو سوو ودانيو کي هغه منار هم شامل وو چي په قرآن کريم کي يې يادونه سوې ده. د کيندونکو د ډلي مشر چي يو څېړونکی دی او ډاکټر زرينز (Dr. Zarins) نوميږي، وويل : څنګه چي د منارو ودانۍ د عبار له مهمو ځانګړنو څخه وې او په ارم کي منارونه ياستونونه ودانېدل، نو دا د دې خبري قوي دليل دی چي دغه څرګند سوی ښار هماغه په قرآن حکيم کي ياد سوی د عاد يانو ارم ښار دی. (اوولسم انځور). په قرآن کريم کي د ارم د ښار يادونه داسي سوې ده :

∩∉∪ >□∃ψ\∈/ ψ7□/υ□ □≅ψ\σ⌉ ψ#/□ξ. τ□σ? \Nσ9ρ& ﴾
\Nσ9 ©⊃Λ♥9∃# ∩∠∪ ∉□∃ψϑ∉\/9∃# ∉N#σ□ τΠυ□∈)
□™/=ν,| Β∉Ω| =\γψ∃ ⌋∈□ #∃9/6∈=ν≈□∉ ∩∇∪ ﴿ [الفجر: ۶ - ۸
]

ژباړه : آيا تا ونه ليدل چي ستا پروردګار د عاديانو د قوم سره څه وکړل؟ د لوړو لوړو ستونونو درلودونکي ارم سره يې څه وکړل ؟ کوم چي په ټوله نړۍ کي يې مثل نه وو پيدا کړل سوی.

د عاديانو قوم :

د دغو شواهدو په ليدو سره موږ ويلای سو چي عبار هماغه د ارم ښار دی کوم چي په قرآن کريم کي ياد سوی دی. د قرآن کريم د څرګندونو سره سم د دغه ښار اوسېدونکو د هود ؑ بلنه ونه منل او له دې امله پوپنا سول.

د عاديانو چي د ارم د ښار بنسټ ايښوونکي باله سي، پېژندنه هم د بحث موضوع پاته سوې ده. ځکه چي په تاريخي اسنادو او لاسوندونو کي د داسي ولس يادونه نه ده موندل سوې چي دغسي کلتور يا هڅوب يې رامنځته کړی وي. پر دې بنسټ کېدای سي ګومان وسي چي د دغه ډول يو قوم وجود په تاريخ کي نسته. خو له بله لوري دا خبره هم بايد د اريانتيا وړ نه وي چي د دغو خلکو يادونه د لرغونو مدنيتونو په تاريخ يا اسنادو کي نه ده موجوده. ځکه دغه خلك په سهيلي عربو کي اوسېدل او دغه سيمه

د نیل له ناوې یا منځني ختیځ څخه په ډېر لیري واټن کي او ببله واقع وه. د دغو سیمو خلکو یو له بله ډېري محدودي اړیکي درلودلې. که د کوم داسي ملك په هکله چي هممهالي یې لږ پېژني په تاریخ کي یادونه ونه سي دا یوه عامه خبر ګڼل کیږي خو د دې سره سره د منځني ختیځ خلك د عادیانو په هکله کیسې لري.

په پخوانیو تاریخي لیکلو اسنادو کي د عادیانو د نه یادوني یو لامل دا هم دی چي په دغه دور کي په هغو کي د لیکلو اسنادو دود نه وو. له دې امله کېدای سي د هغه مدنیت په هکله چي عادیانو یې بنسټ ایښی وو په تاریخ کي د نورو مدنیتونو سره یادونه نه وي سوې. البته که دغه مدنیت څه زیاته موده پاته سوی وای نو ممکنه وه چي موږ به نن د دغو وګړو په هکله ډېر معلومات درلودای.

که څه هم د عادیانو په هکله کوم لیکلی ثبوت نه دی موجود، خو څنګه چي تر هغو وروسته د هغو د نورو توکمونو په هکله ډېر مهم معلومات ترلاسه کېدای سي، نو د هغو په رڼا کي د عادیانو په هکله د قرآن کریم د څرګندونو په باب ښه پوهېدلای سو.

د عادیانو د اولادې او د حضر موت د اوسېدونکو حالات :

د عادیانو او تر هغو د وروسته د راغلو اخلافو لخوا رامنځته سوي مدنیت کي تر ټولو دمخه د لیدلو ځای سهیلي یمن دی. دا هغه ځای دی چي د رېګو سمندر پاته سوی دی او " نېکمرغه عرب " ورته ویل سوي دي. تر اوسني تاریخ د مخه په سهیلي یمن کي څلور ولسونه اوسېدلي دي چي یونانیانو " نېکمرغه عرب "ورته ویل. دغه ولسونه د حضرموت، سبا، مینا اوسېدونکي او قبطیان دي. د دغو وګړو واکمنۍ د یوې مودې لپاره په یوه دوره کي په یو له بله نژدې سیمو کي ټینګي وې.

د ډېرو اوسنیو ساینس پوهانو په اند عادیان د ادلون بدلون له یوې دورې څخه تېر سوي او بیا د تاریخ په یوه پړاو کي را څرګند سوي دي. د اوهایو د پوهنتون د یوه څېړونکي ډاکټر میخایل ایچ رحمان (Dr. Mikhail H. Rahman) په اند د سهیلي یمن د څلورو قبیلو څخه یوه د عادیانو قبیله د حضر موت د اوسېدونکو نیکه ګان بلل کیږي. په ۵۰۰ ق. م. کي په دې سیمه کي اوسېدونکي د حضر موت خلك هغه یوازنی ولس ښکاري چي خلکو نېکمرغه عرب بلل. دغه ولس پر سهیلي یمن باندي د اوږدې مودې لپاره واکمن پاته سوي دي او د له منځه تلو تر اوږده مرګ وروسته په ۲۴۰ ع.کال ټول ختم سول.

د حضرمي له نامه څخه هم ښکاري چي دوی د عادو له اولادې څخه دي. یوناني لیکوال پلایني (Pliny) چي په دریمه قبل المیلاد پېړۍ اړه لري هم دغه قبیله د " ادرمي " په نامه بولي، چي مراد ځني " حضرمي " دی (۲۳).

د یونانیانو په اصطلاحاتو کي اسم د لاحقې په توګه استعمالیږي. نو د دوی لفظ " ارم " په څرګنده توګه په قرآن حکیم کي د ذکر سوی " عاد ارم " اوښتې بڼه معلومیږي.

د مځکپوهني يوناني ماهر بطليموس (۱۰۰ــ ۱۵۰ع.) وايي چي د عربو د ټاپو وزمي په سهيل کي " ادرمي " قوم اوسېدی. دغي سيمي ته يې تر اوسه " حضرموت " ويل. د حضرمي واکمنو پلازمېنه " شيبواه " د حضرموت د ناوې په لوېديځ کي واقع وه. د ځينو لرغونو رواياتو سره سم عاديانو ته د استول سوي پيغمبر حضرت هود ﷺ زيارت هم په حضر موت کي دی.

يو بل عنصر چي دا خبره تقويه کوي چي حضرميان د عاديانو د نسلونو لړۍ ده د هغو شتمني ده. يونانيانو، حضرميان د نړۍ تر ډېرو شتمن وګړي بللي دي. له تاريخ څخه څرګندېږي چي په حضرميانو کي د لوبان (د خپل دور د يو ډول قيمتي خوشبويه بوټي د ونو) په کښت او پيداوارو کي ډېر پر مختګ کړی وو . دوی د دې بوټي استعمال ته ډېر ه پراختيا ورکړې وه. د دغه بوټي کر په حضرميانو کي د اوس په پرتله ډېر زيات وو.

د حضرموت د پلازمېني " شيبواه " له کيندنو څخه هم ځيني په زړه پوري معلومات تر لاسه سوي دي. په ۱۹۷۵ع.کال په کيندنو کي د رېګو د ډېرو ژورو تلونو له امله د ښار تر نخښو پوري رسېدل ډېر ستونزمن وه . خو بيا هم د کيندنو په پای کي څرګند سوي آثار اريانوونکي وه. تر اوسه په مونډل سووو ښارونو کي دغه څرګند سوی ښار ډېر په زړه پوري دی. د دېوالونو له مخي دغه ښار په لرغوني يمن کي تر اوسه په څرګندوسوو ټولو ځايونو کي ډېر لوی دی او دغه ځای په حقيقي معناوو يوه ستره ودانۍ وه.

موږ له دې څخه دا نتيجه اخيستلای سو چي حضرميانو د ودانيو د هنر دغه مهارت د خپلو پلرونو او نيکونو ــ عاديانو څخه حاصل کړی وو. حضرت هود ﷺ به عاديان د الٰهي عذاب څخه خبرول او ورته ويل به يې:

Zπτ□#υ™ ?⌈□⊆□ ∪ε≅™3∈/ τβθ©Z⎞6σ?ρ& ﴾
ψ⌈∉P∃|ℑτB τβρ™□∉□↑Γσ?υρ ∩⊇∠∇∪ τβθ⎝Ωτ6⎟⎝σ?
[۱۲۹ - ۱۲۸ :الشعراء] ﴿ ∩⊇∠®∪ τβρ◊∃⌈#⁄□ρB ⎞N™3♠=ψ⎝σ9

ژباړه : تاسي دا څه کوئ چي پر هره لوړه باندي يادګاري ودانۍ جوړوئ او چتي کارونه پکښي تر سره کوئ. او داسي لويي لويي پخې او ښکلي ماڼۍ جوړوئ لکه تاسي چي تل (په دې دنيا کي) اوسئ.

په شيبواه کي د موجودو ودانيو يوه ډېره مهمه ځانګړنه د هغو غټ غټ ستونونه دي. د دغو ستونونو جوړښت ګردی او يو ډول ځانګړې ښه لري. خو د يمن په نورو سيمو کي څرګند سوي ستونونه مربع جوړښت لري. ښايي د شيبواه خلکو ته د وانيو د هنر دغه ځانګړنه د هغو له اولنو څخه په ميراث ورپاته سوې وي. د قسطنطنيې د نهمي عېسوي پېړۍ بېزنطيني بشُپ (Bishop ؛ لوی پادري يا د عېسوي دين مجتهد). ايډ فوتئيس

(Ad. Photius) د هغو لرغونو يوناني مسودو چي نن نه دي موجودي د کتلو اجازه درلوده. هغه د اګا تهر شيډس (Agatharachides) هغه ليکني چي د سره سمندرګي په اړه وې هم ليدلي وې. هغه د سهيلي يمن په هکله ډېري څېړني کړي دي. هغه په خپل يوه مضمون کي ليکي :

”ویل کیږي چي سهیلي عربو داسي ډېر منارونه جوړ کړي وه چي په سرو زرو یې پسوللي وه یا یې له سپینو زرو جوړ کړي وه. د دغو ستونونو منځنۍ برخه د لیدلو وړ ده“ (۲۴).

که څه هم د فوتیئیس دغه بیان په سیخه توګه په حضرمیانو اړه نه لري، خو د دغي سیمي د وګړو د ودانیز ذوق او تعمیراتي هنر لور ته هرومرو لاربښوونه کوي. یخوانیو یوناني لیکوالو پلایني (Pliny) او سټرابو (Strabo) دغه ښارونه ”په ښکلو عبادتځایونو او محلاتو ښکلي سوي ښارونه“ بللي دي.

نو چي موږ دا ګڼو چي د دغو ښارونو اوسېدونکي د عادیانو اولادونه وه، نو

د عادیانو د قوم په هکله د قرآن کریم په دغه خبره پوهیږو چي وایي : ﴿ ∩∠∪ ∉□∃ψϑ∉⁄9∃# ∉N#σ□ τΠυ□∈) ﴾[الفجر:۷] (د لوړو ستونونو درلودونکی ښار ارم).

د عادیانو چیني او بنونه :

اوس که څوك د سهیلي عربو سیمي ته سفر وکړي هرومرو به یې په مخه سپېره ډاګونه ورځي. له څو ځایونو پرته د دغي سیمي زیاتري برخي له ربګو ډکي دي. دغه بېدیاوي له سلګونو، بلکي له زرګونو کلونو څخه دلته موجودي دي.

خو قرآن کریم موږ ته د عادیانو په هکله اریانوونکی معلومات راکوي. حضرت هود ◓ هغو ته د الٰهي عذاب څخه د خبر ورکولو په ترځ کي د هغو پام هغو بنونو او چینو ته ور اړوي چي لوی څښتن ● په نازولي وه.

﴿ ∩⊇⊄⊇∪ ∪βθ©⁄□∉⇔ρ&υρ ♥!∃# (#θ◊)♦?∃∃σ⌉
τβθ⇓ϑν=⁄σ? ∃ψϑ∈/ ⁄™.⊴□τΒρ& ⌉□∉%♥!∃# (#θ◊)♦?∃#υρ
∩⊇⊄⊂∪ τ⌉ ∉Ζτ/υρ 5Ο≈ψ⁄ Ρρ϶∈/ ⁄™.⊴□τΒρ& ∩⊇⊄⊄∪
⇓∃%σ{ρ& ⌋□∈οΤ∈) ∩⊇⊄⊆∪ Αβθ©□©©υρ ;Μ≈♦Ζψ_υρ
⁄τ=ν□⁄3™Ν⁄ ©τ□ξ#Υ□ □τθ⁄ΒΘ ©τ◊∉□5Ο ∩⊇⊄∈∪ ﴾ [الشعراء: ۱۳۱ - ۱۳۵]

ژباړه : نو له لوی څښتن څخه وېرېږئ او زما اطاعت وکړئ. له هغه ذاته وېرېږئ چي ستاسي سره یې په هغو مرسته کړې ده چي تاسي په پوهیږئ. تاسي ته یې څاروي درکړل؛ اولادونه یې درکړل؛ بنونه یې در کړل؛ د اوبو چیني یې در کړې. زه ستاسي په هکله د یوې لویي ورځي له عذابه بېرېږم .

خو لکه چي دمخه وویل سول عبار چي د ارم ښار ګڼل سوی دی او د عادیانو ښار وو اوس په بشپېره توګه په بېدیا اوښتی دی. نو بیا هود ◓ هغو ته څنګه د غسي خطاب کاوه ؟

د دې سوال جواب په تاریخ کي د چاپېریال له اوښتون څخه مونده سي. تاریخي لاسوندونه اواسناد وایي چي دغه سیمي چي په بشپېره بېدیا اوښتي دي یو مهال ډېر حاصل ورکوونکي ځایونه وه. د هغو ستره برخه، لکه چي قرآن کریم وایي په شنو بنونو پوښلې وه. څو زره کاله دمخه د دغو سیمو

خلكو ښه ژوند درلود. ځنګلونو د سيمي ناسم موسم سم او خوندور كړی وو. كه څه هم ببېدياوي وې، خو په دونه ډېره كچه نه وې.

په سهيلي عربو كي د عاديانو د اوسېدو په هكله هم ځيني اشارې موندل كيږي چي د دغي پوښتني څرګندونه كوي. د دغو آثارو سره سم د دغي سيمي خلكو د كرني لپاره د اوبو لګولو ډېر ښه نظام درلود. په دغو سيمو كي چي اوس ژوند پكښي ناشونی دی يو وخت كركيله كېدل.

د دغو سيمو له فضايي انځورونو څخه هم په دغو سيمو كي پر ولو او ډمونو مشتمل د اوبو لګولو د داسي نظام څرك لګيږي چي د دغو ښارونو له ۲۰۰،۰۰۰ څخه د زياتو وګړو اړتياوي يې پوره كولې (۲۵). لكه چي په دې هكله يو څېړونكي ډوی (Doe) نومی ليكي:

"د مآرب سيمه دونه حاصل وركوونكې وه چي اټكل كيږي چي يو مهال به د مآرب او حضرموت په منځ كي ټوله اُرشو كرل كېدل" (۲۶).

نامتو يونانی ليكوال پلايني (Pliny) هم دغه سيمه ډېره حاصل وركوونكې سيمه ګڼلې وه. تل به اوربځي پر را خپرې وې او له ونو ډك غرونه، سيندونه او پراخ ځنګلونه يې درلودل. د حضرموت له پلازمېني شيبواه څخه په تر لاسه سوو ډېر ليكونو (كتيبو) كي داسي ليكني په ستركو كيږي چي دلته ډېر څارويږي روزل كېدل او ځيني به هم قرباني كېدل. له دې ټولو حقايقو څخه څرګنديږي چي دغه سيمه يو مهال ډېره سمسوره او حاصل وركوونكې وه.

د ببېدياو د رامنځته كېدو او د سمسورو مځكو د يودم په دښتونو د اوښتو د چټكتيا كچه د پاكستان د سميتهـ سونين انستيتوت (Smithsonian Institute) له رپوټ څخه څرګندېدلای سي. د دغه رپوټ سره سم هغه سيمي چي په منځنيو پېړيو كي سمسوري وې اوس داسي ببېدياوي ګرځېدلي چي د رېګو شپړ متره لوړي غونډۍ دي. دغسي ببېدياوي د ورځي په منځنۍ توګه شپږ انچه زياتيږي. په دغسي چټكتيا سره كېدای سي ډېري جګي ودانۍ هم داسي لاندي كړي چي ګواكي دمخه ببخي نه وې. له دې امله كومي كيندني چي د يمن په تهمينه نومي ځای كي په ۱۹۵۰ع. كال سوي وې هغه اوس ببرته تر رېګو لاندي سوي دي. د مصر اهرام هم يو مهال تر رېګو لاندي وه او تر ډېرمهال كيندنو وروسته څرګند سول. معنا داچي هغه سيمي چي اوس ببېدياوي دي ښايي په تېرو مهالونو كي يې ببخي بل ډول انځور وړاندي كاوه.

عاديان څنګه پوپنا سول؟

په قرآن حكيم كي د عاديانو د پوپنا كېدو لامل "ببرووونكی" ښوول سوی دی. په اړوندو آيتونو كي ويل سوي دي چي دغه پوپنا كوونكي هواوي اووه شپې او اته ورځي چلېدلې څو عاديان په بشپړه توګه برباد او تباه سول.

⊆□™□| Pυρ □∈1#ξ□τ© τβ%ξ. ψ#/□σ3σ⌉ ·□%τ(|Mτ//□ξ. ⊁
#Z□|ℵ |□|ℵ ∃.∴τ□⊆□)N⊆κ)□ν=τ© ∃υZ⊨ψ□)□ρ& !∃↓P∈) ∩⊇∇∪
™⟨⊆□.∴σ? ∩⊇®∪ 9η□∉ϑτΓ ⌠Υ□B <♣/τωY ∉Θ)θτ□ □∈⌋

9□∉(σ)Ψ□B 9≅/□ωY ©□∃ψφ|©ρ&)N∑κ♦Ξρ(ξ. }♦∃♦Z9∃#
[القمر: ۱۸ - ۲۰]∩∠⊃∪
ژباړه: عاديانو (د هود خبره) په درواغو لېكه كړه . نو وګورئ چي زما عذاب او زما بېرول څنګه وه. موږ پر دوی په يوه اوږده، شومه ورځ چټك بادونه وچلول. چي خلك يې پورته كول او داسي يې غورځول لكه د خرماوو له بېخه ايستل سوي تنې.

A□|ℵ)□|≠ 8ξ□⊂□∈/ (#θ◊6∈= |δ⌈∋σ⌉ ·□∃τ© ∃♦Bρ&υρ
5A∃υ□σ9 ψ⌈⌉7ψ□)N⊆κ)□ν=τ© ∃ψδτ□/□ψ□ ∩∉∪ 7πυ□∉?%τ(
□υ□τIσ⌉ ∃ΨBθ⇑Υ©μ BΘ∃↑□ρ& σπυ□∉Ψ≈ψϑρOυρ
©□∃ψφ|©ρ&)N∑κ♦Ξρ(ξ. 4©τ| |□|ℵ ∃πκ□∉⌉ τΠ)θσ)/9∃#
7ππτ□⊆ρ%σ{ ≅/□ωY
[الحاقه: ۶ - ۷]
ژباړه : او عاديان په يوه ډېره چټكه توپاني لوخړه پوپنا كړل سول. لوی څښتن هغه پر له پسې اووه شپې او اته ورځي پر مسلطه كړه. (كه ته هلته وای نو) تابه ليدلي وای چي هغوی هلته داسي چيت پرېوتي وه، لكه د خرماوو ورستي تنې.

كه څه هم خلكوتـه پـه پـلاوو پـلاوو خبـر وركـول سـوی وو، خـو هغـو د انبياوو ﷺ بلنـو تـه څـه پـام نـه اړاوه. دوی پـه دونـه سـتره تېروتنـه اختـه سوي وه چي تباهي ببخي ډېره ور نژدې سوې هم وه خو دوی لا هـم سـر نـه خلاصاوه؛ ځانونـه يې نـه اصلاح كول او پر خپل انكار ټينـګ ولاړ وه.

□≅∈6/)τΓ⌈Υ□B ∃Z⊇⊆□%τ(|ν|ρρ&υ□ ∃≤ϑν=σ⌉
√ν⊆□%τ(#ξ□≈ψδ (#θ™9∃σ%)N⊆κ⊃ϑτ□∉□ |ρρ&
Λ™| ⌉=ψφ|(τΓ⌈□∃# ∃τB υθ(δ)≅τ/ 4 ∃τP©□∉⇐/□□E
] ∩∠⊆∪ ·Λ⌈∉9ρ& ⌊>#ξ□τ© ∃πκ□∉⌉ ©ξ□⊆□ (—∉μ∈/ [
الاحقاف: ۲۴]
ژباړه : بيا كله چي هغو وليدل چي د هغو د ناوو خوا ته مخامخ د عذاب توره لوخړه ورتلونكې ده، نو ويې ويل چي دا داسي وريځ ده چي موږ به خړوب كړي. نه داسي نه ده، بلكي دا هغه شی دی چي تاسي يې په بېړه غوښتنه كول؛ دا د باد توپان دی چي دردناك عذاب پكښې را روان دی.

په دې آيت كي دا ځرګنده سوې ده چي خلكو داسي اوريځ ليدل چي په هغې كي عذاب وو، خو دوی په دې نه پوهېدل او دا يې د اوربښت اوريځ ګڼل. دغه آيت دا انځور ځرګندوي چي پر دوی باندي عذاب څنګه راغی. د رېګو غټي غټي دوړ دوړكي هم له ليري ځخه داوربښت د اوربځو غوندي ښكاري. كېدای سي چي عاديان د دې ورته والي له امله غولېدلي وي او د عذاب په هكله نه وي پوهېدلي. ډوی (Doe) د خپلو ځاني تجربو په رڼا كي د رېګو د دغه ډول توپان په هكله ليكي :"د دغه ډول توپان لومړی نخښه د دوړو يو ډول دېوال دی چي كېدای سي تر څو پېتو جګ وي او په هغه كي چټكي او تېزي هواوي وي" (۲۷).

اوس يې د عاديانو آثار څو متره ژور ، د ريګو تر تله کيندلي دي او"عبار" يې موندلى دى. داسي ښکاري چي د قرآن کريم د څرګندونو سره سم تر اتو ورځو او اوو شپو له ريګو ډکو چلېدونکو هواوو دغه ښار تر ټنونو ريګو لاندي کړى وي او خلك ژوندي تر لاندي سوي او بيا مړه سوي وي. (اتلسم انځور).

په "عبار" کي تر سره سوي کيندني هم دغه خبره تصديقوي. فرانسوى مجله Ca M'Interesse **ليکي: "د عبار ښار د توپان په پايله کي تر دوولسومترو غټو ريګو لاندي سو" (۲۸). (نولسم انځور).**

په ريګو کي د عاديانو د ښخېدو يو مهم ثبوت په قرآن کريم کي د عاديانو د يادولو په ترڅ کي د "الاحقاف" د لفظ استعمال دى.

﴿ * υ□ξ□Pρ& /□∈) >□%τ(%σ{ρ&)□™./□∃#υρ ≠Mν=ψζ |□σ%υρ ⊕∃∃σ)|μΦ{∃∃∈/ …|μτB)θσ% | ≠Bυρ ≠μ|□ψ□τ□ ∪]|τ/ . ≠B ®□™□□Ψ9∃#]□∈οΤ∈) ♥!∃# □ω∈) (#□ρ⇓□| 7 |(σ? □ωρ& □—≠μ≠□]=ψζ ∩≠⊇∪ 5O□≠◊τ© BΘ)θτ□ ζ>#ξ□τ©)/™3/□ν=τ(⇓∃%σ{ρ& ﴾ [الاحقاف: ۲۱]

ژباړه : او دوى ته د عاديانو د ورور (هود)کيسه لږ څه واوروه ، کله چي هغه په احقاف کي خپل قوم ته خبر دارى ورکړى وو. او دغسي بېرووونکي تر هغه دمخه هم تېر سوي وه او تر هغه وروسته هم راغله چي له لوى څښتن پرته د بل هيڅا بنده ګي مه کوئ. زه بېرېږم چي نه چي پرتاسي د يوې لويي هولناکي ورځي عذاب رانه سي.

احقاف د حقف جمع ده او په عربي ژبه کي مراد ځني د ريګو غوندۍ ده. ګواکي عاديان د ريګو د غونډيو درلودونکې سيمه کي اوسېدل او په دې توګه جوتيږي چي دوى تر ريګو لاندي سوي او هلاك سوي دي. د يوې توضيح سره سم احقاف د ډېر استعمال له امله د خپلي آري (اصلي) معنا پر ځاى د دغه ښار او سيمي (د عاديانو د استوګني د ځاى) نوم ګرځېدلى دى. خو له دې څخه دا بنستيز حقيقت نه نفي کيږي چي دغه ځاى د ريګو سيمه نه وه، بلکي د ا تصور لا زيات قوي کيږي چي دغه سيمه د ريګو د غونډيو له امله نومانده وه.

د توپان له امله پر عاديانو باندي داسي تباهي راغله چي د خرماو د ونو د ورستو، له بېخه کښلو تنو غوندي پرېوتي وه. په دې توګه هغه وګړي چي د مځکو په کښت او کار، د اوبو د بندونو په وداني، اوبولو او نورو بوخت وه ټول يو دم پوپنا سول. د کرني وړ ټولي اُرشوګاني، د اوبولو ولې او بندونه او نور تر ريګو لاندي سول، او ټول ښار او د هغه اوسېدونکي په ريګو کي ورك سول. د ښار تر پوپنا کېدو وروسته هلته بېديا جوړه سوه او د ښار هيڅ نخښه نه سوه پاته .

پر دې بنسټ ويل کېداى سي چي تاريخي شواهد او لرغوني آثار په ګوته کوي چي عاديانو او د ارم ښار کوم چي په قرآن کريم کي يې يادونه سوې ده شتون درلود او تر پلټنو وروسته د دغو وګړو آثار له ريګو څخه پيدا سوي دي.

په رېګو کي له ښخو سوو آثارو څخه د هغه عبرت اخستلو ضرورت دی کوم چي قرآن کريم په پلاوو پلاوو انسانان ورته متوجه کړي دي. عاديان د سرکښۍ او ورکلارۍ له امله له سمي لاري اوښتي وه. له دې امله پر دوی عذاب نازل سو. لوی څښتن فرمايي: **" اوس په ځواك او اقتدار کي تر موږ زوړور څوك دی؟ " . وروسته په دغه آيت کي فرمايي: " آيا دوی دا فکر کړی دی چي لوی څښتن کوم چي دوی يې پيدا کړي دي تر دوی په اقتدار او واك کي لوړ دی؟ " . [حٰم السّجدة :۱۵]**

د دې ټولو تاريخي حقايقو حاصل دادی چي انسان دا ترديد نه منونکي او تل تر تله حقيقت د تل لپاره د خپل زړه پر لوحه نقش کړي چي يوازي اويوازي لوی څښتن ستر، غالب او عظيم ذات دی او د انسان ژغورنه په دې کي ده چي د خدای سره د خپلي بنده ګۍ اړيکي ټينګي وساتي.

د ژباړن لخوا څه نوري څرګندوني :

هود ﷺ او عاديان : لکه څنګه چي وړاندي څرګنده سول د عاديانو چي د عربو يو پخوانی قوم وو، او له "عرب عاربه" (خالصو عربو) څخه بلل کيږي، د اوسېدو ځای "عبار " هماغه د " احقاف "سيمه ده کومه چي د حضرموت په شمال کي پرته ده. د احقاف سيمه د عربو د ټاپو وزمي په سهيل کي د "ربع الخالي" او حضرموت په منځ کي واقع ده. د دغي سيمي په ختيځ کي عمان دی، په لوېديځ کي يې يمن دی، په شمال کي يې د سعودي عربستان اړوند د "ربع الخالي" په نامه رېګستان دی او په سهيل کي يې حضرموت دی. دغه خلك د نورو جرايمو پر ارتکاب سر بېره له خپلو سيمو څخه ووتل، په شاوخوا هيوادونوکي خپاره سول او پر کمزورو ولسونو يې خپله ولکه ټينګه کړه.

د هود ﷺ قبر : د حضرموت خلك وايي چي د لومړنيو عاديانو تر پوپنا کېدو وروسته حضرت هود ﷺ د خپلو پيروانو سره په حضر موت کي اوسېدی څو چي هلته وفات سو او د دغه ځای په ختيزه سيمه کي، د يمن د مکلا له ښار څخه تقريباً دوه سوه کېلو متره ليري د شمال لورته، له تريم ښار څخه سل کېلو متره ليري، "برهوت ناوې" ته نژدې خاورو ته وسپارل سو. اوس هم هلته يو قبر د حضرت هود ﷺ په زيارت شهرت لري. په فلسطين کي هم يو قبر د حضرت هود ﷺ په نامه مشهور دی، خو د دغه قبر نسبت حضرت هود ﷺ ته درست نه دی..

پنځم باب

د ثمودیانو حالات

(#⌡θ™9∃σ)σ⌉∩⊄⊂∪ ⊆□™□□Z9∃∃∈/ ⇓□θ⇓ϑρO ⏐Mτ⁄⁄□ξ. ⁄ !∃↓P∈) □…⏐µ©⎝∈7→K↓P #Ψ□∉ν≡υρ ∃♦Z∉ιB #Z□|≥o0ρ& υ□⊕+⁄9®™ρ& ∩⊄⊆∪ ≅□©⎝⇓□υρ 9≅≈ν=|⊇ □⊕∀♥9 #]□∈) ⎣>#⁄□ξ. υθ⎝δ ⎞≡τ/ ∃υZ∉Ψ ⏐□τ/ . ∉B ∉µ⁄□ν=τ© ©□⁄.∉ε%!∃# ∩ ♦B #Ψ□ξ⎝ τβθ⏐Hσ> ⏐⎝υ□ψ□ ∩⊄∈∪ ·□⊕°ρ& #∃9⁄3σ□⁄#Y⇔ #∃}Φ°⊕□⏐∪∉⊄∩ ⁄ [القمر : ۲۳ - ۲۶]

ژباړه : ثموديانو هم پیغمبران دروغجن وبلل. بیا (د صالح په اړه) وويل سول چي آيا اوس موږ زموږ غوندي يوه سړي پيروي وكړو . په دې صورت كي به موږ په ستره ناپوهي او لېونتوب اخته سوي يو. آيا په موږ ټولو كي پر ده باندي وحي راځي؟ نه ، بلكي هغه ډېر دروغجن دی او خپله لويي راباندي جوتوي. (موږ خپل پيغمبر ته وويل) سبا به دوی ته څرګنده سي چي څوك دروغجن او په خپل ځان تېروتلی دی.

لكه چي په پورتنيو آيتونو كي څرګنده سوه د ثموديانو قوم د لوی ځښتن پر خبرتياوو غور ونه كړ او پيغمبرانه بلنه يې په درواغو لېكه كړه. په پايله كي دغه قوم هم د عاديانو غوندي د تباهۍ سره مخامخ سو. د تاريخ او لرغونو آثارو په اړه اوسمهالو څېړنو او پلټنو د ثموديانو د ژوندانه طريقې، سيمي او د دوی په اړه نور تفصيلات كوم چي دمخه نه وه څرګند، روښانه كړي دي. د اوسنيو لرغون پېژندونكو د څېړنو سره سم د ثموديانو قوم د تاريخي وجود لرونكی قوم جوت سوی دی.

تر دې دمخه چي د ثموديانو په اړه د لرغونو آثارو د څېړنو پر تفصيلاتو رڼا واچوو، د دوی د انبياوو سره به د دوی د شخړو هغه كيسه بيان كړو چي قرآن كريم بيان كړې ده. څنګه چي د قرآن كريم خطاب د هر دور او هر قوم لپاره دی، نو قرآن كريم د ثموديانو د قوم انكار او د دوی برخليك

د هري زمانې د وګړو لپاره د عبرت د يوه درس په توګه وړاندي كوي.

د حضرت صالح ☗ تبليغي هلي ځلي :

د قرآن كريم د څرګندونو سره سم حضرت صالح ☗ د ثموديانو قوم ته د پيغمبر په توګه واستول سو. هغه د ثموديانو د قوم يو مخور سړی وو . د ده ولس چي له ده څخه حق دين ته د بلني توقع نه درلوده، كله چي يې له ده څخه د كفر او شرك د پرېښوولو اعلان واورېد اريان پاته سول. نو له هماغه پيله څخه هغو پر ده باندي ډول ډول تورونه ولګول.

4 ∃[σ∈=≈|≠ ⎞N⎝δ%σ{ρ& ψ□θ⇓ϑρO 4□ν<∈)υρ * ⁄ ⏐ ∉ιB /™3σ9 ∃τB ♥!∃# (#ρ⇓□| 6 ⏐©∃# ⊃Θ⎞θσ)≈τ□ τA∃σ% ζ ∉ιB N™.ρ϶τ±Pρ& υθ⎝δ (…⏐ν| □⎞□ξ⎝ >µ≈σ9∈) ∃πκ□∉⌉ ⌈O™.τ□ψϑ ⏐⎝τΓ ⌈□∃#υρ ∩∨⎞□Φ{∃# ♦β∈) 4 ∉µ⁄□σ9∈) (#⌡θ| /θ⎝? ′O⎝O ⏐νρ©□∉□⁄ ⌈τΦ ⌈□∃∃σ⌉ (#θ™9∃σ% ∩∉⊇∪ ®=□⊕γ□X ®=□⊂□σ% □∈ν1υ□ □≅⎞6σ% #ϖθ©_⎞□τB ∃υZ□∉⌉ |MΨ™. ⏐□σ% ⇓ξ∈=≈|ℑ≈τ□

⇓□| 7 |\τ□ ∃τB ψ□| 7 |\↓P βρ& !∃υZ9ψγ |Ψσ?ρ& (!#ξ□≈ψδ
∃≤ϑ∉ιB 7ε7ξ♥ □⊕∀σ9 ∃υZ↓P∈)υρ ∃τP™τ!∃τ/#υ™
□σ? | !∃τPθ©© (∈9σ□/μ∉ Δ⇓□⊆□=5 ∪⊄∉∩ ∮ [هود : ۶۱ -
۶۲]

ژباړه : موږ د ثموديانو قوم ته د هغو ورور صالح واستاوه . هغه وويل : اى زما ولسه ! د لوى څښتن عبادت وكړئ. له هغه پرته ستاسي كوم بل معبود هيڅ نسته. هغه تاسي له مځكي څخه موندلي او پر هغې يې استوګن كړي ياست. نو له هغه څخه د خپلو ګنهونو بخښنه وغواړئ او هغه ته رجوع وكړي. يقين دى چي زما رب نژدې او د دعاوو قبلوونكى دى. هغو وويل : اى صالحه ! تر دې دمخه موږ تا ته ډېري هيلي درلودې. آيا ته موږ د هغو له پالني څخه منع كوې چي زموږ پلرونو او نيكونو يې عبادت كاوه او هغو خبرو ته مو بولې چي موږ شك پكښي لرو او په خرخښه كي يې اچولي يو ؟

د دغي ټولني يوه لړكي د حضرت صالح ؑ بلنه ومنل، خو ډېرو ونه منل. په تېره د دې قوم لويو سردارانو د هغه بلنه رد كړه او د هغه سره يې د دښمنۍ لار را واخيسته. هغو د هغو كسانو چي پر حضرت صالح ؑ باندي يې ايمان راوړى وو په زورولو پيل وكړ او پر هغو باندي يې ظلم كولو ته ملا وتړل. دوى د حضرت صالح ؑ سخت دښمنان سول. ځكه ده هغوى د ګمراهۍ پرېښوولو او د يوه الله عبادت ته بلل. د لوى څښتن پر استازي باندي قهر او غضب يوازي د ثموديانو كار نه وو، بلكي تر دوى دمخه د نوح ؑ قوم او عاديانو هم دغه نادودي تر سره كولې. له دې امله دى چي قرآن كريم د دغو درو سرو ولسونو يادونه داسي كوي :

∉B □|| ∉%♥!∃# (#◊στ6τP)N™3∉?⌉∋τ□ ⌈Oσ9ρ& ∮
ϒ ψ□θ⇓ϑρOυρ 7□∃τ©υρ 8ψθ| P ∉Θ)θσ% |M◊6∈=)6σ%
)N⇓γ⇓ϑν= |\τ□ □ω ϒ)N∉δ∉□|\τ/ . ∉B □|| ∉%♥!∃#υρ
N⇓γ(=⇓□®□)N⇓γ/?υ™!%ψ 4 ♠!∃# □ω∈)
⌋□∈⌊ ⌈O⇓γτ□∉□ |□ρ& (#□ρ□□τ□σ⌉ ∉M≈υZ⊃ι□τ7/9∃∃∈/
∃τP)□ξ□ξ. ∃↓P∈) (#⌋ θ™9∃σ%υρ ⌈O∈γ∉δ≡υθ/⌉ρ&
7ε7ξ♥ □⊕∀σ9 ∃↓P∈)υρ —∉μ∈/ O|Φ⌉=⊕□)□⌈& !∃ψϑ∈/
] ∮ ∩®∪ 5=□⊂□©B ∉μ/□σ9∈) !∃οΨτPθ©© |□σ? ∃≤ϑ∉ιB
ابراهيم : ۹]

ژباړه : آيا تاسي ته د هغو وګړو خبري نه دي رسېدلي چي ترتاسي دمخه تېر سوي دي؟ يعني د نوح د قوم، د عاديانو او ثموديانو او كوم چي تر دوى وروسته وه او شمېر يې يوازي لوى څښتن ته معلوم دى. دوى ته چي د دوى پيغمبران د روښانو او ځرګندو خبرو او نښانو سره ورغلل. نو هغو خپلي ګوتي په خوله كي ونيولې (يعني د بېزارۍ ځرګندونه يې وكړه) او ويې ويل :د كوم پيغام سره چي تاسي لېږل سوي ياست موږ هغه نه منو او د كوم شي لوري ته چي تاسي بلنه راكوئ د هغه په هكله موږ په ډېر اندېښناك شك كي لوېدلي يو.

د حضرت صالح ▲ د پرله پسې نصیحتونو سره سره د هغه قوم په شك او شبهه كي لوېدلی وو. خو بیا هم په دې لار وركي قوم كي یوه كوچنۍ ډله وه چي د حضرت صالح ▲ پر نبوت یې باور درلود. كله چي پر دغه قوم باندي عذاب راغی، نو د ایمان څښتنان له عذابه وژغورل سول.
د ثمودیانو لویانو پر هغو كسانو باندي چي پر صالح ▲ یې ایمان راوړی وو په ظلم كولو سره د هغو د تنګولو او زورولو كوښښ وكړ :

(#ρ| □ψ9∫6τΦ ⌠□∃# τ⌋| ∉%♥!∃# _|ψϑ⁄9∃# τΑ∃σ% ﴿
(#θ◊□∉⎝|®| Γ ⌠□∃# τ⌋| ∉%♥#∉9 ―∉µ∉Β⎞θσ% ∅∉Β
□χρ& □χθ⇓ϑν=|⎝σ?ρ& ⎞ΝΣκ|]∉Β ζ τΒ#υ™ | ψϑ∉9
(#⌡θ™9∃σ% 4 ―∉µ∈ν/♣□ ∉ιΒ ·≅ψ□ ⌠□□∆ ∃[σ∈=≈|≠
□χθ©Ζ∉Β |σ©Β ―∉µ∈/ □≅⊕□⎞□⌈& !∃ψϑ∈/ ∃↓Ρ∈)
∃↓Ρ∈) (#□ρ| □ψ9∫6τΦ ⌠□∃# □|| ∉%♥!∃# τΑ∃σ% ∩∠∈∪
﴾ ∩∠∉∪ □χρ©□∉□≈ξ. ―∉µ∈/ Ν| ΓΖτΒ#υ™ ⎤□∉%♥!∃∃∈/
[الاعراف : ۷۵ - ۷۶]

ژباړه : د هغه په قوم كي چي كوم متكبر لویان وه ، هغو بې وزلو وګړو ته چي ایمان یې راوړی وو وویل: آیا ستاسي یقین دی چي صالح د خپل رب لخوا را لیږل سوی پیغمبر دی؟ هغو ورته وویل: موږ پر هغو چي هغه راوړي دي ایمان راوړی دی. دغو متكبرو لویانو ورته وویل : موږ دغه دین نه منو چي تاسي ایمان پر راوړی دی.

د مومنانو د استقامت سره سره ثمودیانو د لوی څښتن په هكله او د حضرت صالح ▲ پر رسالت شك درلود. ان چي د دوی یوې ډلي په زغرده حضرت صالح ▲ دروغجن وباله. بالاخره د لوی څښتن د یووالي دغي دروغجن ګڼونكي ډلي وپتېیل چي صالح ▲ ووژني :

4 ψ7τ⎝♦Β ψϑ∈/υρ ψ7∈/ ∃τΡ |□♦□♥⇔∃# (#θ™9∃σ% ﴿
⌠Ο| ΦΡρ& ⎞≅τ/ (↔!∃# ψ□Ζ∉© ⎞Ν™.| □∪∝↓≈σ⇔ τΑ∃σ%
□∈⌋ □χ%ξ.υρ ∩⊆∠∪ τβθ©ΖτΦ⁄□⎝? ·Π⎞θσ%
□∈⌋ □χρ⇓□⊕Υ⁄□©□ 7⇑ |δυ□ ⎝πψ⎝ ⌠Υ∈≅ ∉πυΖ□∉□ψϑ⁄9∃#
(#θ™9∃σ% ∩⊆∇∪ □χθ⇓σ∈= ⌠ℑ©□ □ωυρ ∩∨⎞□Φ{∃#
…| µ♦ΖτΓ⊆η□υ;©Ψσ9 ↔!∃∃∈/ (#θ⇓ϑψ□∃σ)σ?
―∉µ⊆η□∉9υθ∉9 ≤ σ9θ◊)υΖσ9 ′Ο⎝Ο …©&σ# |δρ&υρ
∃↓Ρ∈)υρ ―∉&∈# |δρ& ψ7∈=|γτΒ ∃τΡ |□⊆κψ↑ ∃τΒ
#∴□∫6τΒ (#ρ©□σ3τΒυρ ∩⊆®∪ □χθ⎝%∉□≈|ℑσ9
□χρ©□©⎝|±ο□ □ω ⎞Ν⎝δυρ #∴□∫6τΒ ∃τΡ⎞□σ3τΒυρ
[النمل : ۴۷ - ۵۰] ﴾ ∩∈⊃∪

ژباړه : هغو جواب وركړ ای صالحه ! موږ ته او ستا ملګري شوم ګڼو .
هغه ور ته وویل : ستاسي د هري شومتیا لامل د لوی څښتن په علم كي دی .
بلكي تاسي هغه وګړي یاست چي ازمایل كېږئ. په ښار كي نهه تنه داسي كسان وه چي په ملك كي یې ورانې خپرول او سمون یې نه

راوستي. هغو سره وويل چي يو له بله لوړه وكړئ چي د شپې لخوا پر هغه او د هغه پر كورني باندي شواخون وو هو او بيا به د هغه وارثانو ته ووايو چي موږ د هغو د مړيني پر مهال موجود نه وو او په يقين سره موږ رشتيا وايو. دوى خو دغه پټه دسيسه جوړه كړه او موږ هم يو پټ تدبير په كار واچاوه، اما دوى نه په پوهېدل.

حضرت صالح ﷺ پر خپل دعوت باندي د خلكو د باور او د لوى څښتن اطاعت ته د هغو د هڅوني لپاره هغو ته د اوښني معجزه وښووله، څو وګوري چي خلك د ده خبره مني كه څنګه؟ ده هغو ته وويل چي د ده اوښه په اوبو شريكه كړي او ويې نه زوروي. خو ورك لارو وګړو د دې خبري د منلو پر ځاى هغه ووژل. په سورت الشعراء كي دا پېښه داسي بيان سوې ده :

τΑ∃σ% ∕□∈) ∩⊇⊂⊃∪ τ⌋ ∈=ψ□⌉□⇓ϑ⁄9∃# ⇓□θ⇓ϑρΟ ⎢Μτ⁄□ξ. ⁄

□∈οΤ∈) ∩⊇⊂∉∪ τβθ◊)↑Γσ? □ωρ& ⌈ξ∈=≈≠ ⌉Ν⌊δθ™ζρ& ⌉Ν⌋ λμ;

♥!∃# (#θ◊)♦?∃∃σ⌉ ∩⊇⊂⊂∪ ·⌋ ∉Βρ& ⌊Αθ⇓□υ□ ⌉Ν™3σ9

∉µ⁄□ν=τ© ⌉Ν™3⌊=τ↔ ⌈□ρ& !∃τΒυρ ∩⊇⊂⊂∪ ∪βθ©⌊□∉⇔ρ&υρ

⊃β>υ□ 4□ν?τ© □ω∈) ψ□⊂□⎢_ρ& ⎢β∈) (≅□⎢_ρ& ⎢ ∉Β

!∃οΨ⇓γ≈ψδ ∃τΒ □∈⌋ τβθ™.υ□⁄Ι?ρ& ∩⊇⊂∈∪ τ⌋ ∉ϑν=≈ψ⌊⁄9∃#

∩⊇⊂∠∪ 5βθ©□©©υρ ;Μ≈♦Ζψ_ □∈⌋ ∩⊇⊂∉∪ □⎢ ∉Ζ∉Β#υ™

∩⊇⊂∇∪ ®Ο□⊕®ψδ ∃ψγ©⌊⊨σ⇔ 9≅⁄□ωΥυρ 8⌊ρ®□©□υρ

τ⌋ ∉δ⊂□≈σ⌉ ∃Ψ?θ©□/ ⊃Α∃τ6⊃φ⁄9∃# □∅∉Β τβθ⎢Γ⊕σ ⎢Ζσ?υρ

□ωυρ ∩⊇∈⊃∪ ∪βθ©⌊□∉⇔ρ&υρ ♥!∃# (#θ◊)♦?∃∃σ⌉ ∩⊇⊂®∪

τ⌋ ∉%♥!∃# ∩⊇∈⊇∪ τ⌋ ∉⌉∈□⎢≤⇓ϑ⁄9∃# ζ□⌉∆ρ& (#⌋ θ©⌊□∉⇐⌊?

∩⊇∈∉∪ τβθ⇓σ∈=⌈ℑ©□ □ωυρ ∩ν⌉□Φ{∃# □∈⌋ τβρ⇓□⊕Υ⁄□©□

∩⊇∈⊂∪ τ⌋⊂□↑σ⎡Υ⇓ϑ⁄9∃# ζ ∉Β ⎢ΜΡρ& !∃ψϑ↓Ρ∈) (#⌋ θ™9∃σ%

β∈) >πτ□∃τ↔∈/ ∉Ν⌉þσ⌉ ∃οΨ⌊=⎢Ω∉ιΒ ·□⎢≥ο0 □ω∈) ⎢ΜΡρ& !∃τΒ

—⊆ν⊃□≈ψδ τΑ∃σ% ∩⊇∈⊆∪ □⎢ ∉%∉□≈ℑ9∃# ζ ∉Β ⎢ΜΖ™.

5Θθ⌊=⎢♦Β 5Θ⌉θτ□ ⇔>⎢□⊕° ⌉™3σ9υρ ®>⎢□⊕° ∃ολ°; ·πσ%∃τΡ

⌉Ν™.ξ□⌊{ þυ□σ⌉ &™⌋ θ⇑Υ∈0 ∃ψδθ□Υψϑσ? □ωυρ ∩⊇∈∈∪

∃ψδρ©□σ)ψ⌊σ⌉ ∩⊇∈∉∪ 5Ο□∉◊τ© ΒΘ⌉θτ□ ⇔>#ξ□τ©

[الشعراء : ۱۴۱ ـ ۱۵۷] ⁄ ∩⊇∈∠∪ τ⌋ ∉Β∉□≈τΡ (#θ⇓στ7 ⎢≠ρ∋σ⌉

ژباړه : د ثموديانو قوم پيغمبران دروغجن وبلل. كله چي د هغو ورور صالح هغو ته وويل : آيا تاسي (له لوى څښتن څخه) نه بېرېږئ ؟ زه تاسي ته يو امين پيغمبر يم . نو له لوى څښتن څخه وبېرېږئ او زما خبره ومنئ. زه پر دې كار باندي له تاسي څخه د څه شي غوښتونكى نه يم. زما اجرخو د رب العالمين پر ذمه دى. آيا تاسي به په تولو هغو شيانو كي چي دلته دي، همداسي په ډاډ او امان كي پاته سئ ؟ يعني په دغو بنونو او چينو كي ؟ په دغو كښتونو او د خرماوو په ونو كي ؟ كوم چي شكوفې يې نرمي او نازكي دي؟ تاسي غرونه كينئ او دنګي وداني پكښي جوړوئ. نوله خدايه وبېرېږئ او

زما اطاعت وکړئ. د بې باکو او له حد څخه د تېري کوونکو هغو خلکو خبري مه منئ چي په مځکه کي فساد او وراني خپروي او سمون نه راولي. هغو ورته وويل : په تا باندي هرو مرو چا څه کوډي کړي دي . ته هم زموږ غوندي يو انسان يې. خو که ته رشتينى يې نو کومه نښانه راوړه. صالح وويل : دغه اوښه ده. يوه ورځ د هغې د اوبو د چيښلو ده او بله ورځ ستاسي ټولو د اوبو اخيستلو لپاره ده. هغې ته څه تکليف مه ورکوئ. که نه تاسي به د يوې ستري ورځي په عذاب اخته سئ. (خو دوى دا خبري ونه منلې) اوښه يې پر پښنو ټپي کړه او ويې وژل. چي پاى پر دې کار پښېمانه سول.

حضرت صالح ◢ چي سمي لاري ته د خپل ولس د هڅوني لپاره څوني هلي ځلي وکړې قرآن کريم يې داسي بيانوي:

(#θ™9∃σ)σ⌉ ∩⊄⊂∪ ⊆™Z9∃∃∈/ ⇓θ⇓ϑρΟ |Μτ/ξ. ∮ !∃↓Ρ∈) …| µ©∈7→Κ↓Ρ #Ψ∉ν≡υρ ∃♦Ζ∉ιΒ #Ζ|≥ο0ρ& υ⊕+9®™ρ& ∩⊄⊆∪ ≅©⇓υρ 9≅≈ν=|⊇ ⊕∀♥9 #]∈) >#ξ. υθδ ≅τ/ ∃υΖ∉Ψ |τ/ . ∉Β ∉µ/ν=τ© ©/.∉ε%!∃# ∩ ♦Β #Ψξ τβθ| Ησ> |υψ ∩⊄∈∪ ·⊕°ρ& (#θ=⊕©Β ∃↓Ρ∈) ∩⊄∉∪ |⊕°Φ{∃# ⇔Υ#σ3/9∃# Ν∑κ:⊃)σ?∃∃σ⌉ Ν| λ°; ΖπυΖ |Φ∉⌉ ∉πσ%∃♦Ζ9∃# ♦βρ& Ν(η |∞∈µ;τΡυρ ∩⊄∠∪ |⊃9σ⇐ |≠∃#υρ 5> |⊕° ≅™. (Ν(ηυΖ |τ/ 8πψϑ ⌠Υ∉% υ™!∃ψϑ/9∃# 4σ⇔∃ψ(τΓσ⌉ |Λ◊ιτ7∉µ∃|≠ (# |ρψ∃υΖσ⌉ ∩⊄∇∪ ·|¬τΓ/τΧ ∩⊄®∪ τσ)ψ(σ⌉ ∮ [القمر : ۲۳ - ۲۹]

ژباړه : ثموديانو پيغمبران در وغجن وبلل. بيا يې وويل : آيا موږ د داسي يوه انسان چي زموږ غوندي دی پيروي وکړو؟ که موږ د ده خبري ومنو نو د دې معنا به داوي چي موږ ناپوهان او ورک لاري يو. آيا له موږ څخه يوازي پر ده باندي وحي راغلي دي؟ نه، بلکي دی دروغجن دی او خپل ځان غټ ښيي.

موږ د دوى د ازمويني لپاره يوه اوښه ليږو. نو (اى صالحه) ته دوى ته ګوره او له صبر څخه کار واخله. هو ! دوى خبرکړه چي اوبه د دوى او اوښي تر منځ وېشلي دي او هر يو به د خپل وار په ورځ اوبو ته ورځي. خو پاى هغو خپل سړى ور وباله او هغه پر دغه اوښه وارى وکړ او و يې وژل.

څنګه چي د پرله پسې ورک لاريو او خپل سريو سره سره د ثموديانو په قوم څه نه کېدل نو دوى نور هم سپين سترګي سول. هغو پر حضرت صالح ◢ بريد وکړ او هغه يې په درواغو او افترا تورن کړ :

| τ© (#θτΓτ©υρ σπσ%∃♦Ψ9∃# (#ρ©σ)ψ(σ⌉ ∮ ⇓ξ∈=≈|ℑ≈τ (#θ™9∃σ%υρ ⌠Ο∈γ∈ν/υ ⊆Δρ& ζ ∉Β |ΜΨ™. β∈) !∃τΡ⇓∉(σ? ∃ψϑ∈/ ∃οΨ∉Κ/∃# ∩⊄⊄∪ τ⌡ ∈=ψ⇓ϑ/9∃# ∮ [الاعراف : ۷۷]

ژباړه : پای هغو اوښه ووژل او د خپل پروردګار له حکم څخه یې سر وغړاوه، ویې ویل : ای صالحه! له کوم (عذاب څخه) چې ته موږ بېروې که ته په رشتیا د لوی څښتن رسول یې، نو هغه را باندې راوله.

خو د لوی څښتن مرسته او نصرت د حضرت صالح ◭سره وو. کفار او مشرکین په خپلو شومو موخو او مقاصدو کې بریالي نه سول او لوی څښتن حضرت صالح ◭ د هغو د دُسو او توطئو څخه وساتی.کله چې صالح ◭ په ډول ډول لارو خپل ولس ته د حق بلنه ورکړه او هغو ونه منل او ویې لیدل چې له هغو څخه هیڅوك د حق منلو ته نه دی چمتو، نو دوی ته یې خبر ور کړ چې په درو ورځو کې به پوپنا سئ.

□∈⌋ (#θ©⎝↑Γψϑσ? τΑ∃σ)σ⌉ ∃ψδρ©□σ)ψ⎝σ⌉ ∮
⎝□⏐©υρ □□∉9≡σ□ (5Θ∃↑□ρ& σπσΩ≈ν=ρΟ ⎞Ν◊2⊆□#ψ□
[۶۵ : هود] ∮ ∩∉∈∪ 5>ρ™□⌡ 3τΒ⏐□⎞□ξ⎝

ژباړه : خو ثمودیانو اوښه ټپي کړه او ویې وژل. نو (صالح ◭) ور ته وویل : تاسي تر درو ورځو پوري په خپلو کورونو کې له ژونده ګټه واخلئ (بیا به په عذاب اخته سئ) دا د لوی څښتن داسي ژمنه ده چې هیڅ نه درواغ کیږي.

درې ورځي وروسته د حضرت ◭صالح خبر رشتیا جوته سوه او د ثمودو قوم تباه او پوپنا سو.

⎝πψσ⌡□′ℑ9∃# (#θ⇓ϑν=σ⇓ □||∉%♥!∃# ξ□σ{ρ&υρ ∮
□||∉ϑ∉Ω≈ψ_ ⎞Ν∉δ⊂□≈τ□∉□ □∈⌋ (#θ⇓στ7⏐≠ρ∋σ⌉
♦β∈) Ιωρ& 3 !∃πκ□∉⌉ (#⎞θυΖ⌡⌈τ□ ⎞Ν♥9 βρ(ξ. ∩∉∠∪
#Ψ□|⎝/ □ωρ& 3 ⎞ΝΣκ→5υ□ (#ρ©□ξ□□2 (#ψ□θ⇓ϑρΟ
[۶۷ - ۶۸ : هود] ∮ ∩∉∇∪ ψ□θ⇓ϑσς∉φ9

ژباړه : کومو خلکو چې ظلم کړی وو یوه هولناك آواز(زلزلې) ونیول او دوی په خپلو سیمو کې داسي بې سا او بې حرکته مړه وغورځېدل چې تا به ویل چې دوی هلته هیڅ نه اوسېدل. واورئ چې ثمودیان په خپل رب کافران سول. واورئ چې ثمودیان لیري وغورځول سول.

لرغوني آثار او د ثمودیانو قوم :

په قرآن کریم کې له یادو سوو پخوانیو ولسونو څخه ثمودیان هغه وګړي دي چې د هغو په هکله بشپړ معلومات تر لاسه سوي دي. تاریخي شواهد په تېرو مهالونو کې د ثمودیانو د موجودیت تصدیق کوي.

په قرآن حکیم کې یاد سوي " اصحاب الحجر " او ثمودیان یو قوم ګڼل کیږي. یعني د ثمودیانو دوهم نوم " اصحاب الحجر " دی. ثمود د قوم نوم دی او " الحجر " د هغه ښار نوم دی چې دغو وګړو جوړ کړی وو.

د یوناني مځکپوه پلایني (Pliny) تفصیلات د دې خبرو تایید کوي. د پلایني (Pliny) د لیکلنو سره سم ډوماتها (Domatha) او حجرا (Hegra) هغه ځایونه دي چې ثمودیان پکښي اوسېدل. له حجرا (Hegra) څخه وروسته " د حجر " ښار جوړ سو (۲۹).

د ثمودیانو په اړه ډېره پخوانۍ حواله د بابل د پاچا دوهم سرګون (۸۰۰

ق.ل.) لخوا د شمالي عربو سره د جګړې په بهير کې هغو ته د ماتې ورکولو تفصيلات دي. د يونانيانو په اند او د ارسطو، بطليموس او پلايني په ليکنو کې دوی ته تيموديايي (Tamudaei) يعني ثمود ويل سوي دي (۳۰).
د رسول اکرم ﷺ تر مبارك بعثت تقريباً ۴۰۰- ۶۰۰عېسوي پوري دغه خلك ټول **له منځه ولاړل.**

په قرآن کريم کي يې عاد او ثمود يو ځای ياد کړي دي. د قرآن په زياترو ځايونو کي ثموديانو ته د عاديانو له برخليك څخه د عبرت اخيستلو تلقين سوی دی. له دې څخه ځرګنديږي چي ثموديانو د عاديانو په هکله بشپړ معلومات لرل.

τΑ∃σ% 3 ∃[σ∈=≈|≠ \N\δ%σ{ρ& ψ□θ⇓ϑρΟ 4□ν<∈)υρ ∤
>μ≈σ9∈) | ∉ιΒ Ν◊6σ9 ∃τΒ ♥!∃# (#ρ⇓□| 7 |©∃# ⊃Θ\θσ)≈τ□
\N™3∈ν/♣□ ∉ιΒ ·πυΖ⊆η□τ/ Ν◊6/?υ™!∃ψ_ |□σ% (...| ν| □\□ξ\
∃ψδρ®□ξ□σ] (Ζπτ□#υ™ \N◊6σ9 ↔!∃# \πσ%∃τΡ —⊆ν⊃□≈ψδ (
&™] θ⇑Υ∈0 ∃ψδθ□Υψϑσ? □ωυρ (↔!∃# ∩ν\□ρ&] □∈] \≅◊2]þσ?
∩∠⊂∪ ®Ο□∉9ρ& [>#ξ□τ© \N™.ξ□™ζ]þυ□σ]
∉□ \τ/ . ∉Β υ™!∃ξ□ν=™ζ \/™3ν=ψ\ψ_ /□∈) (#□ρ©□◊2/□∃#υρ
∉Β □χρ™□∉□⇑Γσ? ∩ν\□Φ{∃# □∈] \N◊2ρ&♣θτ/υρ 7□∃τ©
τΑ∃τ6⊃φ/9∃# τβθ| Γ⊕σ |Ζσ?υρ #Ψ□θ⇑ℑ\% ∃ψγ∉9θ⇓γ⇓□
(#\θσΩ \σ? □ωυρ ↔!∃# υ™Ιω#υ™ (#□ρ©□◊2/□∃∃σ] (∃Ψ?θ©□| /
[الاعراف:۷۳ - ۷۴] ∤ ∩∠⊆∪□ || ∉□⊕Υ/□©Β ∩ν\□Φ{∃# □∈]

ژباړه : **او ثموديانو ته مو د هغو ورور صالح ولېږی. هغه وويل: ای زما ولسه د لوی څښتن بنده ګي وکړئ. له هغه پرته ستاسي کوم بل معبود نسته. تاسي ته ستاسي د څښتن لخوا روښانه دليل راغلی دی. دغه د لوی څښتن اوښه تاسي ته نښاني ده، نو هغه خوشي کړئ چي د لوی څښتن په مځکه کي خواړه وخوري او هغې ته په بد نيت لاس مه وروړئ، که نه تاسي به په سخت عذاب اخته سئ. او په ياد کړئ چي لوی څښتن تر عاديانو وروسته تاسي د هغو ځای ناستي کړلاست او تاسي يې پر مځکه ځای پر ځای کړلاست او تاسي پر نرمه مځکه ودانۍ جوړوئ او غرونه کينئ کورونه پر جوړوئ. نو تاسي د لوی څښتن نعمتونه په ياد کړئ او په مځکه کي وراني مه کوئ.**

لکه چي له دغو آيتونو څخه ځرګنديږي د عاديانو او ثموديانو تر منځ اړيکي موجودي وې او دا هم کېدای سي چي عاديان دي د ثموديانو د تاريخ او فرهنګ برخه وي. حضرت صالح ◆ خپل قوم ته ور په زړه کړه چي د عاديانو پر حالاتو غور وکړي او له هغو څخه عبرت واخلي.

دغه راز عاديانو ته د نوح ◆ د قوم له برخليك څخه د عبرت تر لاسه کولو تلقين سوی وو. يعني څنګه چي عاديان ثموديانو ته تاريخي حواله وه، دغسي د نوح ◆ قوم عاديانو ته وو. دغه وګړي يو د بل له حالاتو څخه خبر وه او ښايي چي د يوه توکم لړی به وه.

په قرآن کريم کي د دغو يادو سوو پېښو تاريخي ترتيب تر سره کېدلای سي. که موږ دا حقيقت ومنو چي د ثموديانو د قوم زمانه تر ميلاد دمخه اتمه پېړۍ ده، نو پر دې بنسټ د پاته قومونو د تاريخ ټاکل کېدونی دی. د نوح ◆ د قوم تر تباهۍ وروسته چي کوم قوم تر ټولو دمخه په عذاب اخته سوی دی، د لوط ◆قوم دی. بيا د حضرت موسیٰ ◆ په زمانه کي په سره سمندرگي کي د فرعون چي ښايي دوهم رامسيس به وو (کوم چي رعمسيس يا (Ramases II) هم ورته وايي. (ځليرويشتم انځور). يا د هغه زوی « منفته » يا دوهم مرنفتاح (Merneptah II) نومی فرعون به وو. ژباړن. (پنځه ويشتم انځور) او د هغه د قوم د ډوبېدو پېښه رامنځته سوه. تر دې وروسته پر عاديانو باندي پوپنا کوونکی توپان راغی او بيا د ثموديانو د تباهۍ واقعه رامنځته سوه. تر ټولو دمخه د نوح ◆د قوم پوپنا کېده تر سره سوه. که دغه ترتيب په پام کي ونيول سي، نو د دغو ولسونو تاريخي ترتيب داسي جوړېږي :

حضرت نوح ◆ ۲۵۰۰- ۳۰۰۰ق.م.

حضرت ابراهيم ◆ او لوط ◆ د ۲۰۰۰- ق.م. د پيل زمانه.

حضرت موسیٰ ◆ ۱۳۰۰ق.م.

(ښايي د ۱۲۲۵ق.م. شاو خوا زمانه درسته وي، ځکه چي د نړۍ هينداره "آسيا" (۴۳۹) مخ او "په نړۍ کي اسلامي هيوادونه" (۲۵۶) مخ په فلسطين کي د حضرت موسیٰ ◆په مشري د اسرايلو مېشتېده (البته له فرعونيانو څخه تر ژغورني وروسته) په ۱۲۲۵ق.م. کي گڼي. دغه راز آلبرماله او ژول ايزاك د " تاريخ ملل شرق ويونان" په (۳۵) مخ کي د دوهم رامسيس د سلطنت دوره (۱۲۳۴ - ۱۳۰۰ق.م.) ليکي. او يوبل ماخذ د مرنفتاح د واکمنۍ دوره له ۱۲۳۰ تر ۱۲۱۵ق.م.پوري بولي.ژباړن).

حضرت هود ◆ او د عاديانو قوم ۱۳۰۰؟ ق.م.

حضرت صالح ◆ او د ثموديانو قوم ۸۰۰ ؟ ق. م.

که څه هم دغه تاريخي تر تيب بالکل سم نه سي بلل کېدای، خو د قرآن کريم او نورو موجودو تاريخي موادو په رڼا کي لږ تر لږه د پېښنو ترتيب دغسي دی.

موږ وړاندي وويل چي قرآن کريم د عاديانو او ثموديانو تر منځ اړيکي بيانوي. ثمودو ته د عادو له برخليك څخه د عبرت اخيستلو تلقين سوی دی. خو د عادو او ثمودو ښارونه او د اوسېدو ځايونه يو له بله ډېر ببخي او سره ليري وه. په ځرگنده خو د دوی تر منځ کومي اړيکي نه ښکاري. نو بيا په قرآن کريم کي د ثمودو په يادولو سره، هغو ته د عادو د قوم يادونه څنگه کوي؟

که لږ څېړنه وسي نو حقيقت به ښه ځرگند سي. که څه هم د عادو او ثمودو تر منځ جغرافيايي واټن مبهم دی، خو تاريخي شواهد وايي چي د ثمودو او عادو تر منځ ډېري ټينگي اړيکي وې. ثمودو عاديان ډېر ښه پېژندل. ځکه چي دغه دوه قومه په يوه اصل اړه درلوده. د ثمودو د حقوقو تر سر ليك لاندي د دغو دوو قومونو په اړه تفصيل په بريټانيکا مايکروپيډيا (Britannica Micropaedia) کي داسي بيانوي :

” ثمود په لرغونو عربو کي له ځلورمي ق.م. پېړۍ څخه د اوومې عېسوي پېړۍ تر نيمايي پوري يوه مشهوره قبيله يا ډله وه. که څه هم ثمود له پيله په سهيلي عربو کي رامنځته سوي دي، خو په لومړيو مهالونو کي د هغو يوه ستره برخه د شمال لوري ته په سفر تللې ده او د جبل اثلب (Athlab) په لمنو کي مېشت سول. د اوسنيو څېړنو او د لرغونو آثارو له موندنو څخه د ثمودي پېر ډېرليکونه او انځورونه د اثلب غره او منځنيو عربو له زياترو سيمو څخه په لاس راځي“ (۳۱).

په سامي تورو پر ثمودي ليك دود مشتمل ډول ډول ليکونه په شمالي او نور ټول حجاز (د اوسني سعودي عربستان په يوه برخه کي) تر سترګو کيږي (۳۲).

دغه ليك دود تر ټولو دمخه د منځني يمن په شمال کي پيدا سو او هغه ثمودي ليك دود وبلل سو. دغه سيمه د ربع الخالي (په سعودي عربستان کي د ريګو ډېر پراخ ډاګ) له شمال څخه د حضر موت تر سهيل او شيبواه تر لوېديځ پوري غځېدلې ده.

تر دې دمخه موږ وليدل چي عاديان په سهيلي عربو کي اوسېدل. دا ډېره مهمه خبر ده چي د ثموديانو ځيني آثار د عاديانو په سيمه، په تېره د حضرموت په شاوخوا سيمو کي هم موجود دي. دا هغه ځای دی چي د عاديانو اخلاف (د دوی وروستي توکمونه) پکښي اوسېدل. او د دغه ځای د واکمنۍ مرکز هم دلته واقع وو. دغه صورت حال په قرآن کريم کي د عاديانو او ثموديانو بيان سوي اړيکي او تعلقات څرګندوي. د دغو اړيکو له مخي حضرت صالح ◆ ثمود د عادو اخلاف بولي (شلم انځور). او داسي څرګندوي :

τA∃σ% 3 ∃[σ∈=≈|≠)N(δ%σ{ρ& ψ□θ⇓ϑρO 4□ν<∈)υρ ❴ >µ≈σ9∈) | ∉ιB N◊6σ9 ∃τB ♥!∃# (#ρ⇓□7 | ©∃# ⊃Θ)θσ)≈τ□)N™3∈ν/♣□ ∉ιB ·πυZ⊆η□τ/ N◊6/?υ™!∃ψ_ | □σ% (…| ν| □)□ξ(∃ψδρ®□ξ□σ] (Zπτ□#υ™)N◊6σ9 ↔!∃# (πσ%∃τP —⊆ν⊃□≈ψδ (&™⌋ θ⇑ϒ∈0 ∃ψδθ□ϒψϑσ? □ωυρ (↔!∃# ∩ν)□ρ& ⌋□∈⌋)≅◊2]þσ? ∩∠⊂∪ ®O□∉9ρ& ⌊>#ξ□τ©)N™.ξ□™ζ]þυ□σ] ∉□ |(τ/ . ∉B υ™!∃ξ□ν=™ζ)/™3ν=ψ(ψ_ /□∈) (#□ρ©□◊2/□∃#υρ ∉B □χρ™□∉□↑Γσ? ∩ν)□Φ{∃# □∈⌋)N◊2ρ&♣θτ/υρ 7□∃τ© τA∃τ6⊃φ/9∃# τβθ| Γ⊕σ |Zσ?υρ #Ψ□θ⇑ℑ(% ∃ψγ∉9θ⇓γ⇓□ (#)θσΩ |(σ? □ωυρ ↔!∃# υ™Ιω#υ™ (#□ρ©□◊2/□∃∃σ] (∃Ψ?θ©□| / ∉□⊕ϒ/□©B ∩ν)□Φ{∃# □∈⌋ ❵ ∩∠⊆∪□ || [الاعراف:۷۳ - ۷۴]

ژباړه : او ثموديانو ته موږ د هغو ورور صالح ولېږی. هغه وويل: ای زما ولسه د لوی څښتن بنده ګي وکړئ. له هغه پرته ستاسي کوم بل معبود نسته. تاسي ته ستاسي د څښتن لخوا روښانه دليل راغلی دی. دغه د لوی څښتن اوښه تاسي ته نښاني ده، نو هغه خوشي کړئ چي د لوی څښتن په مځکه کي خواړه وخوري او هغې ته په بد نيت لاس مه وروړئ، که نه تاسي به په سخت عذاب اخته سئ. او په ياد کړئ چي لوی څښتن تر عاديانو وروسته تاسي د هغو ځای ناستي کړلاست او تاسي يې پر مځکه ځای پر ځای

کړلاست او تاسي پر نرمه مځکه ودانۍ جوړوئ او غرونه کينئ کورونه پر جوړوئ. نو تاسي د لوی څښتن نعمتونه په ياد کړئ او په مځکه کي وراني مه کوئ. (يوويشتم انځور).

لنډه دا چي ثموديانو د خپل پيغمبر د بلني د نه منلو او ورك لارۍ او سرکښۍ بيه ورکړه او پای په پوپنا کېدو اخته سول. دوی هغو سترو کورونو او ودانيو چي جوړي کړي يې وې او په ملك کي د دوی هنرونو دوی له دغه عذابه ونه ژغورل. ثموديان هم په هغسي ډېر سخت عذاب اخته سول کوم چي تر دوی دمخه او وروسته نور ياغي او سرکښه ولسونه په اخته سوي وه.

د ژباړن لخوا څه نور معلومات :

د اطلس القرآن په (۶۶) مخ کي د العرب قبل الاسلام په حواله ليکي : ثموديان په الحجر کي مېشت وه د حجاز او اردن په منځ کي تر وادي القرئ (العلاء) پوري چي کوم ميدان دی، د ثمودو د اوسېدو ځای دی، کوم چي له شمال ختيځ څخه نيولې د سعودي تر ساحلي ښار الوجه پوري غځېدلی دی. د دغه ميدان په منځ کي الدار الاحمر او مدائن صالح (الحجر) واقع دي او په سهيل کي يې العلاء واقع ده. اوس د ثموديانو سيمه په فج الناقه مشهوره ده. په دغه ځای کي د ثمودو د ودانيو او کلو کنډوالې او آثار ښکاري. د ثمودو مېشت ځايونو ته نژدې پر ځينو قبرونو باندي په آرامي ژبه ډېر ليکونه نصب سوي دي. دا د هغو خلکو قبرونه دي چي د ثموديانو تر پوپنا کېدو زرګونه کلونه وروسته دلته مېشت سوي وه.

د جرجي زيدان په وينا د دغو ډېر ليکونو له ليکنو څخه اټکل کېدای سي چي دغه کلي د حضرت مسيح تر زېږېدو څه دمخه د نبطيانو په ولکه کي لوېدلی وو او دغه وګړي له آره د اردن اړوند بطرا يا پيټرا اوسېدونکي وه، لکه چي دوی هم د بطرا د اوسېدونکو غوندي ډبرين کورونه جوړ کړي دي. په دغو کورونو کي تر ټولومهمي هغه کنډوالې دی چي د قصر البنت، قبر باشا، قلعه او برج په نومونو يادېږي. پر يوه ډېر ليك باندي د هغو د معبودانو ذوالشریٰ، هبل، لات او منات نومونه ليکل سوي دي او دا هم پر ليکل سوي دي چي قبرونه وهب اللاة بن عباده جوړ کړي دي.

دغه راز په دغه کتاب کي ليکي : د مدائن صالح پخوانی نوم الحجر دی او دا هغه ځای دی چي شپږ زره کاله د مخه ثموديان پکښي مېشت وه. دغه ځای له خيبر څخه تقريباً (۱۱۵)ميله ليري په شمال لوېديځ کي واقع دی.

په دې لړ کي پروفيسر عبدالرحمان عبد په حرم مدينه کي ليکي : له رابغ څخه تر عقبې پوري او له مدينې منورې او خيبر څخه تر تيما او تبوك پوري ټوله سيمه د ثمودو له آثارو څخه ډکه ده. په سهيل کي تر خيبر پوري او په شمال کي په اردن کي دننه تر پنځوس کيلومترۍ پوري چاودلي چاودلي غرونه تر سترګو کيږي. له دې څخه پته لګيږي چي په پخوا زمانو کي چي دلته کومه زلزله راغلې وه، هغې تقريباً (۵۰۰) کيلو متره په اوږدو او تقريباً يونيم سل کيلو متره په بره سيمه نيولې وه.

يادونه : د العلاء سيمه (وادي القرئ) د سره سمندرګي د ساحلي ښار الوجه څخه تقريباً (۱۵۰) کېلومتره ليري د ختيځ خوا ته پرته ده. اوس يو نوی سړك له العلاء څخه خيبر ته غځېدلی دی. له العلا څخه تر خيبر پوري (۱۵۰) کېلومتره واټن دی. مدينه منوره له خيبر څخه (۱۵۰) کېلو متره ليري په سهيل کي پرته ده. خيبر له مدينې منورې څخه تيما او تبوك ته پر غځېدلي سړك واقع دی. مدائن صالح له العلاء څخه (۴۰) کېلو متره ليري په شمال ختيځ کي واقع دی او له العلاء څخه تر تيما پوري فاصله تقريباً (۱۱۰) کېلومتره ده.

د صالح ﷺ قبر : وايي چي د حضرت صالح ﷺ قبر په حضر موت کي دی. ځيني وايي چي د ثمودو تر پوپنا کېدو وروسته حضرت صالح ﷺ او ورسره (۱۲۰) تنه ملګري مکې مکرمې ته ولاړل او حضرت صالح ﷺ په مکه مکرمه کي وفات سو او د کعبې شريفې په لويديځ لور کي په حرم کي ښخ

شپږم باب

د غرق سوي فرعون يادونه

τ⌋| ⊄%♥!∃#υρ □ □χ⌉θτ©⌉□⊄⌉ ⊃A#υ™ ⊃>⌉&ψ□□2 ∮
⌉N⊆κ⊆η5υ□ ⊄M≈τ□∃τ↔∈/ (#θ| ⁄⁄□ξ. 4 ⌈O∈γ⊄=⌉7σ% ⊄B
!∃οΨ⌡%{□⌡⌊ρ&υρ ⌈O∈γ∈/θ| P™□∈/ N⇓γ≈οΨ⌡ 3ν= |δρэσ⌉
□ |⌉ ⊄ϑ∈=≈σ⇓ (#θ| P%ξ. ≅≅™.υρ 4 □χ⌉θτ©⌉□⊄⌉ τA#υ™
∩∈⊆∪ ∮ [الانفال : ۵۴]

ژباړه : (د درواغ ګڼونکو حال داسي وي لکه) د فرعون د خلکو او تر هغو دمخه وګړو. دوی د خپل پروردګار آيتونه درواغ وګڼل. نو موږ د دوی د ګناهونو له امله هلاك کړل او د فرعون وګړي مو غرق کړل او دا ټول ظالمان وه.

د مصر لرغونی مدنيت او په دغه پېر کي په دجله او فرات کي رامنځته سوي ښاري واکمنۍ کوم چي ټولنيز نظام يې ډېر پر مخ تللی وو، د نړۍ ډېر لرغوني مدنيتونه او منظم حکومتونه ګڼل کيږي،. د دغو ځايونو خلکو تر عېسیٰ ▲ درې زره کاله دمخه ليکل زده کړي وه او دوی د خپلو ملي او اقتصادي بوختياوو لپاره د نيل د سيند له استعمال او له بهرنيو خطرونو څخه د خپلو هيوادونو د ساتني له تدابيرو څخه هم خبر وه. په دې توګه د مصريانو مدنيت ډېر پر مخ تللی تهذيب وګرځېد.

خو دا هغه "متمدنه" ټولنه وه چې تر ډېرو اوږدو مودو پورې د فرعونانو واکمني پر ټينګه وه. دغه نظام قرآن کريم په ډېر ه څرګنده او واضح توګه
د کفر او ظلم نظام بللی دی. دغو فرعونانو د حق د بلنې په وړاندې له غرور، تکبر، سرکښۍ او سپين سترګۍ څخه کار واخيست، چې په پايله کې نه هغوی د هغو ستر پر مخ تللي مدنيت، نه د هغو ټولنيز او سياسي نظام او نه د دوی پوځي ځواکونو له پوپنا کېدو څخه وژغورلای سول.

د فرعونانو واك :

مصری مدنيت د نيل د سيند پر حاصل ورکولو ولاړ وو. د اوبو لګولو د آسانتياوو له امله ډېر مصريان د نيل په ناوه کې مېشت سوي وه. په دې توګه دوی اوربښت ته له اړتيا پرته خپلې مځکې د نيل په اوبو خړوبولې. د نامتو تاريخپوه ارنسټ ايچ ګومبرچ (Ernst H. Gombrich) د وينا سره سم افريقا ډېره توده سيمه ده او ځينې وختونه په مياشتو مياشتو هلته اوربښت نه وي. له دې امله د دغې پراخې لويي وچې زياتي سيمي ډېري وچې دي. دغه سيمي پر پراخو ښېدياوو وېشلي دي. د نيل د سيند دواړي غاړي هم پر ښېدياوو وېشلي دي، په مصر کې لږ و ډېر اوربښت وي، خو په دې هيواد کې اوربښت ته دونه اړتيا نه ليدل کيږي. ځکه د ټول ملك په منځ کې د نيل سيند بهيږي (۳۳).

د نيل د سيند د دې مرکزي موقعيت له امله چې هر څوك د دغه ځای واك تر لاسه کړي، د مصر د اقتصاد او کرنې پر پراخه برخه يې لاس بريږي. د مصر فرعونانو په دغه توګه پر دغه هيواد کنټرول ټينګ کړی وو. د نيل د ناوې د تنګ او عمودي جوړښت له امله خلکو دلته د خپلو کورونو سيمه ډېره نه سوای پراخه کولای. له دې امله مصريانو د اوسېدو لپاره د لويو کورونو پر ځای له کوچنيو کورونو څخه کوچني کوچني کلي جوړکړي وه. په دې سبب هم فرعونانو پر خپلو رعيتو باندې واك او کنټرول ډېر ټينګ کړی وو.

مينيس پاچا (King Menes) د لرغوني مصر لومړی فرعون ګڼل کيږي. هغه په تاريخ کې د لومړي ځل لپاره په ۳۰۰۰ق.م. کې ټول مصر سره يو کړ. د فرعون اصطلاح له آره هغه ځای ته کارېدل چې د مصر پاچا پکښې اوسېدی، خو د مهالونو په تېرېدو سره دغه اصطلاح د پاچا لقب وګرځېد.
په دې توګه سترو مصري واکمنو خپل ځانونه فرعونان بلل. څنګه چې فرعونان د هيواد خاوندان، منتظمين او واکمنان بلل کېدل، نو له دې امله دوی د لرغوني مصر په مسخ سوي مشرکانه مذهب کې د تر ټولو لوی معبود مظاهر ګڼل کېدل.

د لرغوني مصر د مځکو او حاصلاتو او د دولت او د هيواد د نورو چارو سمون او اختيار د فرعون په لاس کې وو. فرعونانو د مطلق واك له

امله د هيواد د هر څه اختيار درلود او هر څه چي يې کول هغه يې کولای سول.

مينيس د ټول مصر په يو کولو سره ستر ه مصري واکمني رامنځته کـــــــــــــــــــــــړه او

د فرعونانو واکمني هم د همدغه مينيس پاچا له زماني څخه پيل سوه. په ښارونو کي عوامو ته د نيل د اوبو په رسولو سره ټول حاصلات د حکومت تر کنټرول لاندي راغله؛ د ټولو شيانو واك د پاچا په لاس کي وو. هغه به دغه شيان د رعيتو په منځ کي د دوی په تناسب ور وېشل. په هيواد کي دغونه با اختياره پاچا ته دا شوني وه چي عوام له هره پلوه د خپل ځان اېل او مطيع کړلای سي. د مصر پاچا فرعون يو داسي سپېڅلی موجود ګڼل کېدی چي د وګړو د هر ډول اړتياوو بشپړوونکی وو. په دې توګه فرعون ته د يوه مقدس معبود درجه ورکړل سوه او فرعونانو هم په تدريج سره خپل ځانونه مقدس معبودان وګڼل.

په قرآن مجيد کي د ياد سوي فرعون د ځينو خبرو څخه څرګندېږي چي فرعونانو دغه ډول عقيده درلوده. فرعون حضرت موسیٰ ؈ مخاطب کړ ورته ويې ويل چي که ته له ما پرته بل خدای ومنې نو زه به تا زندان ته واچوم [الشعراء :۲۹] د دې سره سم هغه خپل درباريان مخاطب کړل او ويې ويل چي زه له ما پرته ستاسي بل خدای نه پېژنم [القصص :۳۸]. د فرعون له دې خبرو څخه په څرګنده ښکاري چي هغه ځان د مصريانو خدای باله.

مذهبي عقايد :

د نامتو مورخ هيروډوټس (Herodotus) د ليکني سره سم پخواني مصريان ډېر ''پرهېزګاره '' خلك وه. خو د هغو مذهب حق نه، بلکي ګمراه کوونکی مشرکانه دين وو. خو دوی د خپلي ډېري شاتګ پالني او رجعت خوښوني له امله هغه نه سوای پرېښوولای.

پخواني مصريان چي پـه كـوم طبيعـي چـاپيريال كـي اوسـېدل، د هغـه تـر اغېزي لاندي ډېر راغلي وه. د مصر طبيعي جغرافيه د بهرنيو بريد كوونكو په وړاندي د دوی د خوندي سـاتلو لپـاره ډېـره موزونـه ذريعـه وه. پـر مصـر لـه ټولو خواوو بېدياوي، غرونه او سمندرونـه را چاپېر سوي وه. كـه بـه بيـا هـم پـر مصـر كومـه حملـه كېـدلای لـه دوو لارو كېـدونكې وه، خـو لـه هغـو لارو مصـريانو لـه ځانـه پـه ډېـره آسـاني سـره ننګـه كـولای سـول. د دغـو طبيعـي عواملو په توسن مصريان له بهرنۍ نړۍ څخه ګوښه پاته سـوي وه. دغـه پـه پېريو پېړيو بېلوالي او ګوښه توب له دوی څخه يـو متعصـب قـوم جـوړ كـړی وو. په دې توګه پـه مصـريانو كـي كـومي نـوي پرمختيـا يـا لاسـته راوړنـي د ځای موندلو امكان نه درلود. پر دې سربېره دوی د خپل مـذهب سـره د ټينـګ تړاو له پلوه ډېر سخت دريـزي وه. د قـرآن حكيم پـه الفـاظو"د پلـرو او نيكـه ګـــــــــــــــانو مـــــــــــــــــــــــــــــــذهب"

د دوی تر ټولو حياتي ارزښت ګرځېدلی وو.

له دې امله وو چي كله موسیٰ ▲ دوی ته د حق د بلني سره ورغـی نـو فرعون او د هغه درباريانو په دې وينا سره د هغه بلنه رد كړه :

∃οΨτΓ∉□⌉=τΓ∉9 ∃υZoK⏐∞⊕_ρ& (#⌋θ™9∃σ% ⟩
∃τPυ™!∃τ/#υ™ ∉μ)□ν=τ© ∃τP⏐□ψ ῡρ ∃←Hξ∑
□∈⌋ ®™!∃τ□∈□)9⊕3)9∃# ∃ψϑ™3σ9 τβθ™3σ?υρ
τ⌋⏐∉Ψ∉B⏐σ⇓ϑ∈/ ∃ψϑ™3σ9 ⇓ ⌉τωY ∃τBυρ ∩∨)□Φ{∃#
[يونس :۷۸] ⟨ ∩∠∇∪

ژباړه : هغو وويل آيا ته موږ ته د دې لپاره راغلی يې چي مـوږ لـه هغـي لاري واړوې چي پر هغې باندي موږ خپل پلرونه او نيكه ګان موندلي دي او په ملك كي ستاسي دواړو (موسیٰ او هـارون) لـويي تـر سـره سـي. مـوږ ستاسـي دغه خبري نـه منو.

د لرغوني مصر مذهب پر څو څانګو وېشـلی وو. پـه هغـو كـي تـر ټولـو مهم رسمي مذهب او د خلكو د دې عقيدې مذهب وو چي تـر مړينـي وروسـته ژوندي كېدل سته. د رسمي او حكومتي مذهب سره سم فرعـون يـو سـپېڅلی موجـود وو. هغـه پـر مځكـه بانـدي خلكـو تـه د خـدای مظهـر وو او دنـده يـې د وګړو تر منځ عدالت او له ظلم څخه ساتل وه.

د خلكو عمومي عقايد ډېر پېچلي وه. د هغو د عقايدو دوو اړخونو چي د رسمي مذهب سره په ټكر كـي وه، د وخـت د فرعـون واك تـر فشـار لانـدي راوستلی وو. په بنسټيزه توګه خلكـو پـر څـو خـدايانو يقـين درلـود او د دغـو خدايانو څېرې به د انسانانو پر بدن باندي د ځـارويو د سـرونو پـه ترسـيمولو سـره څرګندېـدې. د دغـو عقايـدو تـر څنـګ ځينـي سـيمه ييـز روايـات هـم د مذهب برخه ګرځېدلي وه. چي په يوه سيمه كي به يـو ډول او پـه بلـه سيمه كي به بل ډول وه.(دوه ويشتم انځور).

تر مړيني وروسته ژوند د مصري عقايدو يـو لازمـي تـوكي وو. دوی پـه دې عقيده وه چي د پړي تر مړينـي وروسـته اروا ژونـدۍ پاتـه كيـږي. د دوی

د عقيدې سره سم تر مړيني وروسته اروا د خداى چي يو قاضي دى او د هغه سره د ملګرو (۴۲) قاضيانو حضور ته وړاندي کېدل او د هغو په مخ كي په يوه ترازو تلل کېدل. د ښو اعمالو تر سره كوونكي تر مړيني وروسته ښو او ښكلو ځايونو ته لېږل کېدل او هلته خوښ او خوشاله اوسېدل. خو ځوك چي د بدو عملونو تر سره كوونكي وه د عذاب او كړاو ځايونو ته استول کېدل. په دغو كړاو ځايو كي بدو ارواوو ته د تل لپاره يوه عجيب او غريب مخلوق "مردار خور موجود" عذاب وركاوه.

د مصريانو تر مړيني وروسته د ژوندي کېدو عقيده د توحيد او حقاني مذهب د عقايدو سره ژور ورته والى لري. له دغي عقيدې ځخه ځرګندېږي چي لرغوني مصري مدنيت ته د حق پيغام هرو مرو رسېدلى وو، خو وروسته د تحريفونو په پايله كي د وحدانيت مذهب په شرك او بت پالنه اوښتى دى. يعني د مصر په خلكو كي هم مهال انبيا ؏ مبعوث سوي وه چي هغوى يې د يوه ځښتن تعالیٰ عبادت ته بلل. له دغو انبياوو ځخه يو حضرت يوسف ؑ وو چي په قرآن كريم كي يې يادونه په مفصله توګه سوې ده. د حضرت يوسف ؑ تاريخ هم ډېر مهم دى، ځكه چي د ده په پېر كي د اسرايل (يعقوب ؑ) زامن مصر ته ورغلي او هلته استوګن سوي دي.

په تاريخ كي داسي شواهد هم موجود دي چي د حضرت موسیٰ ؑ تر وړتلو دمخه هم په مصريانو كي توحيد ته بلونكي خلك موجود وه. له هغو ځخه ډېر په زړه پوري شخص يو فرعون دى چي په تاريخ كي د ځلورم آمن حوتپ (Amenhotep-IV) په نامه يادېږي.

ځلورم آمن حوتپ ، موحد فرعون :

د مصر زياتره فرعونان ظالم، متشدد، جنګړه او بې رحمه وګړي وه. هغو د مصر مشركانه مذهب غوره كړى وو او د دغه مذهب په ذريعه يې خپل رعيت د ځانو عبادت ته اړ ايستل. خو د مصر په تاريخ كي يو فرعون ګردسره بل ډول سړى تېر سوى دى. هغه د يوه خداى پر وحدانيت او عبادت اقرار كاوه. له دې امله هغه د خپل پېر د مذهبي ټېكه والا وو د كلك مخالفت سره مخامخ سو. ځكه چي مشركانه مذهب د دوى د ګټو ستر ساتونكى وو. پوځ هم د دغو مذهبي مشرانو ملاتړى وو. بالاخره يې دغه فرعون وواژه. تر ميلاد دمخه په ځوارلسمه پېړۍ كي دغه فرعون ځلورم آمن حوتپ وو.

ځلورم آمن حوتپ

كله چي هغه په ۱۳۷۵ق.م. كي پر تخت كښېنستى. نو د دغو پېريو د دوديزي شاتګ پالنې اومشركانه رواجونو سره

مخامخ سو. د د ه تر مهالـه پوري د پاچايي كـورنۍ سـره د ټـولنيز نظـام او وګړو اړيكي بېلـه كـوم بدلونـه تينګـي روانـي وې. ټـولني پـر بانـدنۍ ارتقـا او مذهبي رونې اندۍ باندي خپلي ټـولي دروازې تړلـي وې. د بنسـټ پـالني دغـه مذهبي تګلار، چي پخوانيـو يونـاني سـيلانيانو يـې هـم يادونـه كـړې ده. د مصـر د جغرافيې د هغه جوړښت له كبله وه چي موږ يې دمخه يادونه وكړه.

د مصر د فرعونانو لخوا د نافذ سوي حكـومتي مـذهب لـه مخـي عـوام اړ وه چي پر هره زړه او دوديزه عقيده په نامشروطه توګـه ايمـان راوړي. خـو څلـورم آمـن حوتـپ دغـه دولتـي مـذهب غـوره نـه كـړ. د نـامتو تـاريخپوه ارنسـټ ايـچ ګومبرچ (Ernst H. Gombrich) د وينا سره سم :"دغه فرعون د پيړيـو لـه زړو دودونو څخه زياتره له منځه يووړل. هغه د خلكو لخوا د بې شمېرو تـوږل سوو بتانو درناوی نه كاوه. د هغه پـه نـزد يـو خـدای (Atone) يـوازني معبـود وو چي هغـه د لمـر پـه بڼـه بيانـاوه او هغـه د خپـل دغـه معبـود پـه نامـه خپـل نـوم "اخن ايتون " ايښی وو. هغـه خپـل دربـار د بتپـالو مـذهبي ملايـانو څخـه ليـري جوړ كړی وو. دغه ځای ته اوس الامارنه (El- Amarna) وايي" (۳۴).

د پلار تر مړيني وروسته پر ځوان څلورم آمـن حوتـپ بانـدي ډېـر فشـار واچـول سـو. د دې فشـار لامـل د مصـر د دوديـز او مشـركانه او بېلـو بېلـو معبودانو د مذهب په وړانـدي د يـوه نـوي توحيـدي مـذهب پالـل وه، او بلـه دا خبر وه چي هغه د ژوندانه په هره چاره كي څرګند بدلون رامنځته كاوه. خو مذهبي مشران د ده د دغه نوي مذهب د پيغامونو د تبليغ اجـازې وركولـو تـه چمتو نه وه. له دې امله هغه د خپلو ټولـو ملګـرو سـره د تهيـبس (Thebes) ؛(طيبه، اوسني الاقصر) لـه ښـاره ووت پـه تـل الامارنـه نـومي ځـای كـي يـې اوسېدل غوره كړل. دلتـه هغـه د اخـن ايتـون پـه نامـه يـو نـوی ښـار ودان كـړ. څلورم آمن حوتپ خپل نوم چي مفهوم يـې "د آمـن رحمـت " وو بـدل كـړ "اخـن ايتـون " يـې كـړ چـي معنـا يـې ده : " د ايتـون اېـل او مطيـع " د مصـر د ډېرو معبودانو د مذهب د عقايدو سـره سـم " ايمـن " تـر ټولـو سـتر معبـود وو. خو د آمن حوتپ په وينا " ايتون " د آسمانونو او مځكو د څښتن نـوم دی. چـي د صفاتو له پلوه دا د " الله" سره مماثلت وو .

څنګه چي د آمن حوتپ له كارونو څخه د مصـر مـذهبي مشـران نـاخوښـه وه نو يې له يوه رامنځته سوي بحراني حالت څخـه ګټـه واخيسـته او لـه واك څخه د آمن حوتپ د ليري كولو دُسـه يـې جـوړه كـړه. پـای يـې هغـه تـه زهـر وركـړه او ويـې واژه. لـه دې املـه وروسـته راتلونكـو فرعونـانو د مـذهبي مشـــرانو د اغېزو او رسوخ په وړاندي له خورا ډېر احتياط څخه كار اخيست.

تر " اخون ايتون " وروسته د پوځي واك لرونكي فرعونـان واك تـه رسـېدل. هغـو زاړه مشـركانه مـذهب تـه د ودي وركولـو لپـاره زيـات كـار وكړ. زيات وكم سل كاله وروسته دوهم رامسيس (يـا رعمسـيس) د واك پر ګدۍ كښېنستی، كوم چي د مصر په تاريخ كي تـر ټولـو د اوږدې دورې پاچـاوو. د زيـاترو مورخينـو پـه انـد دوهـم رامسـيس د بنـي اسـرايلو د ماشومانو د وژلو او د حضـرت موسـیٰ ؑ پـه خـلاف د جګـړې پـه لار

اچوونکی واکمن وو (۳۵). (شپږویشتمه شمېره انځورونه).

د حضرت موسیٰ ؈ بعثت :

پخواني مصريان د زياتي سرکښۍ لـه املـه د خپلـو بـت پـالونكو عقايـدو پرېښوولو ته نه وه چمتو. كه څه هم ځينو د حق خاوندانو دوی تـه وخـت پـه وخـت د يـوه څښـتن تعالٰی عبـادت تـه بلنـه ورکـول، خـو د فرعـون قـوم پـه ګمراهـي پـوري ټينـګ نښـتی وو. پـای حضـرت موسٰـی ؈ د لـوی څښـتن د رسول پـه توګـه ورغـی. ځکـه دغـه مهـال مصـريان لـه يـوه پلـوه پـه خپـل مشرکانه مذهب او بت پالنه کي تر اندازې تېر سوي وه او لـه بلـه پلـوه دوی بني اسرايل هم د ځانو مريان کړي وه. (درويشـتم انځـور). حضـرت موسٰـی ؈ ته د مصريانو په وړاندي د حق د بلني چاره او لـه مريیتـوب څخـه د بنـي اسرايلو د ژغورلو او د حق د لاري ښوولو ستره دنده وسپارل سـوه. د قـرآن كريم وينا ده :

4©ψ□θ©B ∈*τ7↓P ∉B □□/□ν=τ© (#θ\=|ΓτP ⟩
□χθ©Z∉B |σ©□ 5Θ)θσ)∉9 ∪δ,ψσ/9∃∃∈/ □χ)θτ©)□∉]υρ
□≅ψ\ψ_υρ ∩∨)□Φ{∃# □∈⌋ □ξτ© □χ)θτ©)□∉] ♦β∈) ∩⊂∪
Zπξ□⊆←!∃σ⇔ ⇓#∉\|®τΓ ⌠ϒo□ ∃Ψ\υ□∉♥ ∃ψγν=|δρ&
)N\δυ™!∃oΨ)/ρ& ⇓ξ∈ν/ξ□©□)NΣκ|]∉ιB
ζ ∉B □χ%ξ. ...| μ↓P∈) 4)N\δυ™!∃|ϒ∉P —⊗© |∏τΓ ⌠ϒo□υρ
□ν?τ© ≤ ⇑ϑ↓P βρ& ⇓□□⊂□| Pυρ ∩⊆∪ τ⌋| ∉□⊕ϒ/□⇓ϑ/9∃#
∩∨)□Φ{∃# □∈⌋ (#θ◊□∉\|®| Γ⌠□∃# □||∉%♥!∃#
©N⇓γν=ψ\|φτPυρ Zπ≤ϑ⊆←ρ&)N⇓γν=ψ\/γωϒυρ
□∈⌋)N| λμ; ζ ⊕φ3ψϑ| Pυρ ∩∈∪ □|∉O⊆□≡υθ/9∃#
ζ ≈ψϑ≈ψδυρ □χ)θτ©)□∉] ψ□⊂□| Pυρ ∩∨)□Φ{∃#
(#θ| P∃□2 ∃♦B N⇓γ |Ψ∉B ∃ψϑ\δψ□θ©Z©_υρ
[القصص :۳-۴] ⟨ ∩∉∪ □χρ®□ξ□/τσ□

ژباړه : موږ تاته د موسیٰ ؈ او فرعون د څه پېښو حال د هغو وګړو لپاره چي ايمان راوړي سم او درست اوروو. فرعون په ځمکه كي سرکښي وکړه او د هغې اوسېدونكي يې پر بېلو بېلو ډلو ووېشل. له هغو څخه يې يوه ډله بېوزلې كول. د هغې زامن يې وژل او لوڼي يې ژوندۍ ور پرېښوولې.بېشكه چي دی له ورانكارو څخه وو.

او موږ اراده درلوده چي پر هغو خلكو احسان وکړو كوم چي په ملك كي بېخي بې وزلي كړل سوي وه. او هغوی لارښوونكي او (د ځمكي) وارثان كړو او په ځمكه كي واك او اختيار وركړو او د دوی په لاسونو فرعون او هامان او د هغو پوځونو ته هغه څه ور وښيو چي هغوی ځني بېرېدل.

فرعون د بني اسرايلو زامن لويښت ته نه پرېښوول او نوی پيدا سوی هلك به يې واژه. له دې املـه د الٰهي لارښووني سره سم كله چي د حضرت موسٰی ؈ مور هغه وزېږاوه، په يوه صندخ كي يې واچاوه او اوبو ته يې خوشي كړ. په دې توګه هغه د فرعون پاچايي ماڼۍ ته ورسېدی. قرآن كريم

دغه مضمون په دې ډول بیانوي :

|βρ& #©ψ□θ©B ∉δΘ⌈& #□ν<∈) !∃υZ⁄□ψμ |ρρ&υρ ﴾
∉μ⁄□ν=τ© ∉M⁄□⊕ζ #σ□∈∗σ⌉ (∉μ□∉⎝⊕⊇⎠□ρ&
□ωυρ □∈⌡∃σ□ρB □ωυρ ⊃δOυ□⁄9∃# □∈⌋ ∉μ□⊃)⁄9ρ϶σ⌉
⊕7⁄□σ9∈) |νρ□□!#υ□ ∃↓P∈) (⌡□∈Tτ□⁄τρB
∩∠∪ □|| ∈=ψ□⎞□⇓ϑ⁄9∃# □∅∉B |νθ⎝=∉⎛%ψ υρ
τβθ◊6υ□∉9 □χ⎞θτ©⎞□∉⌉ ©A#υ™ □…| μσ⇐σ)τΓ⁄9∃∃σ⌉
□χ⎞θτ©⎞□∉⌉ □χ∈) 3 ∃≡Pτ□ψμυρ #ξρ⇓□τ© ⌠O⇓γσ9
(#θ| P∃□2 ∃ψϑ⎝δψ□θ©Z©_υρ ζ ≈ψϑ≈ψδυρ
⇓Nρ&τ□⁄B∃# ∉Mσ9∃σ%υρ ∩∇∪ □|| ∉↔∉⇐≈ψζ
□ω (ψ7σ9υρ □⊆κ< &⌋||τ© ⇓N♣□⎝% □χ⎞θτ©⎞□∉⌉
|ρρ& !∃οΨψ⎝ξ□Zτ□ βρ& #©|⁄τ© |νθ⎝=| Φ⁄)σ?
∩®∪ □χρ©□©⎝|±ο□ □ω ⎞N⎝δυρ #ς∃σ!υρ …| νξ□∉□↑ΓτP
﴿ [القصص :۷- ۹]

ژباړه : موږ د موسیٰ مور ته حکم ولیږی چې هغه ته تی ورکوه، بیا که تا تـه د هغه په هکله څه اندېښنه پیدا سوه، په سیند کې یې واچوه او مه پـر بېرېږه او مه په غمجنه کیږه. موږ به هغه تاته ژوندی او روغ رمتې ورسوو او هغـه به له پیغمبرانو څخه وګرځوو.

بیا د فرعون خلکو دغه هلك راواخیست څو چې هغه د دوی دښمن او د خواشینۍ لامل سو. بېشکه چې فرعون او هامان او د دوی پوځ ډېر تېر وتـی وو. او د فرعون مېرمنې وویل: دا هلك به ما او تا ته د سترګو یخـوونکی وي ته هغه مه وژنه. کېدای سي چې دا موږ ته پـه ښـه راسـي یـا هغـه خپـل زوی وبولو او د هغه په آخر کار نه وه خبر.

د فرعون مېرمنې حضرت موسیٰ ﷺ له وژلو څخـه وژغـوری او هغـه یـې خپل زوی وباله. په دې توګه هغه د خپل هلـك والـي دوره د فرعون پـه مـانۍ کې تېـره کـړه. دا د لـوی ځښـتن تاییـد وو چـي د هغـه مـور د دایـي پـه توګـه د فرعون حرمسرای ته ورسېده.

نوي ځوانۍ ته تر رسېدلو وروسته یوه ورځ حضرت موسیٰ ﷺ ولیـدل چې یو مصری د بني اسـرایلو یـو سـړي زوروي. موسیٰ ﷺ د هغو بوګـاښ کاوه. په دې ترخ کې هغه مصری په چپلاخه وواهـه. د دې سره سم مصـری ځـای پـر ځـای مـړ سـو. د ښـار لویـانو د دې سـره سـره چـې موسـیٰ ﷺ د فرعون په کور کې اوسېدی او ملکـې هغـه خپـل زوی بللـی وو، پرېکـړه وکـړه چـې هغـه تـه دي د مـرګ سـزا ورکـړل سـي. د دې خبـري پـه اورېـدو سـره حضـرت موسٰـی ﷺ لـه مصـر څخـه مـدین تـه ولاړ. پـه مـدین کـې د اوسېدو په وروستیو شپو کې لوی ځښتن پـه سیخه توګـه خبـري ور سره وکړې او هغـه تـه یـې د نبـوت منصـب ورکـړ. ده تـه حکـم وسـو چـې بیرتـه فرعون ته ورسه او د الٰهي دین پیغام وررسوه.

د فرعون دربار :

حضرت موسیٰ او هارون د لوی ځښتن د حکم سره سم فرعون ته ورغله او هغه ته يې د حق دين پيغام ورساوه. هغو فرعون د بني اسرايلو پر ماشومانو باندي له ظلمه منع کړ او خپلي ملګرتيا ته يې وباله. خو دا خبره فرعون ته د منلو نه وه چي هغه موسیٰ چي د فرعون په کور کي لوی سوی وو او ممکنه وه چي د فرعون ځای ناستی سي، هغه ته دغسي خبري وکړي. نو فرعون هغه ناشکره وباله :

#Ψ≢9υρ ∃υZ≢⌉ ψ7∈ν/τ|P ⌈Oσ9ρ& τA∃σ% ﴿
∩⊇∇∪ τ⌉ ≢Z⊕ ξ8⊂|H⌈∑ | ≢B ∃υZ≢⌉ |M|Ω∈6σ9υρ
|MPρ&υρ |M⊨ψ\σ⌉ ©⊃Λ♥9∃# ψ7τΓν=|σ⌉ |M⊨ψ\σ⌉υρ
[الشعراء : ۱۸ - ۱۹] ﴾ ∩⊇®∪ ||⊆≢≈σ3⁄9∃# ∅≢B

ژباړه : فرعون وويل: ای موسیٰ ! آيا ته موږ په خپل کهاله کي د اولاد غوندي نه يې روزلئ ؟ تا د خپل عمر څو کاله زموږ سره تېر کړل او وروسته دي هغه څه وکړ ل چي ودي کړل. په يقين سره ته ډېر ناشکره سړی يې.

فرعون له ولولو ډك چلونه په کار واچول او غوښتل يې موسیٰ تر خپلي اغېزي لاندي راولي. هغه د دې خبري په کولو سره چي هغه او د هغه مېرمني موسیٰ روزلی دی له هغه څخه د اطاعت او فرمانبرداری غوښتنه کول. څنګه چي موسیٰ يو مصری هم وژلی وو، نو دا کار د مصر د قانون له مخي د سختي سزا لامل کېدلای سو. نو د دغسي ولولي پاروونکي فضا په رامنځته کولو سره فرعون غوښتل چي د حضرت موسیٰ د غلي کولو تر څنګ د خپلو درباريانو ملاتړ هم ترلاسه کړي.

خو د حق کومه بلنه چي حضرت موسیٰ وړاندي کړې وه دونه له اغېزي ډکه وه چي د هغې له امله فرعون د يوه عادي وګړي غوندي سو. ځکه چي د حق له دې بلني څخه دا خبره څرګنده سوې وه چي فرعون خدای نه دی او هغه بايد د موسیٰ اطاعت وکړي. پر دې سر بېره د اسرايليانو خوشي کولو او د هغو لخوا د موسیٰ د ملاتړ او ملګرتيا غوره کولو د فرعون افرادي ځواك په څرګنده را کماوه او دا چاره هغه ته د درانه بحران لامل کېده. په دغو سببونو فرعون د موسیٰ بلني ته څه پام وانه ړاوه. ان هغه د موسیٰ خبري پر ټوکو راواړولې او د بې معنا پوښتنو په کولو سره يې کوښښ وکړ چي د خبرو مخ بلي خوا ته واړوي. هغه پر موسیٰ او هارون د ياغي کېدو او د سياسي موخو لپاره د هلو ځلو تور هم ولګاوه. هغه د حق دين له منلو څخه ډډه وکړه له دې امله لوی ځښتن پر هغه باندي څه ستونزي او کړاوونه هم مسلط کړل.

پر فرعون او د هغه پر پيروانو باندي راتلونکی عذاب :

فرعون او د هغه نژدې کړی پر بت پالنه او د پلار او نيکه پر دين باندي تر دې پولي کلك ولاړ وه چي ان د هغو لپاره د دغه دين د پرېښوولو مازي تصور لا هم يوه ناشوني خبر وه. د موسیٰ دوو څرګندو معجزو، چي يوه د هغه سپين ځلېدونکي لاس او بله له لکړي څخه د مار جوړېدل وه، هم

هغوی له خپل توهماتي او ناسم دين څخه وانه ړولای سول. بلکي هغوی نـور لا هم پر خپل کفر باندي ټينګ سول او ويل يې:

| ¯∉B —∉µ∈/ ∃υZ∉?⌉∋σ? ∃ψϑ|γτB (#θ™9∃σ%υρ ∤
ψ7σ9 ⇓ ⌉τωΥ ∃ψϑσ⌉∃πκ⊆5 ∃τPτ□ψσ ⌈ϒτΦ∉φ9 7πτ□#υ™
/∈ϑ⇓σ| B∉Z∉ |⌈ □ ∪⊄⊂⊇∩∤ [الاعراف : ۱۳۲]

ژباړه : هغو موسیٰ ته وویـل : تـه چـي پـر مـوږ بانـدي د کـودو هـره نښـانه راوړې موږ يې نه منو .

د مصريانو د دې ناوړي رويې له امله لوی څښتن پر هغو بانـدي پـر لـه پسې عذابونه نازل کړل چي هر يـو يـې بېلـه معجـزه وه. پـه دې توګـه دوی د آخرت تر تل تر تله عذاب د مخه په دنيا کي هم د عذاب خوند وڅکی. له دغو عذابونو څخـه لـومړي د وچکـالۍ او د فصـلونو د خرابـۍ عذابونـه وه. پـه دې هکله په قرآن کريم کي ويل سوي دي : مـوږ د فرعـون پـر خلکـو بانـدي څـو کاله کاختي او د فصلونو خرابي مسلطه کړه چي ګوندي په دې توګـه دوی پنـد واخلي. [الاعراف : ۱۳۰]

څنګه چي د مصريانو د کرني د نظام بنسټ د نيل د سيند پر اوبـو ولاړ وو نو دوی د طبيعي حالاتو له بدلون څخه ډېر نه اغېـزمن کېـدل. خـو د حق د بلني له منلو څخه د ډډي کولو له امله پر دوی بانـدي يـو ډول داسـي تبـاهي راغلـه چـي هيلـه يـې نـه کېـده. د نيـل د سـيند اوبـه نـابېره لـږ سـوې او د دوی د کرنــي پــه سيمو کــي د اوبــه خــور ولــې وچــي ســوې. لــه بلــه پلــوه د ډېـري تودوښـي لـه املـه فصلونـه وچ سـول. پـه دې توګـه پـر فرعـون او د هغه پر انډيوالانو باندي په ناڅاپي توګه بدحالي راغله. دغو نابېرو بدو حـالاتو د فرعـون دبدبـه را ټيټـه کـړه. پـه داسـي حـال کـي چـي تـر دې دمخـه د هغه دا حال وو :

τΑ∃σ% —∉µ∉B⌉θσ% □∈⌋ ©β⌉θτ©⌉□∉⌉ 3□ψ□∃τPυρ ∤
υ□ ⌈∩∉B ◊7⌉⊨©B □⊆< }♣⌉□σ9ρ& ⊃Θ⌉θσ)≈τ□
(⌋©⊃Λ ⌈σσ? ¯∉B □⊂□⌉γρB ©□≈ψγ |PΦ{∃# ⊆ν⊃□≈ψδυρ
ρ&⌉σξ□ ?⌊7⌉∩⊕□ |ρβτ ∪⊇∈∩ ∤ [الزخرف :۵۱]

ژباړه : فرعون د خپل قوم په منځ کي په لوړ ږغ وويل: ای زما قومه! آيا د مصر پاچهي زما نه ده؟ او دغه ولې زما تر مانيو لاندي نه بهيږي؟ آيا تاسي (زما دغه لويي او جلال) نه وينئ ؟

فرعـون د دې پـر ځـای چـي لـه دغـو حـالاتو څخـه عبـرت واخلـي، حضرت موسیٰ ◢ او بني اسرايل شوم وګڼل. ځکه چـي پـر ده بانـدي د ده د پلرونو او نيکه ګانو د مذهب د توهماتو ډېر ستر اغېز پروت وو. پـه دې توګه هغه د خپل ځان لپاره يو ډېر غټ عذاب غوره کړ. دغـه تکليـف خـو يو معمولي غوندي پيل وو، اما تر دې وروسـته د عذابو يـوه سـتره لـړۍ پيل سـوه. قـرآن کـريم پـر ده بانـدي د راتلونکـو عذابونو پـه هکلـه داسـي څرګندوني کوي :

﴿ ρэσ⌉ψ⊨Z⌉υ∃ ©τ=ν⎞κ⊆N© #∃9⇐θ⌉σ∃βτ
ρυ#∃:⎠γπτ#ψ ρυ#∃9⎠)◊ϑ≤≅ ρυ#∃9®ξ∃∉⎨τ
ρυ#∃!∃⁄Πτ ™υ#τ≈M; Bξℑ′=ν≈M; ⌉σ∃∃⎡ Γτ6⌡9ψ |ρ#)
ρυ.ξ%P |θ#) %σθ⎞BΨ∃ X γ| ⊆B∉ || ∪⊂⊂⊇∩ ﴾ [الاعراف : ۱۳۳]

ژباړه : پای موږ پر هغو باندي توپانونه ولېږل. د ملخانو سېل مو ور خوشي کړ . شپږي اوحشرات مو پکښي خپاره کړل. چنګښي مو پکښي را وايستلې. ويني مو پر واورولې. دا ټولي نښاني مو بېلي بېلي وښوولې. خو هغو بيا هم سرکښي غوره کړه او هماغسي مجرمان پاته سول.

پر فرعون او د هغه پر خلکو باندي د دغو عذابونو يادونه پر قرآن کريم سر بېره په لرغوني عهدنامه کي هم سوې ده :

”او د مصر ټول ملك ويني ويني وګرځېد“. [اخراج :۷ : ۲۱]

”او که ته هغه ته د تلو اجازه ورنه کړې نو ګوره چي زه ستا ملك له چنګښو څخه ډکوم . سيند به له بې شمېرو چنګښو څخه ډك سي او ستا په کور، ستا د خوب په خونه به وزي ننوزي، ستا پر کټ، ستا د نوکرانو او رعيتو په کورونو، تنورونو او د اوړو اخښلو په لوښو کي به خېژي او لوېږي“. [اخراج: ۲:۸ - ۳]

” کله چي لوی څښتن موسیٰ ته وويل: هارون ته ووايه چي لکړه پورته کړي د مځکي دوړه په ووهي، څو هغه په ټول مصر کي شپږي وګرځي“.
[اخراج:۱۶:۸]

”اوملخانو د مصر ټول ملك پر سر واخيست او هلته د مصر په حدودو کي اوسېدل. د دې ملخانو شمېر دونه ډېر وو چي نه دمخه هلته دغسي ملخان ورغلي وه او نه به وروسته بيا راسي “.[اخراج:۱۴:۱۰]

” کله چي جادو ګرانو فرعون ته وويل چي دا د لوی څښتن کار دی، د فرعون زړه سخت سو او څه چي لوی څښتن ويلي وه هغه يې وانه ورېدل“.[اخراج:۱۹:۸]

پر فرعونيانو باندي دغه عذابونه تر دې اندازې روان پاته سول چي ان ځينو عذابونو د دوی د معبودانو بڼه غوره کړه. د بېلګې په توګه دوی د نيل سيند او چنګښو ته په سپېڅلتيا کي د خدايی درجه ورکړه.. دوی به له هغو څخه مرسته غوښتل. خو دوی به د دوی د معبودانو په بڼه کي په لا ډېر عذاب اخته کېدل، څو دوی په خپلو تېروتنو پوه سي او له منځه يې يوسي.

د لرغوني عهدنامې د شارحانو په وينا د نيل د سيند اوبه دوی ته په وينو بدلېدلې. کله چي به دوی اوبه را واخيستې نو هغه به په ختة سوو سرو موادو بدلي سوې. د ځينو څرګندونو له مخي د دغه سره رنګ لامل يوه ځانګړې باکتيريا وه.

مصريانو ته د نيل سيند د ژوندانه سر چينه وه. د نيل په سيند کي چي

هره وراني پېښنه سوې واى د مصر د مړيني سره برابره وه. كه دغي باكټريـا د ټول سيند اوبه سرې كړي واى، نو د دغو اوبو استعمالوونكى به هـرو مـرو ناروغه كېدلاى.

د اوسنيو ځيړنو سره سم د سره رنګ سبب پروټـو زوا (Protozoan)، زوپلانكټـــان (Zooplankton)، د تـــازه اوبـــو ايليجـــي فـــايټو پلانكټـــان (Phytoplankton) او ډاينو فليجي ليټس (Din flagellates) دي. دغـه ټولـه پروټـوزوا، فـنګس او شـينلي د اوبـو آكسـيجن لـه منځـه وړي او پـه هغـو كـي ضررناك زهرجن مواد پيدا كوي، چي كبان او چنګښي وژني.

په انجيل كـي د "اخـراج" د تفصـيلاتو پـه حوالـه د نېشـنل ميـرين فشـريز سروس ماهر پيټريشا اى ټيسټر (Patrician A. Tester) د نيويـارك د سـاينس د اكاديمۍ په يوه خپاره سوي رپـوټ كـي ليكـي : د فـايټو پلانكټـان لـه (۵۰۰۰) ډولونو څخـه پنځـوس ډولـه زهـرجن دي، چـي كېـداى سـي د سـمندري ژوو د ژوندانه لپاره وژونكي جوت سي. د كاناډا د روغتيا اداري ايون، سـي. ډي. ټاډ (Ewen C. D. Todd) په همدغه خپاره سوي رپوټ كي د تاريخي حوالـو لـه مخي ليكي: **"په ټوله نړۍ كي د بېلـو بېلـو وبـاوو رامنځتـه كوونكي ځانګړي فايټو پلانكټان تقريباً دوه درځنه دي". ډبليو. ډبليو. كارمايكل** (W.W. Carmichael) او آى. آر. فالكـارنر (I. R. Falconer) هـم د بليـوګرين ايليجـي څخـه د را پيـدا كېـدونكو نـاروغيو يادونـه كـړې ده. د سـهيلي كيرولينـا دولتـي پوهنتـون د اوبـو د چـاپېرپال څېړونكـي جـون ايـم. برخولډر (Joann M. Burkholder) د سيندونو پـه هغـو ځـايونو كـي چـي اوبـه يـې د سـمندر سـره ګـډيږي، د رامنځتـه كېـدونكو ډاينـو فليجليټـو (Dinoflgellate) يادونه كړې ده كوم چي له امله يې كبان خپل ژوند له لاسه وركوي (۳۶).

د فرعون په زمانه كي دغه ډول پېښي پرلـه پسـې رامنځتـه كېـدلې. لـه دې امله چي به د سيند اوبه زهرجني سولې نوكبان به هم مړه سول. پـه دې توګـه د مصريانو د خوړو يوه مهمه برخه له منځـه ولاړه. څنګـه چـي كبـان لـه منځـه ولاړل، نو د چنګوښو د نسل د پيدا كېدو امكانات په ډېره چټكي سـره رامنځتـه سول. څنګه چي د نيل په سيند كي چنګوښي ښخي ډېـري سـولې نـو د سـيند لـه زهرجن چاپېرپال څخه به د باندي راووتلې او مړې كېدلې او ورسـتېدلې بـه. پـه دې توګه د نيل سيند او د هغه شاوخوا له چټليو څخه ډكه سـول او د سـيند لـه اوبو څخه نور د چيښلو او پرېوللو لپاره كار نه اخيستل كېدى. بيا د چنګښـو لـه ختمېدو څخه ډول ډول حشرات، ملخان، شپږي او نور رامنځته سول.

خو د تباهۍ او عذاب د دغو ټولو حالاتو سره سره فرعون يـا د ده قـوم نـه د لوى څښتن لوري ته پام واړاوه او نه له خپل ضد، ګمراهۍ او كفـر څخـه را وګرځېدل. بلكي د خپـل منافقانـه ذهنيـت لـه املـه يـې د حضـرت موسـىٰ ◆ **او خـداى تعـالٰى سـره د چـل ول كوښـښ كـاوه. كلـه چـي پـر دوى بانـدي دغـه بېرووونكى عذاب راغي نو دوى سمدستي** حضرت موسـىٰ ◆ **تـه متوجـه سـول او ورته ويې ويل چي له دې عذابه مو وژغوره.**

®□ ׀_⊂η□9∃# ⇒Ο∈γ/□ν=τ(ψ⌈σ%υρ ∃≤ϑσ9υρ ∮
∃ψϑ∈/ ψ7↑/υ□ ∃υΖσ9 ™{ |□∃# ©ψ□θ⇓ϑ≈τ□ (#θ™9∃σ%
∃♦Ψτ© |Μ/□τ±ξ. ∅⊆×σ9 (ξ8ψ□Ζ∉© ψ□∈γτ©
≤ ν=⊕□ |□©.∴σ9υρ ψ7σ9 ♦⌋σ)∉Β |σ©Ζσ9 τ□ ׀_⊂η□9∃#
∃≤ϑν=σ⌉∩⊇⊂⊆∪ □≅□∉™ℜυ□ ⌈□∈) ⌋©⊆_τ/ □□ψ(τΒ
≅≅ψ_ρ& #□ν<∈) τ□ ׀_⊂η□9∃# ©Ν∑κ|]τ© ∃οΨ/□τ±□2
∮ ∩⊇⊂∈∪ τβθ(ς™3Ζτ□)Ν(δ #σ□∈) |νθ™⌈∈=≈τ/ Ν(δ
[الاعراف : ۱۳۴ ـ ۱۳۵]

ژباړه : کله چي به پر دوی باندي کوم عذاب نازلېدی، نو ويل به يې : ای موسیٰ ! تا ته چي دخپل خدای له لوري کومه مرتبه در کړه سوې ده ته د هغې پر بنسټ زموږ په هکله دعاو کړه. که تا له موږ څخه دا عذاب ليري کړ نو موږ به هرو مرو پر تا ايمان راوړو او بني اسرايل به له تاسره ولېږو. خو کله چي به موږ د يوې ټاکلي مودې لپاره له دوی څخه عذاب کوم چي هغه ته په هرحال وررسېدونکي وه، ليري کړ ، نو دوی به دغه مهال خپله ژمنه ماته کړه.

له مصر څخه ايستل :

حضرت موسیٰ ◢ فرعون او د هغه قوم ته د لوی څښتن پيغام رساوه او له هغه څخه د سر غړوني په صورت کي به يې له سخت عذاب څخه بېرول. خو دوی به د هغه په جواب کي د بغاوت رويه غوره کول او هغه به يې دروغجن باله. اوس نو د لوی څښتن له لوري هغو ته له ذلته ډك برخليك وټاکل سو. حضرت موسیٰ ◢ ته په دې توګه خبر ور کړل سو :

|βρ& #©ψ□θ©Β 4□ν<∈) !∃υΖ/□ψμ |ρρ&υρ * ∮
∩∈⊄∪ τβθ©(τ7↑Φ□Β /™3↓Ρ∈))□∉□∃τ6∉(∈/ ∈□ ⌈□ρ&
∪⊃⌋(!#ψ□ψϑ/9∃# □∈⌋ ©β)θτ©)□∉⌉ □≅ψ□)□ρ϶σ⌉
·πτΒ∉□ |□⊕≥σ9 ∉™Ιω◊σ↓≈ψδ ♦β∈) ∩∈⊂∪ τ⌋| ∈□⊕≥≈ψμ
∃υΖσ9)Ν∑κ♦Ξ∈)υρ ∩∈⊆∪ τβθ(=□∈=σ%
⌈⌈□∉ϑπγμ: ∃↓Ρ∈)υρ ∩∈∈∪ τβθ⇑◊⊆←!∃τ ⌈σ9
∉ιΒ Ν⇓γ≈οΨ ׀_τ□ |ζρ϶σ⌉ ∩∈∉∪ τβρ®□⊃□≈ψμ
5Θ∃σ)τΒυρ :□θ©Ζ™.υρ ∩∈∠∪ 5βθ©□©©υρ ;Μ≈♦Ζψ_
∃ψγ≈οΨ/Ου□ |ρρ&υρ ψ7∉9≡ξ□ξ. ∩∈∇∪ 5Ο□⊂□ξ.
Ν(δθ©(τ6/?ρ϶σ⌉ ∩∈®∪ □≅□∉™ℜυ□ ⌈□∈) ⌋©⊆_τ/
#υ™ℜτ□σ? ∃≤ϑν=σ⌉ ∩∉⊃∪ □|] ∉%∈□ ׀≥□Β
∃↓Ρ∈) #©ψ□θ©Β ⇐=≈ψσ ׀≠ρ& τΑ∃σ% ∪β∃ψ(׀ϑψφ/9∃#
[الشعراء : ۵۲ ـ ۶۱] ∮ ∩∉⊇∪ τβθ™.υ□ ׀□⇓ϑσ9

ژباړه : موږ موسیٰ ته وحي ولېږله چي زما بنده ګان درسره ملګري کړه او د شپې ووزه(بني اسرايل سمندر ته در سره بوزه). يقين دی چي په تاسي پسي (فرعون او د هغه قوم) راتلونکی دی. بيا فرعون

(د لښکرو د ټولولوليپاره) ښارونو ته پلاوي (د دې وينا سره) ولېږل چې دا يو ه کوچنۍ ډله ده او موږ يې ډېر په غوسه کړي يو ، خو موږ ټپله کومي شبهې يو غښتلی ځواك يو. پـه دې توګـه مـوږ دوی د هغو لـه ښونـو، چينـو، خزانــو او ښــو اســتوګنځيو څخــه را وايســتل او بنــي اســرايل مــو د د غسي شيانوڅښتنان کړل. کله چې سهار سو (فرعونيان) پـه هغو پسي ورســېدل. کلــه چــي دواړي ډلــي يــو د بــل ســره مخــامخ ســوې، نــو د موسیٰ ملګرو وويل: موږ ونيول سوو.

په دغو حالاتو کي څنګه چې بني اسرايل ويوهېدل چي نيـول سـوي دي او فرعونيان هم پوه سول چي اوس به بني اسرايل نيسي، حضرت موسیٰ ▲ پـه داسي حال کي چي د لوی څښتن پر مرسته او مدت يې باور درلود وويل :

∪⌋| ∉□⎞κυ□ψ□ □∈ν1υ□ ζ©⊃⎣τB ♦β∈) (Hξξ. τA∃σ% ∮ [الشعراء : ٥٢] ∮ ∩∉⊄∪

ژباړه : موسیٰ وويل: داسي هيڅ نـه ده ! زمـا پروردګـار زمـا ملګری دی. هغـه هرومرو ماته د ژغورني لار را ښيي.

دغـه مهـال لـوی څښـتن سـمندر و چـاودی، حضـرت موسـیٰ ▲ او بنـي اسرايل يې وژغورل. کله چې بني اسرايل له سمندره تېر سول، نـو پـر فرعـون او د هغه پر قوم د سمندر لار بنده سوه او غرق سول :

>∈□⎪∇∃# ∪βρ& #©ψ□θ©B 4□ν<∈) !∃οΨ⁄□ψμ ⎪ρρ϶σ⎤ ∮
5–⎞□∉⎤□≅™. τβ%σ3σ⎤τ,ν=ξ□P∃∃σ⎤(τ□ ⌠στ7⁄9∃#ξ8∃⎪ℑψ⎝∈ν/
∃οΨ⁄□σ9⁄□ρ&υρ ∩∉⊂∪ ⊃O□∉◊ψ⎠9∃# ∉□⎞θ♥⇐9∃%ξ.
4©ψ□θ©B ∃υZ⁄□πγΥρ&υρ ∩∉⊆∪ τ⌋|⊂□ψζΦψ∃# ♣NρO
∃οΨ⁄%τ□⁄⎝ρ& ′O⎝O∩∉∈∪ τ⌡ ∉⎝υH⁄δρ& □…⎪μψ⎝♦B τ̄Bυρ
∃τBυρ (Zπτ□Υψ ψ7∉9≡σ□ □∈⌡ ♦β∈)∩∉∉∪ τ⌋|⊂□ψζΦψ∃#
ψ7↑/υ□ ♦β∈)υρ ∩∉∠∪ τ⌡ ∉Z∉B ⎪σ□B N⎝δ⎪ □σΨ⁄.ρ& τβ%ξ.
[الشـــعراء : ٥٢ - ٦١] ∮∩∉∇∪ ⇒O□∉μ♣□9∃# ®□□⊆□ψ⎠9∃# υθ⎪ λμ;

ژبـاړه : مـوږ موسـیٰ تـه وحـي ولېږلـې چـي پـه خپلـه لکـړه سـمندر ووهـه. نو هغه وو چي سمندر په ناڅـاپي توګـه وچـاود او د اوبـو هـره خـوا د يـوه لـوی غره غوندي سوه. نور مو هم دغه ځای ته نژدې وروستل. موسـیٰ او د ده ټـول ملګـري مــو وژغــورل. بيــا مــو نــور ډوب کــړل. بېشــکه چــي پــه دې کــي (د لوی څښتن) لويه نښاني ده. خو له دغو خلکو څخـه زيـات يـې منـونکي نـه وه، او بېشکه چي ستا څښتن هم ډېر ځواکمن دی او هم ډېر مهربانه دی.

د حضــرت موســیٰ ▲ پــه لکــړه کــي د معجــزو ډېــري ځــانګړني وې. د لومړيو وحيو په وختونو کي لـوی څښـتن دغـه لکـړه پـه مـار واړول او بيـا دغه مار د فرعون د جادوګرانو ټـول سـحر او جـادو بـې بنسـټه کـړ. اوس بيـا حضـرت موسـیٰ ▲ پـه دغـه لکـړه سـمندر پـر دوو برخـو سـره بېـل کـړ . د حضرت موسیٰ ▲ لکړه هغه ته يوه ورکړه سوې لويه معجزه وه.

دغه پېښه چيري رامنځته سوه ؟

آيا دغه پېښه د روم (مديترانې) د سمندر ګي پر غاړه او که په سره سمندرګي کي رامنځته سوې وه ؟ دا چي حضرت موسیٰ ﷺ پر کوم ځای سمندر پر دوو برخو سره بېل کړ په دې هکله کوم ځرګند نظر نسته، ځکه چي په قرآن کريم کي په دې هکله څه تفصيل نه دی ورکړل سوی. له دې امله په دې هکله سمه رايه نه سي ورکول کېدای. د ځينو شواهدو سره سم دغه پېښه د مصر د روم د سمندرګي (Mediterranean Sea) **پر څنډو رامنځته سوې** ده. د انسايکلوپېډيا جوډيشا (Encyclopedia Judaica) د ليکني سره سم :"د ډېرو څېړونکو په اند د بني اسرايلو د اخراج پېښه د روم د سمندرګي پر څنډو واقع د سره سمندرګي(Red Sea) په يوه ساحلي جهيل کي پېښه سوې ده" (۳۷).

د ډېويډ بن ګوريان (David Ben Gurion) د ليکنې سره سم: " دغه پېښه د دوهم رامسيس د واکمنۍ په پېر کي د قاديش (Kadesh) تر ماتي وروسته واقع سوې ده". د لرغوني عهدنامې د اخراج د کتاب سره سم: "د نيل د ناوې په شمال کي د ميګډول (Migdol) او بال زيفون (Beal-Zephon)په سيمو کي پېښه سوې ده" (۳۸).

د دغو نظرونو انحصار پر لرغوني عهدنامه باندي دی. د لرغوني عهدنامې د اخراج د کتاب د څرګندونو سره سم فرعون په سره سمندرګي کي ډوب سوی وو. کوم کسان چي په دغه نظر دي هغوی وايي چي د (Red Sea) لفظ په اصل کي (Sea of Reeds) ، يعني د نلانو سمندر دی. څنګه چي په دې کي د (Red Sea) سره يوشانته والی راغلی دی، نو په ډېرو ځايونو کي له هغه څخه مطلب سور سمندر ګي اخيستل سوی دی، خو له (Sea of Reeds) څخه موخه او مراد د روم د سمندرګي مصري غاړي دي. په لرغوني عهدنامه کي د حضرت موسیٰ ﷺ **د سفر په دورلن کي په هغو لارو کي چي هغه پر تللی دی د ميګډول او بال زيفون الفاظ هم استعمال سوي دي. او دغه سيمي د مصر په سواحلو کي د نيل د ناوې په شمال کي پرتې دي. د** (Sea of Reeds) له يادوني څخه دا خبره قوت مومي چي ښايي دغه پېښه د مصر پر سواحلو رامنځته سوې وي. ځکه چي په دغو سيمو کي د نيل پر غاړو د اوبو د شتون له امله ډېر نلان پيدا کيږي.

د فرعون او د هغه د پوځ ډوبېدل :

قرآن حکيم موږ ته د سره سمندرګي پر دوو بر خو د وېشلو خبر را کوي. د قرآن کريم د تفصيلاتو سره سم حضرت موسیٰ ﷺ **له مصر څخه د بني اسرايلو سره رهي سو. د فرعون پر خوا دا نه اوارېده چي بني اسرايل د هغه بېله اجازې د** حضرت موسیٰ ﷺ **سره وخوځي. دی د خپل پوځ سره په هغو پسي ووتی :**

□≅□∉™ℜυ□ ⌈□∈) ⌋©⊆_τ7∈/ ∃τP⁄□υθ≈ψ_υρ * ⟩
©β⟩θτ©⟩□∉⌉ ⌈Ο⇓γψ⟨τ7⁄?ρ϶σ⌉ τ□ ⌈στ7⁄9∃#
[يونس : ۹۰] ⟩(#•ρ ∣□τ©υρ ∃.∴□⁄ ⌈τ/ …∣ ν⇓□θ©Ψ©_υρ

ژباړه : او موږ بني اسرایل له سمندر څخه تېر کړل. بیا فرعون او د هغه پوځ په سرکښي او ظالمانه توګه په هغو پسې سول.

τΑ∃σ% ∪β∃ψ⎝⎜ϑψφ⎠9∃# #υ™ℜτ□σ? ∃≤ϑν=σ⎤ ﴿
∩∉⊇∪ τβθ™.υ□⎜□⇓ϑσ9 ∃↓Ρ∈) #©ψ□θ©Β ⇐==≈ψσ⎜≠ρ&
﴾

[الشعراء : ۶۱]

ژباړه : کله چي دواړي ډلي یو د بل سره مخامخ سوې، نو د موسیٰ ملګرو وویل: موږ خو دادی ونیول سوو؟

رشتیا داده چي د بني اسرایلو دا لومړی شکایت نه وو. بلکي دوی دمخه هم په پلاوو پلاوو دغه ډول بې ادبۍ کړي وې :

βρ& ∪≅⎝7σ% ∉Β ∃οΨ□∉□ρ⎡& (#⎦θ™9∃σ% ﴿
τΑ∃σ% 4 ∃οΨοΚ⎠⊕_ ∃τΒ ∉□⎟⎝τ/ . ∉Βυρ ∃υΖυ□∉?⎤∋σ?
⎝Ν◊2♦ρ⇓□τ© □□∈=⎜γ©□ βρ& ⎝Ν™3□/υ□ 4©⎟τ©
τ□⇑◊Ζυ□σ⎤ ∩∨⎝□Φ{∃# □∈⎦ ⎝Ν◊6ξ□∈=⎟□τΓ⎧Υτ□υρ
2□□⎠#ψ ?σ⎝⎟ ϑψ=⎝θβτ ∪®⊄⊇∩ ﴾ [الاعراف: ۱۲۹]

ژباړه : (بني اسرایلو) وویل : ای موسیٰ موږ ستا تر راتګ د مخه هم زورول کېدو او اوس ستا په راتګ سره هم زورول کیږو.

خو د بني اسرایلو د دې ناوړو خبرو سره سره حضرت موسیٰ ▲ د خپلو هلو ځلو له هماغه پیله څخه د لوی څښتن پر مرسته او نصرت بشپړ باور درلود. لوی څښتن د حضرت موسیٰ ▲ سره ژمنه کړې وه چي په هر حال کي به د هغه مرسته کوي.

!∃ψϑ◊6ψ⎝τΒ ©⊆_↓Ρ∈) (!∃σ⎤∃σ□ρΒ □ω τΑ∃σ% ﴿
⎧□ρ& ϑψ⎡⇓ ρυ&ρ□υ□2 ∪≠⊆∩ ﴾ [طٰهٰ: ۴۶]

ژباړه : لوی څښتن وفرمایل : تاسي مه ببرېږئ، زه ستاسي دواړو مل او ملګری یم، اورم او وینم.

کله چي حضرت موسیٰ ▲ د فرعون د جادو ګرانو سره د لومړي ځل لپاره مخامخ سو، نو هغه لږ څه په بېره کي وو.[طٰهٰ : ۶۷] په دې هکله لوی څښتن وفرمایل : بېرېږه مه، ځکه چي په پایله کي بری ستا په برخه دی. [طٰهٰ : ۶۸] ګواکي د حق او باطل په جګړه کي له دغو پړاوونو څخه په خیر او خیریت د وتلو لپاره موسیٰ ▲ د لوی څښتن په سپېڅلي دربار کي روزنه لیدلې وه. له دې امله وو چي کله به د ده د قوم ځینو وګړو څه بېره احساس کړه نو ده به فرمایل :

∪⎦⎢∉□⎝κυ□ψ□ □∈ν1υ□ ζ©⊃⎣τΒ ♦β∈) (Ηξξ. τΑ∃σ% ﴿
∩∉⊄∪ ﴾ [الشعراء : ۵۲]

ژباړه : موسیٰ وویل: داسي هیڅ نه ده ! زما پروردګار زما ملګری دی. هغه هرومرو ماته د ژغورني لار را ښیي.

پر دې بنسټ لوی څښتن حضرت موسیٰ ▲ ته وحي ولېږله چي خپله لکړه د سمندر په اوبو کي ووهه. نو هغه وو چي سمندر پر دوو برخو ووېشل

سو او د اوبو هره برخه د دوو سترو غرونو غوندي سوه.[الشعراء :۶۳] کله چي فرعون دا ستره پېښه وليدل بايد پوه سوی وای چي دا معجزه د عامو انسانانو په وس نه ده او دا کار د لوی ځښتن په قدرت تر سره سوی دی. هغو وګړو ته چي فرعون يې په وژلو پسي د پوځونو سره خوځېدلی وو، سمندر لار ورکړه. دوی داسي کله ګڼل چي د بني اسرايلو تر تېرېدو وروسته دي د سمندر اوبه بيرته وبهيږي. فرعون او د هغه پوځيان په بني اسرايلو پسي سمندر ته ور ګډ سول. بڼايي دا د هغه غير معمولي صورت حال اغېز وو چي د فرعون او د هغه د پوځيانو عقل پښنو ته ولاړي او دوی په خپله ګمراهي کي دونه پاخه وه چي له دغي پېښي څخه يې هم سبق وانه خيست :

﴿ * □≅□∉™ℜυ□ ⌈□∈) ⌋©⊆_τ7∈/ ∃τP/□υθ≈ψ_υρ ©β⌉θτ©⌉□∉⌉ ⌈O⇓γψ⌈τ7/?ρ϶σ⌉ τ□ ⌈στ7/9∃# υρ_©Ψ©θ□⇓ν |...| /τ⌈ /□ .∴.∃ υρ©τ□ | ρ•#)﴾ [يونس :۹۰]

ژباړه : او موږ بني اسرايل له سمندر څخه تېر کړل. بيا فرعون او د هغه پوځ په سرکښي او ظالمانه توګه په هغو پسي سول.

د فرعون د ژوندانه وروستۍ شېبې قرآن کريم داسي بيانوي :

﴿ τA∃σ% ™–τ□τ ⌈/9∃# | μ□2υ□ |□ρ& !#σ□∈) #©♦Λψμ ⌉□∉%♥!∃# □ω∈) τμ≈σ9∈) Iω ...| μ↓Pρ& ◊MZτB#υ™ □≅□∉™ℜυ□ ⌈□∈) (#⌋ θ©Zτ/ —∉μ∈/ _ | MυZτB#υ™ υρ&OƎτPρ&υρ B∉̄ ζ #∃9/ϑ⇓ϒ⌈ =∈ϑ∉ ⌉⌊τ ∪⊃®∩ ﴾ [يونس :۹۰]

ژباړه : کله چي فرعون (د خپل پوځ سره) په ډوبېدو سو، نو يې وويل چي ما ايمان راوړی دی چي بېله هغه معبوده چي اسرايلو ايمان پر راوړی دی بل خدای نسته او زه له فرمان وړونکو څخه يم.

دلته د موسیٰ ؑ يوه بله معجزه هم موجوده ده کومه چي قرآن کريم يې په لاندي آيتونو کي را يادوي:

﴿ |M/□σ?#υ™ □□♦P∈) !∃υZ↑/υ□ 4©ψ□θ©B □⊥∃σ%υρ □∈⌋ Zω≡υθ/Bρ&υρ Zπ∘Ψ□∈□ ...| νς|τBυρ □χ⌉θτ©⌉□∉⌉ (#θ□=⊕®©□∉9 ∃υZ↑/υ□ ∃υ□ |P□□9∃# ⊆o4θυ□ψσ/9∃# #□ν?τ© ⌈♣∉ϑ | ⇔∃# ∃υZ↑/υ□ (ψ7∈=□∈6ψ□ τ̄© ⌈O∈γ∈/θ⌈=⌈% 4□ν?τ© |□⇓□ | ♥∃#υρ ⌈O∈γ∉9≡υθ/Bρ& ζ>#ξ□ψ⌈/9∃# (#©ρτ□τ□ 4©→Λψμ (#θ©Z∉B |σ©□ □ξσ⌉ Mτ6□⊕_⌈& |□σ% τA∃σ% ∩∇∇∪ τΛ⌈∉9Φ{∃# □ωυρ ∃ψϑ□⊃)τΓ ⌈□∃∃σ⌉ ∃ψϑ◊6⌈?υθ | ©♦□ □ω □ || ∉%♥!∃# □≅□∈6ψ□ ∪εβ!∃ψ⌈∈7↑Φσ? □τ⌈ | =νϑ⇓θβτ ∪®∇∩ ﴾ [يونس :۸۸ - ۸۹]

ژباړه : او موسیٰ ؑ عرض وکړ : ای زموږ پروردګاره ! تا فرعون او د هغه سردارانو ته د دنيا په ژوند کي ښکلا او شته ورکړي دي. ای پروردګاره ! (دادي د دې لپاره ورکړي دي) څو په هغو سره خلك له لاري واړوي ؟ نو ای زموږ پروردګاره ! د دوی شته او اسباب پوپنا کړې او زړونه يې سخت

کړې، څکه دوی ایمان نه راوړي تر څو دغه دردناك عذاب ونه ویني.

(لوی څښتن) وفرمایل : ستاسي دواړو دعا قبوله سوه، نو تاسي پر خپل هوډ ټینګ اوسئ او د ناپوهانو پر لار مه ځئ.

له دغو آیتونو څخه څرګندیږي چي د لوی څښتن لخوا حضرت موسیٰ ﷺ ته د هغه د دعا په جواب کي دا وویل سول چي فرعون هغه مهال ایمان راوړي چي عذاب په سترګو ووینې. کله چي فرعون په اوبو کي په ډوبېدو سو نو يې پر لوی څښتن باندي د ایمان راوړلو په هکله اقرار وکړ. خو د هغه دا کار د زړه له کومي نه وو، بلکي په درواغو وو. ښایي هغه دا اقرار د دې لپاره کړی وي چي ځان له ډوبېدو وژغوري.

له دې امله په دغو وروستیو شېبو کي لوی څښتن د هغه ایمان قبول نه کړ. دا هغه مهال وو چي فرعون او د هغه پوځ له عذابه نه سو ژغورل کېدلای.

|MZ™.υρ ©≅⎞6σ% |M⎠□|ℑτ© ❘□σ%υρ ζ ≈τ↔⎠9!#υ™ ∃
τΠ⎞θυ□⎠9∃∃σ⎤ ∩®⊇∪ τ⎦| ∉□⊕Υ⎠□⇓ϑ⎠9∃# ζ ∉B
❘ ψϑ∉9 □χθ™3τΓ∉9 ψ7∉Pψ□τ7∈/ ψ7□⊃δφυZ| P
ζ ∉ιB #Z□□∉ςξ. ♦β∈)υρ 4 Zπτ□#υ™ ψ7ξ□⎤=ψζ
∩®⊄∪ □χθ⎝=∉□≈τ ⌈σ9 ∃υZ∉Γ≈τ□#υ™ ❘ τ© ⊗♦∃♦Z9∃#
∃ [یونس :۹۱ - ۹۲]

ژباړه : (جواب ورکړل سو) اوس ایمان راوړې ! تر دې څه دمخه خو دې نافرماني کول او له ورانکارانو څخه وې ؟ اوس به نو موږ یوازې ستا جسم وژغورو څو تر تا وروسته ولسونو ته د عبرت نخښه سې. که څه هم زیاتره انسانان داسي دي چي زموږ نښانو ته پام نه کوي.

قرآن کریم موږ ته وایي چي فرعون او د هغه پوځ په خپل برخلیك اخته سو . څنګه چي فرعون او د هغه پوځیان د کفر او عناد [یونس :۹۰]، ګناه [القصص:۸]او سرکښۍ [القصص:۴۰] مرتکب سول او له دې څخه يې انکار کاوه چي لوی څښتن حاضر حضور دی [القصص:۳۹]، ځکه نو په سخت عذاب اخته سول او فرعون او د هغه ملاتړي يې د دوی له کورونو څخه و ایستل او پوپنا يې کړل.[القصص:۴۰] د دوی دغه برخلیك د دې خبري پایله وه چي دوی د لوی څښتن له نښانو څخه انکار وکړ او د لوی څښتن له عذابه بېرېدو ته يې څه پام ونه کړ. [الاعراف:۱۳۶] د فرعون د قوم تر هلاکت وروسته څه پېښ سول ؟ قرآن کریم په دې هکله داسي څرګندوي:

(#θ| P%ξ. □ || ∉%♥!∃# τΠ⎞θσ)⎠9∃# ∃υZ⎠Ου□ |ρρ&υρ ∃
∩∨⎞□Φ{∃# □Ξ⊆□≈τ±τB □χθ◊□ψ⎝ ❘®τΦ ⌈Υ| □
(∃πκ□∉⎤ ∃υZ⎠.τ□≈τ/ ©⊃Λ♥9∃# ∃ψγτ/⊂□≈τ ⌈τBυρ
4□ν?τ© 4©ο_ ⌈Υ⇓σ⎠9∃# □□∈ν/υ□ ◊Μψϑ∈=ξ. ❘Μ≤ϑσ?υρ
((#ρ| □ψ9|≠ ∃ψϑ∈/ □≅□∉™ℜυ□ ⌈□∈) ⎦©⊆_τ/
⇐χ⎞θτ©⎞□∉⎤ ⇓⌈υZ ⌈ℑτ□ □χ%ξ. ∃τB ∃τP⎞□♦Bψ□υρ

∩⊇⊂∠∪ □χθ™♥⊂□ |\τ□ (#θ| P∃□2 ∃τBυρ …| µ©B\θσ%υρ
﴾ [الاعراف : ۱۳۷]

ژباړه : او موږ هغه خلك چي كمزوري كړل سوي وه د هغې مځكې د ختيځ او لوېديځ وارثان وګرځول چي موږ له بركتونو څخه په بشپړه توګه ودانه كړې وه او د بني اسرايلو په هكله ستا د پروردګار نېكه ژمنه د هغو د صبر له امله بشپړه سوه . او د فرعون او د هغه د قوم هر هغه څه مو پوپنا كړل چي هغو ودانول او لوړول.

د ژباړن لخوا د پورتني بحث په هكله څه نوري څرګندوني :

د پورتني بحث په هكله د ځينو كتابونو څه نوري څرګندوني هم د پام وړ او ګټوري ګڼل كيږي ځكه يې نو نسبتاً اړين ټكي په لنډه توګه را اخلو:

1. د فرعون معنا :د فرعون د لفظ معنا ده **" د لمر د آلهې اولاد " پخوانيو مصريانو لمرته، چي خپل ستر خداى يې ګاڼه" رَغْ" ويل او فرعون دغه " رَغْ" ته منسوب وو. د مصريانو د عقيدې له مخې يو واكمن بايد د " رَغْ" جسماني مظهر او په مځكه كي د هغه استازى وي. له دې امله به د مصر هري پاچايي كورنۍ ځانونه "د لمر د آلهې اولادونه" بلل او هر واكمن چي به د واك پر ګدۍ كښېنستى د " فرعون" لقب به يې ځان ته غوره كاوه او د هيواد اوسېدونكي به يې په دې باوري كول چي زه ستاسي ستر خداى يم .**

2. دوه فرعونه :**وايي چي په قرآن كريم كي د حضرت موسىٰ** ﷺ **په كيسه كي څرګندوني د دوو فرعونو په هكله دي. يو هغه فرعون دى چي موسىٰ** ﷺ **يې په زمانه كي وزېږېدى او په كور كي يې لوى سو. بل هغه دى چي موسىٰ** ﷺ **د اسلام راوړلو بلنه او د اسرايلو د خلاصون غوښتنه ورته وړاندي كړه او بالاخره غرق سو. د اوسمهال د څېړونكو عام ميلان دادى چي لومړى فرعون دوهم رعمسيس (** Ramases II **)وو چي له ۱۲۳۵ تر ۱۲۹۲ق.م. يا له ۱۳۰۰تر۱۲۳۴ق.م.پوري واكمن وو. او دوهم فرعون** « منفته » يا « منفتاح » يا دوهم مرنفتاح (Merneptah II) نومى فرعون وو.

رعمسيس چي ډېر ضعيف سوى وو په خپل ژوند كي د خپلو يوسل وپنځوسو اولادونو څخه خپل ديارلسم زوى مرنفتاح په خپل واك كي شريك كړ او د هغه تر مړيني وروسته بشپړ واك ور ورسېد. دغه فرعون چي ډېر ظالم او سركښه وو له ۱۲۳۰ تر ۱۲۱۵ق.م. پوري واكمن وو. په تورات كي دي چي تر خروج (له تهبيس څخه د موسىٰ ﷺ او د هغه د قوم تر وتلو) دمخه د مصر پاچا ومړ . دا هماغه دوهم رعمسيس دى چي د مرنفتاح پلار وو. اما دا چي په تورات كي ليكلي دي چي موسىٰ ﷺ په ۱۲۵۰ع. كي وزېږېدى يا په ۱۲۷۲ع كال وفات سو دا د تحريف سوي تورات خبري دي، چي اعتبار نه لري. دغسي حسابونه د مصري، اسرايلي او عېسوي تاريخونو څخه په درسته توګه موندل ستونزمن كار دى.

3. **د مرنفتاح جسد :** د مرنفتاح موميايي سوى جسد تر نن مهال پوري د قاهرې په موزيم كي ساتل كيږي. په ۱۹۰۷ كي چي « سر ګرافتن اليټ

سمت » له دغه جسد څخه د مسالې پټې پرانیستلې نو د هغه پر جسد باندي د مالګي یو نښلول سوی ډول استر غوندي ومونډل سو، چي په تروو اوبو کي د هغه د ډوبېدو یوه څرګنده نخښه وه.

4. **هغه ځای چي د فرعون جسد پر غورځول سوی دی :** وایي هغه ځای چي لوی ښتن د دغه فرعون جسد له سمندر څخه د باندي د شګو پر سر وغور ځاوه، تر نن ورځي پوري د سینا د ټاپو وزمي په لوېدیزه غاړه کي موجود دی او « جبل فرعون » ورته وایي. هلته نژدې یوه چینه هم سته چي د سیمي اوسېدونکي یې « حمام فرعون » بولي. او وایي چي په دغه ځای کي د فرعون جسد پروت وو.

5. **د سینا ټاپو وزمه :** دغه ټاپو وزمه په مصر کي د آسیا او افریقا د سره نښتون په سیمه کي یوه ناوه ده. شمال ته یې د روم سمندرګی، لوېدیز ته یې د سویز کانال او د سویز خلیج، سهیل ته یې سور سمندرګی او سهیل ختیځ ته یې د عقبې خلیج واقع دي. په ختیز کي د سینا سره فلسطین (اسرایل) نښتي دي. (اطلس القرآن ۱۳۹مخ او نشانات ارض قرآن ۱۶۷مخ).

6. **د رامسیس فرعون مېرمن :** د دغه فرعون مېرمن آسیه نومېده چي د پلار نوم یې مزاحم وو. دا یوه نېکه او د ایمان څښتنه ښځه وه.

بېشکه چي د لوی ښتن هره ژمنه رښتیا ده. دغه خبري موږ ته را ښیي چي موږ باید له هغو څخه عبرت واخلو. له دې څخه موږ ته ډاډ ترلاسه کیږي چي په نړۍ کي د هر ظالم انجام دغه دی. هر څونه ظالمان چي راغلي دي بیرته له منځه تللي دي. لکه فرعونان، نمرودان، شدادان، بوجهلان او نور او نور. نن به مسلمانان د نړۍ د کفارو او خپلو مسلمانو ورونو تر ظلم لاندي وي، خو د ظالم پای به هرو مرو د فرعون غوندي وي.

سبایان او د عَرِم سېلاب

\N∈γ∉Ψσ3 ⌠ϒτB □∈⌋ :*τ7|ϒ∉9 τβ%ξ. |□σ)σ9 ⌡
(5A∃ψϑ∉♥υρ &⌋| ∉ϑτ□ τ© ∪β∃τΓ♦Ψψ_ (·πτ□#υ™
(#ρ©□™3 | ♥∃#υρ \N™3∈ν/υ□ ⊃−/□⊆η□ ∉B (#θ\=™.
∩⊇∈∪ √□θ◊□ξ⌊ ;>υ□υρ ·πτ6⊆η□σ⇔ ·οτ∃⌉#τ/ 4 …| μσ9
□≅/□ψ□ \N⊆κ\□ν=τ© ∃υZ⌉=ψ□\□ρ϶σ⌉ (#θ◊⊇τ□ | ©ρ϶σ⌉
\N⊆κ\□οK♦Zπγ↵2 N⇓γ≈οΨ/9≤□τ/υρ ∩Π⊂□ψ\/9∃#
9≅/Oρ&υρ 7⇑ |Hσ~ ≅≅◊2⌈& \□τA#υρσ□ ∪⌋| τΦ♦Zψ_
- ۱۵: سبا] ⌡ ∩⊇∉∪ 9≅□∈=σ% 9□ | □⊕□ ∉ιB &™ ⌠©ξ↔υρ
[۱۶

ژباړه : د سبایانو لپاره د دوی د اوسېدو په ځای کې (دلوی څښتن د قدرت)یوه نښانه وه. کوم چې د دوی د اوسېدو د ځای ښی او کیڼ لورو ته دوه بڼونه وه . (دغو نښانو ګواکي د حال په ژبه ویل چې ای د سبا اوسېدونکو !)د خپل پروردګار درکړل سوی رزق خورئ او د هغه شکر ادا کوئ. ښار خواپاکی دی او پر وردګار بخښونکی دی.

خو هغو مخ واړاوه نو موږ پر هغو باندي یو زورور سېلاب ور خوشي کړ. او د هغو د دوو بڼونو پرځای مو دوه نور بڼونه ورکړل چې په هغو کي ترخې، بدخونده میوې، د غزونو وني او څه د بېري وني وې.

د سبا د قوم مدنیت د سهیلي عربو له څلورو سترو مدنیتونو څخه وو. د دغو وګړو پېر له ۷۵۰ ـ ۱۰۰۰ ق.م. څخه تر ۵۵۰ ع.پوري وو. په دغه پېر کي تقریباً تر دوو پېړیو پوري ایرانیانو او عربو پر دوی بریدونه کول. د سبایانو د مدنیت د تاریخي دورې په هکله اختلاف دی. دوی د خپلي واکمنۍ د لاسوندونو او اسنادو ریکارډ له ۶۰۰ق.م. څخه پیل کړی دی. دغه لامل دی چې تر دې دمخه د دوی په هکله څه معلومات په لاس نه راځي.

د سبا د قوم په هکله ډېره پخوانۍ تاریخي حواله د آشوري (اسیریایي) پاچا دوهم سارګن (۷۲۲ ـ ۷۰۵ ق.م.) د کلنیو جنګي حالاتو تاریخ دی. سارګن به د محصول ورکوونکو لیست جوړاوه. په دغه لیست کي د سبا د پاچا یتِ امارہ (Yith'i-amara) یادونه هم سته. د سبایي مدنیت په هکله دغه تر ټولو پخوانی تاریخي سند دی چي موږ ته را رسېدلی دی. خو پر دغه ماخذ باندي پر تکیه سر ببره ویل کېدای سي چي د تاریخي لاسوندونو تر پیل ډېر دمخه، یعني لږ وزیات د ۷۰۰ ق.م. په پېر کي هم سبایان موجود وه. په دې توګه د سبا تاریخ ډېر لرغونی ګڼل کیږي. د اُر (Ur) د دولت د وروستي پاچا اردننار (Arad-Nannar) په ډېر لیکونو کي هم د ''سبم'' یا ''سابوم'' یادونه موندل

کیږي، کوم چي د سبا ملك ځني مراد دی (۳۹). چي که حقیقتاً له دې ځخه د سبا ملك مراد وي، نو د دې ملك تاریخ ۲۵۰۰ ق.م. ته نژدې کیږي.

د سبا په اړه تاریخي حوالې وایي چي دا هم د فونیقي (Phoenician) **قبایلو غوندي مدنیت وو. په تېره په تجارتي بوختیاوو کي یې ډېر ورته والی درلود.له دې امله دغو خلکو له شمالي عربو ځخه زیاتي تېري سوي لویي لاري جوړي کړي وې. ځنګه چي د سبایانو د سوداګرۍ مالونو د وړو راوړو لاري د شمالي عربو، د روم د سمندرګي، غزې او نورو ځخه تېرېدلې، نو اړتیا وه چي د دغي سیمي له پاچا دوهم سارګن ځخه اجازه واخلي او ځه محصول ورکړي. نو ځنګه چي سبایانو آشوري (اسیریایي) حکومت ته محصول ورکول پیل کړل، د دوی نوم هم په سرکاري اسنادو کي راغی.**

تاریخ سبایان د یوه مهذب ولس په توګه پېژني. د سبا د واکمنو په ډېرلیکونو کي وقف، وداني او داسي نور الفاظ ډېر استعمالیږي. (اووه ویشتم انځور).د دغو وګړو د ودانیو د هنر یوه بېلګه د مآرب بند (Ma'rib Dam) دی، چي د دوی فني مهارت پخپله ځرګندوي. (اته ویشتم انځور).

د دوی پوځي ځواك هم دغونه زیات او پیاوړی وو. تر ډېري اوږدې مودې پوري د دوی د مدنیت د پاته کېدو لامل هم د دوی پیاوړی پوځ وو.

د سبا پوځ په سیمه کي تر ټولو غښتلی ځواك وو. د دې پوځ په مټ دغي واکمنۍ د خپلي پراختیا غوښتني موخي پر مخ بېولې. د سبا حکومت د لرغوني قطبايي دولت (Qataban Stare) زیاتري سیمي نیولي وې. د افریقا د لویي وچي ځیني سیمي هم د دوی تر واك لاندي وې. په ۲۴ ق.م. کي سبایانو په لوېدیځ کي د جګړو په دوران کي د خپل مهال د ډېري پیاوړي واکمنۍ یعني روم، مصري والي مرکس ایلیس ګیلس (Marcus Aelius Gallus)ته ماته ورکړه. سبا د نوو پالیسیو د دودولو هیواد وو او چیري چي به د ځواك کارولو ته اړتیاوه هلته به یې ځواك کاراوه. د سبا هیواد د خپل پرمخ تللي مدنیت او پوځي ځواك په مټ په سیمه کي یو زبر ځواك ګرځېدلی وو.

د سبا د هیواد د زیات پیاوړي پوځ یادونه په قرآن کریم کي هم سوې ده. د سبایي پوځ د ستر بولندوی (اعلی قوماندان) الفاظ چي د خپلي ملکې سره د خبرو پر مهال یې کارولي د هغه اعتماد او پوځي ځواك ځرګندوي :

;o♣θ\% (#θ™9϶ρ⌈& ⇓ ⅂τωY (#θ™9∃σ% ﴿
⊕7╯□σ9∈) ©□╯BΦ{∃#υρ 7□□⊭□ξ♥ <♦ ⅂϶τ/ (#θ™9϶ρ⌈&υρ
[النمل :۳۳] ﴾ ∩⊂⊂∪ τ⅃| ⊂□©B ⅂϶σ? #σ□∃τB □⊂□⇑◊P∃∃σ⅂

ژباړه : هغو وویل موږ ډېر زورور او جګړه مار یو ، نو ر نو ستا خوښه ده هر حکم چي ته کوې پر هغه غور وکړه.

د سبا هیواد پلازمېنه مآرب د خپل جغرافیوي اهمیت له امله ډېره شتمنه سیمه وه. پلازمېنه "اجنانه "سیند ته ډېره نژدې وه. د جبل برق یا جبل بلق په نوم اُرشو کومه چي سیند ځني تېرېدی د اوبو د بند لپاره ډېره موزونه وه. سبایانو د خپل مدنیت د رامنځته کېدو په لومړنیو مهالونو کي دلته یو ډېر مهم بند ودان کړ او له هغه ځخه یې د ځکو په اوبولو کي کار واخیست. په دې توګه

دوی ته ډېر زيات سوکاله ژوند ور په برخه سو. مآرب په دې ډېر کي له ډېرو پر مخ تللو ښارونو څخه ګڼل کېدی. يوناني مورخ پلايني (Pliny) چي دغه سيمه ليدلې ده د دغه ښار د سمسورتياو او ودانۍ ډېري ستايني کوي (۴۰).

د مآرب د بند جګوالی (۱۶) متره، پلنوالی (۶۰) متره او اوږدوالی (۶۲۰) متره وو. د تر لاسه سوو معلوماتو له مخي له دغه بند څخه ټوله (۹۶۰۰) هکتاره مځکه اوبېدل چي (۵۳۰۰) هکتاره يې په سهيلي ډګرونو او نوره يې په شمالي ډګرونو کي وه. د سبا په زياترو ډېرليکونو کي د دغو ځايونو يادونه په "مآرب او دوو ډګرونو" سره کېږي (۴۱). قرآن حکيم "ښی او کيڼ دوه بڼونه" يادوي او دغو دوو ډګرونو او په هغو کي د انګورو موجودو بڼونو ته اشاره کوي.

د دغه بند او اوبولګولو د نظام له امله دغه سيمه د خپل زيات حاصل او مېوې ورکولو په سبب په ټول يمن کي مشهوره سوه. فرانسوي څېړونکي جې هالوې (J. Holevy) او اتريشي څېړونکي ګلازر (Glaser) د تاريخي شواهدو له مخي جوته کړې ده چي د مآرب بند له ډېر پخوا څخه موجود وو. د حِمْيَري ژبي په اکثرو ليکلو سوو لاسوندونو او سندونو کي هم د دې خبرو يادونه سته.

په پنځمه او شپږمه عېسوي پېړۍ کي دغه بند څو ټپاله ترميم سو. خو د دې سره سره دغه بند په ۵۴۲ ع.کال وران سو. **دغه ورانې د عرم د هغه ستر سېلاب پايله وه چي په قرآن کريم کي يې هم د هغه يادونه کړې ده. د انګورو بڼونه، حاصل ورکوونکي ډګرونه چي سباپانو په سوونو کلونه کرل په بشپړه توګه پوپنا سول. د بند تر ورانۍ وروسته د سباپانو د زوال ژورتيا خپلو وروستيو پوړيو ته ورسېده او د بند د ورانۍ سره سم د هغو د هيواد وروستی برخليك هم راورسېد.**

د سبا پر هيواد باندي د عَرِم راتلونکی سېلاب :

که موږ د پورته يادو سوو تاريخي موادو په رڼا کي قرآن کريم مطالعه کړو، نو موږ ته د دغو دوو په منځ کي اريانوونکی يوشانته والی څرګندېږي. د لرغونو آثارو موندني او تاريخي مواد دواړه د قرآني بيان تصديق کوي. د قرآني آيتونو سره سم د سبا د هيواد هغه وګړي چي د انبياوو ⏮ بلنو ته يې پام نه اړاوه او پر خپله سرکښي يې ټينګار کاوه د ببروونکي سېلاب شومه سول. د دغه سېلاب يادونه قرآن کريم داسي کوي :

⟩N∈γ∉Ψσ3 ⎧ϒτB □∈⌋ :*τ7|ϒ∉9 τβ%ξ. ⎪□σ)σ9 ⟬
(5A∃ψϑ∉♥υρ &⌋⎤∉ϑτ□ τ© ∪β∃τΓ♦Ψψ_ (·πτ□#υ™
(#ρ©□™3 ⎪♥∃#υρ ⟩N™3∈ν/υ□ ⊃−⎠□⊆η□ ∉B (#θ⎝=™.
∩⊇∈∪ √□θ◊□ξ⎩ ;>υ□υρ ·πτ6⊆η□σ⇔ ·οτ∃⎤#τ/ 4 …⎢⎢μσ9
□≅⎠□ψ□ ⟩N⊆κ⟩□ν=τ© ∃υZ⎤=ψ□⟩□ρ϶σ⎤ (#θ◊⊇τ□ ⎪©ρ϶σ⎤
⟩N⊆κ⟩□οK♦Zπγ↵2 N⇓γ≈οΨ⎠9≤□τ/υρ ∩Π⊂□ψ⎝⎠9∃#
9≅⎠Oρ&υρ 7⇑ ⎪Hσ~ ≅≅◊2⎡& ⟩□τA#υρσ□ ∪⌋⎤⎤ τΦ♦Zψ_
ψ7∉9≡σ□ ∩⊇∉∪ 9≅□∈=σ% 9□ ⎪□⊕□ ∉ιB &™ ⎧©ξ↔υρ

⎱□⊂□≈πγ⎡Y ⎞≅ψδυρ ((#ρ©□ξ□ξ. ∃ψϑ∈/ N⇓γ≈οΨ |□τ□ψ_
(□ω∈ #∃9⎠3σ□◊θ□υ ∪∠⊇∩) [سبا :۱۵ - ۱۷]

ژباړه : د سبايانو لپاره د دوی د اوسېدو په ځای کي (دلوی ځښتن د قدرت)يوه نښانه وه. کوم چي د دوی د اوسېدو د ځای ښی او کيڼ لورو ته دوه بڼونه وه . (دغو نښانو ګواکي د حال په ژبه ويل چي ای د سبا اوسېدونکو !)د خپل پروردګار درکړل سوی رزق خورئ او د هغه شکر ادا کوئ. ښار خواپاکی دی او پر وردګار بخښونکی دی.

خو هغو مخ واړاوه نو موږ پر هغو باندي يو زورور سېلاب ور خوشي کړ. او د هغو د دوو بڼونو پرځای مو دوه نور بڼونه ورکړل چي په هغو کي ترخې، بدخونده ميوې، د غزونو وني او څه د بېري وني وې. دا موږ هغو ته د هغو د ناشکرۍ بدل ورکړ او موږ له ناشکرو وګړو پرته بل چاته دغسي سزا نه ورکوو.

لکه چي له دغو آيتونو څخه څرګندېږي سبا په ښکلا کي او له ميوو څخه له ډکو بڼونو او حاصل ورکوونکو مځکو له پلوه په ټوله سيمه کي ساری نه درلود. څنګه چي دغه هيواد پر لويه تجارتي لار پروت وو له دې امله يې د اوسېدونکو د ژوند کچه ډېره لوړه وه او په خپل مهال کي ډېر ښايسته ښار وو.

د سبا د هيواد حالات له دې امله دغسي ښه وه چي د دغه ځای اوسېدونکو ته "لوی څښتن د هغه د روزۍ خوړلو او د هغه ستر ذات د اطاعت کولو" په هکله درس ورکړی وو. خو دوی دغسي ونه کړای سول. هغو داسي لار غوره کړه چي دوی يې له ښه حاله بې برخي کړه. دوی داسي ګڼل چي دا ټوله هوسايي او خوشالي د دوی د فن او هنر نتيجه ده. دوی د شکر کښېنلو پر ځای سرکښي وکړه او د آيت په الفاظو له لويه څښتنه ليري سول. څنګه چي دغه ټولي ښېګڼي دوی له خپله ټوله ګڼلې، ځکه نو ټولي ځني واخيستلي سوې او د دوی د ژوند هره هوسايي د عرم سېلاب اوبو يووړه. (نهه ويشتم انځور).

قرآن کريم د سباوالو سزا سيل العرم ګڼلی دی کوم چي معنا يې ده د عرم سېلاب. عِرم بند ته وايي. ګواکي له سيل العرم څخه مراد هغه سېلاب دی چي د اوبو د بند له ورانېدو څخه رامنځته سوی وي. مسلمانو مفسرينو د سيل عرم دغه قرآني اصطلاح او د هغه مهال او ځای تشريح کړې دی. مولانا مودودي ☤ په خپل تفسير کي ليکلي دي:

" په سيل العرم کي استعمال سوی لفظ (عرم) د سهيلي عربو د ژبي له (عرمن) څخه راوتلی دی چي معنا يې بند دی. په يمن کي د تر سره سوو کيندنو په پايله کي چي کوم آثار تر لاسه سوي دي په هغو کي دغه لفظ په دغه معنا ډېر کارول سوی دی. د بېلګې په توګه د يمن د حبشي پاچا ابرهه د حکمونو په ډېر ليکونو کي چي په ۵۴۲ يا ۵۴۳ ع. کال يې د مآرب په ستر ديوال کي ايښې وه ليکلي دي، دغه لفظ د بند په معنا څو واره کارول سوی دی. ځکه نو له سيل عرم څخه موخه هغه سېلاب دی چي د بند له ورانۍ څخه راوزي. د قرآن کريم دغه ارشاد چي : ﴿ او د هغو د دوو بڼونو پرځای

مو دوه نور بڼونه ورکړل چې په هغو کې ترخې، بدخونده میوې، د غزونو ونې او څه د بېرې ونې وې﴾ [سبا : ۱۶] همدغه انځور په ګوته کوي. یعنې تر سېلاب وروسته ټول ملك د ډوبېدو له امله وران سو. هغه ولې او د غرونو په منځ کې د اوبو لګولو د نظام دېوالونه چې سبایانو جوړ کړي وه ټول د سېلاب په سبب پوپنا سول. په پایله کې هغه سیمه چې تر سېلاب دمخه سمسور بڼونه وه ځنګل وګرځېده او هلته له اغزنو ونو او څو د بېر ونو پرته نور هیڅ نه وه پاته" (۴۲).

(په دې هکله د قرآن کریم له۱۵ تر ۲۱ آیتونو پوري د پښتو تفهیم القرآن په اړوندو حاشیو کې د دغه کتاب په۴/ ۳۰۸ ـ ۳۲۱مخونو کې هم ښه رڼا اچول سوې ده. ژباړن).

عېسوی لرغونپوه ورنر کیلر (Werner Keller) په خپل اثر کې چې نوم یې دی "سپېڅلی کتاب حق دی"پر دې خبره اعتراف کړی دی چې د عرم د سېلاب پېښه لکه څنګه چې قرآن بیان کړې ده، هغسې پېښه سوې ده او لرغوني آثار د بند او د هغه د ورانۍ نخښې په قرآن کریم کې بیان سوي واقعات تصدیقوي (۴۳).

د عرم د سېلاب تر ورانۍ وروسته دغه ټوله سیمه په بېدیا بدله سوه. د کرني د مځکو په وجاړېدو سره سبایان د ګټې وټې څخه بې برخې سول. هغه وګړې چې د لوی ځښتن د دین له منلو څخه یې ډده کړې وه او پر خپله ګمراهې ټینګ ولاړ وه پای په عذاب اخته سول. تر دې ورانۍ وروسته سبایان خواره واره سول. مکې او شام ته د دغه ځای د شمالي عربو په کډه کېدو سره د ښار ټول کورونه وران سول (۴۴).

څنګه چې دغه پېښه د لرغوني او نوي عهدنامې تر ترتیبېدو وروسته رامنځته سوه، ځکه نو په هغو کې د هغې په اړه کومه یادونه نه ده سوې. د مآرب ښار چې یو مهال د یوه پیاوړي هیواد مرکز وو اوس یوه ورانه بېدیاده. دغه ښار د الٰهي بلنې نه منونکو ته د عبرت ځای دی.

په سورة الکهف کې د یوه بڼ د دوو ځښتنانو پېښه بیان سوې ده. له دغو څخه یو د سبایانو غوندي د یوه ډېر حاصل ورکوونکي بڼ ځښتن دی، خو دی هم د هغو غوندي له لوي ځښتن څخه د لیري کېدو په تېروتنه اخته سوی دی. ده ګڼل چې د ده خوښې او خوشالي د هغه د پوهې، علم او هنر ثمره ده او په هغو کې د لوی ځښتن ورکړه او عطا څه دخل نه لري.

∪⌋⌈ ν=©_♣□ ΩξσΩ♦B M⌈ λμ; 〉Υ∈□ ❘∇∃#υρ *﴿
❘ ≠B ∪⌋⌈ τΦ♦Zψ_ ∃ψϑ∉δ∉□τνΛ{ ∃υZ⌉=ψ⎝ψ_
9≅ ⌊□υZ∈/ %μ□◊□≈οΨ⌡□ξ□ψμυρ 5=≈υZ ❘©ρ&
∃τΓ⌉=∉. ∩⊂⊄∪ %Ψ⎠□ψ□ ∃ψϑΣκσ] ⌊□τ/ ∃υZ⌉=ψ⎝ψ_υρ
⌠Οσ9υρ ❘Μσ?#υ™∃ψγν=™.⌈& ∪⌋⌈ τΦ♦Zψφ⌡9∃#
∃τΡ⎞□⁄φσ⌉υρ 4 ∃.∴↔⌡□ξ♥ ❘μ ⌊Z∉ιB Ο∈= ❘◊σ?
…⌊ μσ9 □χ%ξ.υρ ∩⊂⊂∪ #.∴□πκτΞ ∃ψϑ⇓γν=≈ν=⊕ζ
υθ⎝δυρ —∉μ∈7⊕σ≈⌊ℑ∉9 τΑ∃σ)σ⌉ √□ψϑρΟ
Ζω∃τΒ ψ7Ζ∉Β ❘□σΨ⌡.ρ& Ο∃τΡρ& □…⌊ ν®□⊆ρ∃πτ™□

…⌡μτΓ♦Ψψ_ □≅ψζψ□υρ ∩⊂⊆∪ #∴.□ξ□τP □□τ©ρ&υρ
□ ◊⇓ρ& !∃τB τA∃σ%—∉μ⊕ϒ⁄□υZ∉φ9 √N∉9∃σ⇓ υθ⎝δυρ
!∃τBυρ ∩⊂∈∪ #Ψ□τ/ρ& □—⊆ν⊃□≈ψδ ψ□□∈6σ? βρ&
⌋∪⌡ σ9υρ Zπψϑ⊆←!∃σ% σπτ©∃ϒϒ9∃# □ ◊⇓ρ&
#Z□⎞□ψζ ♦βψ□⊃ ς{ □∈ν1υ□ 4□ν<∈) □N□∉□□□
…⌡μσ9 τA∃σ% ∩⊂∉∪ ∃Ψ6ν=σ)Z©B ∃ψγ⎢Ψ∉ιB
⎢N⎞□ξ□ξ.ρ& □…⌡ν®□⊆ρ∃πτ™□ υθ⎝δυρ …⌡μ⎢7∉μ∃⎢≠
∉B ♣N⎝O 5>#τ□⎝? ∉B ψ7σ)ν=ψζ □∉%♥!∃∃∈/
∩⊂∠∪ Ωξ©_υ□ ψ71♣θψ□ ♣N⎝O 7πξ□⌡⇐□P
◊8∈□⌡°⌈& Iωυρ □∈ν1υ□ ♠!∃# υθ⎝δ O∃♦Ψ⊕3≈♥9
⎢M⎤=ψζψ□ ⁄□∈) Iω⎞θσ9υρ ∩⊂∇∪ #Ψ□τνρ& ⌡□∈ν1τ□∈/
□ω∈) νο♣θ⎝% □ω ♠!∃# υ™!∃ξ♥ ∃τB ⎢M⎤=⎝% ψ7τΦ♦Zψ_
Zω∃τB ψ7Z∉B ♦≅σ%ρ& O∃τPρ& ∪βτ□σ? β∈) 4↔!∃∃∈/
∪⌋ψ⎤ ∉? ⎢σ©□ βρ& ⌡□∈ν1υ□ 4©⎢⁄ψ⎝σ⎤∩⊂®∪#ς∃σ!υρυρ
∃πκ⎞□ν=τ⎛ □≅⊕□⎞□©□υρ ψ7∉Φ♦Zψ_ ∉ιB #Z□⎞□ψζ
ψξ∈6⎡ℑ⎢Φσ⎤ ∉™!∃ψϑϒϒ9∃# ζ ∉ιB ∃ZP∃τ7⎡ϒ©μ
ψξ∈6⎡ℑ©□ ⎢ρρ& ∩⊆⊃∪ ∃÷)σ9ψ□ #Ψ□□∉⎝⎢≠
…⌡μσ9 ψ⎡□∉⇐τΓ⎡ϒν≅ ν=σ⎤ #Ψ□⎞θξ⎝ ∃ψδ™τ!∃τB
—⊆ν⊂□ψϑσΩ∈/ ξ⇑□∉μ⌈&υρ ∩⊆⊇∪ ∃Ψ6ν=σ⇔
!∃τB 4□ν?τ© ∉μ⁄□⁄□ξ. ⇐=∉κ=σ)©□ ψξτ7⎢≠ρ∋σ⎤
4□ν?τ© ⎝πτ□⊆ρ%σ{ }□⊃δυρ ∃πκ□∉⎤ τ,ξ□Pρ&
⎡Oσ9 ©⊆_τΦ⁄□ν=≈τ□ ©Aθ◊)τ□υρ ∃πκ⊕↑ρ©□©©
™3σ? ⎞Nσ9υρ ∩⊆⊄∪ #Ψ□τνρ& ⌡□∈ν1τ□∈/ ⌡8∈□⌡°⌈&
↔!∃# ∪βρ⇓□ ∉B …⌡μτPρ⎢□⇑∩Zτ□ ·πτ⁄∉⎤ …©&♥!
ψ7∉9∃υZ⎝δ ∩⊆⊂∪ #•□⊕∩τΦZ©B τβ%ξ. ∃τBυρ
∃∴/#υθρO ·□⎞□ψζ υθ⎝δ 4 ∪δ,πτ⁄:∃# ←! ⎝πυ□≈σ9υθ⁄9∃#
⎝□⎞□ψζυρ ©©⎛6⁄Ψ∃ ∪⊆⊆∩ ﴿ [الكهف : ۳۲ - ۴۴]

ژباړه : او دوی ته د دوو تنو مثال بيان کړه چې له هغو څخه يوه ته موږ د انګورو دوه بڼونه ور کړل ، د هغو شاوخوا مو د خرماوو د ونو قطار جوړ کړ او د هغو په منځ کي مو د کرنې کرونده پيدا کړه.

دواړه بڼونه ښه ښېرازه او سمسور سول. په مېوه نيولو کي يې هيڅ لږوالی نه وو . د دغو بڼونو په منځ کي مو واله وبهول. لنډه دا چي هغه مېوې او غلې در لودې. يوه ورځ هغه په خبرو خبرو کي خپل ملګري ته وويل چي زه تر تا ډېر شتمن يم او د سړو له پلوه هم تر تا ډېر غښتلی او د عزت څښتن يم. بيا هغه خپل بڼ ته ننووت په داسي حال کي چي پر ځان يې ظلم کاوه ويې ويل: زما زړه ته نه لوېږي چي دغه شتمني به يو وخت پو پنا سي او نه به وي، او زما باور نه راځي چي د قيامت ورځ به کله راسي او که بيا هم کله زما د

پروردګار لوري ته ور ګرځېدم، نو بیا به هم هرومرو تر دې ډېر ښه ځای وموموم. د هغه ملګري په دې خبرو اترو کې هغه ته وويل: آيا ته له هغه (لوی څښتن) څخه منکر کېږې چې ته يې له خاوري او بيا له نطفې څخه پيدا کړې او بيايې يو بشپړ سړی جوړ کړې ؟ خو زما رب هماغه لوی څښتن دی او زه د خپل څښتن سره هيڅوك نه شريکوم. او کله چې ته خپل بڼ ته ننوتلې نو په هغه وخت کې ستا تر خوله دا ولي را ونه وتل چې :﴿ ∃τB ♥∃ξ!™υ #∃!♠ ω□ %(\θ♣ον (∈ω□/ ∈∃∃!↔ 4﴾ ؟ يعني: څه چې لوی څښتن وغواړي هغه به وسي، د لوی څښتن له ملاتړه پرته زما او د بل چا هيڅ وس نسته. که ته ما په شتو او اولاد تر ځان کښته وينې نو څه عجبه نه ده چې زما رب ماته ستا تر بڼ ډېر ښه بڼ راکړي. او ستا پر بڼ باندي له آسمانه کوم تندر ولېږي او هغه سپېره ډاګ جوړ سي. يا د هغه اوبه په مځکه ننوزي او بيا ته هغه په هيڅ ګون را ونه ايستلای سې.

پای د هغه ټوله مېوه پوپنا سوه او په دا سبا هغه د هغو د روزلو پر لګښت باندي خپل دواړه لاسونه له حسرته مروړل په داسي حال کي چې دغه بڼ د هغه پر مناګانو را پرېوتی وو، او ويل يې : کاشکي ما د خپل پروردګار سره څوك شريك نه وای ګڼلی،

د ده په ملاتړ هيڅ ډلي ور ونه ډانګل چې له لويه څښتنه يې وژغوري او نه هغه د دغه آفت مخه ونيولای سول. له دې څخه جوته سوه چې ټول واك د لوی څښتن سره دی. د هغه پېرزوينه ډېره غوره او بدله يې ډېره ښه ده.

لکه چې له دغو آيتونو څخه ځرګنديږي د بڼ د خاوند تېروتنه د لوی څښتن له وجود څخه انکار نه وو، بلکي هغه د دې تېروتني ښکار سوی وو چې که بالفرض قيامت سي او دی د خدای حضور ته وړاندي سي، نو دی به تر دې په ښو ښونو ورکولو سره ونازوي. ګواکي دنيوي هوسايي او خوښي مازي د ده د خپلو هلو ځلو ثمره وه.

په حقيقت کي شرك في التوحيد دغه دی چې انسان هر هغه څه چې د لوی څښتن سره ښايي، هغه غير الله، يعني له لويه څښتنه پرته بل چا ته منسوب کړي او د خدای له غضبه دونه بې خبره سي چې وګڼي ده ته هغه لوړ او ځاني مقام ورکړل سوی دی چې په هر حال کي به دی د لوی څښتن له ملاتړ څخه برخمن وي.

څنګه چې سبايان د دغي تېروتني ښکار سول، ځکه نو دغه سزا ورته ورکول سوه، يعني د دوی ټول شته او ملکونه پوپنا سول. څو دوی او نړيوال وپوهيږي چې دوی په خپله في نفسه د کوم واك او اختيار څښتنان نه دي، بلکي دا واك او ځواك دوی ته ورکړل سوی دی.

د ژباړن لخوا څه نوري ځرګندوني :

1. سبا : سبا د ډېر پخواني مدنيت لرونکې واکمني وه چې په يمن کي رامنځته سوه او له ۹۵۰ څخه تر ۱۱۵ ق. م. پوري يې دوام وکړ او پلاز مېنه يې د مآرب ښار وو. وروسته هلته د حميريانو واکمني ټينګه سوه.

وايي چي دوی هم د سبا له قوم څخه وه. دغه حميري حکومت د حبشيانو په شخړو اخته سو بيا يې د ايرانيانو سره جنګ سو او په پايله کي له منځه ولاړ.

2. مآرب : د مآرب معنا ده ډېري اوبه. دغه ښار ته نژدې په يوه مانده کي زياتي سېلابي اوبه راتلې، ځکه يې نو هلته مشهور بند جوړ کړ . د دغه بند له اوبو څخه سبايانو هم د چيښلو اوبه تر لاسه کولې او هم يې خپل درې سوه مربع ميله بڼونه او ځمکي په اوبولې. پر دې سر بېره سبايانو د ځينو چينو او

د اوربښتونو د اوبو څخه د ګټي اخيستني لپاره څه د پاسه سل نور کوچني بندونه هم جوړ کړي وه، چي په دې توګه يې ټول هيواد په سمسور او ودان سوی وو. د مآرب د نامتو بند اوږدوالی (۱۸۰۰) پټه وو او جګوالی يې (۴۲) پټو ته رسېدی

3. عَرِم : د عَرِم معنا ده کلك او پياوړی. ځيني وايي چي د هغه مانده نوم عَرِم دی چي دغه بند يې پر جوړ کړی وو. د مآرب د بند په ورانېدو سره د عَرِم دسېل پېښه د اسلام تر لمر ختو تقريباً څلور سوه کاله دمخه رامنځته سوه.

4. کله چي د مآرب بند وران سو او له امله يې ستره وراني او خواري رامنځته سوه نو د دغه ځای زياتره اوسېدونکي پر هره خوا خپاره سول؛ ځيني شام، ځيني عراق، ځيني حجاز او ځيني د يمن نورو سيمو ته کډه سول. پر دې سربېره کله چي د سبا پر قوم لوی څښتن په قهر سو، نو روميانو مصر او شام ونيول او له دې امله د سبايانو د سودا ګری د وچي لاري، کاروان سرايونه او ودانۍ، کومي چي ډېري خوندي او په امن کي وې او د دوی د پرمختك له وسايلو څخه بلل کېدې، وراني ويجاړي سوې او په بحري لارو بدلي سوې چي دې چاري هم د سبايانو د واکمنۍ په له منځه تلو کي ستر اغېز وښندی او د هغو دغسي واك، عيش، بدمستي او له خدايه ليري والی د راتلونکو ولسونو د عبرت لپاره په يوه کيسه جوړه سوه.

5. د مآرب نوی بند : اوس د پخواني مآرب بند څخه لس کېلو متره ليري نوی بند جوړ سوی دی. د دغه بند د بنسټ ډبره د يمن ولسمشر علي عبدالله صالح او شيخ زايد بن سلطان آل نهيان د ۱۹۸۶ ع.کال د اکتوبر په مياشت کي کېښېښوول او بيا دغه بند د ۱۹۸۷ ع. کال په ستمبر کي پرانيستل سو. د دغه بند تهداب (۵۴) متره ژور کيندل سوی دی او ټوله اُرشو يې (۲۴) مربع کېلو متره ده. (دپرشم انځور).

د يادولو وړ ده چي د مآرب پخواني بند د يمن د شمالي او سهيلي برخو د غرونو اوبه بندولې، خو اوسنی بند يوازي د سهيلي يمن د غرونو اوبه بندوي.

اتم باب

حضرت سليمان ▲ او د سبا مِلکه

∃≤ϑν=σ⌉ (ψψ |□′∩9∃# □⊆?™ζ |□∃# ∃ολμ; □≅□∉% ∤
τ© |Mξ□τ±ξ.υρ Zπ∕φ™9 |μ |Γτ6⊕ϒψμ |μ∕?ρ&υ□
·□♣□ψϑ□B ©ψ |□|ℵ ...| μ↓P∈) τA∃σ% 4 ∃ψγ∕□σ%∃ψ□
□∈οT∈) ⊕_Yυ□ |Mσ9∃σ% 3 τ□□⊆□#υθσ% ∉ιB
ψ⌈τB ◊M |ϑν= ⌈□ρ&υρ ©⊕∕∕□τP ◊M |ϑν=σ⇓
[النمل ∤ ∩⊆⊆∪ τ⌉| ∉ϑν=≈ψ∖∕9∃# ⊃β>υ□ ←! ζ ≈ψϑ∕□ν=⇓□
[۴۴:

ژباړه : هغې ته وويل سول چي د دېوان خاص ماڼۍ ته ننوزه. هغې چي د ماڼۍ فرش ته وکتل نو ګومان يې وکړ چي دا د اوبو حوض دی او د ورګډېدو لپاره يې پايڅې را پورته کړې. سليمان ورته وويل دا له ښيښې څخه جوړه سوې ماڼۍ ده. هغې وويل: ای زما ربه ما پر خپل ځان ظلم کړی وو. زه اوس د لوی ښتن په وړاندي چي رب العالمين دی د سليمان سره يو ځای مسلمانه سوم .

په سهيلي يمن کي د سبا د هيواد په هکله د موجودو تاريخي لاسوندونو او سندونو له مطالعې څخه د حضرت سليمان ؑ او د سبا د ملِکې د ليدو کتو تفصيلات په ډاګه سوي دي. د اړوندو کنډوالو له ليدو څخه څرګندېږي چي له ۱۰۰۰ څخه تر ۹۵۰ ق.م. په منځ کي په دغه سيمه کي د يوې ملکې د شتون او د شمال په لور يروشلم (بيت المقدس) ته د هغې د سفر په هکله شواهد سته. د قران کريم د النمل په سوره کي د دغو دوو واکمنو د اړيکو او د هغو د واکمنيو او هيوادونو د اقتصادي او سياسي حالاتو په هکله هم په تفصيل سره څرګندوني سوي دي. د سبا د ملکې په هکله چي د النمل په سوره کي څرکندوني سوي دي، د هُدهُد له هغو څرکندونو څخه پيلېږي چي د حضرت سليمان ؑ د پوځ د يوه غړي په توګه يې د هغه په مخ کي بيانوي:

◊M⇐ψμρ& τA∃σ)σ⌉ 7□□∉∖τ/ υ□∖□ξ⌊ ψ]σ3ψϑσ⌉ ∤
∞*τ7ψ□ ∉B □□|Γ∕⊕_υρ —∉μ∈/ 〉⇑∉τ⌈B ∖Nσ9 ∃ψϑ∈/
Zορ&τ□∕B∃# □N□ψ υρ □∈οT∈) ∩⊄⊄∪ A⌋|⊃)τ□ :*τ6τ⊥∈/
&™ ⌈©ξ↔_∪ε≅◊2 ∉B |Mυ□∉?ρ⌈&υρ ∖N⇓γ◊6∈= |ϑσ?
∃ψγ□?□ψ_υρ ∩⊄⊂∪ ®O□∉◊τ© ⌊÷∖□τ© ∃ολμ;υρ
∪βρ⇓□ ∉B ⊗♣ |ϑ∕±=∉9 τβρ⇓□◊φ ⌈ϒο□ ∃ψγτB∖θσ%υρ
⇓ ≈σ⇐∕□∕±9∃# ©N⇓γσ9 ζ ↑□ψ□υρ ↔!∃#
∪≅□∈6ϒϒ9∃# ∩ τ© ∖N∖δ≤□|ℑσ⌉ ∖N⇓γν=≈ψϑ |©ρ&
←! (#ρ⇓□◊φ ⌈ϒο□ □ωρ& ∩⊄⊆∪ τβρ⇓□τΓ |γτ□ □ω |M⇓γσ⌉
□∈⌋ υ™ ⌈=ψ□∕9∃# ⇓λ⊂□∕□™□ □∉%♥!∃#
∃τB ⇒Oν= |∖τ□υρ ∩∨∖□Φ{∃#υρ ∉N≡υθ≈ψϑϒϒ9∃#
τμ≈σ9∈) Iω ♠!∃# ∩⊄∈∪ τβθ©Z∈= |∖∖? ∃τBυρ τβθ◊□∕□⌈B

* ∩⊄∉∪) ⊃Ο□∉◊ψ⁄9∃# ⊗÷⁄□ψ⁄9∃# □>υ□ υθ⁄δ □ω∈)
ζ ∉Β |ΜΨ™. |Πρ& |Μ⁄%ψ□|≠ρ& ©□⇑◊ΖοΨψ□ τΑ∃σ%
#∃9⁄3σ≈□⊃/∈ ⌉τ ∪∠⊄∩ ﴾ [النمل : ٢٢ - ٢٧]

ژباړه : بیا څه مهال وروسته هغه(هُدهُد) راغی او ویې ویل: ما ته هغه خبره معلومه سوې ده چي تاته نه ده معلومه. او ما د سبا په هکله رشتینی خبر درته راوړی دی.

ما یوه ښځه ولیدل چي پر دوی واك چلوي. هغې ته هر راز وسایل ور کول سوي دي او یو ستر تخت یې درلود.

ما ولیدل چي دې او د دې ولس له لوی څښتن پرته لمر ته سجدې کولې. (یودپرشم انځور) او شیطان دوی ته د دوی اعمال ښکلي ایسولي دي او دوی یې له لاري اړولي دي. له دې امله هغو سمه لار نه ده موندلې څو لوی څښتن ته سجدې وکړي کوم چي د آسمانونو او مځکي پټ شیان را سر بېره کوي او څه چي تاسي پټوئ یا یې ښکاره کوئ په ټولو پوهېږي.

لوی څښتن رشتیانی معبود دی. له هغه پرته بل څوك د عبادت وړ نه دی، هغه د ستر عرش خاوند دی.

(سلیمان ﷺ)وویل :ښه دی موږ به وګورو چي تا رشتیا ویلي دي که له دروغجنو څخه یې.

د هُدهُد دغه خبري چي سلیمان ﷺ واورېدلې نو یې هغه ته دغه حکم وکړ :

|µ⊃)⁄9ρ∋σ⌉ #ξ□≈ψδ ©⊃<≈τΦ⊕3∈ν/ =ψδ⁄□∃# ﴿
#σ□∃τΒ ⁄□⇑◊Ρ∃∃σ⌉ ⁄ΝΣκ |]τ© ⁄Αυθσ? ♣Ν⁄Ο ⁄Ν⊆κ⁄□σ9∈)
[النمل :٢٨] ﴾ ∩⊄∇∪ τβθ©⁄⊕_⁄□τ□

ژباړه : زما دغه لیك یوسه او هغو خلكو ته یې وروغورځوه، بیا له هغو څخه ګوښه سه او وګوره چي هغوی څه غبرګون ښیي.

دا چي د سبا د ملكې لخوا د لیك د تر لاسه کولو وروسته څه پېښي وسوې قرآن کریم یې داسي بیانوي:

⌡□∈οΤ∈) (#◊σν=ψϑ⁄9∃# ∃πκ□□ρ∋↓≈τ□ |Μσ9∃σ% ﴿
∉Β ...|µ↓Ρ∈) ∩⊄®∪ ⁄Λθ⊂□ξ. ®=≈τΓ∉. ∞□ν<∈) υ□⊕+⁄9⌈&
∩ ≈ψϑ|µ♣□9∃# ↔!∃# ⊃Ο ⌈ϒ∈0 ...|µ↓Ρ∈)υρ ζ ≈ψϑ⁄□ν=⇓□
□∈Τθ⁄?⌉&υρ ∞□ν?τ© (#θ⁄=|σ? □ωρ& ∩⊂⊃∪ ⊃Ο□∉µ♣□9∃#
∃πκ□□ρ∋↓≈τ□ |Μσ9∃σ% ∩⊂⊇∪ τ⌋ ∉ϑ∈= ⌈ϒ©Β
◊ΜΖ◊2 ∃τΒ □⊂□⁄Βρ& ⌡□∈⌋ □∈Τθ|Γ⁄|ρ& (#◊σν=ψϑ⁄9∃#
∩⊂⊄∪ ∪βρ⇓□υη|±ν≅ 4©→Λψµ #∂□⁄∆ρ& ≡πψ⁄∉⇔∃σ%
<♦⌉∋τ/ (#θ™9∋ρ⌈&υρ ;ο♣θ⁄% (#θ™9∋ρ⌈& ⇓ ⁄τωΥ (#θ™9∃σ%
#σ□∃τΒ □⊂□⇑◊Ρ∃∃σ⌉ ⊕7⁄□σ9∈) ©□⁄ΒΦ{∃#υρ 7□□∉□ξ♥
#σ□∈) ξ8θ⁄=⇓ϑ⁄9∃# ♦β∈) |Μσ9∃σ% ∩⊂⊂∪ τ⌋⊂□©Β⌉∋σ?
(#⌋θ⁄=ψ⁄ψ_υρ ∃ψδρ⇓□|ϒ⁄|ρ& ≡πτ□⁄□σ% (#θ⁄=ψζψ□
ψ7∉9≡ξ□ξ.υρ (∴∋♥!∉□ρ& !∃ψγ∈=|δρ& νο′□∉©ρ&

N⊆κ⎞□σ9∈) ⎝϶σ#⊕□⎞□©B □∈οΤ∈)υρ ∩⊂⊆∪ □χθ⎝=ψ⎠⎞□τ□
τβθ⎝=ψ□⎞□⇓ϑ⁄9∃#⇓⎡⊕_⎞□τ□ ζΝ∈/ 8οτ□∉⇓∃οΨσ⎤7π↑□∉□ψγ∈/
τΑ∃σ% ζ ≈ψϑ⁄□ν=⇓□ υ™!%ψ ∃≤ϑν=σ⎤ ∩⊂∈∪
·□⎞□ψζ ♠!∃# υ—∩ 8σ?#υ™ !∃ψϑσ⎤5Α∃ψϑ∈/∩ τΡρ□□∉ϑ⎝?ρ&
⎠™3∉Γ↑□∉□πκ⊆5 Ο⎢ΦΡρ& ⎞≅τ/ Ν™39σ?#υ™ !∃≤ϑ∉ιΒ
⎞Ν⊆κ⎞□σ9∈) ⎢⎡⊕_⎞□∃# ∩⊂∉∪ τβθ©µτ□⁄□σ?
∃πκ⊆5 Μ⎢λµ; □≅τ6∉% □ω 7□θ©Ψ⎝γ↵2 Ν⇓γ♦Ψτ□∉?⎤þυΖν=σ⎤
⎞Ν⎝δυρ ∴϶♥!∉□ρ& !∃πκ⎢⎤∉ιΒ Ν∑κ♦]ψ_⊂□⎢□©Ζσ9υρ
(#◊σν=ψϑ⁄9∃# ∃πκ□□ρ϶↓≈τ□ τΑ∃σ% ∩⊂∠∪ τβρ©□⊃⎡≈≠
βρ& □≅⎞6σ% ∃πκ⊕↑⎞□ψ⎝∈/ ©⊆_□∉?⎤϶τ□ ⎞Ν™3□□ρ&
·Μ□⊂□⁄□∉© τΑ∃σ% ∩⊂∇∪ □⎢⎤∉ϑ∈=⎡ϒ©Β □∈Τθ⎝?⎤϶τ□
βρ& □≅⎞6σ% —∉µ∈/ ψ7□∉?#υ™ Ο∃τΡρ& ∩δ ⊃φ⁄9∃# ζ ∉ιΒ
;□∪θσ)σ9 ∉µ⁄□ν=τ© □∈οΤ∈)υρ (ψ7∉Β∃σ)♦Β ∉Β τΠθ◊)σ?
®Ο⎤⊨∉⎛ …⎢νψ□Ζ∉© □∉%♥!∃# τΑ∃σ% ∩⊂®∪ ·⎤∉Βρ&
βρ& □≅⎞6σ%—∉µ∈/ ψ7□∉?#υ™ Ο∃τΡρ& ⊃=≈τΓ⊕3⁄9∃# ζ ∉ιΒ
⎢ν#υ™υ□ ∃≤ϑν=σ⎤ 4 ψ7⎝⎤□σ⇔ ψ7⁄□σ9∈) ≤□σ?⎞□τ□
∪≅⎢®σ⎤ ∉Β #ξ□≈ψδ τΑ∃σ% …⎢νψ□Ζ∉© #□□⊃)τΓ⎡ϒ©Β
(©□◊□⁄.ρ& ⎢Πρ& ©□™3⎢♥ρ&υ™ ⎦□∈Τυθ⎝=⎞6υ□∉9 □∈ν1υ□
(—∉µ⊕ϒ⁄□υΖ∉9 ©□™3⎢±ο□ ∃ψϑ↓Ρ∈∗σ⎤ τ□σ3ξ♥ τΒυρ
∩⊆⊃∪ ·Λθ⊂□ξ. ≅©⊆_ξ⎝ □∈ν1υ□ ♦β∈∗σ⎤ τ□ξ□ξ. τΒυρ
⎞□⇑◊ΖτΡ ∃πκψ↑⎞□τ© ∃ολµ; (#ρ©□⊕φ3τΡ τΑ∃σ%
□ω τ⎦⎢∉%♥!∃# ζ ∉Β ©βθ™3σ? ⎢Θρ& ⎤□∉□τΓ⎞κσΕρ&
□≅□∉% ⎢Νυ™!%ψ ∃≤ϑν=σ⎤ ∩⊆⊃∪ τβρ⇓□τΓ⎞κυ□
4 υθ⎝δ …⎢µ↓Ρρ(ξ. ⎢Μσ9∃σ% (⊕7™♥⎡□τ™ #ξ□σ3≈ψδρ&
∃♦Ζ™.υρ ∃ψγ∈=⎞7σ% ∉Β ζΟ⎤⊨∉⎠9∃# ∃υΖ□∉?ρ⎢&υρ
∉Β⇓□⎢7⎝♦?ΜτΡ%ξ.∃τΒ∃ψδ≤□⎢≠υρ ∩⊆⊄∪τ⎦⎢∉Η⊆>⎡ϒ©Β
τ⎦⎢⊂□∉□≈ξ. 7Θ⎞θσ% ∉Β ⎢ΜτΡ%ξ. ∃πκ♦Ξ∈) (↔!∃# ∪βρ⇓□
∃≤ϑν=σ⎤ (ψψ⎢□′∩9∃# □⊆?™ζ⎢□∃# ∃ολµ; □≅□∉% ∩⊆⊂∪
∃ψγ⁄□σ%∃ψ□ τ©_⎢Μξ□τ±ξ.υρ Ζπ⁄φ™9⎢µ⎢Γτ6⊕ϒψµ⎢µ⁄?ρ&υ□
3 τ□□⊆□#υθσ% ∉ιΒ ·□♣□ψϑ□Β ©ψ⎢□⎢ℵ …⎢µ↓Ρ∈) τΑ∃σ% 4
©⊕⁄□τΡ ◊Μ⎢ϑν=σ⇓ □∈οΤ∈) ⊕_Υυ□ ⎢Μσ9∃σ%
⊃β>υ□ ←! ζ ≈ψϑ⁄□ν=⇓□ ψ⎡τΒ ◊Μ⎢ϑν=⎡□ρ&υρ
#∃9⎠ψ≈=νϑ∉⎢⎦τ∪⊂⊆⊆∩ ﴾ [النمل: ۲۹ - ۴۴]

ژباړه : (د سبا ملكې) وويل :اى درباريانو! ماتـه يـو ډېـر مهـم ليـك غورځـول سوى دى. هغـه د سليمانِ لخـوا دى او پـه هغـه كـي دادي چـي :⊃Ο⎡ϒ∈0 (د لوى ښبنتن په نامه سره ⊃Ο□∉µ♣□9∃#∩ ≈ψϑ⎢µ♣□9∃#↔!∃#

پيل کوم چي بې کچي مهربان او بښـي ډېر رحم کوونکی دی). زما په وړاندي سرکښي مه کوئ او ما ته فرمان وړونکي راسئ.

(د ليك تر لوستلو وروسته) ملکې وويل: ای درباريانو ! زما په دې چاره کي ماته مشوره راکړئ. زه له تاسي پرته د هيڅ چاري په هکله پرېکړه نه کوم. هغو وويل موږ ډېر زوروور او جگړه مار يو ، نو ر نو ستا خوښه ده هر حکم چي ته کوې پر هغه غور وکړه.

هغې وويل: پاچهان چي کوم هيواد ته ننوزي، نو هغه فاسدوي (ورانوي) او عزتمن وگړي يې بې عزته کوي او دغه خلك هم دغسي کوي. زه دغو خلکو ته يو سوغات لېږم، بيا گورم چي زما رويبار څه جواب راوړي.

کله چي رويبار سليمان ته ورغی، هغه ور ته وويل: آيا تاسي غواړئ په مال سره زما مرسته وکړئ ؟ ماته چي لوی څښتن څه راکړي دي هغه له هغو څخه ډېر زيات دي چي تاسي ته يې درکړي دي. ستاسي سوغات دي تاسي ته مبارك وي. ځه د خپلو را لېږونکو لور ته بېرته ستون سه. موږ به هغو ته د داسي پوځونو سره ورسو چي هغوی يې هيڅ مقابله ونه کړای سي او موږ به دوی له هغه ځايه په ذلت سره وباسو او هغه به خوار سي.

سليمان وويل: ای درباريانو! په تاسي کي به دمخه تر دې چي هغوی ماته اطاعت کوونکي راسي کوم يو د هغې تخت ماته راوړي ؟

له پېرانانو څخه يوه ځواکمن پېري وويل:تر دې دمخه چي ته پاڅېږې زه به يې درته راوړم. زه د دې وس لرم او امانتدار يم.

يوه سړي چي د کتاب پوهه يې درلوده وويل: زه چي تا بانوگان لا نه وي رپولي هغه در ته راوړم.

نو څنگه چي سليمان هغه تخت د خپل ځان سره ايښوول سوی وليدی، و يې فرمايل: دا زما د پروردگار فضل دی څو ما وازمايي چي زه هغه ته شکر کاږم، که يې د نعمت ناشکري کوم. او څوك چي شکر کاږي د خپل ځان لپاره شکر کاږي او که څوك ناشکري وکړي نو زما پر وردگار (بې نيازه او ستر) غني او کريم دي.

بيا سليمان وويل : د هغې تخت په څه بدلون راوستلو سره بل ډول کړئ او د هغې مخ ته يې کښېږدئ څو وگورو چي هغه پوهېږي او که له هغو کسانو څخه ده چي سمه لار نه مومي.

بيا چي هغه راغله ځني وپوښتل سول چي آيا ستا تخت دغسي دی؟ هغې جواب ورکړ دا لکه چي هماغه دی. موږ دمخه لا پوهېدلي وو او د اطاعت سر مو کښته کړی وو. دا هغو شيانو منع کړې وه چي دې يې له لوی څښتن پرته عبادت کاوه. په رشتيا چي هغه له کافرانو څخه وه.

هغې ته وویل سول چي د دېوان خاص ماڼۍ ته ننوزه. هغې چي د ماڼۍ فرش ته وکتل نو ګومان یې وکړ چي دا د اوبو حوض دی او د ورګډېدو لپاره یې پایڅې را پورته کړې. سلیمان ورته وویل دا له ښیښې څخه جوړه سوې ماڼۍ ده. هغې وویل: ای زما ربه ما پر خپل ځان ظلم کړی وو. زه اوس د لوی څښتن په وړاندي چي رب العالمین دی د سلیمان سره یو ځای مسلمانه سوم .(دودېرشم انځور).

د حضرت سلیمان ◆ ماڼۍ :

په هغو سورتونو او آیتونوکي چي د سبا د ملکې یادونه پکښې سوې ده، د حضرت سلیمان ◆یادونه هم پکښې سوې ده. په قرآن کریم کي د حضرت سلیمان ◆ په اړه ډېر نور تفصیلات سته. د بېلګې په توګه د هغه د ستر هیواد او ماڼۍ په هکله هم یادوني سوي دي. د دغو یادونو سره سم د حضرت سلیمان ◆ سره د خپل مهال تر ټولو زیاته پر مخ تللې ټکنالوژي وه. د ده په ماڼۍ کي عجیب او نادر هنري توکي او د لیدونکو اریانوونکي ډېر بیي شیان هم وه. د ماڼۍ د ورننوتلو لار له ښیښې څخه جوړه سوې وه. قرآن حکیم د دغه محل او د سبا پر ملکه باندي د هغه د سترتوب د اغېزي د لوېدو په هکله داسي فرمایي:

∃≤ϑν=σ⌉ (ψψ |□′∩9∃# □⊆?™ζ |□∃# ∃ολµ; □≅□∉% ⁆
τ© |Mξ□τ±ξ.υρ Zπ⁄φ™9 |µ |Γτ6⊕ϒψµ |µ⁄?ρ&υ□
·□♣□ψϑ□B ©ψ |□|ℵ ...|µ↓P∈) τA∃σ% 4 ∃ψγ⁄□σ%∃ψ□
□∈οT∈) ⊕_Yυ□ |Mσ9∃σ% 3 τ□□⊆□#υθσ% ∉ιB
ψ⌈τB ◊M|ϑν=⌈□ρ&υρ ©⊕⁄□τP ◊M|ϑν=σ⇓
[النمل ⁆ ∩⊆⊆∪ τ⌉ ∉ϑν=≈ψ⁄9∃# ⊃β>υ□ ←! ζ ≈ψϑ⁄□ν=⇓□
[۴۴:

ژباړه : هغې ته وویل سول چي د دېوان خاص ماڼۍ ته ننوزه. هغې چي د ماڼۍ فرش ته وکتل نو ګومان یې وکړ چي دا د اوبو حوض دی او د ورګډېدو لپاره یې پایڅې را پورته کړې. سلیمان ورته وویل دا له ښیښې څخه جوړه سوې ماڼۍ ده. هغې وویل: ای زما ربه ما پر خپل ځان ظلم کړی وو. زه اوس د لوی څښتن په وړاندي چي رب العالمین دی د سلیمان سره یو ځای مسلمانه سوم .

په یهودي لیکنو کي د حضرت سلیمان ◆ ماڼۍ"د سلیمان معبد" بولي. تراوسه د دغه محل یا معبد لوېدیز دېوال روغ پاته دی چي د "د ژړا دېوال" هم ورته وایي. (دري دېرشمه شمېره انځورونه). د دغه محل او په یروشلم کي د نورو ډېرو موجودو ځایونو د نړېدو او د مځکي سره د برابرېدو لامل د یهودو بې ادبي او سرکښي وه. قرآن کریم دا داسي بیانوي :

□≅□∉™ℜυ□ ⌈□∈) ⌋©⊆_τ/ 4□ν<∈) !∃οΨ⁄□□®σ%υρ ⁆
∩ν⌉□Φ{∃# □∈⌋ ♦β⇓□⊕ϒ⁄□|Γσ9 ⊃=≈τΓ⊕3⁄9∃# □∈⌋
∩⊆∪ #Z□□∈6□2 #ϖθ⌊=©⌈ ≤ ⌈= |⌊τΓσ9υρ ∪⌋|⌉σ?♣□τB
∃οΨ |Ωψ⌊τ/ ∃ψϑ⇓γ8σ9ρ⌈& ⇓□|©υρ υ™!%ψ ¯#σ□∈*σ⌉

<♦⎤϶τ/ □⊆<϶ρ⎡& !∃υZ♥9 #Ψ□∃τ6∉© ⎞N◊6⎠□ν=τ⎛
4 ⊆□∃τ□∉ε∃!∃# □≅≈ν=⊕ζ (#θ⇓□∃ψ∨σ⎤ 7□□∉□ξ♥
∃τP ⎢□ψ□υ□ ′O⎝O ∩∈∪ Zωθ©⎝⎠□♦B #Ψ□ ⎜©υρ □χ%ξ.υρ
⎞N⊆κ⎞□ν=τ© νο♣□ξ6⎠9∃# ©N™3σ9
□ ⎢⎥ ∉Zτ/υρ 5A≡υθ⎠Bρ϶∈/ N™3≈τP ⎢□ψ□⎠Bρ&υρ
⎢β∈) ∩∉∪ #•□□∉□τP υ□σΨ∫2ρ& ⎞N™3≈οΨ⎤⊨ψ⎝ψ_υρ
⎢β∈)υρ (⎞/™3⊕ϒ◊□PΛ{ ⎧O⎢ ΦΨ⎢ϒ ⎜μρ& ⎧O⎢ ΦΨ⎢ϒ ⎜μρ&
⇓□ ⎜©υρ υ™!%ψ ¯#σ□∈∗σ⎤ 4 ∃ψγν=σ⎤ ⎞N⎝?⎤϶ψ□ρ&
⎞N◊6ψδθ©_©ρ (#θ™↔□ ⎜⇑ϒυ□∉9 ⊆οτ□⊕ζΦψ∃#
⎜νθ⎝=ψζψ□ ∃ψϑ□2 ψ□⊃φ ⎧ϒψϑ⎠9∃# (#θ⎝=™ζ ⎜□υ□∉9υρ
(#⎞θν=τ© ∃τB (#ρ⎢ □⊃ι9τΦ©□∉9υρ ;ο♣□τB τA♦ρρ&
⎢Kσ? 6∈□□•# ∩∠∪ ⎨ [بني اسرائيل :۴ - ۷]

ژباړه : او موږ بني اسرايلو ته پــه خپل کتـاب کـي ويلـي وه چي تاسـي بــه پــه مځکه کي دوه واره وراني او ستره سرکښني کوئ

کله چي د لـومړۍ ورانــۍ او سرکښنــۍ وخـت راغـی نـو مـوږ ستاسـي پـه وړاندي خپل ډېر سخت جنګره بنده ګان راپاځول. چي هغوی ډېـر زورور وه او ستاسي هيواد ته په ننوتلو هر لور تـه خپـاره سـول، ستاسـي تـر کورونـو ورسېدل او دا يوه تر سره کېدونکي ژمنه وه.

تر دې وروسته موږ تاسي ته پر هغو بانـدي د بـر لاسـۍ وخـت درکـړ او ستاسـي سـره مـوږ د شـتو او اولادونـو پـه درکولـو مرسـته وکـړه او ستاسـي شمېر مو زيات کړ. که تاسي ښه کاروکړ نو د خپلي ګټي لپاره مـو وکـړ او کـه مو بدي وکړل نو هغه هم ستاسي لپاره وه.

بيا کله چي د دوهمي ژمني وخت راغی نو موږ نور دښمنان پر تاسـي را پاڅول څو ستاسي مخونه در پرته کړي او په (بيت المقدس) جومـات هغسـي ننوزي لکه چي ستاسي مخکني دښمنان ننوتلي وه او چي پـر څـه يـې لاس بـر سي هغه ګډوډ کړي.

ټول هغه ولسونه چي يادونــه يـې وسـوه د خپلـي نـاوړي او بـې ادبانـه رويې او لـه لوی څښتن څخه د سر کښنۍ له امله د عذاب وړ وګرځېدل. يهـود پېړۍ پېړۍ له يوه ځايه بل ځای ته تله راتله، څو چي د حضـرت سـليمان ☗ په زمانه کي په سپېڅلي مځکه کي دوی ته خپل وطن په برخه سـو. خـو دوی بېرته د خپل بغاوت، له الٰهي پولو څخه د تېري او خيانت او چلول له املــه پــه عذاب اخته سول. د اوسمهال نـوي يهـود چـي بيـا پــه هغـه سيمه کـي مېشـت سـوي دي کـوم چـي پـه نـژدې تېرمهـال کـي مېشـت وه پـر خپلـه ګمراهـي پـه خوښۍ او رضائيت سره هغه څه کوي چي تر لـومړۍ تنبيـه او عـذاب د مخـه يې کول.

د ژباړن لخوا څه لازمي څرګندوني :

د دې لپاره چي د فلسطين، يروشلم، مسجد اقصىٰ، هيکل سليماني او د ژړا د دېوال په هکله څه دقيق معلومات په لاس راغلي وي، دلته لازمه ده چي د فلسطين د تاريخ پاڼو ته مراجعه وکړو :

فلسطين : دغه ځای يې په لومړيو کي کنعان باله. وايي چي دغه ځای کنعان بن حام بن نوح ** ته منسوب دی. د اسلامي ماخذونو سره سم د دې خبري ښکاره ثبوت موجود دی چي د حضرت ابراهيم ** د زېږېدو ځای د حرّان عرفه ده. په عرفه کي چي د پيغمبرانو مځکه يې بولي د حضرت ابراهيم ** په اړه ډېري مشهوري کيسي سته. کله چي حضرت ابراهيم ** د اُر له ښار څخه په هجرت ووتی همدغه حرّان ته ولاړی او بيا له دغه ځايه د ۱۸۰۰ ق.م. په شاو خوا کي فلسطين ته کډه سو او د بيت المقدس په غره کي يې استوګنه غوره کړه. بيا يې مصر ته تشريف يو وړ او څه مهال وروسته بېرته فلسطين ته ستون سو او په بئر سبع کي يې واړول. بيا هغه د فلسطين په الخليل (حبرون) کي وفات سو او هلته خاورو ته وسپارل سو. د ابراهيم ** زوی حضرت اسحاق او د هغه لمسی حضرت يعقوب (اسرائيل) او بنو اسرائيل هم ټول په حرّان کي پيدا سوي دي او دغه ځای د دوی ټاټوبی بلل کيږي. فلسطين يا کنعان د دوی اصلي ټاټوبی نه دی. بلکي دوی دلته اوپره او پردي وه. تورات هم دغه خبره په صراحت سره بيانوي. بيا د حضرت يعقوب ** کورنۍ مصر ته هجرت وکړ او د حضرت يوسف ** سره يې استوګنه غوره کړه. دا چي يهود خپل اصلي وطن فلسطين ګڼـي دا درسته نه ده. پخوا فلسطين د شام (سوريې) يوه برخه وه. وايي چي دغه ځای فلسطين بن سام بن ارم بن سام بن نوح ** ته منسوب دی. (معجم البلدان). د ابن الفقيه په کتاب کي ليکي چي دغه ځای فلسطين بن کسلوخيم بن صدقيا بن کنعان بن حام بن نوح ** ته منسوب دی. خو د اطلس القرآن په (۸۳) مخ کي وايي چي په ۱۳مه قبل الميلاد پېړۍ کي فلستي يا فلسطي قوم له اناطوليې يا کريټ ټاپو څخه د مديترانې د سمندرګي غاړي ته ورغله او د عسقلان او د غزې په منځ کي مېشت سول. دوی کنعانيان چي له ۳۰۰۰ق.م. څخه دلته اوسېدل وايستل او دغه سيمه د دوی په نامه فلسطين ونومول سو. خو دمخه کنعان نومېدی. د ۱۴۷۹ ق.م. په شاو خوا کي د مصر فرعون پر دغه ځای يرغل وکړ او تر تقريباً دوو پېړيو پوري د مصر په ولکه کي وو.

بيا چي د ۱۲۲۵ق.م. په شاو خوا کي حضرت موسیٰ ** او بني اسرايل د مصر له فرعون دوهم مرنفتاح (Merneptah II) څخه وژغورل سول او له مصر څخه تر وتلو نژدې دوه کاله يې د فاران په دښت کي خېمې درولي وې حضرت موسیٰ ** بني اسرايلو ته وويل :

υ∨⎞□Φ{∃# (#θ⎝=™ζ |□∃# ⊃Θ⎞θσ)≈τ□ ∦
□ωυρ ⎞N™3σ9 ♠!∃# |=τΓξ. ©⊃Λ♥9∃# σπψ□≤□σ)⇓ϑ⎠9∃#
(#θ| 7∈=σ)ZτΦσ⎤ ⎞/™.⊆□∃τ/ |□ρ& #□ν?τ© (#ρ□□σ?⎞□σ?
[المائده : ۲۱].∦ ∩⊄⊇∪ τ⎦| ∈□⊕≤≈ψζ

ژباړه : ای قومه ! هغې سپېڅلې مځکې(فلسطين)ته ننوزئ چې لوی څښتن ستاسي لپاره ليکلې ده. پر شا مه ځئ، که نه نو ناکامه او نامراده به سئ.

دغه مهال دغې سپېڅلې اُرشو ته د ننوتلو لپاره جهاد اړين وو. خو بني اسرايل دې ته چمتو نه سول او حضرت موسیٰ ته يې وويل : ته او ستا څښتن دواړه ولاړ سئ او وجنګېږئ، موږ دلته درته ناست يو. نو هغه وو چې لوی څښتن پر دوی په قهر سو او پرېکړه يې وکړه چې دوی به تر څلوېښتو کالو پوري هلته لالهانده ګرځي. په دې منځ کي حضرت موسیٰ او د هغه ورور هارون وفات سول. بيا لوی څښتن حضرت يوشع دوی ته د نبي په توګه واستاوه. هغه بني اسرايل جهاد ته چمتو کړل، بيت المقدس يې فتح کړ او بني اسرايل هلته مېشت سول. بيا تر ميلاد لس پېړۍ دمخه په فلسطين کي د حضرت داود او بيا د حضرت سليمان په مشرۍ د عبري واکمنۍ بنسټ کېښېښوول سو. د حضرت سليمان تر وفات وروسته په فلسطين کي دوه يهودي دولتونه رامنځته سول چي يو يې په شمالي سيمه کي وو او ''سامره'' (سبسطه) يې پلازمېنه وه. دغه دولت په ۷۲۲ ق.م. کال د آشوريانو د دوهم سرګان لخوا ړنګ سو. بل په سهيل کي د ''يهوديه '' يا ''يهوذا '' په نامه دولت وو چي پلازمېنه يې بيت المقدس وه. دغه دولت په ۵۸۶ ق.م. کال کلدانيانو د بخت نصر په مشري راوپرځاوه او بخت نصر بې شمېره اسرايل له فلسطين څخه وايستل. خو دغه مهال د فلسطين اصلي اوسېدونکو دغه ځای پرې نه ښود، لکه چي د تورات له عبارت څخه په واضح توګه جوتيږي. بلکي د فلسطين دغو اصلي اوسېدونکو د يهودو پر ژبه، عادتونو او دودونو باندي ژوري اغېزي وښندلې. په دې توګه په کنعان يعني فلسطين کي د يهودو حکومت د دې عربي مځکي په تاريخ کي يو لنډ مهالی او جزوي حکومت وو. له ۵۳۹ ق.م. ميلاد څخه دوې پېړۍ فلسطين د هخامنشيانو تر واکمنۍ لاندي وو. د څلورمي قبل الميلاد پېړۍ په دوهمه نيمايي کي مقدوني اسکندر پر لوېديزه آسيا يرغل وکړ او فلسطين يې ونيو. په ۶۳ ق.م. کال فلسطين د رومي پوځيانو لاس ته ورغی. په ۶۳۴ ع.کال د حضرت عمر د خلافت په دور کي مسلمانانو د حضرت ابوعبيده بن جراح په قيادت فلسطين فتح کړ. بيا له ۱۰۹۸ع.کال څخه د يروشلم پر سر د مسلمانانو او لوېديزو مسيحيانو تر منځ سل کلني جګړې رواني وې. پای په ۱۱۹۷ع.کال د مصر اتل واکمن سلطان صلاح الدين ايوبي مسيحيان له دې سپېڅلي خاوري څخه وشړل. بيا له ۱۵۱۶څخه تر ۱۹۱۸ع.کال پوري فلسطين د ترکانو په واکمني کي شامل وو. بيا د لومړۍ نړيوالي جګړې په دوران کي انګرېزانو پر فلسطين واك ټينګ کړ او بيا د يوې کرغېړني توطئې په لار اچولو سره دلته يهود په غاصبانه توګه مېشت سول او بالاخره يې د انګرېزانو او امريکايانو په کالخوايي د ۱۹۴۸ع.کال په مې کي په فلسطين کي د اسرايلو په نامه هيواد او حکومت جوړ کړ. په مليونونو فلسطينيان يې له خپلي خاوري وايستل او تر اوسه دغه صهيونيستي غاصبان د امريکايانو او نورو اروپايي کفارو په مرسته په پرله پسې توګه د مسلمانو فلسطينيانو د وژلو او پر هغو باندي د ډول ډول مظالمو

اور بل ساتلی دی.
يرو شلم (Jerusalem):دا د بيت المقدس يا القدس اروپايي نوم دی. په عبراني يې اورشليم تلفظوي. دلته د مسلمانانو لومړۍ قبله مسجد اقصیٰ او قبة الصخره واقع دي. د بيت المقدس معنا ده ”سپېڅلی کور“ يا داسي کور چي د هغه په ذريعه څوك له ګناه پاکيږي. په لومړۍ قبل الميلاد پېړۍ کي چي روميانو يروشلم ونيو د هغه نوم يې ”ايليا“ کښېښود. په ۱۹۵۰ ع.کال اسرايلو دغه ښار د خپل دولت دپلازمېني په توګه اعلان کړ ، خو تر اوسه د نړۍ د هغو هيوادونو سفارتونه چي اسرايل په رسميت پېژني په تل ابيب کي فعاليت کوي.
مسجد اقصیٰ : د بخاري شريف په ۳۳۶۶ او ۳۴۲۵ حديثونو کي راغلي دي چي ابوذر ﷺ له رسول ﷺ څخه وپوښتل چي پر مځکه باندي تر ټولو دمخه کوم مسجد ودان سوی دی ؟ رسول ﷺ جواب ورکړ چي مسجد حرام . بيا هغه پوښتنه ځني وکړه چي بيا کوم مسجد جوړ سوی دی؟ هغه ور ته وفرمايل : مسجد اقصیٰ . بيا هغه پو ښتنه ځني وکړه چي د دې دواړو جوماتونو د ودانولو تر منځ څونه موده وه ؟ هغه ورته وفرمايل: څلوېښت کاله.
حافظ ابن حجر ﷺ د فتح الباري په ۶ / ۴۹۵ مخ کي او امام قرطبي ﷺ د الجامع لاحکام القرآن په ۴/ ۱۳۸ مخ کي وايي چي تر ټولو لومړی کعبه شريفه حضرت آدم ﷺ ودانه کړه. بيا چي د هغه اولادونه پر مځکه هره خوا خپاره سول ښايي له هغو څخه ځينو د بيت المقدس مسجد جوړ کړی وي. دغه راز حافظ ابن حجر ليکي : کله چي آدم ﷺ د کعبې له ودانولو څخه وزګار سو نو د خدای په حکم بيت المقدس ته په سياحت ولاړ او کله چي هلته ورسېدی د کعبې شريفي تر جوړولو څلوېښت کاله وروسته يې هلته د بيت المقدس مسجد ودان کړ. خو علامه ابن قيم الجوزيه ﷺ د زاد المعاد په ۱/ ۵۰ مخ او حافظ ابن کثير د قصص الانبياء په ۱۵۵ مخ کي او ځيني نور وايي : کله چي حضرت ابراهيم او د هغه زوی اسماعيل ﷺ کعبه ودانه کړه څلوېښت کاله وروسته حضرت يعقوب ﷺ د الٰهي وحيو سره سم په دغه ځای کي مسجد اقصیٰ (د ايليا مسجد) جوړ کړ او د هغه نوم يې”بيت ايل“ يا ”بيت همقدش“ کښېښود. چي بيا ټول ښار په بيت المقدس ونومول سو. له دې امله په دغه ځای کي خلك مېشت سول او ښار وګرځېد. چي د ډېرو په نزد دغه قول غوره دی. اما پر دې ټول علما متفق دي چي وروسته بيا دغه مسجد او بيت المقدس ښار حضرت سليمان ﷺ له نوي سره ودان کړل. يعني حضرت سليمان ﷺ دغه مسجد تاسيس کړي نه، بلکي بيايې روغ کړی دی او دغه مسجد تر سليمان ﷺ ډېر دمخه هم موجود وو.
هيکل سليماني : هيکل معبد يا عبات ځای ته وايي. يهود په دې عقيده دي او بې بنسټه ادعا کوي چي پر کوم ځای چي اوسنی اقصیٰ جومات ودان دی پخوا د حضرت سليمان ﷺ لخوا ودان سوی معبد (هيکل) وو چي بيا ونړول سو.
په ۵۸۶ ق.م. کال بخت نصردغه مسجد کوم چي يهود يې هيکل بولي او بيت المقدس ښار وران کړل او لس لکه يهود يې د مريانو په توګه عراق (بابل) ته

بوتله. وروسته په ۵۳۹ ق.م. کال د فارس ټولواکمن کوروش کبير (سايرس اعظم) بابل فتح کړ او د بيت المقدس ښار او دغه د يهودو په اصطلاح هيکل سليماني له سره ودان سول. بيا پر يروشلم (بيت المقدس) باندي دوهمه تباهي د روميانو په پېر کي راغله. د روم يوه جنرال ټايټس نومي په ۷۰ ع.کال د يروشلم ښار او دغه د يهودو په وينا سليماني هيکل وران کړل. لنډه دا چي دغه مسجد يا معبد د تاريخ په اوږدو کي څو واره جوړ سوی او څو واره د زلزلو او يرغلګرو

د بريدونو په پايله کي وران سوی دی. اوس د دغه سليماني معبد يا هيکل تر ورانولو وروسته د هغه يوازنی پاته سوی دېوال يهود"د ژړا دېوال" بولي .

په اسلامي پېر کي د مسجد اقصیٰ ودانېدل: پر فلسطين باندي مسلط رومي ټولواکمن هيډرين اورپراندي يهود له بيت المقدس او فلسطين څخه وشړل. بيا چي روميانو عېسوی دين ومانه په بيت المقدس کي يې کليسا جوړه کړه. د حضرت عمر فاروق د خلافت په پېر کي د عېسويانو سره د يوه تړون په پايله کي بيت المقدس چي دغه مهال ايليا بلل کېدی مسلمانانو ته وسپارل سو. حضرت عمر ﷺ چي هلته د عېسويانو په غوښتنه تشريف ور وړی وو د غه مسجد اقصیٰ ته نژدې کوم چي د مهالونو په تېرېدوسره تقريباً وجاړ سوی وو په اسلامي طرز د يوه ساده او کوچني جومات د جوړولو حکم وکړ. چي د هغه د حکم په تعميل د لرګو د پنډو تنو څخه يوه کوچنۍ مصلا جوړه سوه. بيا اموي خليفه عبدالملك بن مروان (۶۵هـ تر ۸۶ هـ) او د ده تر مړيني وروسته د هغه زوی وليد بن عبدالملك پر دغه مصلا باندي د مسجد اقصیٰ نوې ودانۍ جوړه کړه او د معراج پر ډبره باندي يې قبة الصخره ودانه کړه.

د ژړا دېوال : د روميانو لخوا د وران سوي سليماني معبد (د لرغوني مسجد اقصیٰ د ودانۍ) د لوېديز دېوال د (۵۰) پُټو يوې ټوټې په هکله يهود ادعاکوي چي دا د هيکل سليماني له پاتي شونو څخه دی. دوی دغه ځای ته ورځي او ژړاوي ورته کوي. له دې امله يې د هغه نوم د ژړا دېوال (المبکیٰ Wailing Wall)ايښی دی. مسلمانان دغه ځای حائط البراق (د براق دېوال) بولي. ځکه چي حضرت پيغمبر ﷺ د معراج په شپه دلته

نهم باب

اصحاب کهف

⊃# | γσ3⁄9∃# |=≈ψσ | ≠ρ& ♦βρ& |M⁄6⊕ϒψμ | Θρ& ﴾
∃υZ∉Φ≈τ□#υ™ | ∉B (#θ| P%ξ. ⊃O□∉%♣□9∃#υρ
∩®∪ ∃•6πγξ∑ ﴿ [الکهف : ۹]

ژباړه : آيا ته انګېرې چي د سمڅي (غار) او رقيم څښتنان زموږ له نښانو څخه کومه ډېره اريانوونکې نښانه ګڼل کيږي؟

(کهف په عربي په غره کي پراخي سمڅي يا غار ته وايي او" اصحاب کهف" يعني د سمڅي څښتنان. د سمڅي د دغو اوسېدونکو د پېښي د بيانولو په سبب د قرآن کريم يوه بشپړه سوره د "الکهف" په نامه نومول سوې ده.ژباړن).

د قرآن کريم په اتلسمه سوره "الکهف" کي د هغو خلکو په هکله تفصيل بيان سوی دی چي د الٰهي احکامو د پيروۍ (او د توحيد پر دين د ايمان راوړلو له امله د وخت د يوه نبطي مادي پال او بت پال.ژ) واکمن له ظلم څخه د ژغورني لپاره يې سمڅي ته پناه وړې وه. په قرآن عظيم الشان کي دغه پېښه داسي بيان سوې ده :

⊃#⏐γσ3⁄9∃# ⊨≈ψσ⏐≠ρ& ♦βρ& |M⟩6⊕ϒψμ ⏐Θρ& ⁄
∩®∪ ∃•6πγξ∑ ∃υZ∉Φ≈τ#υ™ ⏐ ∉B (#θ| P%ξ. ⊃O∉%♣9∃#υρ
(#θ™9∃σ)σ⏋ ⊃#⏐γσ3⁄9∃# ν<∈) ⟨πυ |Φ∉⁄9∃# υρρ& ⁄∈)
⁄⊗η ψδυρ ZπτH⏐θψ ψ7P◊∃♥! ∉B ∃υZ∉?#υ™ !∃υZ↑/υ
∃οΨ⟩/υ|¬σ⏋ ∩⊒⊃∪ #Ψξ♥υ ∃τP⊂⁄Bρ& ⏐ ∉B ∃οΨσ9
#Ψψτ© ‖ ∉Z⊕ ⊃#⏐γσ3⁄9∃# ∈⌋ ⟩N∈γ∉P#σ#υ™ #ν?τ©
∪⌋‖τ/ |∉τ⁄:∃# ρ& ζOν= |υZ∉9 ⟩N⇓γ≈υZ |ςψ⟨τ/ ′O⟨O ∩⊒⊒∪
⇓ ⁄τ♠Y ∩⊒⊄∪ #ΨτBρ& (#⌡θ⟨Ω∈6σ9 ∃ψϑ∉9 4©|ℜ⏐μρ&
⟩N∑κ♦Ξ∈) 4 ∪δ,ψσ⁄9∃∃∈/ N⟨δρ϶τ7τP ψ7⁄ν=τ© ∪◊)τP
Ω⟨δ ⌠O⇓γ≈τP |∈υρ ⌠O∈γ∈ν/τ∈/ (#θ©ZτB#υ™ ⟨πυ |Φ∉⏋
(#θ©B∃σ% ⁄∈) ⌠O∈γ∈/θ⟨=⟨% 4ν?τ© ∃οΨ⏐⇐τ/υυρ ∩⊒⊂∪
σ9 ∩∨⟩Φ{∃#υρ ∉N≡υθ≈ψϑϒϒ9∃# ⊳υ ∃υZ/υ (#θ™9∃σ)σ⏋
!∃οΨ⊨⟨% ⏐σ)♥9 (∃Ψγ≈σ9∈) —∉μ∉Pρ⇓ ∉B (#υθ©©⏐↓P
∃οΨ©B⟩θσ% ∉™Iω◊σ↓≈ψδ ∩⊒⊆∪ ∃÷⇐σ⇐ξ♥ #⌉∈)
ω⟩θ♥9 (Zπψγ∉9#υ™ —∉μ∉Pρ⇓ ∉B (#ρ™σ♠B∃#
⏐ ψϑσ⏋ (&⌋∈ι⌉τ/ ⁄≈σ⇐⏋⊨⇑ϒ∈0 O∈γ⁄ν=τ⌠ χθ⟨?⏋϶τ
∩⊒∈∪ ∃∴/⊃ξ. ↔!∃# ν?τ© 3υτI⁄⏋∃# ∩ ≤ϑ∉B ©Nν=⁄⇓ρ&
♥!∃# ω∈) χρ⇓| 6⟨τ ∃τBυρ ⟩N⟨δθ⇓ϑ| Γ⁄9υτI⏐©∃# ∉∈)υρ
∉ιB N™3/υ ⟩/™3σ9 |◊≥⊥τ ⊃#⏐γσ3⁄9∃# ν<∈) (#…©ρ ⏋϶σ⏋
/™.⊂⁄Bρ& ⏐ ∉ιB /™3σ9 ⁄⊗η ψγ©υρ —∉μ∉Γψϑ⏐μ♣
Mψ⟨ν=σ⇔ #σ∈) }♣⏐ϑ⁄±9∃# τσ?υρ * ∩⊒∉∪ ∃Z)σ⏋∉ιB
#σ∈)υρ ∪⌋∉ϑυ⁄9∃# ς#σ ⌠O∈γ∉⏐γξ. τ© ®υρ≡τ♦?
∈⌋ ⟩N⟨δυρ ⊃A∃ψϑ∉ε±9∃# |N#σ ⟩N∑κ⇑∈⊂⁄)♦? Mτ/{ξ⟨
τB 3 ↔!∃# ∉M≈τ#υ™ ⏐ ∉B ψ7∉9≡σ 4⏐μ |Z∉ιB ;ουθ⏐φσ⏋
ν=σ⏋⟩≅∈=⏐®© ∅τBυρ (∉τΓ⏐γ⇓ϑ⁄9∃# υθ⇓γσ⏋♠!∃# ∉⟩κυ
∩⊒∠∪ #Ψ∉♥ ⌠∆ ∃|∉9υρ …|μσ9 ψ⊕γρB
4 ·θ⟨%® ⟩N⟨δυρ ∃Ω⇓∃σ) |ρ& ⟩N∑κ®:|ϒ⁄τρBυρ
(⊃A∃ψϑ∉ε±9∃# |N#συρ ∪⌋∉ϑυ⁄9∃# |N#σ ⟩N⇓γ| 6∉κ=σ)| Pυρ
∪θσ9 4 ∉∉≠υθ⁄9∃∃∈/ ∉μ⁄τ©#υ∉ ™⇑⊕ϒ≈τ/ O⇓γ| 6⏋⊨ξ.υρ
#Ψ#τ∉⏋ ⌠O⇓γ |Ψ∉B |M⁄♥9υθσ9 ⟩N⊆κ⟩ν=τ© |M⟨ν=♥⇔∃#
ψ7∉9≡ξ2υρ ∩⊒∇∪ ∃Ψ6⏐©® ⟩N∑κ|⌉∉B |M⁄∈=⇓ϑσ9υρ
τA∃σ% 4 ⟩N⌠ηυZ |τ/ (#θ™9υ™!∃|ϒτΓυ∉9 ⌠O⇓γ≈οΨ |Ωψ⟨τ/
(#θ™9∃σ% (⌠O| Φ⁄[∈6σ9 ⟩N2 ⟩N∑κ|⌉∉ιB ≅⊆←!∃σ%
⟩N™3/υ (#θ™9∃σ% 4 5Θ⟩θτ υ∧⟨τ/ |ρρ& ∃•B⟩θτ ∃υZ⁄[∈7σ9
N◊2ψψμρ& (#⌡θ⟨Ωψ⟨⟩∃∃σ⏋ ⌠O| Φ⁄[∈6σ9 ∃ψϑ∈/ ⇒Oν=⏐©ρ&
∉ποΨ∉ψϑ⁄9∃# ν<∈) —⊆ν⊃≈ψδ ⟩N™3∉%⊆υθ∈/

N◊6∉? Þυ□╞σ⌉ ∃ΨΒ∃ψ\σ⇔ 4□ξ⁄□ρ& !∃πκ□□ρ& \□⇑◊Ζυ□╞σ⌉
♦βτ□∉\|±| □ □ωυρ |#♥⇐ν=τΓυ□⁄9υρ |µ|Ψ∉ιΒ 5–⁄□⊂□∈/
(#ρ©□ψγ|◊τ□ β∈) \Ν∑κ♦Ξ∈) ∩⊇®∪ #×□ψµρ& \Ν◊6∈/
□∈⌋ \Ν◊2ρ⇓□□∉\©□ |ρρ& ⌠Ο™.θ⇓ϑ©_\□τ□ \/™3⁄□ν=τ(
∩⊄⊃∪ #Ψ□τ/ρ& #÷□∈) (#⌡θ⇓σ∈=⁄□\? σ9υρ \Ν∈γ∉Φ↓=∉Β
(#⌡θ⇓ϑν=|υ□∉9 \Ν⊆κ\□ν=τ© ∃τΡ|□σΨ|©ρ& ψ7∉9≡ξ□□2υρ
╞|□υ□ □ω σπτ©∃ΥΥ9∃# ♦βρ&υρ Α,ψµ ↔!∃# ψ□|©υρ □χρ&
(\Ν\δτ□⁄Βρ& \Ν(ηυΖ|□τ/ τβθ©©τ□≈οΨοΚτ□ ⁄□∈) !∃ψγ□∉⌉
\Ν⇓γ□/♣□ (∃ΨΖ≈υ□|Ζ|/ Ν⊆κ\□ν=τ© (#θ©Ζ\/∃# (#θ™9∃σ)σ⌉
#□ν?τ© (#θ|7ν=ψ〉 □||∉%♥!∃# τΑ∃σ% 4 ⌠Ο∈γ∈/ ©Μν=|©ρ&
#ªΨ□⊃φ⌠Υ♦Β Ν⊆κ\□ν=τ© □χξ□∉□⇑ΓοΨσ9 \Ν∉δ⊂□⁄Βρ&
⌠Ο⇓γ|6⌉╞ξ. ⌠Ο⇓γ©\∈/#♣□ ⋅πσΩ≈ν=ρΟ τβθ™9θ◊)υ□ψ□ ∩⊄⊇∪
∃ΡΗ⁄δυ□ \Ν∑κ®:⌉╞ξ. \Ν∑κ⇒□∉□∃ψ□ ⋅π|Υ|Ησ~ □χθ™9θ◊)τ□υρ
\Ν∑κ⇓]∉Β∃ρΟυρ ⋅πψ\7ψ□ □χθ™9θ◊)τ□υρ (⊆=⁄□τ⌠⁄9∃∃∈/
∃♦Β Ν⊆κ⊂Ε≤□∉\∈/ ©Νν=|⌠ρ& ⌡□∈ν1♣□ ≅\% 4 \Ν∑κ®:⌉╞□2
□ω∈) \Ν⊆κ□∉⌉⊆□∃ψϑ\? □ξσ⌉3 ⋅≅□∈=σ% □ω∈) \Ν⇓γ⇓ϑν=|τ□
⌠Ο⇓γ|Ψ∉ιΒ Ο∈γ□∉⌉ ∉Μ⁄□τΓ ⌠Υν≅ □ωυρ #.∴.□∈γ≈σ⇓ [™!#ζ□⊃∆
□∈οΤ∈) >™|□(∃τ±∉9 ≤ σ9θ◊)σ? □ωυρ ∩⊄⊄∪ #ªΨ□ψµρ&
4 ♠!∃# υ™!∃τ±ο□ βρ& Ηω∈) ∩⊄⊂∪ #×□ξ⌊ □□∉9≡σ□ ⋅≅∉©∃σ⌉
βρ& #©|τ© \≅\%υρ |Μ□⊕ΥνΣ #σ□∈) □□↑/♣□ □™.⁄□∃#υρ
#ªΨ□ξ♥υ□ #ξ□≈ψδ | ∉Β ζ>τ□⁄%Λ{ □∈ν1υ□ ∩ τ□∉□|γτ□
7πσ□(∃∉Β ψ]≈ν=ρΟ ⌠Ο∈γ∉□|γξ. □∈⌋ (#θ\Ω∈6σ9υρ ∩⊄⊆∪
♠!∃# ∪≅\% ∩⊄∈∪ ∃Ψ\⌠Υ∈≅ (#ρ⇓□#ψ□⁄□∃#υρ □||∉Ζ⊕□
⊕ς≡υθ≈ψϑΥΥ9∃# ⇐=⁄□ξ⌊ ...|µσ9 ((#θ\ς∈6σ9 ∃ψϑ∈/ ©Νν=|⌠ρ&
Ο⇓γσ9 ∃τΒ 4 |⌠∉ϑ⌠□ρ&υρ —∉µ∈/ |□⊕∩\/ρ& (∩ν\□Φ{∃#υρ
□∈⌋ ⇔□∈□|≥|□ □ωυρ <χ□⊆<υρ ∉Β —∉µ∉Ρρ⇓□ ∉ιΒ
[الکهف: ۹-۲۶] ⌠∩⊄∉∪#Ψ□ψµρ& □—∉µ∉ϑ⌡3©µ

ژباړه : آیا ته انګیرې چې د سمڅې (غار) او رقیم ښتنان زموږ له نښانو څخه کومه ډېره اریانوونکې نښانه ګڼل کیږي؟ کله چې ځو تنو ځوانانو په سمڅه کې پناه واخیسته او ویې ویل : ای ربه ! پر موږ خپل رحمت ولوروه او زموږ کار په بشپړه توګه را سم کړه. نو موږ په دغه سمڅه کې تر څو کلونو پورې د هغو پر غوږونو پردې واچولې. بیا موږ دوی راپاځول څو موږ وګورو چې د هغو له دوو ډلو څخه کومه یوه په دغه سمڅه کې د خپلې استوګنې موده سمه تاکلای سي.

موږ تا ته د هغو رشتیانۍ کیسه اوروو. دا څو تنه ځوانان وه چې پر خپل ښتن یې ایمان راوړی وو او موږ دوی ته نوره زیاته لاربښوونه هم وکړه. موږ د دوی زړونو ته هغه مهال پیاوړتیا وبخښل چې دوی

(د ظالم پاچا په وړاندي) پاڅېدل او اعلان يې وکړ چي زموږ رب د آسمانونو او مځکي رب دی. موږ له هغه پرته د بل چا عبادت نه کوو . که نه موږ به بېخي ناسمه او له عقله ليري خبر کړې وي.

زموږ دې قوم خو له لوی څښتن پرته نور په خدايي نيولي دي. دوی ځله د هغو پر خدايي باندي يو ځرګند دليل نه وړاندي کوي؟ نو تر هغه به بل غټ ظالم څوك وي چي پر لوی څښتن دروغ ووايي؟

(اصحاب کهفو يو بل ته سره وويل) څنګه چي اوس تاسي له هغو او د هغو له هغو معبودانو څخه اړيکي شلولي دي چي دوی يې له لوی څښتن پرته لمانځنه کوي نو ولاړ سئ کومي سمڅي ته پناه يوسئ. ستاسي پروردګار به پر تاسي خپل رحمت زيات کړي او ستاسي په چارو کي به آساني راولي.

او (ای پيغمبره 💬 که تا هغوی په سمڅه کي ليدلي وای نو داسي به درته ښکاره سوې وای چي) لمر چي کله راخيژي نو د هغو سمڅه پرېږدي ښي لوري ته تاوېږي او کله چي لوېږي نو د هغو کيڼ لوري ته اوړي او ډوبېږي او هغوی په سمڅه کي دننه په يوه پراخ ځای کي پراته دی. دا د لوی څښتن له نښانو څخه يوه نښانه ده. چا ته چي لوی څښتن سمه لار وښيي هغه سمه لار موندونکي دي او څوك چي لوی څښتن بې لاري کړي د هغه لپاره به کوم لارښود او کالخوای ونه موندل سي.

تابه د هغو په ليدلوسره داسي ګڼلې وای چي ويښ دي، خو دوی بيده وه او موږ پر ښي او کيڼ اړخ باندي اړول را اړول او د هغو سپی د سمڅي په خوله کي خپلي ځېنګي غوړولي ناست وو. که تا چيري سر وردننه کړی وای او ليدلي دي وای نو تر شابه په تېښته ځني را ګرځېدلی وای او د هغو په ليدلو به تره در لوېدلې وای.

او په همدغسي اريانوونکې توګه موږ دوی راپاڅول څو يو له بله وپوښتي. له هغو څخه يوه وويل:تاسي به دلته څونه وخت اوسېدلي ياست؟ نورو ورته وويل : يوه ورځ ياڅه لږ . ځينو وويل : ستاسي رب ښه پوهېږي چي په دې حال کي ستاسي څونه وخت تېر سو ی دی. په هر حال اوس دي له موږ څخه يو څوك ښار ته دغه سکه يوسي او ودي ګوري چي تر ټولو ښه خواړه چيري پيدا کيږي او له هغه ځايه دي يو څه د خورك لپاره راوړي او ډېر احتياط دي وکړي چي څوك دلته زموږ په اوسېدو خبر نه کړي. که چيري د هغو لاس پر موږ بر سي نو موږ به سنګسار کړي يا به مو بېرته په زور خپل دين ته واړوي، که داسي وسوه نو تاسي به هيڅکله بری ونه مومئ.

په دې ډول موږ ښاريان د هغو له حاله خبر کړل څو پوه سي چي د لوی څښتن ژمنه بېخي رشتيا ده او په دې سره مو وپوهول چي د قيامت په را تلو کي هم څه شك نسته. (څنګه چي اصحاب کهف په غار کي بيرته پربوتلي او ارواوي يې قبض سوي وې)دغه مهال ښاريانو په خپلو منځو کي پر دې خبره شخړه کول چي د هغو په هکله څه وسي. ځينو وويل: د دوی پر سمڅه يوه بنا(ځلی) جوړ کړئ، د دوی رب د دوی په حال ښه

پوهیږي. خو کوم کسان چي د هغو په چارو کي برلاسي وه، هغو وویل : موږ به د دوی پر شاوخوا یو عبادتځی جوړ کړو.

ځیني خلك په وو‌ايي چي اصحاب کهف درې تنه وه او څلورم يې سپی وو. ځيني به وو‌ايي چي پنځه وه، شپږم يې سپی وو. دا د دوی اټکلي خبري دي. ځيني به وايي چي هغه اووه دي او اتم د دوی سپی دی. ته ورته وو‌ایه زما رب د هغو په شمېر ښه خبر دی، بېله څو تنو نور په هغو نه دي خبر . ځکه نو ته د هغو په هکله د دوی سره بېله سر سري خبرو زيات څه مه وايه او د هغو په اړه له دوی څخه څه مه پوښته ـ ته د يوه کار په اړه هيڅکله دا مه وايه چي زه سبا دا کارکوم. (ته خپله هيڅ نه سې کولای) مګر ان شاء الله ور سره وايه. که دي په هېره دغسي خبره تر خوله ووزي، نو دستي خپل رب ياد کړه او وو‌ایه : هیله ده چي زما رب ماته نېکۍ ته تر دې نژدې لار راوښيي ـ (او ځيني خلك به و وايي چي) دوی په خپله سمڅه کي درې سوه کاله واوسېدل او پر دغو نهه کاله زياتوي. ته وو‌ایه لوی څښتن د هغو د استوګني په موده ډېر ښه پوهیږي. د آسمانونو او مځکي پټ رازونه د هغه په علم کي دي. هغه څونه ښه ليدونکی او اورېدونکی دی. له هغه پرته د مځکي او آسمانو د مخلوقاتو هيڅ خبر اخيستونکی نسته او نه هغه په خپله واکمني کي څوك شريکوي.

د معروفي عقيدې سره سم اصحاب کهف په اسلامي او عېسوي دواړو دينونو کي سپېڅلي ګڼل کيږي. پر دوی باندي د روم ټولواکمن دقيانوس يا دقيوس ظلم کاوه. (د دغه پاچانوم ډيسيس (Decius) (۲۰۱ ـ ۲۵۱ ع.) دی، خو عرب مورخين او اسلامي عالمان هغه په عامه توګه دقيانوس بولي.ژ).

خو دوی د دې سره سره خپل ولس ته د کفر او شرك د پرېښوولو او د يوه خدای د عبادت کولو تلقين کاوه. څنګه چي خلکو د دوی بلني ته پام نه اړاوه او پاچا هم وپتېيل چي دوی ووژني نو دوی پرېکړه وکړه چي خپل کورونه پرېږدي. د دغه پېر تاريخي اسناد شاهدي ورکوي چي په دغه پېر کي ځينو واکمنو د ظلم او بې عدالتی پاليسي خپله کړې وه او هغه کسان يې ډېر په تنګ کړي وه چي د عېسوي دين پيروي يې کول.

د شمال لوېديزي اناطوليې رومي والي پلينيس (Pilinus) (۶۹ ـ ۱۱۳ عېسوي) د روم ټولواکمن ټرايانوس (Trayanus) ته يو ليك وليکی چي هغه د مسيح ځينو پيروانو ته سزاوي ورکړې ځکه چي هغو د پاچا د مجسمې عبادت نه کاوه. دغه ليك په لومړيو مهالونو کي پر عېسويانو باندي د ظلم يو ثبوت دی. په دغسي حالاتو کي چي پر دغو ځوانانو باندي د حق دين د پرېښوولو او د باطل دين د پيروۍ په هکله فشار راوړل سو نو هغو وويل :

∩∨⎠□Φ{∃#υρ ∉Ν≡υθ≈ψϑΥΥ9∃# □⊳υ□ ∃υΖ□/υ□ (#θ™9∃σ)σ⎤⎬
⎢□σ)♥9 (∃Ψγ≈σ9∈) □⎯∉µ∉Pρ⇓□ ∉Β (#υθ©©⎢□↓P σ9
∃οΨ©Β⎞θσ% ∉™Ιω◊σ↓≈ψδ ∩⊇⊆∪∃÷⇐σ⇐ξ♥ #]□∈) !∃οΨ⎤⎜%
□ω⎞θ♥9 (Ζπψγ∉9#υ™ □⎯∉µ∉Pρ⇓□ ∉Β (#ρ™□σ□♠Β∃#

⎜ψϑσ⎤ (&⎦∈ι⎤τ/ ⁄ ≈σ⇐⎤⊨⇑ϒ∈0 Ο∈γ/□ν=τ(□χθ(?⎤ÿτ□
⎨ ∩⊇∈∪ ∃.∴/⊃□ξ. ↔!∃# □ν?τ© 3□υ□τΙ/⎡∃# ∩ ≤ϑ∉Β ©Νν=/⇓ρ&
[الکهف : ۱۴ - ۱۵]

ژباړه : زموږ رب د آسمانونو او مځکي رب دی. موږ له هغه پرته د بل چا عبادت نه کوو . که نه موږ به بېخي ناسمه او له عقله لیري خبر کړې وي.

زموږ دې قوم خو له لوی څښتن پرته نور په خدایي نیولي دي. دوی ځله د هغو پر خدایي باندي یو څرګند دلیل نه وړاندي کوي؟ نو تر هغه به بل غټ ظالم څوك وي چي پر لوی څښتن درواغ وواېي؟

خو د اصحاب کهفو د سمڅي په هکله باید ووایو چي په دې اړه څو نظرونه سته. ډېره ممکنه داده چي دغه سمڅه (د یونان په پخواني ښار ایفي سیس "اِفسس؛ Ephesus" چي اوس په ترکیه کي واقع دی)، (څلوردېرشمه شمېره انځورونه). او طرسوس (Tarsus) کي ده. (پنځه دېرشم انځور).
د ټولو عېسوي حوالو مطابق دغه سمڅه په ایفي سیس (Ephesus) کي واقع ده. د دې خبري سره ځیني مسلمان څېړونکي او شنونکي هم موافق دي. خو د ځینو په اند دغه تصور ناسم دی او د سمڅي اصلي ځای طرسوس (Tarsus) دی. په دې هکله به موږ د دغو دواړو نظرونو جاج واخلو. پر دې باندي ټول عېسوي او مسلمان څېړونکي او شنونکي یوه خوله دي چي دغه پېښه د روم د ټولواکمن دقیانوس په زمانه کي رامنځته سوې وه.

نېرو او دقیانوس دوه هغه رومي ټولواکمنان دي چي پر عېسویانو باندي په ظلم کولوکي یې نوم ایستلی دی. دوی د خپلو واکمنیو په لنډه موده کي یو قانون نافذ کړ چي د هغه له مخي پر هر چا باندي رومي سپېڅلو موجوداتو ته د قربانۍ وړاندي کول ضروري وه. دوی اړ وه چي د حکومتي چارواکو د غوښتني پر مهال د دغي قربانۍ په هکله تصدیق او ثبوت ښکاره کړي. که به یې ثبوت نه درلود سزا به ورکول کېدل. په عېسوي لیکنو کي راغلي دي چي د عېسویانو زیات شمېر چي د بت پالني له دغه کاره یې ډډه کول یوه او بل ځای ته د پناه اخیستلو په لټه کډه کېدل، او اصحاب کهف هم له دغو لومړنیو عېسویانو څخه وه.

پر دې سربېره دا خبر هم د غور وړ ده چي زیاتو مسلمانو او عېسوي مورخینو دغه پېښه د یوې کیسې په توګه بیان کړې ده. چي د مهالونو په تېرېدو سره ډېر نا اړین روایات هم په ګډ سوي دي. خو په حقیقت کي دا مازي یوه کیسه نه، بلکي یوه تاریخي پېښه ده.

آیا اصحاب کهف په ایفي سیس کي دي ؟

د اصحاب کهفو د پناه اخیستلو د ځای په هکله بېلي بېلي رایي ورکړل سوي دي. د دې اختلاف لویه وجه داده چي د هري سیمي د خلکو دا هیله ده چي دغه اتلان د دوی په سیمه پوري اړه ولري. نو څنګه چي د اصحاب کهفو سمڅي ته ورته سمڅي هر ځای سته، نو پر بېلابېلو دغسي سمڅو یې عبادتځایونه ودان کړي دي.

لکه چي مشهوره ده ایفي سیس (Ephesus) د عېسویانو مقدس ځای دی.

دلته د بي بي مريمي ﷺ **کور دی، چي بيا په کليسا بدل سوی دی. نو کېدای سي چي اصحاب کهف د دغه ځای په سمڅه کي اوسېدلي وي. د عېسويانو په ډېرو کتابونو کي يې هم دغه ځای د اصحاب کهف د اوسېدو ځای بللی دی.**

د دې خبري ډېر پخوانی تاريخي ثبوت د شامي پادري جېمز آف سارس (James of Sarus) (زوکړه۴۵۲ع.) **ځيني کتابونه دي. نامتو مورخ ګبن** (Edward Gibbon) په خپل هغه کتاب کي چي نوم يې دی**"د روم د سلطنت د راپرزېدو تاريخ"** (Decline & Fall of The Roman Empire) **د جېمز د کتابونو ځيني حوالې ورکړي دي. د دغو حوالو سره سم د هغه پاچا نوم چي اووه عېسوي ځوانان يې د عېسويت پرېښولو او په سمڅه کي پناه اخيستلو ته اړ ايستلي وه دقيانوس وو. د دقيانوس د واکمنۍ پېر له ۲۴۹ څخه تر ۲۵۱ ع. پوري دی او دغه دور د حضرت عيسیٰ پر پيروانو باندي د ظلم له امله مشهور دی. د مسلمانو مفسرينو د ډرګندونو سره سم دغه پېښه په ايفي سيس**(Ephesus) يا ايفي ساس (Aphesos) کي پېښه سوې وه. د ګبن د ليکني سره سم د دغه ځای نوم (Ephesus) دی. د (دکوچنۍ آسيا) د اناطوليې پر لوېديزه غاړه باندي دغه پروت ښار د روم د سلطنت يو لوی بندر او ستر ښار وو. د دغه ښار کنډوالې اوس هم **(د اوسنۍ ترکيې لوېديز ساحل ته نژدې ـ د پنځو کېلومترو په واټن ـ د ازمير يا سمرنا له بندري ښار څخه د سهيل خواته تقريباً شپېته کېلومتره ليري او د آيدين له ښار څخه ۴۲ کېلومتره ليري د لوېديځ خوا ته د ترکيې د لېديا پر لوېديز ساحل پرتې دي.ژ) او" د ايفي سيس په زاړه ښار"** مشهوري دي.

د اصحاب کهف د ويښېدو پر مهال د رومي واکمن نوم د مسلمانو څېړونکو په اند تيزوئيسيس(Tezusius) او د ګبن په اند دوهم تهيوډوسيس (Theodosius II)**دی. دغه واکمن د روم د سلطنت تر عېسوي کېدو وروسته د ۴۰۸ ـ ۴۵۰ کلونو په دوران کي واکمن وو. (وايي چي دا يو موحد او صحيح العقيده او د ايمان خاوند عېسوی واکمن وو.ژ).**

د ځينو مفسرينو د ليکنو سره سم د لاندي آيتونو په رڼا کي د سمڅي خوله د شمال خواته وه او رڼا نه سوای ورننوتلای او سمڅي ته نژدې تېرېدونکي د هغې د ننه ته نه سوای کتلای. قرآن کريم دا مطلب داسي بيانوي :

τ© ®□υρ≡τ□♦? Mψ⁄ν=σ⇔ #σ□∈) }♣ ϑ±9∃# □τ□σ?υρ * ⟩
Mτ/{□ξ⌊ #σ□∈)υρ ∪⌋ ∉ϑυ□⁄9∃# □ς#σ□ ⌠Ο∈γ∉□ γξ.
;ουθ φσ⌉ □∈⌋ ⎠Ν⎝δυρ ⊃Α∃ψϑ∉ε±9∃# ⌊Ν#σ□ ⎠ΝΣκ⇑∈⊂□⁄)♦?
♠!∃# ∉□⎞κυ□ τΒ 3↔!∃# ∉Μ≈τ□#υ™ ∉Β ψ7∉9≡σ□ 4 μ Ζ∉ιΒ
ψ□⊕γρΒ ν=σ⌉ ⎬≅∈= ®©□ ∅τΒυρ (∉□τΓ γ⇓ϑ⁄9∃# υθ⇓γσ⌉
[الکهف : ۱۷] ⟨ ∩⊇∠∪ #Ψ□∉♥ ⌠□□Δ ∃□∉9υρ ... μσ9

ژباړه : **او (ای پيغمبره ﷺ که تا هغوی په سمڅه کي ليدلي وای، نو داسي به درته ښکاره سوې وای چي) لمر چي کله راخيژي نو د هغو سمڅه پرېږدي ښي لوري ته تاوېږي او کله چي لوېږي نو د هغو کيڼ لوري ته اوړي او ډوبېږي او**

هغوی په سمڅه کي دننه په يوه پراخ ځای کي پراته دی. دا د لوی ځښتن له نښانو څخه يوه نښانه ده. چا ته چي لوی ځښتن سمه لار وښيي هغه سمه لار موندونکي دي او څوك چي لوی ځښتن بې لاري کړي د هغه لپاره به کوم لارښود او کالخوای ونه موندل سي.

د لرغونو آثارو ماهر ډاکټر موسیٰ باران په خپل کتاب ايفي سيس (Ephesus) کي دغه د اصحاب کهفو د پناه ځای بولي او ليکي :

"په ۲۵۰ع.کي د ايفي سيس (Ephesus) اوو نوو ځوانانو بت پالنه پرېښوول او عېسويت يې غوره کړ. دوی د پټېدو د ځای په لټه د پيو ن (Pion) د غره د ختيزي لمني سمڅي ته ولاړل. رومي سپاهيانو دوی وليدل (او د پاچا په حکم يې) د هغو د ننوتلو پر لار يو دېوال وواهه" **(۴۵). (څو هغوی په دغه سمڅه کي په خپل مرګ ومري. ژ)**

اوسمهال دغه حقيقت ځرګند سوی دی چي پر دغو کنډوالو او قبرونو باندي بېخي ډېري مذهبي ودانۍ جوړي سوي دي. د اتريش د لرغون پوهني اداري د ۱۹۲۶ع.کال د کيندنو په بهير کي د پيو ن (Pion) د غره په ختيزه لمن کي د اوومي پېړۍ د دوهم تهيوډوسيس دپېر د اصحاب کهف اړوندي ودانۍ ځرګندي سوي دي (۴۶).

آيا اصحاب کهف په طرسوس (Tarsus)کي دي ؟

د اصحاب کهفو د اوسېدو دوهم ځای طرسوس (Tarsus) **ګڼل سوی دی. د دغه ښار په شمال لوېديځ کي د اين کی لس** (Encilus) يا بين کی لس (Bencilus)په غره کي د قرآن کريم بيان سوي تفصيل ته ورته د اصحاب کهفو يوه سمڅه سته.

د ځينو مسلمانو څېړونکو د ليکنو سره سم دغه تصور سم دی. د قرآن نامتو مفسر امام طبري ؓ **د اصحاب کهفو د غره نوم** بين کی لس (Bencilus)بيان کړی دی او په خپل کتاب **" تاريخ الامم والملوك " کي يې د ښار نوم طرسوس ليکلی دی (۴۷). خو يوه بل مفسر محمد امين د غره نوم پين کی لس** (Pencilus) او د ښار نوم طرسوس ليکلی دی. ښايي د **پين کی لس** (Pencilus) تلفظ اين کی لس سوی وي. د دغه مفسر په وينا په دغو الفاظو کي د توپير لامل د B د تلفظ د ادا کولو بېل بېل ډولونه دي يا د مهالونو په تېرېدو سره د B د تلفظ له منځه تلل دي (۴۸).

امام فخر الدين رازي ؓ **چي نامتو قرآني عالم دی ليکلي دي: " که څه هم دغه ځای ته ايفي سيس** (Ephesus) ويل کيږي، خو له هغه څخه موخه او مراد طرسوس دی. ځکه دا د طرسوس دوهم نوم دی"**(۴۹). (ويل کيږي چي طرسوس د ايفي سيس اسلامي نوم دی.ژ)**

پر دي سربېره د قاضي بيضاوي ؓ، **امام نسفي ؓ، جلالين، التبيان، المالي** (Elmali)، نصوحي بلمن(O. Nasuhi Bilmen) **او نورو ډېرو څېړونکو په اند دغه ځای طرسوس دی. دغو ټولو مفسرينو د سورت کهف د اوولسم آيت د﴿ لمر چي کله راخيژي نو د هغو سمڅه پرېږدي ښي لوري ته**

تاويږي او كله چي لويږي نو د هغو كيڼ لوري ته اوړي او ډوبيږي ﴿ په څرګندونه كي ليكلي دي چي د دغي سمڅي خوله د شمال پر لور ده (۵۰).

د اصحاب كهفو د استوګني ځاى د عثماني دولت په پير كي هم د څېړنو موضوع وګرځېده. په دې اړه د عثماني لرغون پېژندني د ادارې او لومړي وزارت تر منځ ليكونه هم لېږل سوي دي. د طرسوس د سيمه ييزو چارواكو له لوري دعثماني د خزانې وزارت ته ليك استول سوى دى چي د اصحاب كهف د سمڅي د ساتونكو د معاشونو غم دي وخوړل سي. د دې ليك په جواب كي د خزانې د وزارت لخوا ليكل سوي دي چي دغو وګړو ته له حكومتي خزانې څخه تر معاش وركولو دمخه د دې خبري تصديق اړين دى چي آيا په رشتيا سره دا د اصحاب كهف سمڅه ده؟ په دې اړه تر سره سوې څېړنه د اصحاب كهف د ځاى په ټاكلو كي په بشپړه توګه مرسته كوي.

د ملي شورا له لوري په تر سره سوې څېړنه كي ليكل سوي دي چي
د طرسوس په شمال كي په ادانه ولايت كي له طرسوس څخه د دوو ساعتو په واټن پر غره باندي يوه سمڅه ده چي خوله يې د قرآن حكيم د تفصيل سره سم د شمال لور ته واقع ده (۵۱).

دغه راز دا پوښتني چي اصحاب كهف څوك وه ؟ د دوى مهال او سيمه كومه وه؟ په هره زمانه كي د څېړونكو موضوع پاته سوې ده او په دې هكله ډېر معلومات هم تر لاسه سوي دي. خو بيا هم له لاس ته راغلو معلوماتو څخه يو هم يقيني نه سي ګڼل كېداى. او د هغو اصحاب كهفو كوم چي يادونه يې په قرآن كي سوې ده د مهال او سيمي ټاكل اوس هم د يقيني ثبوتونو او تاريخي شهادتونود راغونډولو غوښتنه كوي.

د اصحاب كهفو د سمڅي په هكله څه نوره څېړنه :

پورتنى بحث د ليكوال نظر دى. خو تر كومه ځايه چي د دې كتاب ژباړن ته څرګنده سوې ده د اوسنيو پوهانو غالب ګومان دادى چي د اصحاب كهفو سمڅه د اردن په عمان كي ده. په دې هكله د ځينو مستندو كتابونو په حواله په لاندي توګه څه رڼا اچوو :

لكه چي د ابن جرير طبري په تفسير كي د حضرت ابن عباس ﵄ **څخه روايت سوى دى هغه فرمايلي دي چي: « د اصحاب كهفو سمڅه ”ايله“ نومي ځاى ته (چي ايلات هم ورته وايي او پخوانى نوم يې عصيون جابر** Ezion-geber **وو) نـژدې واقع ده». په اردن كي عقبه له لويو ښارونو څخه دى كوم چي د ” عقبه خليج “ پر غاړه پروت دى. كه اړوندو نخشو ته وكتل سي ايله عقبې ته نژدې واقع ده. نو د پورتني روايت او ډېرو نورو قراينو پر بنسټ اوسمهالو څېړونكو جوته كړې ده چي دغه سمڅه په اردن كي واقع ده. حضرت مولانا حفظ الرحمان سيوهاروي ﵀ په قصص القرآن كي پر دې موضوع باندي ډېرمفصل بحث كړى دى او د اړوندو تاريخي او جغرافيوي شواهدو په رڼا كي يې دغه خبره درسته بللې ده. حضرت مولانا سيد سليمان ندوي ﵀ هم په خپل ارض القرآن كتاب كي د اردن په سهيل كي د پترا لرغونى ښار ”رقيم “ ګڼلى دى. حضرت مولانا**

مفتي محمد شفيع هم په معارف القرآن تفسير کي تر اوږده بحث وروسته دغــه ســمڅه پــه اردن کــي بللــې ده. مولانــا ابــوالکلام آزاد هــم د ترجمان القران پـه (۲/ ۳۹۳) مـخ کـي ويلـي دي چـي: " د عقبـه خلـيج تـه نژدې پر يوه غره باندي د "راقم" په نامه ښارپه دوهمه عېسوي پېړۍ کـي روميانو ونيو، چي بيا د " پيټرا " (Petra) پـه نامـه مشـهور سو. پـه ۶۴۰ ع.کـال چـي مسلمانانو دغـه ځـای ونيـو" بطـرا " ونومـول سـو، او وروسـته د اصحاب کهفو سمڅه په دغه ځای کي وموندل سول".

د اطلس القرآن د (۲۴۲) مخ په اضافي توضيحاتو کي ليکي چـي: " حضـرت عبدالله بن عباس **وايي چي: « د کعب الاحبار په اند "رقيم " ايله تـه نـژدې د** يوه ښار نوم دی» او د حضرت ابن عباس **د يوه بـل روايـت سره سم** رقيم د هغــه غــره نــوم دی چــي د اصــحاب کهفــو ســمڅه پکښــي واقــع ده".

شـاه مصـباح الـدين شـکيل د نشـانات ارض قـرآن پـه (۲۱۵) مـخ کـي ليکـي :

"د اصحاب کهفـو دغـه غـار د اردن د عمـان ښـار تـه نـژدې دی. دغـه ځـای تـه ډېـر سيلانيان د دغي په قرآن کي ويل سوي واقعې د تصديق او عبرت لپاره ورځي".

احمد جاد المولي او ملګري يې د قصه های قرآن د (۳۶۱) مـخ پـه لمـن ليك کـي ليکـي:" ځينـي مفسرين دا نـه منـي چـي د اصحاب کهفـو سمڅه پـه اِفسس کي ده او پـه دې عقيـده دي چـي د داسـي سمڅي خولـه چـي سـهار او مازديګر لمـر نـه ورتـه جـوړېږي بايـد پـه سـهيل کـي وي او دغـه مشخصـات د " رجيب" د سمڅي سره چي د اردن د پلازمېني عمان په اته کېلـومتري کـي پرته ده مطابقت لري".

مولانا محمد تقي عثماني د جهانِ ديده په نامه د خپل يونليك (سفرنامې) په (۲۱۸) مخ کي فرمايي: " ديوهانو د ځېرنو لنـډيز دادی چـي د اردن نـامتو تاريخي ښار پټرا اصلي نوم رقيم وو کوم چي رومي حکومت پـه پټـرا بـدل کـړ او دغه سمڅه دغه ځای ته په يوه نـژدې سيمه کـي واقـع ده". هغـه وړانـدي ليکي :" په ۱۹۵۳ع.کال د اردن يوه ځېرونکي تيسير ظبيان ته پـه يـو ډول ځرګنده سوه چي عمان ته نژدې پر يوه غره باندي يوه داسي سمڅه واقـع ده چي په هغې کي څو قبرونـه او د مړو هډوکي موجـود دي او پـر دغـه سمڅه سر بېره يو مسجد هم جـوړ سـوی دی. بيـا هغـه د خپـل يـوه ملګـري سـره د دغي سمڅي په لټه هلته ولاړ ی. دغه ځای لـه عامي لاري څخه ګوښـه واقـع وو، ځکه نو هغه پر څو کېلو متره ستونزمنه لار وخوځېد او د دغـي سمڅي خولې ته پر رسېدو بريالی سو".

خپله تيسير ظبيان ليکي:

"موږ د يوې داسي تيارې سمڅي خولې ته ولاړ وو چي ډېر ليـري او پـر اوار او بـې ونـو غـره بانـدي واقـع وو، پـه سمڅه کـي دونـه تيـاره وه چي زموږ ور ننوتل ستونزمن سول. يوه پوونده راته وويل چي پـه دې سـمڅه کـي څـو قبرونــه دي چـي د انسـانانو جسـدونه پکښـي پراتــه دي. د غـار خولــه د سـهيل لـور تـه وه او د هغـې دواړو خـواوو تــه د ډبـرو ستونونه جوړسوي وه او د بېزنتيني ودانيز طرز نقشونه پر ښکارېدل. (بېزنتينـي : بېـزانتين(Byzantine)يعنـي د روم د امپراتـورۍ د وروسـتۍ

دورې ختيزي برخي ته منسوب، له ۳۹۵څخه تر ۱۴۳۵ع. پوري). د دغي سمڅي څخه تقريباً سل متره ليري يو كلى وو چي" رجيب" نومېدى" . (موقع اصحاب الكهف ۳۹مخ د قاهرې چاپ).

د مولانا تقي عثماني د ليكني سره سم تيسير ظبيان خپلو پلټنو ته ادامه وركړه او د لرغونو آثارو د اداري پام يې ور واړاوه، بالاخره يوه لرغونپوه رفيق الدجاني تر څېړني وروسته رايه وركړه چي دا د اصحاب كهفو سمڅه ده. لكه چي په ۱۹۶۱ع.كال د دغه ځاى د كيندنو كار پيل سو او د دغي رايي په تاييد ډېر قراين او شواهد په لاس راغله. چي له هغو څخه څو يې په دې ډول دي :

1. د دغي سمڅي خوله د سهيل لور ته ده چي له دې امله د قرآن كريم دغه آيت په بشپړه توګه صدق پر كوي:

τ© ®□υρ≡τ□♦? Mψ⟨ν=σ⇔ #σ□∈) }♣ | ϑ⁄±9∃# □τ□σ?υρ * ⟩
Mτ/{□ξ⌊ #σ□∈)υρ ∪⌋ ∉ϑυ□/9∃# □ς#σ□ ⌈O∈γ∉□ | γξ.
;ουθ | φσ⌉ □∈⌋ ⟩N⟨δυρ ⊃A∃ψϑ∉ε±9∃# |N#σ□ ⟩N∑κ⇑∈⊂□/)♦?
⟨ | μ |Z∉ιB

ژباړه : او (اى پيغبره ﷺ كه تا هغوى په سمڅه كي ليدلي واى نو داسي به درته ښكاره سوې واى چي) لمر چي كله راخيژي نو د هغو سمڅه پرېږدي ښي لوري ته تاوېږي او كله چي لوېږي نو د هغو كيڼ لوري ته اوړي او ډوبېږي او هغوى په سمڅه كي دننه په يوه پراخ ځاى كي پراته دى.

2. په قرآن كريم كي ويل سوي دي چي د كلي خلكو وپتېيل چي پر دغه سمڅه باندي مسجد جوړ كړي. لكه چي د دغي سمڅي له پاسه د كيندنو په پايله كي يو مسجد هم څرګند سو، چي له لرغونو رومي طرز ډېرو څخه ودان سوى وو. دا په پيل كي د بېزنتيني طرز يو معبد وو او د عبدالملك بن مروان په وختو كي مسجد پر جوړ سوى وو.

3. ډېر اوسمهالي څېړونكي وايي چي هغه مشرك پاچا چي اصحاب كهفو د هغه له ظلمه سمڅي ته پناه وړې وه ټراجان وو چي له ۹۸ع.كال څخه تر ۱۱۷ع.كال پوري واكمن وو. د ده په هكله دا مشهوره ده چي هغه له بت پالني څخه پر ډېره كوونكو باندي ناوړه ظلمونه كول، له تاريخ څخه دا هم جوته سوې ده چي ټراجان په ۱۰۶ع.كال د اردن ختيزي سيمي ونيولې او په هغو كي يې د عمان يو لوبغالى جوړ كړ. او هغه پاچا چي اصحاب كهف يې د واكمنۍ په ېير كي را ويښ سول تهيوډوسيس دى چي د پنځمي پېړۍ په پيل كي تېر سوى دى.

4. له بله پلوه په دغه نوې موندل سوې سمڅه كي د ټراجان د مهال ځيني سكې موندل سوي دي.(موقع اصحاب الكهف۳۵ مخ). له دې څخه هم دا اند قوت مومي چي دا د اصحاب كهفو سمڅه ده.

5. قرآن كريم اصحاب كهف ⟨ &ρ≠ | σψ≈=| #∃9/3σγ | #⊃⊃
ρυ#∃9□♣%∉□O ⟩ (د سمڅي او رقيم څښتنان) بللي دي. دا چي دغه رقيم څه ته وايي ؟ د دې په تشريح كي ډول ډول رايي وركول كيږي. خو د ډېرو څېړونكو خيال دادى چي رقيم د هغه كلي نوم وو چي لومړى دغه ځوانان

پکښې اوسېدل. اوس چي په کوم ځای کي دغه سمڅه واقع ده له هغه ځايه سل متره ليري يوه کوچني کلي ته "رجيب" وايي. رفيق الدجاني په دې اند دی چي دغه
د "رقيم" اوښتې بڼه ده، ځکه د دغه ځای بدويان (صحرايان) زياتره قاف په جيم او ميم په بې بدلوي. (موقع اصحاب الکهف ۱۱۸ مخ). له دې امله اوس د اردن حکومت د دغه کلي نوم په رسمي توګه "رقيم" کړی دی.

ځيني پخواني مځکپوهان هم د رقيم کلی عمان ته نژدې بولي. لکه چي نامتو جغرافيه ليکونکي ابوعبدالله البشاري المقدسي په خپل کتاب احسن التقاسيم في معرفة الاقاليم کي ليکي : "والرقيم بلد في شرق الاردن بالقرب من عمان، حيث وجدت مغارة فيها عدد من الجثث غير البالية" (موقع اصحاب الکهف ۴۹مخ).

يعني : رقيم د اردن په ختيځ کي عمان ته نژدې يو ښار دی، هلته يوه سمڅه هم موندل سوې ده چي د انسانانو ځو جسدونه کوم چي زيات نه دي وران سوي، موندل سوي دي.

پر دې سربېره ياقوت حموي هم په معجم البلدان کي د رقيم په ښوولو کي دغه قول نقل کړی دی: "ان بالبلقاء بارض العرب من نواحي دمشق موضعها يزعمون انه الکهف والرقيم قرب عمان" .

يعني : د عربو په مځکه بلقاء کي چي د دمشق په شاوخوا کي ده يو ځای دی چي عمان ته نژدې دی. د هغه په هکله خلك ګومان کوي چي کهف او رقيم دی.

6. تيسير ظبيان ځيني روايتونه نقل کړي دي چي له هغو څخه هم ښکارېږي چي د لومړيو پېړيو مسلمانانو د دغي سيمي يوه سمڅه د اصحاب کهفو غار ګاڼه . د حضرت عباده بن صامت په هکله روايت دی چي حضرت ابوبکر صديق هغه د روم پاچا ته د استازي په توګه ولېږی. نو دی د شام او حجاز پر لار يوه غره ته ورسېدی چي نوم يې الرقيم وو، په دغه غره کي يوه سمڅه هم وه چي د انسانانو ځو داسي جسدونه پکښې وه چي وران سوي نه وه. دغه راز په تفسير قرطبي کي د حضرت ابن عباس په هکله روايت دی چي هغه دغه سمڅه ليدلې وه او هغه يې د اصحاب کهفو سمڅه بلل. واقدي هم په فتوح الشام کي د حضرت سعيد بن عامر په هکله يوه اوږده کيسه ليکلې ده، چي هغه شام ته د جهاد په موخه رهي سوی وو، خو لار ځني ورکه سوې وه. بالاخره جبل الرقيم ته ورسېد. په هغه کي يې دغه سمڅه خپلو ملګرو ته وښوول او ورته ويې ويل چي دا د اصحاب کهفو سمڅه ده. بيا يې هلته لمونځ وکړ او د عمان ښار ته ننووت. (موقع اصحاب الکهف۴۶ او ۴۷ او ۱۰۳ مخونه).

په هر صورت د دغسي پخوانی پېښي د ځای په هکله په حتمي توګه،

سل په سل کي، په يقين سره څه ويل ستونزمن کار دی، خو په دې کې شك نسته چې تر اوسه چې د ځينو ځايونو په هکله د اصحاب کهفو د سمڅي د ګڼلو په باب رايي ورکړه سوي دي، په هغو ټولو کي دغونه قراين او شواهد چي د دغي سمڅي په هکله وړکړه سوي دي، نه دي موجود. تيسير ظبيان په خپل کتاب کي د اِفسس د سمڅي سره د دغي سمڅي پرتلنه کړې ده. له دغي پرتلني څخه هم دغه خبره جوتيږي.

مولانا محمد تقي عثماني په خپله دغه سمڅه لـه نـژدې ليدلې ده، هغه د دې سمڅي په هکله د جهانِ ديده په (۲۲۲) مخ کي ليکي :

دغه سمڅه د عمان له ښار څخه د سهيل لور تـه اووه کيلو متره ليري پرته ده او د اردن له هغي لويي لاري څخه چي له عقبې څخه عمان تـه تللې ده، درې کيلو متره ليري ده. اوس يې د موټرانو لپاره په غره کـي لار جوړه کړې ده. زه چي له موټر څخه کښته سوم او لږ څـه لـوړ وختلم يـو پرانستى غولى مي وليد چي په هغه کي د لرغونو ودانيو په ډول څه ستونونه او نـور ښکاريدل. تر دې غولي چي ور تېر سې د سمڅي خولـه ده. سمڅه پـر درو برخو وېشل سوې ده. د هغې په ختيزه او لوېديزه برخه کي اته تابوت غوندي قبرونه دي. په ختيزه برخه کي په يوه قبر کي يو کوچنى سورى هم وو. له دې سوري څخه د انسان يو جسد تر سترګو کيږي. کـه تيـاره وي نـو د سمڅي مجاور شم لګوي او د سمڅي دننه انځور در ښکاره کوي. (شپږدېرشم انځور).

د سمڅي هغه برخه چي له سهيل څخه شمال ته تللې ده تقريباً صافه ده. رفيق الدجاني وايي چي د ۱۹۶۱ع.کال د کيندنو په پايله کي د سمڅي په دغه منځنۍ برخه کي د ځاروي کرغښي وموندل سول. د تيسير ظبيان پـه انـد دا د اصـحاب کهفـو د سـپي کرغښـي دي. پـر دې سـربېره پـه دغـه برخـه کـي د رومي، اسلامي او عثماني دېرو سکو يو خـاورين لوښـى، ګـوتمۍ، ګېڼـې او ځيني نور شيان هم وموندل سول. اوس يې دغه ټول شيان په يوه المادۍ کي ځای پر ځای کړي او د سمڅي په شمالي دېوال کي يې خوندي کړي دي چي ما هم وليدل. (اووه دېرشم انځور).

د سمڅي په ختيزه برخه کي د يوه سوري له پاسه يو مسجد ودان سوی دی. د سلطان صلاح الدين ايوبي ﷺ د پوځ يوه جنرال اسامه بن منقذ ﷺپـه خپل کتاب "الاعتبار" کي هم ليکي چي زه د دېرشو سرتېرو سره دغي سمڅي ته ولاړم او هلته مي لمونځ وکړ. (موقع اصحاب الکهف۴۹مخ). د سمڅي تـر پاکولووروسته د هغې پر دېوالونو په کوفي او يوناني ليکونو څه عبارتونه هم څرګند سول چي اوس نه لوستل کيږي.

د سمڅي لـه پاسه ديوه بل لرغونی مسجد دېوالونـه او محـراب ښـکاري. دمخه دغه مسجد نه ښکارېدی، خـو تـر کينـدنو وروسـته څرګنـد سـو. دغـه مسجد لس متره اوږد او لس متره سورور دی او د کيندنو په بهير کي د هغـه په منځ کي د رومي طرز څلور ګردي ستونونـه څرګند سول. د کيندنو په بهير کي له دغه ځايه د رومي پاچا جستين د پېر (۵۱۷ ـ ۵۲۷ ع.) څو فلزي سکې هم په لاس راغلي دي. همداراز له دغه ځايه خاوريني لوټې هم په لاس راغلي

دي چي ښايي د اودس تازه کولو لپاره استعمالېدلې. همدا شان له دغه ځايه يو ډېر ليك هم ترلاسه سوی چي له ليکني څخه يې ځرګندېږي چي د احمد بن طولون د زوی خمارويه په زمانه کي په ۸۹۵ ع.کال دغه مسجد ترميم سوی وو.

له دې ټولو خبرو څخه پوهانو دا نتايج را ايستلي دي چي لومړی دلته روميانو يو عبادتځی جوړ کړی وو. بيا په اسلامي پېر کي - غالباً د عبدالملك بن مروان په زمانه کي يې هغه په مسجد اړولی دی، خو مسلمانانو د هغه په اوږدو او بره کي څه بدلون نه وو راوستلی.

اوس د اردن د لرغونو آثارو او د اوقافو ادارو د دې سمڅي ساتني او خواپاکۍ ته زياته پاملرنه کړې. هغې ته نژدې يې يو نوی مسجد هم جوړ کړی دی. د زيارت کوونکو لپاره يې لار هم ښه جوړه کړې ده او د سمڅي دننه يې ډېرليکونه هم لګولي دي. (اته دېرشم انځور).

لسم باب

دغه باب د ژباړن لخوا پر
کتاب ور زيات سوی دی

امريکا او اروپايي هيوادونه
به غرق سي

∉N∃τ↔⊆η□ΥΥ9∃# τβρ©□™3 | ϑτ□ ζ □∉%♥!∃#υρ ∤
ψ7⊆×↓≈σ9∍ρ⌈& ©□⌡3τΒυρ (©□□∉□ξ♥ ®>#ξ□τ© ⎞N| λμ;
[فاطر: ۱۰] ∤ ∩⊇⊃∪ ®□θ| 7τ□ υθ⎞δ

ژباړه : هغه کسان چي په چلونو لګیا دي او ناوړي دسیسې جوړوي د هغو لپاره سخت عذاب دی او د هغو مکر پخپله له منځه تلونکی دی.

τ□⌡3τΒυρ ∩∨⎞□Φ{∃# □∈⌋ #Ψ□∃τ6⌡3∉Φ⌈□∃# ∤
©□⌡3ψϑ⌡9∃# ⇓,□∉τσ□ □ωυρ 4 ℘¬⊗η□ΥΥ9∃#
⎞≅ψγσ⌉ 4 —∉&∈# |δρ∍∈/ □ω∈) ◊·⊗η□ΥΥ9∃#
ν=σ⌉ 4 τ⌋| ∉9♦ρΦ{∃# |Μ♦Ψ⇓□ □ω∈) □χρ©□⇑◊Ζτ□
σ9υρ (Ωξ□∉□⎞7σ? ↔!∃# ∉Μ♦Ψ⇑Υ∉9 ψ□⊕γρΒ
∩⊆⊂∪ ÷ξ□∪θ⌡τρΒ ↔!∃# ∉Μ♦Ψ⇑Υ∉9 ψ□⊕γρΒ
(#ρ©□⇑◊Ψυ□σ⌉∩∨⎞□Φ{∃# □∈⌋ (#ρ| □□⊕Υο□ ⌈Οσ9υρρ&
⎞Ν∈γ∈=⎞6σ% ∉Β τ⌋| ∉%♥!∃# ⎝πτ7⊃)≈τ© τβ%ξ. ψ#⌡□ξ.
□χ%ξ. ∃τΒυρ 4 Ζο♣θ⎝% ⎞ΝΣκ |]∉Β ≤□ξ♥ρ& (#⌡θ| Ρ%ξ.υρ
□∈⌋ &™⌈©ξ↔ ∉Β …| ντ□⊃φ |⎝©□∉9 ♠!∃#
…| μ↓Ρ∈) 4 ∩∨⎞□Φ{∃# □∈⌋ □ωυρ ∉Ν≡υθ≈ψϑΥΥ9∃#
⎞θσ9υρ ∩⊆⊆∪ #∴□□∉□σ% ∃ςϑ□∈=τ© □χ%ξ.
∃τΒ (#θ| 7|Υ□2 ∃ψϑ∈/_}♦∃♦Ψ9∃# ♠!∃# ™□⊕ζ#ξσ©□
⊕6≈σ9υρ 7π↑/!#ψ□ ∉Β ∃ψδ⊂□ | γσ⇓ 4□ν?τ© □□τ□σ?
#σ□∈∗σ⌉ (□ωΚ|Υ□Β 9≅ψ_ρ& #□ν<∈) ⎞Ν⎝δ©□ | φζξσ©□
τβ%ξ. ♥!∃# □χ∈∗σ⌉ ⎞Ν⇓γ⎝=ψ_ρ& υ™!∃ψ_
[فاطر: ۴۳ - ۴۵] ∤ ∩⊆∈∪ #Μ□□⊕ℑτ/—⊆ν∉□∃τ6∉⎝∈/

ژباړه :دوی په مځکه کي زیات تکبر اختیار کړ(خپل ځانونه لوړ بولي) او د ناوړو چلونو اودسیسو په کار اچولو یې پیل وکړ ، نو په مځکه کي د دوی د لویي غوښتلو او ناوړو چلونو او دسیسو په لار اچولو له امله د دوی ناوړي دسیسې خپله دوی ته ور د غاړي کیږي. نو آیا دوی دې ته سترګي پر لار دي چي د پخوانیو ولسونو سره چي د لوی ښتن کومه کړنلار وه هغه د دوی سره هم وسي. که دا خبره وي نو ته به هیڅکله د لوی ښتن په کړنلار کي څه بدلون ونه مومې او ته به هیڅکله ونه وینې چي د لوی ښتن کړنچاره د هغه له ټاکلي لاري څخه کوم ځواك واړولای سي. آیا دوی کله په مځکه کي نه دي ګرځېدلي چي لیدلي یې وای چي د هغو خلکو عاقبت چي تر دوی ډېر ځواکمن وه څه سو ؟ هیڅ شی د لوی ښتن بې وسه کوونکی نه دی.
نه په آسمانو او نه په مځکه کي. هغه په هرڅه پوهیږي او پر هر څه قدرت لري. که چیري لوی ښتن خلك د هغو په کړنو نیولای ، نو د مځکي پر مخ به یې هیڅ ساکښ ژوندی نه وای پرې ایښی. خو هغه دوی

ته تر يوې ټاکلي نېټې پورې مهلت ورکوي. بيا چې کله د دوی نېټه پوره سي نو لوی څښتن د خپلو بنده ګانو کتونکی دی.

زموږ نړۍ ورځ په ورځ مخ پر تودېدو روانه ده. د هر کال په دوبي د تودوښي کچه د تېر کال په پرتله زياتيږي. دا ولې داسي کيږي؟ د دې لاملونه څه دي؟ د تودوښي زياتوالي نړيوال څله اندېښمن کړي دي؟ که خبره يوازي همدومره وي، دا خو دونه د اندېښني وړ خبره نه ده. خو په حقيقت کي خبره بله ده.

وايي چې له اوس څخه په لس ګونو زره کاله دمخه زموږ د نړۍ ډېره برخه په واورو پوښلې وه. دغه مهال ته د **"واورو پېر"** (Ice age) هم وايي. دغه مهال د امريکا او اروپا ټولي سيمي په بشپړه توګه تر وارو لاندي وې. کابو يوولس زره کاله وړاندي د امريکا او اروپا واوري ويلي سوې او په پايله کي يې د سمندر سطح څو پښه لوړه سوه. د مځکي سهيلي او شمالي قطبونه سر وکال په وارو پوښلي وي. په سهيلي قطب کي د واوري د قطر زيات والی د شمالي قطب په پرتله ببخي زيات دی. د ټولي نړي (۹۰) سلنه واوره په سهيلي قطب کي ده. خو په دغو دواړو قطبونو کي کنګل سوې واوره د مځکي د کرې د تودوښي د کچي د لوړ والي له امله اوس تر زښتو زياتو کلونو وروسته په ډېر چټکوالي سره ويلي کيږي. د هاورډ د پوهنتون Howard University)د استاد ډاکټر جېمز ميکارتهي په وينا :" **اوس د شمالي قطب کنګل سوې واوره تر پنځو کړو کالو وروسته د لومړي ځل لپاره د ويلي کېدو په حال کي ليدل کيږي".**

د ټولي نړي ساينس پوهان، په تېره د امريکا او اروپا ساينس پوهان په دې هکله اريان پاته دي. دوی وايي چې که د شمالي او سهيلي قطبونو واوره ويلي سي نو د نړي د سمندرونو سطح به (۱۸۰) پښه لوړه سي او له دې امله به لويه تباهي را منځته سي. په سمندرونو او سيندونو کي به اوبه دونه ډېري سي چې پر وچو به و بهيږي. دوی وړاند وينه کړې وه چې د ۲۰۰۰ ع.کال تر پايه به د سمندرونو سطح د کاله يوه نيمه سانتي لوړه سي او د دې خبري شواهد هم ترلاسه سوي دي چې په راتلونکو کلونو کي به د سمندرونو

د سطحي لوړوالی نور هم زيات سي.

د دې خبرو يو ثبوت دادی چې په تېرو شلو کلونو کي د شمالي قطب (۴۰) سلنه واوره په بشپړه توګه ويلي سوې ده. د اريانتيا وړ خبره داده چې د سهيلي قطب په پرتله د شمالي قطب واوره په ډېره چټکۍ سره ويليږي. د سهيلي قطب د واوري ضخامت ببخي ډېر زيات دی او د هغو د ويلي کېدو امکانات ډېر کم دي. خو له ساينسي مشاهداتو څخه جوته سوې ده او په دې اړه د امريکا د څېړني اداري National Aeronautics and Spase Administration (NASA) هم رپوټ خپور کړی دی چې د يوويشتمي پېړۍ تر پايته رسېدو پوري به د شمالي قطب ټوله واوره په بشپړه توګه ويلي سي او کوم هيوادونه چې به له دې امله زښت زيات زيانمن سي په هغو کي به کاناډا، امريکا، برطانيه، فرانسه، المان، ډنمارك، هالينډ، ايټاليا او

د لوېديزي اروپا نور هيوادونه شامل وي. د (NASA) د رپوټ سره سم په تېرو دوولسو کلونو کي د شمالي قطب نهه سلنه واوره په بشپړه توګه ويلي سوې ده. د ۱۹۷۸ او ۲۰۰۰ ع.کلونو په منځ کي د شمالي قطب د دوولسو لکو کېلومترو اُرشو واوره ويلي سوې ده. دغه اُرشو د ټولي برتانيې په پرتله پنځه واره زياته ده. په دې رپوټ کي دا هم راغلي دي چي ځيني لاملونه (چي يادونه به يې څه وروسته وسي) داسي دي چي د مځکي د کرې د تودوښي په درجه کي به نور زياتوب هم راولي او په دې سبب به د واورو ويلېده هم زيات سي.

د ځينو نورو ساينس پوهانو په اند ښايي چي د ۲۱۰۰ ع.کال تر پايته رسېدو ډېر دمخه د شمالي قطب ټولي واوري ويلي سي. ځکه په راتلونکو کلونو کي به د نړۍ د تودوښي منځنۍ درجه لږ تر لږه لس ډګرۍ فارن هايټ زياته سي او له دې امله به د نړۍ د سمندرونو د سطحي لوړ والی لږ تر لږه درې پټه زيات سي.

د نړۍ د تودوښي د درجې د زياتوب له امله به له سمندرونو څخه د اوبو زيات بخارونه پورته سي او اورېځي به هم تر معمولي کچي زياتي سي. په پايله کي به په نړۍ کي اوربښتونه او توپانونه دونه زيات سي چي له امله به يې په سمندرونو کي د هغو تر کچي او ګنجايش زياتي اوبه په بهېدوسي، طغياني بڼي به اختيار کړي او پر وچو به ور خپرې سي.

په زيانمنو سيمو کي به کاختي، زلزلي او د اوربښتونو سمندري توپانونه چي Cyclones Hurricnes (د بادونو او اوربښتونو او د قهر اوغوسې توپانونه)ورته ويل کيږي، زيات سي. په راتلونکې کي د دې خبري ډېر امکان سته چي په لوېديزه نړۍ کي به هغه غټ غټ ښارونه د ډېري ستري ورانۍ ښکار سي کوم چي د سمندرونو پر غاړو ودان دي او د لوېديزي نړې د اقتصاد او ګټي وټي د ملا د شمزۍ د هډوکو حيثيت لري.

د دغو خطرونو د مخنيوي په موخه د ۲۰۰۲ ع.کال د اګست په مياشت کي د ټولي نړۍ ساينس پوهان راغونډ سول. هغو د تودوښي د درجې د لوړوالي او د هغې په پايله کي د رامنځته کېدونکو اغېزو او زيانونو په هکله هر اړخيزه څېړنه وکړه . په دغه کنفرانس کي چي د کاناډا د ټورنټو په ښار کي جوړ سوی وو، د لندن ساينس پوه ډاکټر ر چرډ بيټ د نړۍ ساينس پوهانو ته وويل چي دوی دي د مځکي په کره کي موسمي بدلونونه معمولي نه ګڼي. ځکه په راتلونکې کي به د دغو بدلونونو له امله اروپا او امريکا د سترو سترو موسمي توپانونو سره مخامخ سي کوم چي موږ په درسته توګه نه يو ورته چمتو.

په دې کنفرانس کي وويل سول چي په حقيقت کي موسمي بدلونونه پيل سوي دي. لکه چي ليدل کيږي په تېرو څو کلونو کي امريکا او اروپا د ډېرو بدو توپانونو او اورښتونو ښکار کيږي. دغه راز د چك په جمهوريت کي راغلي توپان ډېره ستره تباهي رامنځته کړه، چي له امله يې نژدې دوه لکه وګړي بې کوره سوه. تېرکال په هالينډ کي دونه ورانوونکی سېل راغی چي د دغه هيواد په زر کلن تاريخ کي تر ټولو لوی سېلاب وبلل سو.

د اروپا او امريکا په ځينو سيمو کي صرف په څلورو ورځو کي دونه اورښت وسو چي په عامو حالاتو کي په ټول کال کي نه وو سوی. بيا لکه چي د ټولي نړۍ خلك خبر سول د ۲۰۰۴ع.کال د ډسمبر پر ۲۶مه په سهيل ختيزه آسيا کي داسي زلزله او سمندري توپان رامنځته سو چي تر اوسه يې په نړۍ کي ساری نه وو ليدل سوی. د دغه توپان په پيل کي څو کوچنۍ څپې راغلې او ورپسې يوه داسي څپه راغله چي جګوالی يې په ځينو ځايونو کي تر لسومترو او په ځينو کي تر دېرشو مترو رسېدی او د ودانيو څلورم پوړونه يې وځپل چي د رانړېدو سره سم يې د ځان سره يووړل.

وايي چي دغه توپان د اندونيزيا د اچي ښار ډېر وځپی او هر څه يې ور وران کړل، خو د دغه ځای مسجدونه يې هيڅ نه کړه وران، يوازي په ځينو جوماتونو کي څه درزونه پيدا سوه او د يوه مسجد له ستونونو څخه صرف څلور ستونونه وران سول. دغه راز هغه کسان هم له توپانه وژغورل سول چي په دغو جوماتونو کي يې پناه اخيستې وه. (نهه دېرشمه شمېره انځورونه).

دغي زلزلې يوولسو آسيايي هيوادونو ته سخت ځاني او مالي زيانونه واړول. څه دپاسه دوه سوه زره تنه انسانان يې ووژل او په مليونونو وګړي يې بې کوره کړل. د دې زلزلې شدت د ريختر په کچه ۸،۹ درجې وو. (پخوايې ځيني دغسي سمندري زلزلې سونامي بللي دي. دغه زلزله هم په نړۍ کي د سونامي (Tsunami) په نامه يادېږي. دا يوه جاپانۍ کلمه ده چي له tsu (د سمندر د غاړو) او nami (ياغي څپو) څخه ترکيب سوې ده. يعني: د سمندر يوه ستره ياغي څپه چي په سمندر کي تر مځکه لاندي خوځښت يا اور شيندني څخه رامنځته سي). دغسي په امريکا کي د کاترينا په نامه توپان په نيو اور لينز (New Orleans) ښار کي زښت زيات ځاني او مالي تاوانونه واړول او اوس دادی موږ وينو چي په دغه هيواد او د نړۍ په نورو ګوټونو کي يو په بل پسې ډېر ډول ډول توپانونه رامنځته کيږي او ډول ډول ځاني او مالي ستر ستر تاوانونه اړوي.

ساينس پوهانو اټکل کړی دی چي که د ټولي نړۍ د سمندرونو د اوبو سطح صرف يو متر لوړه سي نو به هالينډ شپږ سلنه، مصر يوه سلنه او نيويارك او لندن په بشپړه توګه تر اوبو لاندي سي. له دغو موسمي بدلونونو څخه

د استوا د کرښي او هغې ته د نژدې هيوادونو د زيانمن کېدو امکانات نسبتاً لږ دي. په دغه کنفرانس کي وويل سول چي د دغو موسمي بدلونونو له امله به د وګړو ستر شمېر د خوندي ځايونو په لټه له يوه ځايه بل ځای ته کډي کولو ته اړسي.

د پورته ويلو سوو خطرونو په هکله د زياتو معلوماتو د تر لاسه کولو لپاره امريکا د ۲۰۰۲ع.کال د دسمبر پر شلمه د (ICESat) په نامه يوه مصنوعي سپوږمکۍ فضا ته وتوغول. دغه سپوږمکۍ په شمالي قطب کي په هره شېبه کي د پيښېدونکو بدلونونو په هکله تصويرونه او اطلاعات امريکا ته ليږي. اوس د پر مختللو هيوادونو ساينس پوهان په دې هکله مخنيوونکي لاري چاري لټوي. خو دا چي دا چاري به برياليٰ سي که څنګه دا به په راتلونکو کلونو کي څرګنده سي.

دا چي د دغسي سترو خطراتو په رامنځته کېدو کي امريکا څه ونډه لري او ولي ګرمه بلل کيږي ؟ په دې هکله د نړيوالو چارو د امريکايي کارپوه جان ټرمين (JOHN RIRMAN) د **100 WAYS AMERICA IS SCREWING UP THE WORLD** په نامه د کتاب هغه برخه چي د اخبار جهان (اردو) مجلې د ۲۰۰۶ کال د نومبر د ۲۳مي د دسمبر تر دريمي ګڼه کي ژباړل سوی دی، ښه معلومات ورکوي. موږ به دغه برخه له دغي مجلې څخه راوژباړو :

آيا امريکا په رشتيا نړۍ ته د سلو لارو يا تر دې په زياتو طريقو د تاوان رسولو لپاره رشتياني کوښښونه کوي؟ دا خبره په څرګنده عجبه او د خندا وړ برېښي چي په نړۍ کي د امريکا ځېره په دغسي ناسمه توګه وښوول سي. خوپه دې کي يو سنجول سوی ټکي هم پټ دی. امريکا د يوه ډېر ځواکمن قوم په څېر نړۍ له بې شمېرو لارو تر خپلي کښېکښني (فشار) لاندي راولي. د دغه هيواد فرهنګ او مصنوعات د ټولي نړۍ پر فرهنګونو او رانيوونکو باندي اغېز ښندي. د دې هيواد ډېري پياوړي اقتصادي اجندا د نړۍ ډېري داسي اداري چي نړيوال تجارت کنټرولوي په زور تر خپلي ولکې لاندي راوستي دي.

د دې ټولو کړنو سره سره امريکا خپل ځان په انساني تاريخ کي د آزادۍ او خير ښېګڼي تر ټولو روښانه وړانګه بولي. د آزادۍ، برابرۍ، سياسي بشري حقونو او رشتيانيو خوښيو لټولو غوندي ستر ستر امريکايي اصول له دوو پېړيو څخه د ټولي نړۍ د هيلو بنسټ جوړوي او د نړۍ ډېر وګړي دغو سترو اصولو ته په ډېر درنښت ګوري. خو دا خبري اوس په موږ کي د يوې کيسې غوندي تکراريږي. اما په کومو خبرو چي امريکايان نه پوهيږي هغه دادي چي امريکا چي په نړۍ کي څه کړي دي، هغه د څه ډول ورانيو لامل کيږي. په دې هکله رشتيا خبره داده چي د امريکا دغه چاري ټولي نړۍ ته د ورانوونکو پايلو لامل کيږي.

د دې کتاب موخه د تضادونو څرګندول نه، بلکي د هغو اوارى دی. امريکايانو ته تر هرو څو ورځو وروسته د حقيقت د يوه خوراك اړتيا ده او تر دې وروسته د دوی د خپل ځان سره د ميني کولو د عادت د معتدل کولو لپاره د دې فکر کولو اړتيا هم رامنځته کيږي چي امريکا د ځمکي د کرې د نوري برخي سره څه کوي.

اوس ښوونځي ته هر تلونکی کوچنی پوهیږي چې مونږ په یوه **” ګلوبلایزډ “ (د یوه کلي په شان په یوه سره نژدې سوې) نړۍ کې اوسو. چې د ټکنالوژۍ، انساني کډوالۍ او سوداګرۍ له امله ډېره کوچنۍ سوې او زښته زیاته سره نژدې سوې ده. خو دې حقیقت ته ډېر لږ پام اوړي چې د ” ګلوبلایزېشن“ دغه چاره پخپله سترو ځواکونو، په تېره امریکا زېږولې ده او دا یې په داسي ښه توګه تخلیق کړې ده چې ډېرو لږو امریکایانو ته یې ګټه رسېدلې ده. د ګلوبلایزېشن تر عنوان لاندي له دې هلو ځلو څخه اصلي ګټه چاته رسیږي؟ څوك پکښې وړونکی؟ او څوك پکښې بایلونکی دی؟ امریکا یو شتمن او ډېر خوځند هیواد دی. ځکه نو د دغه هیواد د هر اقدام او هري کړني اغېزي د مځکي پر هر کنج څرګندیږي.**

د ځواکمنو ولسونو ځیني کړني د نړۍ پر وګړو په سیخه توګه اغېز ښندي. لکه د جګړې پیلول. دغه راز ځیني وختونه پر وخت د یوه اغېزمن ګام نه اخیستل، په نړۍ کي د سترو نا خوالو لامل ګرځي. د بېلګې په توګه په یوه سیمه کي د پېښېدونکي عام وژني مخه نه نیول. ځیني وختونه مسایل له پامه غورځول. یا د اوښمرغۍ (شترمرغ) غوندي غاړه په رېګو چیخل او ستري تباهۍ خپرولو ته مخه ورکول. لکه د ایډز د وبا د خپرېدو په لومړنیو لسو کلونو کي دې ربړي ته پام نه اړول.

داسي ډېر لږ پېښیږي چې له دې ډوله تولي کړني په یوه مهال کي د یوه ولس په مجموعي رویه واوړي. خو د موسمونو د بدلون مساله داسي ده چي په هغي کي امریکا یوازنی مجرم بلل کیږي. امریکاپه دې اړه د سمون راوستلو په کار کي خنډونه اچوي. د خبري اهمیت ته پام نه کوي او پر خپل جرم له اعتراف کولو څخه تېښتي.

په نړیواله کچه چې نن مهال د انسانانو د ښېګڼي چاره ډېره اغېزمنه کوي هغه په فضا او سمندرونو کي د ګلخانه یي ګازونو(Green House Gases) خوشي کېدل دي. دابه انساني ژوندانه ته ډېر خطرناك جوت سي. له دې امله به په نړیواله کچه ډېر لګښتونه وسي. دا د هروګړي ژوند اغېزمن کوي. اوس هم دغه بخوله تر یوه بریده پوري کنټرولېدلای سي. خو له بده مرغه د سمون هیڅ کوښښ نه کیږي.

لومړی په دې هکله څو حقایقو ته پام وکړئ : په مځکه کي د موسمونو د تر سره کېدونکو بدلونونو او په هوا کي د خپرېدونکي تودوښي سبب د هغه کاربن ډای اُکسایډ اخراج دی چې له فابریکو، موټرانو او د انسانانو لخوا له نورو ډول ډول تخلیق سوو ټکنالوژیو څخه رامنځته کیږي. په دې توګه د مځکي د تودوښي درجه ورو ورو لوړه ځي، په سهیلي او شمالي قطبونو کي یخی سوي واوري ویلیږي او د سمندرونو سطح راپورته کیږي. پایله دا کیږي چي موسمونه پرله پسې بدلیږي. یوازي تودوښه نه زیاتیږي، بلکي موسم هم خطرناکه کیږي. وچکالۍ زیاتیږي. په ځنګلونو کي د اور لګېدوپیښي اضافه کیږي. په هوا کي د کاربن ډای اکسایډ د سطحي زیاتوب کښتونه او څاروي هم زیانمن کوي او ډول ډول ناروغۍ هم ځني پیدا کیږي. په هوا کي موجود کاربن ډای اکسایډ په سمندرونو کي جذبیږي. پخپله د سمندر د تودوښي درجه

بدليږي. د سمندرونو د څپو مد او جزر زياتيږي او په سمندرونو کي ژونـد د خطرونو سره مخامخ کيږي.

له يوه پلوه موږ له ډول ډول ونو او ځارويو څخه بې برخي کيږو، له بلي خوا د دې اغېز پر کرنه هم لوېږي. د تودوښي د پر له پسې لوړېدونکي درجې لـه املـه د نـاروغيو را منځتـه کـوونکي نـوي وايرسـونه پيدا کيږي، چـي پـه راتلونکو لسيزو کي به موږ ته نوي ربړي وزېږوي.

دغه ټولي خبري داسي دي چـي د سـاينس د هـري څـانگي اړونـد وگـړي د هغـو پـه هکلـه پـه يـوه خولـه او متفـق ښـکاري. د موسـمونو د بـدلونونو د څېړونکو څخه نيولې د سمندرونو په چارو تر بوختـو اوشـنوگرافرانو پـوري او د چاپېريالونو د چارو د څېړونکو څخه نيولې تر عامو ساينس پوهانو پوري، ټـول د دې حقـايقو تصـديق کـوي. ان چـي هغـه سـاينس پوهـان چـي د دې خبرو سره اتفاق نه لري، هغوی هم د تباهۍ پر راتلو خبـري کـوي او لـه دې حقيقت څخه چي تباهي راتلونکې ده، نه دي منکر .

په اوسني صنعتي پېر کي دا هر څه له دې امله رامنځته کيږي چـي مـوږ کارخانې، موټران او د برېښنا توليدوونکي مرکزونه (او ډېر نور) د ډبرو پـه سکرو او پټرولو چلوو. نړۍ کابو دوې پېړۍ دمخه دې صنعتي پېـر تـه ننـوتلې ده. له دې امله ويل کېدای سي چي ټول نړيـوال د دې تبـاهۍ مجـرمين دي. خـو حقيقت دادی چي د هوا د ککړتيا په دې نړۍ شموله لړۍ کي امريکا ډېر اوچت ځای لري.

اوس امريکا په نړۍ کي د ککړتيا تر ټولو لـوی خپروونکـی هيـواد دی او په دې هکله د دوهم، دريېم يا څلورم لمبر درلودونکی هيواد د امريکا کچي تـه ان نژدې کېدلای هم نـه سـي. امريکـا د نـړۍ تـر هـر هيـواد زيـات گلخانـه يـي گازونه توليدوي. د امريکا نفوس په نړۍ کي يوازي څلور سلنه دي. خـو دغـه امريکا د نړۍ پنځه ويشت سلنه کاربن ډای اکسايډ خـارجوي او شـمېرني ښـيي چي امريکا به په راتلونکو کلونو کي هم په دغه باب دغه ځای ولري.

ملگرو ملتونو او د نړۍ ډېرو هيوادونو د مځکي پر کره باندي د راتلونکي تبـاهۍ د مخنيـوي لپـاره کوښښـونه کـړي دي. د دې بخـولي د مخنيـوي د کوښښونو په لړ کي د نړۍ ډېرو هيوادونو د **” کيوټو د پروټوکول“ پـه نامـه تړون لاسليك کړی دی. په دغه تړون کي د نړۍ ټولو ولسـونو تـه ويـل سـوي دي چي دوی دي تر ٢٠١٢ع.کال پوري د ککړتيا د خپرېدو بهير را ټيټ کـړي او هغي کچـي تـه دې راولـي چـي پـه ١٩٩٠ع.کـال کـي وو. دغـه تـړون پـه ١٩٩٧ع.کال لاسليك سو او تـر ٢٠٠٥ع.کـال پـوري پـر هغـه بانـدي (١٥٧) هيوادونو لاسليکونه کړي وه. چي د روس، اروپايي ټولني، کانادا او جاپان پـه گډون ټـول مهـم هيوادونـه پکښـي شـامل وه. خـو يـوازي يـوه هيـواد پـر هغـه لاسليك ونه کړ . دغه هيواد امريکا وه !**

د امريکا د وگړو زيات شـمېر پـر دغـه تـړون بانـدي د لاسـليکولو پلويـان دي. خو پخپله د امريکا ولسمشر جورج بش پر دغه تړون باندي له لاسليکولو څخـه ډډه کـوي. تـر ده دمخـه ولسمشـر کلنـټن هـم پـه دې اړه څـه علاقـه نـه ښوول. دا يـوه ډېـره اريـانوونکې خبـر ده. داسـي ښکاري چـي د امريکـا ډېـر

ځواکمن اقتصادي قوتونه د هغې د دغه نه لاسليکولو لامل ګرځېدلي دي.
د امريکا د نړيوالي سوداګرۍ د مرکز تر پېښې وروسته د امريکا د حکومت ټول پام د ترهګرۍ خطرې ته اوښتی دی. په داسي حال کي چي دغه چاره د چاپېريال د بدلونونو په پرتله ډېره معمولي ښکاري.
امريکا په دې معامله کي د خپلو متحدو څو مليتي ځواکونو (ملټي نېشنل کمپنيو) پر اوږو توپك ايښی دی او د هر څه په هکله يې د شکونو او شبهو د ګوليو اورول پيل کړي دي. د بېلګې په توګه وايي چي د چاپېريال دپوپنا کېدو خبره دونه بېروونکې نه ده لکه څنګه چي بيانيږي. بل داسي جعلي سازمانونه او ادارې رامنځته کيږي څو بېلي څېړني وکړي او داسي خبرونه خپاره کړي چي له امله يې د نوو علمي څېړنو پايلي مشکوکي وښيي. په دې توګه امريکا کوښښ کوي چي د عوامو په ذهنونو کي شکونه خلق کړي او د دې خبرو اهميت کم وښيي.
خپله جورج بش په ۲۰۰۱ع.کال په خپل يوه ليك کي ليکلي وه : ”زه له دې امله د کيوټو د تړون مخالفت کوم چي زموږ اقتصاد ته ډېر دروند تاوان رسوي“. د اتو سترو صنعتي هيوادونو تر سر مشريزي غونډي د مخه په ۲۰۰۵ع.کال بش وويل چي : ” د کيوټو د تړون په لاسليکولو سره زموږ اقتصاد بربادیږي“. ولسمشر جوج بش د هوا د ککړتيا په پېښېدونکي زياتوب کي د اتلس سلني د راکمولو وړانديز کړی دی. په داسي حال کي چي تر ۲۰۱۲ع.کاله به د امريکا خپره سوې ککړتيا د نن په پرتله (۳۳) سلنه نوره زياته سي. د دې تر څنګ امريکا يو بل عجب او نادوده دريځ هم غوره کړی دی او هغه دادی چي وايي امريکا به تر هغو پر دغه تړون لاسليك ونه کړي تر څو چين او هند هغه لاسليك نه کړي. په دې توګه امريکا غواړي د هوا د ککړتيا پېره پر دغو د ډېرو وګړو درلودونکو دوو هيوادونو واچوي.
امريکا په دې هکله هر وخت همدغسي عجيب او غريب او د خندا وړ دريځ غوره کوي. لکه چي د امريکا د پخواني ولسمشر رونالډ ريګن دا جمله ډېره مشهوره سوې وه چي : ” تر لاريو اوموټرونو ونې زياته ککړتيا خپروي “.
امريکا بايد په دې وپوهيږي چي د چاپېريال د ککړتيا مخنيوی او رالږول اوس په لږ بيه کېدای سي. د نړۍ د تودوښي د درجې د تر سره کېدونکي زياتوب او د موسمونو د راتلونکو بدلونونو په هکله نړيوالو ته شل کاله دمخه هر څه څرګند سوي وه. امريکا بايد هماغه وخت عملي ګامونه اوچت کړي وای. امريکا ته ښايېدل چي په نړۍ کي د تر ټولو ستر اقتصادي ځواك په توګه، د انسانانو د خير ښېګڼي د ادعاکوونکي په توګه او په ساينس او ټکنالوژي کي د نړۍ د لاښوونکي په توګه په دې چاره کي تر ټولو وړاندي وای. آيا د سړې جګړې تر پاته رسېدو وروسته امريکا تر دې بل ښه او غوره هدف درلودلای سوای؟ خو له بده مرغه امريکا په دې هکله له خپله مسووليته په شا سوه. اوس دادی موږ وينو چي امريکا د موسمونو د ډېري بدي خرابتيا لامل ګرځي او د راتلونکي ورانۍ د مخنيوي په اړه له بې پروايي څخه په کار اخيستلو سره د مځکي کرې ته داسي زيان اړوي چي په هيڅ ګون به يې تلافي ونه سي.

درنو لوستونکو ! دا خو وې د ساينس پوهانو او سياست پوهانو خبرې.
خو موږ ته د مسلمانانو په توګه ښايي چي پر دې خبره ايمان ولرو چي د دې ټولو طبيعي آفاتو تر شا په حقيقت کي د لوی څښتن کامله قدرت او بالغه حکمت کار کوي. دا ظاهر ليدونکی انسان دی چي دغسي پېښي د لوی څښتن د قدرت او مشيت سره د تړلو پر ځای پر ظاهري او مادي لاملونو منحصروي. دوی موږ په دې هم بېروي چي د امريکا يا نورو اټومي بټۍ او تاسيسات د مځکي د کرې د له منځه تلو لامل کيږي. خو په دې اړه موږ ته د لوی څښتن او د هغه د رسول لارښووني په بشپړه توګه کافي دي. په دې اړه د قرآن کريم دې آيت ته پام وکړئ :

∉N≡υθ≈ψϑΥΥ9∃# ⇔□⊕Υ|ϑ©□ ♥!∃# ♦β∈) * ⊁
|β∈) !∃τΓσ9#ψ□ ⌊∪⌋ σ9υρ 4 □ωρ®□σ? βρ& υ∨⌉□Φ{∃#υρ
4 □—⊆ν∉□|(τ/ . ∉ιB 7□τνρ& | ∉B ∃ψϑ⇓γσ3|Υ⁄Βρ&
[فاطر:۴۱]⊀ ∩⊆⊇∪ #Ψ□θ◊□ξ⌊ ∃÷ϑ□∈=ψμ τβ%ξ. …| μ↓Ρ∈)

ژباړه :حقيقت دادی چي لوی څښتن آسمانونه او مځکه له منځه تلو څخه ساتلي دي او که هغه له خپله ځايه وښوري له لوی څښتن پرته به يې هيڅوك راونه ګرځولای سي. لوی څښتن زغم لرونکي او بخښونکی دی.

دغه راز حضرت زيد بن خالد الجهني وايي : موږ ته رسول الله په حديبيه کي د سهار لمونځ په جمع راکړ. په داسي حال کي چي د شپې اورښت سوی وو او پر آسمان باندي اوريځي ښکارېدې. تر سلام ګرځولو وروسته هغه مبارك د خلکو خواته مخ واړاوه او ويې ويل: « آيا تاسي پوهيږئ چي ستاسي رب څه ويلي دي؟ »صحابه وو جواب ورکړ چي لوی څښتن او د هغه رسول پوهيږي. نو هغه وفرمايل: « لوی څښتن فرمايي : زما د ځينو بنده ګانو سهار د ايمان په حال کي وي او د ځينو سهار د کفر په حالت کي وي. څوك چي وايي پر موږ باندي اورښت د لوی څښتن په فضل او رحمت سوی دی، نو هغه پر لوی څښتن ايمان لري او له ستورو منکر دی. خو څوك چي وايي د پلاني پلاني ستوري د ګرځېدو او حرکت له امله باران سوی دی، نو دغه پر ما ايمان نه لري، بلکي پر ستورو ايمان لري» . (بخاري کتاب الاذان، باب يستقبل الامام الناس إذا سلم، ۸۴۶حديث). په دې مبارك حديث کي رسول موږ ته ښوولې ده چي په نړۍ کي چي کومي پېښي کيږي د هغو په هکله موږ څه موقف غوره کړو. موږ خو هره پېښه د لوی څښتن د قدرت او مشيت څخه ګڼو او د دې عقيدې سره سم خپل اعمال څېړو او سمبالوو. موږ ته ښايي چي د آسماني او مځکنيو آفاتو او بلياتو څخه عبرت واخلو او د ګناهونو څخه د ګوښه کېدو او توبې په فکر کي سو. هو ! لکه څنګه چي پوهيږو دا دنيا محل الاسباب ده، کارونه ټوله د لوی څښتن دي، خو هغو ته پر دې دنيا يو ظاهري سبب هرومرو پيدا کوي. پر دې بست ويلای سو چي ښايي لوی څښتن غوښتي وي چي د طاغوتي امريکا او اروپا د پوپنا کېدو ظاهري لاملونه د دوی خپلي

سرابنې، ناپامۍ او اختلافونه وي. والله اعلم.

دا چي امریکایان او نور اروپایان او ظالمـان او د دوی ګوډاګیـان لګیـادي ډول ډول ناوړه عملونه تر سره کوي، په نړۍ په تېره په اسلامي هیوادونو کـي کفـر او فسق او فساد خپروي او مسلمانان او د نړۍ بې وزلي خلك پـه ډول ډول چلونـو او مکرونـو زوروي، تـر خپلـي شـومي ولکـې لانـدي یـې راولـي او مـادي او معنـوي شتمنۍ یې لوټوي، خو په دې نه پوهېږي چـي د دوی د دې ټولـو بـدو کـارونو او اعمالو انجام به ډېر بد وي، چي کېدای سي د نورو تېرو سوو ولسـونو غونـدي د دغو ناوړو اعمالو له امله هلاك او پوپنا سي.

که موږ د تېرو پوپنا سـوو ولسـو نـو پـه هکلـه د قـرآن کـریم او د تـاریخ د کتابونو کیسو او څرګندونو ته ځیر سو د هـر ظـالم او د رسـولانو، پوهـانو، ناصحانو او مصـلحینو د خبـرو د نـه منـونکی او دروغجـن بلـونکی قـوم پـای پوپنا کېدل او هلاکت دی

دغه کفار خو پر دوی باندي د راتلونکي تباهۍ د مخنیوي لپـاره ډول ډول هلي ځلي کوي، خو که دوی له خپلو ناوړو اعمالو لاس وانه خلي په دې هلـو ځلو او اختلافاتو به د لوی ځښتن له راتلونکي عذابه په هیڅ ګون ونه ژغورل سي.

څنګه چي اوس لا وخت سته، نـو زمـوږ مشـوره دغـو مغـرورو کفـارو، د هغو ګوډاګیانو او د هغو لخوا غولېدلو کسانو تـه داده چـي کفـر ، فسـق او فجـور پرېـږدي. لــه ظلمونــو، تېریــو او ډول ډول نــارواوو او د اســلام او مسلمانانو سره له دښمنۍ څخه لاس واخلـي کـه نـه دوی بـه هرومـرو د لـوی ځښتن په عذاب اخته کیږي.

دوی باید پوه سي چي هیڅوك دغه الٰهـي قـانون نـه سـي بـدلولای او نـه

پـایـلـه

∩∨⎞□Φ{∃# □∈⎦ (#ρ⎢□□⊕ϒο□ ⎧Oσ9υρρ& ⎬
τ⎦⎢ ∉%♥!∃# ⎝πτ7⊃)≈τ© τβ%ξ. ψ#⎠□ξ. (#ρ©□⇑◊Ψυ□σ⎤
⎞NΣκ⎢]∉B ≤□ξ♥ρ& (#⎦θ⎢ P%□2 4 ⎞N∈γ∈=⎞6σ% ∉B
!∃ψδρ©□υHξΣυρ υ∨⎞□Φ{∃# (#ρ®□∃ρOρ&υρ Zο♣θ⎝%

|Λ◊ι⁄)?υ™!%ψ ῡρ ∃ψδρ©□υΗξ∑ ∃≤ϑ∉Β υ□σΨ∫2ρ&
♠!∃# □χ%ξ. ∃ψϑσ⌉ (∉Μ≈υΖ⊃ι□τ7⁄)9∃∃∈/ Ν⇓γ⁄=⇓□®□
⁄Ν∑κ|ƒ◊□Ρρ& (#⌡ θ| Ρ%ξ. ⊕̄3≈σ9υρ ⁄Ν⇓γψϑ∈= | ◊υ□∉9
[الروم : ۹] ∩®∪ τβθ⇓ϑ∈= | ◊τ□

ژباړه : آیا دغه وګړي په مځکه کي نه دي ګرځېدلي چي لیدلي یې وای چي د هغو خلکو پای څه سو چي تر دوی دمخه تېر سوي دي؟ هغه تر دوی زیات پیاوړي وه او مځکه یې ډېره ښه پلټلې او تر دوی یې ښه ودانه کړې وه او دوی ته د هغو پیغمبران د څرګندو نښانو سره ورغله. نو لوی څښتن خو پر هغو ظلم نه وو کړی، بلکي هغو پخپله پر خپلو ځانو ظلم کاوه.

ټول هغه ولسونه چي موږ یې په مخکنیو پاڼو کي یادونه وکړه د لوی څښتن ﷻ له احکامو څخه په سر غړونه، شرك، سرکښي او داسي نورو ناوړو چارو کي سره ورته وه. دوی په مځکه کي ورانی کولې، شراچوونکي وه، د نورو شته یې په ظلم او تېریو ځني لاندي کول، جنسي ګناوي یې کولې او لوی څښتن ته یاغي سوي وه. په دوی ټولو کي بله مشترکه خبر داوه چي د هغو خلکو سره یې دښمني کول او زورول یې چي ایمان یې راوړی وو او د دوی شاوخوا اوسېدل.

د قرآني ښوونو او تعلیماتو موخه او مقصد دانه دی چي یوازي تاریخ بیان کړي یا یې درس ورکړي، بلکي قرآن کریم د انبیاوو ﷺ یادونه د مثال په توګه کوي، او د هغو ولسونو احوال چي دمخه پوپنا سوي دي، د راتلونکو ولسونو لپاره د عبرت د درس په توګه بیانوي، څو راتلونکي قومونه د هغو د احوالو په خبرېدو سره له هغو څخه عبرت واخلي او د حق پر لار روان سي :

∃υΖ⌡ 3ν= |δρ& ⁄Νξ. ⁄Ν| λμ; ∉□⁄κυ□_ ⁄Νν=σ⌉ρ& ∮
□∈⌋ τβθ◊±⁄)□σ□ ∪βρ©□◊)⁄)9∃# ζ ∉̄ιΒ Ν⇓γν=⁄7σ%
;Μ≈τ□Υψ ψ7∉9≡σ□ □∈⌋ ♦β∈) 3 ⁄Ν⊆κ∪]⊕3≈|ϒτΒ
[طٰهٰ : ۱۲۸] ∮ ∩⊇∉∇∪ 4□σΣ□Ζ9∃# □⊆<∍ρΤ[{

ژباړه : آیا دوی له دې خبري سبق نه دی اخیستی چي موږ تر دوی دمخه څونه ولسونه پوپنا کړل کوم چي په استوګنځیو کي یې اوس دغه وګړي ګرځي راګرځي، بېشکه چي په دې کي د هغو خلکو لپاره ډېري نښانې دي چي د عقل څښتنان دي.

که موږ دغه پېښې د بېلګې او عبرت په توګه خپلې مخي ته کښېږدو، نو زموږ حال هم په ټولیزه توګه په ګناه او د الٰهي احکامو څخه په لیري والي کي تر دغو پوپنا سوو ولسو زیات ښه نه دی. د بېلګې په توګه نن زموږ په ټولنه کي د لواطت رواني چاري او د هم جنسو سره په ناوړو کارونو زیات اخته خلك موږ ته

د لوط ﷺ د قوم احوال را په زړه کوي. د هم جنس بازو ټولنو د جنسي چارو احوال هغه ټولي بدکاری را یادوي چي په سدوم او ګموراه کي تر سره کېدلې. په

تېره د نړۍ په لويو ښارونو کي ځيني داسي ډلي هم سته چي په دغو چارو کي د پومپي آی د ښار تر اوسېدونکو زيات وړاندي سوي دي.
ځنګه چي ټول پخواني ولسونه د طبيعي آفاتو، لکه زلزلو، توپانونو او سېلابونو او نورو په عذابونو اخته سوي دي، نو کېدای سي چي د نوي دور ټولني چي د دغو قومونو غوندي په ګمراهي اخته سوي دي هم په دغسي عذابونو اخته سي.
موږ بايد دا خبر هيڅکله هېره نه کړو چي لوی ښتن جلت عظمته چي کله او څنګه وغواړي په عذاب مو اخته کولای سي او که وغواړي په دې دنيا کي عذاب نه را کوي، بلکي په آخرت کي عذاب را کوي. په قرآن حکيم کي فرمايي :

NⅡγ|Ψ∉ϑσ⌉ (—∉µ∈6/Pξ□∈/ ∃τP⌡□σ{ρ& □ξ™3σ⌉ ∢
OⅡγ|Ψ∉Bυρ ∃Ψ6∉≠%τν ∉µ/□ν=τ© ∃υZ⊨ψ□)□ρ& | ♦B
|∅♦B OⅡγ|Ψ∉Bυρ \πψσ/□'ℑ9∃# |µ/?ξ□σ{ρ& | ♦B
| ♦B OⅡγ|Ψ∉Bυρ □Ⅱ)□Φ{∃# ∉µ∈/ ∃οΨ/□|ϒψζ
⌠OⅡγψϑ∈=|◊υ□∉9 ♠!∃# □χ%□2 ∃τBυρ 4 ∃οΨ/%τ□/(ρ&
□χθⅡϑ∈=|◊τ□ ⌠OⅡγ|ϒ◊□Pρ& (#⌡θ| P%□2 ⊕3≈σ9υρ
∢ ∩⊇⊃∪

[العنکبوت : ۴۰]

ژباړه : بيا موږ هر يو د هغو په ګناه ونيوی، نو له هغو څخه مو پر ځينو د هوا له لاري ډبري واورولې او ځيني هغه وه چي يوې ځواکمني چاودني ونيول او ځيني مو په مځکه ننه ايستل او څوك مو غرق كړل. نو لوی ښتن خو پر هغو ظلم نه وو کړی، بلکي هغو پخپله پر خپلو ځانو ظلم کاوه.
په قرآن حکيم کي د فرعون د کورنۍ د يوه ايمان لرونکي کس يادونه سوې ده چي پر حضرت موسیٰ ؑ يې ايمان راوړی وو، خو خپل ايمان يې پټ ساتلی وو. هغه خپل قوم ته وويل :

⊃Θ)θσ)≈τ□ ζ τB#υ™ ⌉□∉%♥!∃# τΑ∃σ%υρ ∢
∉Θ)θτ□ □≅|Ω∉ιB Ν™3/□ν=τ(⇓∃%σ{ρ& ⌡□∈οΤ∈)
8ψθ| P ∉Θ)θσ% ⊃>⌉&ψ□ □≅|Ω∉B ∩⊂⊃∪ ⊃>#τ□|µΦ{∃#
4)Ν∉δ∉□|(τ/ . ∉B τ|| ∉%♥!∃#υρ ψ□θⅡϑρΟυρ 7□%τ(υρ
∩⊂⊇∪ ∉□∃τ7∉(⊨∉φ9 ∃ςϑ⊨◊Ⅱ ⇓□□⊂□©□ ♠!∃# ∃τBυρ
τΠ)θτ□)/™3/□ν=τ(⇓∃%σ{ρ& ⌡□∈οΤ∈) ∉Θ)θσ)≈τ□υρ
τ|| ⊂□∈/|□©B τβθ□9υθ(? τΠ)θτ□ ∩⊂⊄∪ ∉□∃υZ↑Φ9∃#
τBυρ 3 5Ο∉≠%τ(| ∉B ↔!∃# ζ ∉ιB Ν™3σ9 ∃τB
∢ ∩⊂⊂∪ 7□∃ψδ | ∉B ...|µσ9 ∃ψϑσ⌉♠!∃# ∪≅∈=|®©□

[المؤمن :۳۰ ـ ۳۳]

ژباړه : او هغه سړي چي ايمان يې راوړی وو، وويل: ای زما ولسه ! ماته پر تاسي باندي د داسي بدي ورځي اندېښنه رالوېدلې ده کومه چي پر نورو ولسونو

راغلـــي ده، لکـــه چـــي د نـــوح د قـــوم او عاديـــانو او ثموديـــانو او تـــر دوی د وروسته راغلو حال وو او لوی څښتن پر بنده ګانو ظلم کول نه غواړي.

او ای زما قومه ! زه بېرېږم چي نه چي پر تاسـي پـه چيغو او غلبلـو د يـو بل بللو ورځ راسي. هغه ورځ چي تاسي يوبل ته ږغ وکـړئ او پـه تېښـته پـر شـا وګرځئ. خو په هغه وخت کي به له لوی څښـتن څخـه سـتاسـي هـيڅ ژغـورونکی نه وي. او څوك چي لوی څښتن ګمـراه کـړي هغـه تـه بيـا هـيڅ لار ښـوونکی نـه وي.

هر پيغمبر خپل قوم له عذابه بېرولی دی، د حشر ورځ يې ور يـاده کـړې ده او د دغه ايمان لرونکي غوندي يې د لوی څښـتن لـه عذابـه د ژغـورني لار ورښوولې ده. د انبياوو ژوند د هغو ولسـونو تـه د دغـو حقـايقو پـر بيـا بيـا ځرګندولو باندي تېر سوی دی. خو زياتو وګـړو هغـوی دروغجـن بللـي دي او پر هغو يې د دنيوي جاه او دبدبې او لوړوالي د تر لاسه کولو تورونـه لګـولي دي. هغو د انبياوو پـر بلنـه او سيرت بانـدي د غـور کولـو پـر ځـای پـر خپـل چارچلند ټينګ درېدلي دي، بلکي تر دې پولي لا ور تېـر سـوي او انبيـا ؑ او د ايمان څښتنان يې وژلي دي. د انبياوو ؑ بلني او دعوت ته د لبيك ويونکو شمېر لږ وو ، خـو چـي د عـذاب ورځ راغلـه انبيـا ؑ او د دوی پيروانـو تـه لوی څښتن نجات ور په برخه کړ .

که څه هم زرګونه کلونـه تېـر سـوي دي، پـه سيمو، رنګونـو او ډولنـو، مدنيتونو او ټکنالوژيو کي بدلونونه او پر مختګونه راغلـي دي، خـو د کفـارو پورته ياد سوی باطل ټولنيز نظام هماغسي پاته دی. زموږ د ټولني پـه ځينـو برخو کي هم هغه ټولي خرابۍ سته چي په تېرو ولسونو کي وې. ثمودو چـي په تول ترازو کي چل کاوه، زموږ په ټولنه کي هم د هغو غوندي په تول ترازو کي کمي او په شيانو کي جعلکاري او د نورو شيانو په ګډول عام سوي دي. هم جنس بازي او لواطت هم راپکښي سته. ان په ځينو ټولنو کي هم جنس بازان دا خپل حق ګڼي او له دې ناوړه عمل څخه ننګه کـوي. چـي پـه دې هکلـه د لـوط ؑ تر قوم نـه دي پاته. زموږ د ټولني ځيني وګـړي د دنيـوي نعمتونـو او شـتو درلودلو سره سره په ناشکري او بغاوت کي تر سبايانو او اهل عَرِم اوښتي دي او د مومنانو سره په بديو او دښمنيو کي د نوح ؑ قوم ته او د ټولنيز عدالت په تر پښو لاندي کولو کي عاديانو ته ورته دي.

چي دا ډېري بېروونکي علامې دي.

موږ بايد په ياد ولرو چي که په نړۍ کي هر ډول بدلونونه راسي او پـه ټکنالوژۍ کي هر څونه پر مختګونه رامنځته سي که زمـوږ اخـلاق د ټيـټ تيـا پر لور درومي هيڅ ارزښت به ونه لري. له دغو شيانو څخه مـو هـيڅ شـی د لوی څښتن له عذابه نه سي ژغورلای. قرآن حکيم را يادوي چي :

∩∨⎞□Φ{∃# □∈⎦ (#ρ⎜□□⊕ϒο□ ⎡Οσ9υρρ& ⎬
τ⎦⎢ ∉%♥!∃# ⎝πτ7⊃)≈τ© τβ%ξ. ψ#⎠□ξ. (#ρ©□⇑◊Ψυ□σ⎤
⎞Ν∑κ⎥]∉Β ≤□ξ♥ρ& (#⎠θ⎢Ρ%□2 4 ⎞Ν∈γ∈=⎞6σ% ∉Β
!∃ψδρ©□υΗξ∑υρ υ∨⎞□Φ{∃# (#ρ®□∃ρΟρ&υρ Ζο♣θ⎝%

|Λ◊ι⁄?υ™!%ψ ῡρ ∃ψδρ©□υΗξ∑ ∃≤ϑ∉Β υ□σΨ∫2ρ&
♠!∃# □χ%ξ. ∃ψϑσ⌉ (∉Μ≈υΖ⊃ι□τ7⁄9∃∃∈/ Ν⇓γ⁄=⇓□®□
⁄Ν∑κ|ƒ◊□Ρρ& (#⌡θ| Ρ%ξ. ⊕3≈σ9υρ ⁄Ν⇓γψϑ∈=|◊υ□∉9
□τ◊|=∈ϑ⇓θβτ ∪®∩ ﴾ [الروم : ۹]

ژباړه : آیا دغه وګړي په مځکه کي نه دي ګرځېدلي چي لیدلي یې وای چي د هغو خلکو پای څه سو چي تر دوی دمخه تېر سوي دي؟ هغه تر دوی زیات پیاوړي وه او مځکه یې ډېره ښه پلټلې او تر دوی یې ښه ودانه کړې وه او دوی د هغو پیغمبران د ځرګندو نښانو سره ورغله. نو لوی څښتن خو پر هغو ظلم نه وو کړی، بلکي هغو پخپله پر خپلو ځانو ظلم کاوه.

∃τΒ □ω∈) !∃υΖσ9 ζΝ⌉=∉⁄ □ω (ψ7οΨ≈ψσ⁄6⇓□ ﴿
!∃οΨτΦ|ϑ↓=τ©
﴾ ∩⊂⊄∪ ⇒Ο□⊕3πτ⁄:∃# ©Λ⌈∈=ψ⁄9∃# |ΜΡρ& ψ7♦Ρ∈)
[البقرة: ۳۲]

(ای لویه څښتنه ! یوازې ستا ذات له نیمګړتیا سپېڅلی دی، زموږ پوهه خودغونه ده چي تا راکړې ده، بېشکه چي د بشپړي پوهې او حکمت څښتن ته یې).

حوالي او مراجع

1. Max Mallowan, *Nuh's Flood Reconsidered*, Iraq XXVI-2,1964,p.66
2. Ibid.
3. Muazzez IlmiyaCig,*Kuran Incil ve Tevrat'in Sumer'deki Kokleri* (The Roots of Qur'an, Old Testament & New Testament in Sumer),2.b., Istanboul:Kaynak , 1996

4. Wernr Keller, *Und die Bibel hat donh recht* (The Bible as History; a Confirmation of The Book of Books), New York:William Morrow, 1964, pp. 25-29
5. Max Mallowan, *Nuh's Flood Reconsidered,* Iraq: XXv-1-2, 1964, p.70
6. Wernr Keller, *Und die Bibel hat donh recht* (The Bible as History; a Confirmation of The Book of Books), New York:William Morrow, 1964, pp. 23-32
7. "Kish", *Britannica Micrropaedia, Volume 10, p.893*
8. "Shuruppak", *Britannica Micropaedia, Volume 10, p.772*
9. Max Mallowan, *Early Dynaetic Period in Mesapotamia,* Cambridge Ancient History 1-2, Cambridge: 1971, p.238
10. Joseph Campbll, *Eastern Mythology,* p.19
11. *Bilim ve Utopya,* July 1996, 176. Footnote p.19
12. Everett C. Blake, Anna G. Edmonds, *Biblical Sites in Turkey,* Istanbul: Red-house Press, 1977, p.13
13. Wernr Keller, *Und die Bibel hat donh recht* (The Bible as History; a Confirmation of The Book of Books), New York: William Morrow, 1964, pp. 75-76
14. "Le Monde de la Bible", *Archeologie et Histoire,* Jul-August:1993
15. Wernr Keller, *Und die Bibel hat donh recht* (The Bible as History; a Confirmation of The Book of Books), New York: William Morrow, 1964, pp.76
16. Ibid, pp.73-74
17. Ibid, pp.75-76
18. G. Ernest Wright, "Bringing Old Testamdnt Times to Life", *National Geographic,* Vil.112, December 1957,p.833

19. Thomas H. Maugh II, “Ubar, Fabled Lost City, Found by LA Team”, *The Loa Angeles Times, 5 Feberuary 21992*
20. Kamal Salibi, *A History of Arabia,* Caravan Books,1980
21. Bertram Thomas, Arabia Felix:*Aross the “Empty Quarter” of Arabia,* New York: Schreiber’s Sons 1932,p.161
22. Charlene Crabb, “Frankincense”, Discover, January1993
23. Nigel Groom, Frankincense & Myrrh, Longman,1981,p.81
24. Ibid,p.72
25. Joachim Chwaszcza, *Yemen* 4PA Press,1992
26. Ibid.
27. Brain Doe, *Southern Arabia,* Thames & Hudson,1971, p.21
28. Ca M’ Interesse, January1993
29. “Hicr”, Islam Ansiklopedisi: *Islam Alemi, Trihi, Cografya, Etnografya ve Bibliography Lugati,* (Encyclopedia of Islam:Islamic World, History, Geography, Ethnography & Bibliography Dictionary)Vol.5/1,p.475
30. Philip Hitti, *AHistory of the Arabs,* London: Macmillan,1979,p.37
31. “Thamuds’ *Britannica Micropaedia,* Vol,11,p.672
32. Brain Doe, *Southern Arabia,* Thames & Hudson,1971, pp.21-22
33. Ernst H. Gombrich, *Gencler Icin Kisa Bir Dunya Tarihi,* (Translated into Turkish by Ahmet Mumcu from the German Original Script, Eine Kurze Weltgeschichte Fur Junge Leser, Dumont

Buchverlag, Köln, 1985), Istanbol: Inkilap Publishing House, 1997,p.25

34. Ernst H. Gombrich, *The Story of Art,* London MCML, The Phaidon Press Ltd, p.42
35. Eli Barnavi, *Histoical Atlas of The Jewish People,* London: Hutchinson, 1992, p.4; "Egypt", *Encyclopedia Judaica,* Vol.6,p.481 & "The Exodus & Wanderings in Sinai", Vol.8,p.575; *Le Monde de la bible,* No:102, January-February 1997, pp.29-32; Edward F. Wente, *The Oriental Institute News & Notes,* No: 144, Winter 1995; Jacques Legrand, *Chronical of The World,* Paris: Longman Chronicle, SA International Publishing,1989,p.68; David, Ben Gurion, *A Historical Atlas of the Jewish People,* New York: Windfall Book, 1974,p.32
36. http:// WWW2.plaguescape.com/a/plaguescape/
37. "Red Sea", *Encyclopedia, Judaica,* Volume 14,pp.14-15
38. David Ben-Gurion, *The Jews in Their Land,* New Yodk: A Windfall Book< 1974, pp.32-33
39. "Seda" *Islam Ansiklopedisi Islam Alemi, Trihi, Cografya, Etnografya ve Bibliography Lugati,* (Encyclopedia of Islam:Islamic World, History, Geography, Ethnography & Bibliography Dictionary)Vol. 10, p.268
40. Hummel, *Explorations in Bible Lands,* Philadelphia:1903,p.739
41. "Marib", *Islam Ansiklopedisi Islam Alemi, Trihi, Cografya, Etnografya ve Bibliography Lugati,* Volume 7, p.323-339
42. Mawdudi, *Tefhimul Kurran,* Cilt 4, Istanbul: Insan Yayinlari, p.517

43. Wernr Keller, *Und die Bibel hat donh recht* (The Bible as History; a Confirmation of The Book of Books), New York: William Morrow, 1956, pp.207
44. *New traveler's Guide to Yemen,* p.43
45. Musa Baran, *Efes,* pp.23-24
46. L. Massignon, *Opera Minora,* V. III,pp.104-108
47. At-Tabari, Tarikh-al Umam.
48. Muhammed Emin
49. Fakhruddin ar-Razi
50. From the commentaries of Qadi al-Baidawi, an-Nasfi, al-Jalaldin & at-Tibyan, also Elmalili, Nasuhi, Bilmen.
51. Ahmet Akgunduz, *Tarsus ve Tarihi ve Ashab-I Kehf.* (Ahmet Akgunduz, Tarsus & History & the Companions of the Cave,)

مسجد اقصیٰ : د بخاري شريف په ۳۳۶۶ او ۳۴۲۵ حديثونو کي راغلي دي چي حضرت ابوذر له رسول څخه وپوښتل چي پر مځکه باندي تر ټولو دمخه کوم مسجد ودان سوی دی ؟ رسول جواب ورکړ چي مسجد حرام . بيا هغه پوښتنه ځني وکړه چي بيا کوم مسجد جوړ سوی دی؟ هغه ور ته وفرمايل : مسجد اقصیٰ . بيا هغه پو ښتنه ځني وکړه چي د دې دواړو جوماتونو د ودانولو تر منځ څونه موده وه ؟ هغه ورته وفرمايل : څلوېښت کاله.

حافظ ابن حجر د فتح الباري په ۶ / ۴۹۵ مخ کي او امام قرطبي د الجامع لاحکام القرآن په ۴/ ۱۳۸ مخ کي وايي چي تر ټولو لومړی کعبه شريفه حضرت آدم ودانه کړه. بيا چي د هغه اولادونه پر مځکه هره خوا خپاره سول ښايي له هغو څخه ځينو د بيت المقدس مسجد جوړ کړی وي. دغه راز حافظ ابن حجر ليکي : کله چي آدم د کعبې له ودانولو څخه وزګار سو نو د خدای په حکم بيت القدس ته په سياحت ولاړ او کله چي هلته ورسېدی د کعبې شريفي تر جوړولو څلوېښت کاله وروسته يې هلته د بيت المقدس مسجد ودان کړ. خو علامه ابن قيم الجوزيه د زاد المعاد په ۱/ ۵۰ مخ او حافظ ابن کثير د قصص الانبياء په ۱۵۵ مخ کي او ځيني نور وايي : کله چي حضرت ابراهيم او د هغه زوی اسماعيل کعبه ودانه کړه څلوېښت کاله وروسته حضرت يعقوب د الٰهي وحيو سره سم په دغه

ځای کي مسجد اقصیٰ (د ایلیا مسجد) جوړ کړ او د هغه نوم یې "بیت ایل" یا "بیت همقدش" کښېښود. چي بیا ټول ښار په بیت المقدس ونومول سو. له دې امله په دغه ځای کي خلك مېشت سول او ښار وګرځېد. چي د ډېرو په نزد دغه قول غوره دی. اما پر دې ټول علما متفق دي چي وروسته بیا دغه مسجد او بیت المقدس ښار حضرت سلیمان ؑ له نوي سره ودان کړل. یعني حضرت سلیمان ؑ دغه مسجد تاسیس کړي نه، بلکي بیایې روغ کړی دی او دغه مسجد تر سلیمان ؑ ډېر دمخه هم موجود وو.

هیکل سلیماني : هیکل معبد یا عبات ځای ته وایي. یهود په دې عقیده دي او بې بنسټه ادعا کوي چي پر کوم ځای چي اوسنی اقصیٰ جومات ودان دی یخوا د حضرت سلیمان ؑ لخوا ودان سوی معبد (هیکل) وو چي بیا وړول سو.

په ۵۸۶ ق.م. کال بخت نصردغه مسجد کوم چي یهود یې هیکل بولي او بیت المقدس وران کړل او لس لکه یهود یې د مریانو په توګه عراق (بابل) ته بوتله. وروسته په ۵۳۹ ق.م. کال د فارس ټولواکمن کوروش کبیر (سایرس اعظم) بابل فتح کړ او د بیت المقدس ښار او دغه د یهودو په اصطلاح هیکل سلیماني له سره ودان سول. بیا پر یروشلم (بیت المقدس) باندي دوهمه تباهي د رومیانو په پېر کي راغله. د روم یوه جنرال ټایټس نومي په ۷۰ع.کال د یروشلم ښار او دغه د یهودو په وینا سلیماني هیکل وران کړل. لنده دا چي دغه مسجد یا معبد د تاریخ په اوږدو کي څو واره جوړ سوی او څو واره د زلزلو او یرغلګرو د بریدونو په پایله کي وران سوی دی. اوس د دغه سلیماني معبد یا هیکل تر ورانولو وروسته د هغه یوازنی پاته سوی دېوال یهود"د ژړا دېوال" بولي .

په اسلامي پېر کي د مسجد اقصیٰ ودانېدل: پر فلسطین باندي مسلط رومي ټولواکمن هیډرین اوریږاندي یهود له بیت المقدس او فلسطین څخه وشړل. بیا چي رومیانو عېسوی دین ومانه په بیت المقدس کي یې کلیسا جوړه کړه. بیا چي رسول ﷺ معراج ته تی بیت المقدس ته ورسېد. دغه مهال هلته د عبادت یوه ودانۍ ضرور وه، خو هیکل نه وو. د حضرت عمر فاروق د خلافت په پېر کي د عېسویانو سره د یوه تړون په پایله کي بیت المقدس چي دغه مهال ایلیا بلل کېدی مسلمانانو ته وسپارل سو. حضرت عمر ؓ چي هلته د عېسویانو په غوښتنه تشریف ور وړی وو مسجد اقصیٰ ته نږدې د یوه ساده او کوچني جومات د جوړولو حکم وکړ. چي د هغه د حکم په تعمیل د لرګو د پندو تنو څخه یوه کوچنۍ مصلا جوړه سوه. بیا اموي خلیفه عبدالملك بن مروان (۶۵هـ تر ۸۶ هـ) او د ده تر مړیني وروسته د هغه زوی ولید بن عبدالملك پر دغه مصلا باندي د مسجد اقصیٰ نوې ودانۍ جوړه کړه او د معراج پر ډبره باندي یې قبة الصخره ودانه کړه.

د ژړا دېوال : د رومیانو لخوا د وران سوي سلیماني معبد (د لرغوني مسجد اقصیٰ د ودانۍ) د لوېدیز دېوال د (۵۰) پېټو یوې ټوټې په هکله یهود ادعاکوي چي دا د هیکل سلیماني له پاتي شونو څخه دی. دوی دغه ځای ته ورځي او ژړاوي ورته کوي. له دې امله یې د هغه نوم د ژړا دېوال (المبکیٰ Wailing Wall)ایښی دی. مسلمانان دغه ځای حائط البراق

(د براق دېوال) بولي. ځکه چي حضرت پیغمبر ﷺ د معراج په شپه دلته براق تړلی وو.
د سلیمان ؑ وفات : حضرت سلیمان ؑ چي د سبا (یمن) د ملکي بلقیسي سره یې واقعه مشهوره ده، په ۹۲۳ ق.م. کال په بیت المقدس کي وفات سو او هلته خاوروته وسپارل سو.

انځورونه